ROST

Revistă de cultură creştină şi politică

Despre arta plastică a detenției

de Teodora Roşca

Nae Ionescu şi învățământul teologic

de Constantin Mihai

Rarău, culme a spiritualității româneşti

de Erast Călinescu

Interviu cu un pătimitor în Siberia: Ion Moraru

de Iulian Rusanovschi

an VIII ● nr. 85 ● martie 2010 ● 4 lei ● 3 €

www.rostonline.org

Coperta I: Silviu Dragomir

sumar

numărul 85 • martie 2010

ROST
Revistă de cultură creştină şi politică

Fondată 2002

Revistă naţională editată de Asociaţia ROST

DIRECTOR
Claudiu TÂRZIU
tel.: 0740.103.621
revistarost@gmail.com

SENIOR EDITORI
Răzvan CODRESCU
Paul GHIŢIU

REDACŢIA
Mihail ALBIŞTEANU
Pr. Antonio ARONEASA
Constantin MIHAI
Pr. Marcel RĂDUŢ SELIŞTE

COLABORATORI PERMANENŢI
Ierom. Savatie BAŞTOVOI
Daniel FOCŞA
Stelian GOMBOŞ
Paul S. GRIGORIU
Silviu MAN
Dragoş MOLDOVEANU
Paul NISTOR
Cristi PANTELIMON
Viorel PATRICHI
Alexandru RACU
Teodora ROŞCA
Paul Gabriel SANDU
Constantin N. STRĂCHINARU

CORECTURĂ
Nicu BUTNARU

EDIŢIE INTERNET
Ionuţ TRANDAFIRESCU

CORESPONDENŢĂ
OP 23, CP 27 – Bucureşti

TIPAR
Tipografia DOCUPRINT Editura BABEL
Tel-fax 0234 - 588 930 ☎ 0744 - 774 818
docuprint@clicknet.ro Bacău, str. Letea nr. 30 bis

DIFUZARE & ABONAMENTE
Asociaţia ROST
tel.: 0740.103.621

ISSN
1583-6312

www.rostonline.org

Nu vrea, nu poate sau nu știe?

În primele sale luni de guvernare, noul Cabinet Boc a luat o serie de decizii care te fac să te întrebi: nu vrea, nu poate sau nu ştie? Oricum ar fi, trebuie să-şi revină sau să plece. Interesul național e ignorat deopotrivă în chestiuni economice şi în cele care țin de identitatea națională şi de unitatea statului.

Claudiu Târziu

Întîi, guvernul continuă să lovească în antreprenorii mici şi mijlocii. După ce, anul trecut, un alt Cabinet Boc a introdus impozitul forfetar (ai, n-ai profit, plăteşti – ceea ce a dus la închiderea a 100.000 de firme), acum obligă IMM-urile să achite 16% impozit pe profit, în loc de 3%, cît plăteau pînă anul acesta. Consecințe: bani mai puțini în visteria statului, şomeri mai mulți, falimente aşijderea.

Pe urmă, guvernul a impus Contribuții la Asigurări Sociale (CAS) şi pentru drepturile de autor, chipurile pentru a nu-i lăsa fără pensie pe cei care au venituri doar din astfel de contracte, în special artişi şi jurnalişti. Mulți patroni îşi plăteau angajații pe drepturi de autor tocmai pentru că sumele nu erau încărcate de CAS. Îi sileşti să achite şi alte contribuții, dau oameni afară şi taie lefurile, ca să poate supraviețui în vreme de criză.

Mai departe, în febra reducerilor bugetare, guvernul a comasat, la gramadă, fără criterii, tot felul de instituții, între care şi Institutul pentru Memoria Exilului Românesc cu Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului. Struțo-cămila rezultată a fost pusă sub conducerea lui Vladimir Tismăneanu şi Ioan Stanomir, apropiați ai Cotroceniului. Tismăneanu şi-a văzut astfel împlinit visul de a avea monopol pe anticomunism. După ce a ratat pariul cu onestitatea în alcătuirea Raportului asupra comunismului.

Estimp, prin şantaj, manevre de culise şi complicități, UDMR a făcut să fie adoptată tacit la Senat legea regionalizării, care va institui o regiune de dezvoltare Covasna-Harghita-Mureş – adică aşa-zisul ținut secuiesc; pregăteşte legiferarea statutului minorităților (pentru votarea căruia s-a răstit însuşi Boc), care va conferi maghiarilor "autonomie culturală"; a obținut funcțiile de prefecți în județele unde maghiarii sunt majoritari, iar prefecții au schimbat şefii români ai instituțiilor descentralizate. PD-L pare că va satisface orice pretenție a UDMR.

În schimb, Senatul a respins un proiect de lege prin care românii din R. Moldova puteau intra în România fără a mai demonstra că au mijloace financiare de întreținere (500 de euro în bancă). Legea, care elimina o umilință inutilă, se impune cu atît mai mult cu cît facilitatea le este dată deja basarabenilor de Cipru şi Ungaria, membre UE.

În fine, guvernul se gîndeşte şi la sănătatea noastră, drept care sîntem singura țară din lume care va folosi o substanță cancerigenă, *Initium*, care face să crească mai repede legumele şi fructele. Şi vrea să scoată bani din Roşia Montană, omorînd Apusenii.

Dinaintea acestui tablou întunecat, intervențiile opoziției seamănă cu schelălăielile unor cîini în somn.

Iar preşedintele Traian Băsescu girează catastrofa prin tăcere.

2% pentru Asociația ROST

Dragi prieteni ai revistei ROST, vă îndemnăm să sprijiniți o organizație civică, nonprofit, neguvernamentală, bazată pe voluntariat şi dedicată binelui public: Asociația „Rost". Prin *direcționarea a 2% din impozitul pe venit*, pe care oricum îl plătiți statului, către Asociația „Rost". În fapt, cereți ca o parte din impozitul plătit să fie cheltuit în favoarea unei organizații care face o lucrare ce vă reprezintă.

După cum ştiți, principala activitate a Asociației "Rost" este editarea revistei de față, dar a fost în prima linie şi în alte chestiuni care țin de interesul general. Mulți ne-ați scris că vă place publicația noastră, iar o parte dintre dumneavoastră v-ați arătat ataşamentul față de ROST cu diferite prilejuri. Vă mulțumim. Anul acesta o puteți face din nou.

E bine să ştiți că editarea revistei ROST este realizată prin efortul *voluntar* al unui grup de preoți, istorici, sociologi, medici, profesori, ziarişti, în covîrşitoarea lor majoritate tineri. *Nimeni nu este plătit.* Singura noastră răsplată este munca bine făcută şi bucuria de a vedea că dumneavoastră, cititorii noştri, prețuiți această lucrare. Şi e normal să fie aşa, căci ROST nu este o afacere din care să cîştige cineva, ci un proiect cultural, menit unei resurecții morale şi spirituale a românilor.

Sprijiniți revista ROST, pentru a deveni mai bună, mai consistentă şi pentru a-şi putea păstra independența!

Pentru a direcționa 2% din impozit către Asociația „Rost" – şi implicit către revista ROST – urmați etapele de mai jos.

Notați datele de identificare ale organizației noastre:

Numele: Asociația "Rost"

Codul unic de identificare (codul fiscal): 12495302

Contul bancar în format IBAN: RO25 BACX 0000 0001 0736 3250, deschis la Unicredit Țiriac Bank, Sucursala Orizont – Bucureşti.

Dacă aveți venituri de la un singur angajator (un loc de muncă şi un salariu), completați, „Cerere privind destinația sumei reprezentînd pînă la 2% din impozitul anual" pe care o descărcați de pe site-ul Ministerului Finanțelor. La **Capitolul B** veți trece datele Asociației „Rost" indicate mai sus. La rubrica „Suma" treceți suma reprezentînd 2% din impozitul pe care îl datorați pe venit. Dacă nu ştiți suma, lăsați rubrica liberă, căci va fi completată de Administrația Financiară.

Cereți firmei/instituției unde sînteți angajați o copie după formularul 210 „Fişa Fiscală privind impozitul pe veniturile din salarii". Anexați formularul la Cererea 230.

Cele două documente se depun registratura Administrației Financiare sau se trimit prin poştă, cu scrisoare recomandată.

Dacă anul trecut ați avut venituri din mai multe surse, utilizați, **„Declarație specială privind veniturile realizate"** (o veți primi acasă, prin poştă, de la Administrația Financiară sau o puteți descărca de pe site-ul Ministerului Finanțelor).

La **Capitolul III,** „Destinația sumei reprezentînd 2% din impozitul pe venitul anual datorat", punctul 2, „Sponsorizare entitate nonprofit" completați cu datele Asociației „Rost" indicate mai sus. La rubrica „Suma" puneti echivalentul a 2% din impozitul pe venit datorat sau lasați liber, căci va completa Administrația Financiară. Documentul se depune la registratura Administrației Financiare sau se trimite prin poştă, cu scrisoare recomandată.

Important! Data pînă la care trebuie să depuneți declarația pe venit este 15 mai 2010.

Idei, vorbe, fapte

Pledoarie pentru școlirea acasă

Într-o declarație politică pe care a făcut-o în Parlament, deputata Carmen Axenie a propus două măsuri revoluționare pentru învățămîntul românesc. Prima se referă la o evaluare diferită a studenților care urmează a doua facultate, care să ducă la o evoluție pe linie academică, nu la o stagnare. A doua vizează dorința unei părți a românilor de a-şi educa acasă copiii. În alte țări europene (Cehia, Franța, Belgia, Olanda, Spania, Italia, Elveția, Marea Britanie, Ungaria, Irlanda) această formă de învățământ există deja, purtând numele de Homeschooling (şcolire acasă). Argumentele sînt: a) de natură pedagogică: 1. scăderea nivelului de aprofundare a informațiilor şi competențelor în sistemul de stat, fapt demonstrat şi de rapoartele oficiale europene cu privire la România; 2. deținerea unor reale posibilități familiale (pedagogige şi financiare) pentru educația copiilor; b) de natură etică: în principal, nemulțumirea părinților față de atmosfera şcolară uneori viciată în care se dezvoltă copiii lor. ***(B.T.)***

MȚR ar vrea să scape de crucea lui Horia Bernea

Clădirea Muzeului Țăranului Român trebuie reparată şi consolidată. Potrivit conducerii Muzeului, după şantier, sălile nu vor mai putea fi reconstituite identic, în parte din pricini tehnice, în parte din orgoliul specialiştilor muzeografi de a nu copia vechea viziune a pictorului Horia Bernea, ctitorul instituției. De aici a pornit o dezbatere. Întrebarea fundamentală este: va fi păstrată crucea în centrul muzeului şi acoperitoare în noua viziune? Căci asta e moştenirea Horia Bernea: un muzeu construit în jurul crucii – ca element definitoriu al vieții țăranului român. Întrebare la care conducerea Muzeului n-a răspuns. Dar după cum pune problema, cred că mai degrabă ar vrea să ne arate un țăran ateu, de Cîntarea României. Pînă acum, de două ori, doi directori ai MȚR au încercat să desființeze lucrarea lui Horia Bernea şi amîndoi s-au lovit de opoziția unor figuri culturale proeminente. Primul, Dinu Giurescu, a şi stricat două săli. Apoi a fost înlocuit. Ultimul, Vintilă Mihăilescu, aflat la final de mandat, în fața reproşurilor care i se aduc, îl propune în locul său (ironic, dar eu aş lua în serios ideea) pe maestrul Sorin Dumitrescu. ***(B.T.)***

De ce nu poate fi canonizat Eminescu

Luna trecută s-a umflat în presă, ca pandişpanul, subiectul canonizării lui Mihai Eminescu. Nu e un subiect nou, prima propunere de acest fel fiind făcută în urmă cu nişte ani de un ciudăţel, care poate fi lesne încadrat clinic pentru ieşirile sale oarecum publice. Atunci, Răzvan Codrescu a explicat de ce Mihai Eminescu, deşi avut incontestabil o sensibilitate religioasă, nu poate fi canonizat. Asta i-a atras furia unor *naţionalişti*, care, nu se mulţumesc să-l fluture pe „omul deplin al culturii române" ca pe un steag ideologic, ci vor să-l transforme acum şi în prapure bisericesc. Drept pentru care, Răzvan Codrescu a fost porcăit peste tot ca un „detractor al lui Eminescu". Unora le vine greu să înţeleagă sau să accepte că o mare valoare culturală, un geniu sau un erou nu este musai şi sfînt (cum în unele cazuri poate fi), că pentru sfinţenie sînt alte criterii. De această dată, dezbaterea în chestiunea posibilităţii ca Eminescu să fie canonizat a fost alimentată de luarea de poziţie a Patriarhiei. Timorată să nu fie considerată anti-Eminescu, Patriarhia a scăldat-o (o să vedem, o să cercetăm) şi a pasat, uşor, uşor, problema în curtea Arhiepiscopiei Clujului. Avînd în vedere şi din partea cui a venit (un scriitor obscur, şeful unei fantomatice „ligi a scriitorilor români" din Cluj), ca şi enormitatea propunerii, poate s-ar fi cuvenit ca Patriarhia să tacă, dacă nu a putut da un răspuns cum se cuvine.

De asemenea, remarcăm, şi în acest caz, ca în prea multe altele, tăcerea nejustificată a unor teologi cu autoritate.

Riscînd să trecem drept detractori ai lui Eminescu, amintim criteriile pentru canonizarea unei persoane:

- *Viaţă sfîntă*. Putem spune că Eminescu a avut viaţă sfîntă, că a trăit după toate canoanele ortodoxiei şi a mărturisit credinţa sa pînă la ultimele consecinţe?
- *Moarte martirică*. Ştiu că există un întreg scenariu al asasinării lui Eminescu . Şi poate fi real. Însă a murit el pentru Hristos?
- *Facerea de minuni*. Mărturiseşte cineva că Eminescu a făcut minuni în timpul vieţii sau după adormirea întru Domnul?
- *Moaşte*. Îl dezgropăm pe Eminescu să vedem dacă are moaşte? A simţit cineva bună mireasmă la mormântul său?
- *Evlavia populară*. Se închină cineva lui Eminescu?

În opinia noastră, dacă răspundem sincer la aceste întrebări - fără alte cercetări -, realizăm că, prin propunerea canonizării lui Eminescu, nu numai că ne facem de rîs ca ortodocşi şi trimitem în derizoriu credinţa noastră, dar îi lezăm şi memoria acestui emblematic gînditor, patriot şi poet naţional.

Reţinem aici şi spusa unui prieten, pe acelaşi subiect: „Nu pot să nu mă gîndesc cu tristeţe la faptul că ruşii, pe de o parte, nu i-au canonizat (cel puţin nu încă) pe oameni precum Komiakov (acesta, în opinia mea, chiar merită canonizat), Dostoievski, Gogol, filozofi şi scriitori cu autentică vocaţie ortodoxă, dar cu slăbiciuni teologice sau morale pe ici pe colo; iar pe de altă parte, şi-au canonizat martirii ucişi în temniţele comuniste. Noi nu i-am canonizat pe aceştia din urmă, însă îi tot dăm înainte cu canonizarea lui Eminescu". ***(C.T.)***

Guvernul ne-a transformat în cobai

Din câte ţări sunt pe planetă, doar *România se grăbeşte să folosească o substanţă nouă, foarte toxică, pentru culturile de cartofi, roşii, castraveţi, ceapă, cât şi pentru plantaţiile de viţă de vie*. Aceasta, numită **Initium**, *sporeşte până la 65% riscul de cancer de colon*. BASF, un consorţiu german de produse chimice, a dezvăluit că România este prima ţară din întreaga lume care a autorizat produsul său Initium. Se aşteaptă ca produsele Initium să fie înregistrate şi în Ţările de Jos şi în Marea Britanie în prima jumătate a anului 2010 şi alte ţări europene vor urma.
Gheorghe Mencinicopschi, directorul Institutului de Cercetări Alimentare Bucureşti, ne informează că *un gram de Initium care este introdus în organism are nevoie de un an pentru a fi eliminat*. Dacă îngurgitarea acestui produs se face zilnic, atunci el nu va mai putea fi eliminat niciodată din organism. ***(E. L.)***

Marea păcăleală a încălzirii globale

Vă recomandăm să vizionaţi documentarul "Marea escrocherie a încălzirii globale" (The Great Global Warming Swindle), de Martin Durkin, disponibil pe Internet, care veştejeşte isteria încălzirii globale. Numeroşi specialişti de faimă internaţională argumentează că pămîntul s-a încălzit şi s-a răcit - la modul suportabil – ciclic, de-a lungul istoriei, şi nu din cauza omului. În opinia lor, singurul responsabil este soarele.
Teoria efectului de seră este desfiinţată. Al Gore, fostul vicepreşedinte al SUA, care a cîştigat atîta capital de simpatie după prezentarea filmului său despre încălzirea globală din pricina CO_2 produs de oameni, este şi el pus la colţ. Oamenii de ştiinţă intervievaţi susţin că, în realitate, nu există nici o dovadă în istoria pământului că CO_2 determină încălzirea Terrei.
Documentarul demontează piesă cu piesă angrenajul sperietorii mondiale a încălzirii planetare. De fapt, avem de-a face cu o ideologie născută din ambiţia şi lăcomia unor oameni de ştiinţă, din ignoranţa şi disperarea unor jurnalişti şi din interesele politice stîngiste ale mişcării ecologiste. Culmea este că prima care a politizat subiectul a fost Margaret Thatcher (un om de dreapta, cel puţin declarat), pe atunci premier al Marii Britanii, care voia să promoveze energia nucleară, pentru că nu avea încredere în sindicatele minerilor din extracţia de cărbune şi în Orientul Mijlociu, care furniza petrol.

„Războinicul“ și „dracul“

Într-o seară de februarie, sesizați de un preot, am deschis televizorul pe canalul OTV. Pe ecran se lăfăia, cu figura sa de securist capitalizat, Pavel Coruț, deasupra unui titlu mare: „Iisus nu este fiul lui Dumnezeu“. Grafomanul a terminat cu toate conspirațiile lumii contra României şi a trecut la alt nivel, zice el: se ocupă nițel de „diversiunea“ religiei creştine, care, vezi bine, nu-i decît o afacere iudeo-masonică. Astfel, după mintea lui Coruț, Iisus e un oarecare, nici vorbă de ipostas al Sfintei Treimi, şi „n-a mântuit pe nimeni în 2000 de ani“, iar diavolul nu există „pentru că Dumnezeu e atotputernic şi nu are contracandidat“. La un moment dat, a intrat în direct prin telefon Gigi Becali, care a înțeles să sară în apărarea Mântuitorului şi a creştinătății, abătînd o ploaie de înjurături asupra lui Coruț. Prin spume de nervi, cei doi au avut şi un schimb de „argumente“. Coruț a afirmat că dracul e o invenție omenească, pentru că draco în latină înseamnă şarpe! Iar Becali i-a replicat, în stilul său, că *dracul* înseamnă pe româneşte Pavel Coruț. O scenă grotescă peste care, din cînd în cînd, se auzea rîsul ațîțător al maestrului de ceremonii Dan Diaconescu, care, pentru urechile CNA arunca şi cîte un neconvingător: „nu jigniți“. N-am rezistat să asistăm mai mult la „acuzarea“ conspiraționistului decerebrat şi blasfemiator şi la „apărarea“ nevrotic-ofensatoare.

Criminalii comuniști pot dormi liniștiți

Obsedat de reducerea cheltuielilor, prim-ministrul Boc comasează, hodoronc-tronc, ce se poate şi ce nu: agenții, institute, şcoli rurale. Acum a intrat în vigoare comasarea (decisă la sfârşitul lunii noiembrie 2009) Institutului pentru Investigarea Crimelor Comunismului cu Institutul pentru Memoria Exilului Românesc. Cei doi directori (Marius Oprea şi Dinu Zamfirescu), membri PNL, au fost înlăturați din funcții şi înlocuiți cu Vladimir Tismăneanu, secondat de Ioan Stanomir. Conform celor spuse de Dinu Zamfirescu, institutul condus de el, înființat în 2003, ar fi singurul de acest fel din fostele țări comuniste ale Europei de Est şi singura instituție publică aflată sub patronajul regelui Mihai. Desființarea sa reprezintă într-adevăr o ofensă la adresa regelui. De asemenea, considerăm că fostul director are dreptate când spune că cele două institute aveau obiecte de activitate diferite, deci comasarea este stupidă. Demiterile sînt pe motive politice şi, mai rău, la conducerea institutului nou „comasat“ a fost numit Vladimir Tismăneanu, fiu de comunist şi el însuşi slujitor al sistemului în tinerețe. Nu a fost suficientă ruşinea că acest om a fost pus în fruntea comisiei prezidențiale pentru condamnarea comunismului (celebrul raport Tismăneanu); acum, acest „fost“ comunist are neruşinarea să vrea să conducă cercetarea asupra crimelor sistemului pe care el şi părintele său l-au susținut. Domnia sa a fost comunist, apoi nu a mai fost, este extrem de mobil în concepții şi atitudini, deprindere veche, la care nu a renunțat, căci mai ieri dădea un comunicat în care afirma răspicat că el nu are intenția de a lua locul lui Marius Oprea.

Vladimir Tismăneanu

Cel mai grav ni se pare însă că noul institut nu mai are în atribuții să cerceteze şi să livreze justiției pe criminalii comunişti încă în viață. Asta explică totul. ***(M. A.)***

Dilemele regionale ale scutului American

„...partenerii noştri ruşi au fost informaţi în legătură cu faptul că preşedintele american va oferi României posibilitatea de a amplasa elemente ale scutului antirachetă”.
(Ellen Tauscher, subsecretar de stat american pentru controlul armamentului şi securitate internaţională)

Dan Dungaciu

Devine astăzi limpede cât de iluzorie a fost tentativa regimului Voronin de a soluţiona bilateral chestiunea transnistreană şi cât de neproductiv s-a dovedit a fi provincialismul geopolitic al acestuia: el se percepea pe sine şi Rusia într-o perspectivă regională, pe când Rusia percepea RM într-o perspectivă globală, adică un dosar printre multe altele care stăteau pe masa de negocieri cu spaţiul euroatlantic. În realitate, fără puterea de negociere conferită de apartenenţa la UE sau NATO, Chişinăul nici măcar nu ajungea cu adevărat la masa negocierilor. Apariţia scutului antirachetă în regiune confirmă indubitabil acest lucru.

În realitate, nu s-a schimbat nimic

Apariţia scutului nu este cauza nesoluţionării conflictului transnistrean, pentru că acesta a rămas îngheţat şi în perioada când România nu era nici în NATO, nici în UE şi nici sub scut. Apariţia scutului nu face decât să releve faptul că Transnistria nu are nicio importanţă în sine, doar

una contextuală. Astăzi capătă o nouă „valoare de întrebuințare”, pentru că situația s-a complicat semnificativ. Un lucru sugerat deja după schimbarea politică de la Chişinău. Nu întâmplător, pe 28 ianuarie 2010, Oleg Beleakov, reprezentantul Tiraspolului în Comisia Unificată de Control, declara că: „Nu vedem niciun fel de garanții de securitate şi de aceea rugăm partea rusă să majoreze contingentul său de menținere a păcii până la 2400 militari, cifră prevăzută în acordul din 1992”. Moscova trimisese buzduganul...

Frontiere simbolice regionale

După schimbarea de regim de la Chişinău, relațiile cu Tiraspolul intră în logica „1 plus 1” - formulă acceptată, tacit, de toate părțile. Pe 8 februarie, în cadrul întâlnirii de la Tiraspol dintre vicepremierul moldovean Victor Osipov şi şeful departamentului de externe transnistrean Vladimir Iastrebciak, s-a convenit că aşa-zisele „grupuri de experți pentru consolidarea încrederii între Chişinău şi Tiraspol” îşi vor relua activitatea până la sfârşitul lunii. La întâlnire urma să participe şi ambasadorul SUA, însă autoritățile de la Tiraspol i-au interzis accesul în regiunea transnistreană. Mişcare semnificativă, deşi nu e prima dată când autoritățile nerecunoscute de la Tiraspol iau asemenea măsuri. Dar obstrucția ambasadorului american (la fel ca şi reținerea grupului de tineri de la Dubăsari) trebuie înțeleasă în logica semnalelor şi a stabilirii „sferelor de influență”. După cum s-a remarcat deja, a fost un gest de forță, prin care să se indice clar unde este granița dintre „jurisdicția” ambasadei SUA şi zona controlată de separatişti. Tiraspolul arată cine este stăpânul acolo, respectiv instituțiile de forță, care au ultima decizie în pofida unor declarații politice (ambasadorul american avea „invitație oficială”!). Iar instituțiile de forță sunt, direct sau indirect, pe statele de plată ale Moscovei.

Și cu UE, și cu Moscova

În pofida acestor incidente, Igor Smirnov se arată deschis unei cooperări cu UE. La Tiraspol, acesta se întâlneşte cu ambasadorul ungur şi cu reprezentanții UE, subiectul fiind posibilitatea includerii în euroregiunea „Nistru" a raioanelor Râbnița şi Camenca. Igor Smirnov a primit cu interes propunerea: „În general, nu avem nimic împotriva unei asemenea activități". La întâlnire s-a convenit că în luna martie participanții la euroregiunea „Nistru" vor face vizite de documentare în Ungaria, Ucraina şi Slovacia. După care Smirnov pleacă la Moscova... Acolo este numit „preşedinte al Republicii Moldoveneşti Nistrene" - nimic nou, aici - şi are discuții cu ministrul de Externe, Lavrov. Moscova a trimis acelaşi mesaj (livrat de viceministrul de Externe rus, Karasin, cu ocazia vizitei în RM din ianuarie), legat de cadrul negocierilor în chestiunea transnistreană: negocieri bilaterale, principiul egalităților părților în conflict, importanța menținerii actualului format al trupelor de pacificare până la rezolvarea politică a conflictului. Ultimul aspect este important, pentru că asta sugerează că Moscova nu mai acceptă nici măcar faimosul „principiu al sincronizării", forjat de Evgheni Primakov, care sugera că retragerea trupelor ruseşti se sincroniza cu eforturile pentru soluționarea politică. De data asta, Moscova merge mai departe: trupele nu pleacă decât DUPĂ soluționarea politică a conflictului transnistrean. Apogeul vizitei de la Moscova este o conferință de presă susținută la sediul agenției Interfax, unde Igor Smirnov anunță: „Referitor la Iskander, noi am spus mai de demult: acceptăm", deşi a recunoscut că „Rusia nu a adresat o astfel de solicitare Transnistriei". „Nu ne-am opune la desfăşurarea forțelor ruseşti cu orice tipuri de armament pentru protecția transnistrenilor, ruşilor sau ucrainenilor"... Ruşii au declinat, evident, oferta.

În căutarea echilibrului pierdut

Prezența scutului antiamerican în România dinamizează semnificativ regiunea şi presează pentru căutarea unui nou echilibru. Igor Smirnov îşi vede astăzi crescută puterea de negociere, iar cererile de sporire a trupelor ruseşti se vor înteți. Miza internă ține şi de alegerile locale din martie şi de cele pentru Sovietul Suprem din decembrie. Un duşman extern de tip „scutul american" este ideal pentru tehnicile de putere ale liderului de la Tiraspol, care îşi va juca în continuare rolul. Dilema Rusiei a fost deja exprimată la Moscova: creşterea influenței în Transnistria trebuie dozată atent, pentru a nu forța independența regiunii şi a obliga Chişinăul „să-şi abandoneze coada" şi să plece spre spațiul euroatlantic, unde l-a invitat Hillary Clinton. Că Moscova nu exclude această posibilitate este evident - doar că nu acum şi nu fără negocieri din care Moscova să-şi câştige partea. De aici şi atitudinea bine temperată față de Tiraspol, pe care îl va susține, dar nu îl va recunoaşte.

Dar dacă Rusia va spori contingentul de trupe şi va trimite o escadrilă de elicoptere militare la Tiraspol (prezente până în 1991 pe aerodromul militar de acolo), lucrurile pot intra în altă logică. Despre retragerea trupelor, nu poate fi vorba. UE ține la menținerea AIE şi nu vrea nici criză regională, nici schimbări de frontieră, de aici şi tentativa de a discuta cu Tiraspolul. Eforturile Bruxellesului stau însă sub aceeaşi dilemă precum în cazul finanțării societății civile de acolo: contribuie la reunificarea RM sau la consolidarea regimului Smirnov? Schimbarea de putere de la Kiev face ca presiunea ucraineană, atâta câtă a fost, pentru o soluționare a conflictului în interesul Chişinăului să se tempereze. Dar şi aici apare o tensiune, pentru că este de aşteptat să sporească în discursul public de la Kiev ponderea vocilor care vor insista asupra numărului mare de ucraineni din Transnistria (1/3) şi faptul că Kievul nu trebuie să îşi piardă importanța regională după apariția scutului american în România. În ceea ce priveşte Bucureştiul, acesta va susține în continuare linia strategică a Chişinăului care, dincolo de contacte bilaterale, încearcă să devină atractiv pentru malul stâng prin apropiere accelerată de spațiul european, singura soluție de prosperitate şi libertate cu care este de acord majoritatea cetățenilor RM.

Vedere de pe Centură

Nepotu' mătuşii Tamara se întoarce!

„Adrian Năstase ar fi fost un adevărat om politic, dacă nu era aşa de corupt...”
(Traian Băsescu)

„Mircea Geoană trebuie să înveţe să dea mesaje din stomac!”
(Adrian Năstase)

Viorel Patrichi

Fireşte că aşa trebuie! Este indubitabil!... Adicătelea cum, coane Fănică, că nu pricep? Pe unde să iasă mesajele din stomac? Dacă iese mesajul pe gură, se cheamă „gârâială”, onomatopeic mult mai expresiv decât metateticul „râgâială”. Dacă mesajul ţâşşşneşte pe partea cealaltă, nici nu vreau să mă gândesc, fireşte...

Până ne-om dumiri cum e cu mesajul din stomac, se adeveri ce ştia şi baba Rada care a votat pentru ţoşcă: Nepotu' mătuşii Tamara se întoarce! Şi nu oricum, ci pe cai mari. Cuţitele roşii au ieşit de la brăcinari şi i-au luat glanda politică Prostănacului. Nici nu e de mirare. Ţopăilă a avut în spate „cea mai monstruoasă coaliţie” din istoria democraţiei noastre originale, oligarhii au aruncat bani grei şi cu tot cu ziarişti deontologi pe geam, doar-doar l-or răpune pe Marinelu pe l-apus de soare. Şi nimic! Cei care încă nu-şi revin din şoc ar trebui să facă un mic efort şi să accepte că mulţi români au perceput al doilea tur pentru alegerile prezidenţiale la fel ca tananica pentru suspendarea preşedintelui ales democratic. Cu aceeaşi furie s-au dus la vot oamenii. Păstrând proporţiile dezastrelor, era la fel de penibil să crezi în 1990 că poţi să-l dai jos pe alesul Tataie, în care prostimea îl vedea pe omorâtorul de balauri, cel ce „ne-a dat carne, căldură...” şi apartament la preţ de un frigider, pe cât de lamentabil era să pară cuşeră coaliţia ad-hoc Prostănacu-Gânsacu-Neamţu+Patriciu-Vântu-Voiculescu. (Ca să nu fie dubii, eu nu am primit casă de la Tataie şi nici de la Mult Iubitu. Mi-am cumpărat apartamentul confort II „sporit” în rate, încât, timp de patru ani, târguiam de la piaţă un ardei, o roşie, un morcov, o ceapă, un cartof... Şi asta pentru că Virginica Pripitu, toaşa cu patru clase de la Uniunea Generală a Sindicatelor din România, mi-a spus verde în faţă că nu eram „om al muncii”. Deci nu puteam primi apartament de la statul comunist. Prin urmare, eu nu am nici prejudecăţi, nici nostalgii şi nici speranţe legate de politicieni. Nu am privirea împăroşată...).

Renumărarea bancurilor

Aşa că, după războiul cu Marinelu, Împăratu-de-Mătase se dădu cocoş. Dacă era în locul Prostănacului, l-ar fi plesnit pe Marinelu de nu s-ar fi văzut, fireşte bineînţeles: „I-aş fi spus: «Coane, fii serios! Lasă băşcălia, lasă poveştile astea fireşte! M-a chemat Vântu să-mi dea nişte documente despre tine şi să-mi povestească cum s-a întâlnit cu tine în 2004 ca să-l radeţi pe Năstase şi eu nu am fost de acord pentru că eu nu merg cu mişelii de genul ăsta, cum mergeţi voi, cu tot felul de prostii». Scurt!” După care enumeră bâtele Prostănacului din balta campaniei:

- atitudinea evazivă faţă de referendum. Şi are dreptate;

- puiniţa de la Timişoara cu liberalii şi cu ţă-

răniştii, chiar în Piaţa Operei, acolo unde au murit oameni în decembrie 1989 şi apoi s-a aclamat „Punctul 8". Şi are dreptate, dar liberalii şi ţărăniştii nu pricep nici azi oare cum de-au purtat zgardă roşie tocmai ei;

- neasumarea totală a propriului partid, cu bune şi cu rele. Adică să-l ia în cârcă şi pe Nepotu Mătuşii Tamara, cu tot cu dosarele lui;

- vizita la Sorin Ovidiu Vântu, dar şi reacţia împiedicată la întrebările mitraliate de Marinelu: „Şi aseară cum a fost la domnul Vântu?". Cum a fost la SPA?

Perfect adevărat, dar eu aş răsturna piramida prostiilor. Nu întâmplător, a doua zi după ţopăială, Bulă s-a opărit rău de tot şi a cerut renumărarea bancurilor...

Ignatenko, vrăjitoru' violet şi magia tuciurie

Şi apăru Vrăjitoru Mov. El este Aliodor Manolea, ia vino tu colea, beleşte fasolea, umbra lui Baal, şi paranormal, şi spune curat că tu l-ai legat, şi l-ai terminat! „Mihaela, dragostea mea!" a văzut tot fiindcă flacăra violet, trimisă de Manolea, a pâlpâit spre ea şi a făcut-o să scoată rujul din poşetă şi să se rujeze în direct, lângă limfaticul Ilie Năstase şi i-a supt snaga Prostănacului: „Cred că a fost atacat energetic foarte mult, erau chiar în sală oameni care lucrau la acest lucru în momente decisive. Vreau să spun că am simţit foarte mult eu personal, nu aveam energie, nu mă puteam concentra, nu puteam face lucruri, nu eram eu". Fiindcă şi Ţopăilă a dat pe gură tot ce-a negat ulterior pe sub cearcăne: „Eu am văzut în timpul dezbaterii, deci în dezbaterea respectivă, oameni care lucrează cu Băsescu pe acest domeniu, prezenţi exact în dreapta camerei de luat vederi. (Era regizorul de platou... – nota Moşului). Îşi făceau treaba. Ce făceau – ce nu făceau, nu ştiu, dar i-am văzut cu ochii mei, îi ştiu cine sunt. Şi i-am văzut şi la Cotroceni, în timpul discuţiilor cu partidele politice. Acelaşi cetăţean, stând liniştit, într-un colţ".

Dar eu parcă tot nu cred că ar fi Aliodor Manolea şi că adevăratul maestru Woland este altcineva: Albert Ignatenko, un general KGB, cunoscut ca paranormal care suge energiile politicienilor noştri. De unde ştiu? De la Victor Gaetan, care ne-a „monitorizat" la Washington şi care a scris cartea despre „ruşinea României". Şi cum să nu-l cred eu pe Gaetan, un băiet aşa de buuun! care ştie el că Ignatenko l-a racolat pe Marinelu la... Anvers. Sigur că ar mai fi şi vrăjitoarea Argintina dupe la Techirghiol, care i-a făcut magie neagră, că a închegat apa şi a făcut să sară banii dîn pahar, că ar fi vrut să umble dă trei ori cu un căcat uscat în jurul Prostănacului ca să dea colţu dă tot, dar Marinelu n-ar fi fost de acord cu o vrajă aşa de tuciurie. Că s-au dus vreo trei pirande în Poiana Rotundă din Pădurea Hoia-Baciu de lângă Cluj ca să abată flacăra violet din Parlamentul de la Bucureşti. Că Calimente zice şi el că vede aura, că CIA şi FBI folosesc paranormali...

Debaraua domnului Patapievici

Nişte scriitori de la Cluj au cerut Patriarhiei Române canonizarea lui Mihai Eminescu. Nu discut oportunitatea acestui demers, deşi este de preferat gestului pe care l-a făcut un fanatic al „destructurării" după 1990: umbla prin Bucureşti cu o maşină pe care pusese două panouri enor-

me, pe care scria, la fel de mare – „Eminescu a murit de sifilis". Cui foloseşte această jignire mereu repetată? S-a iscat şi acum o întreagă dezbatere... naţională. Trebuie canonizat sau nu? Cum aşa? Nu a scris el „Religia – o frază de dânşii inventată"? se indigna un teleast. Vai, dar a scris şi texte obscene, şi apoi era şi urât, nu mergea la dentist! se miră o ziaristă urâţică rău, la vârsta când Eminescu arăta ca o cadră cu serafim. Şi cum prilejul era taman nimerit, povesteşte şi domnul Patapievici cum era s-o încaseze de la un „aparent pensionar" din cauza mea. Eu regret că domnia sa e fugărit de babe prin magazine sau prin spaţiul virtual din cauza persoanei mele insignifiante. Domnia sa i-a gratulat pe români cu epitete de neuitat, iar eu aş fi xenofob! Domnia sa umblă prin lume cu debaraua de picior, iar eu aş fi de vină. Mai grav este că în debara nu e nimic! E gol! E pustiu! „De ce-l căutaţi pe cel viu printre cei morţi?" Eminescu nu trebuie sanctificat de instituţii, dar nici funcţionarilor nu le este îngăduit să-l înjure. El este sfinţit de fiecare din noi atunci când îl re-re-citim, când îl re-re-trăim. El nu este doar „poetul naţional", „Luceafărul poeziei" etc., el este românul total, el este Reperul! „A gândi despre Eminescu orice nu poate constitui un delict: patriotismul nu se judecă în funcţie de atitudinea faţă de un scriitor român, oricare ar fi acela", ne lămureşte domnul Patapievici. Aşa o fi oare? Repet, Eminescu nu este doar „un scriitor". Percepţia publică în jurul acestui nume este un fenomen mai complex.

„Cum n-oi mai fi pribeag/ De-atunci înainte,/ M-or troieni cu drag/ Aduceri aminte"... Eminescu nu are nevoie de soboare, de miros de tămâie. Şi nici de apărători.

Eşti ceea ce eşti prin fapte şi opţiune. Atât! Codul genetic nu contează aici. Păcatul domnului Patapievici este generalizarea vinovată şi asta m-a scos din ţâţâni. Eu doar am atras atenţia asupra unei anume incompatibilităţi – a nega cultura românilor („cultură de tip second hand", deşi îi avem măcar pe Brâncuşi şi pe domnul Patapievici), şi a superviza cultura din România pentru o imagine „corectă politic" în lume. La asta s-ar reduce sincronismul actual după mintea unora. O astfel de ipostază flagrantă nu pot accepta.

Altfel, nu este un delict să-l înjuri pe Eminescu, după cum eşti liber să spui nevorbite şi despre Fecioara Maria. Ca liber cugetător, poţi să calci cu bocancii şi pe covoare de Buhara, şi pe sentimentele unui popor. Numai că orice naţiune are nişte repere spirituale, nişte invariante, nişte simboluri – justificate sau nu, acceptabile sau nu pentru alţii, dar şi le-a format în timp – iar dacă vrei să reprezinţi ţara respectivă printr-o asemenea atitudine repulsivă, atunci devii incompatibil cu o funcţie publică. Poate greşesc...

Obama apără România de rachetele lui Kim

Consiliul Suprem de Apărare a Ţării a luat o hotărâre previzibilă, dar care a provocat multe emoţii nu numai în România şi în Rusia: s-a acceptat oficial instalarea noului scut antirachetă, „varianta Obama". Anunţul făcut de preşedintele Traian Băsescu, după întâlnirea cu Ellen Tauscher, subsecretar de stat american pentru controlul armamentelor, a fost salutat imediat de Ambasada SUA de la Bucureşti. „Statele Unite ale Americii au ajuns la concluzia că România este foarte potrivită pentru a găzdui acest sistem şi pentru a oferi protecţie aliaţilor europeni din NATO. Ambasada americană este încântată de anunţul preşedintelui Băsescu privind decizia CSAT de a accepta propunerea preşedintelui Obama", precizează un comunicat al misiunii diplomatice americane. Pe 17 septembrie 2009, preşedintele Barack Obama anunţa reconfigurarea sistemului de apărare antirachetă, propus de administraţia George W. Bush, care presupunea amplasarea unui radar în Cehia şi a zece rachete interceptoare ân Polonia.

Traian Băsescu a ţinut să sublinieze că „noul sistem nu este îndreptat împotriva Rusiei" şi va deveni operaţional în 2015. „Pe teritoriul naţional vor fi amplasate capabilităţi terestre de interceptare, ca elemente componente ale sistemului. Vechea amplasare a sistemului nu acoperea teritoriul României decât într-o mică parte a zonei de vest. Noua amplasare garantează acoperirea integrală a teritoriului României pentru eventuale lovituri cu rachete balistice sau cu rachete cu rază

medie de acțiune. Noul sistem nu este îndreptat împotriva Rusiei. Acest lucru doresc să-l subliniez, în mod categoric. Nu este găzduit pe teritoriul României un sistem care să fie îndreptat împotriva Rusiei, ci împotriva altor amenințări. Hotărârea este în deplin acord cu deciziile adoptate la summitul NATO de la București, dar și la cel de la Kiel, prin care au fost reiterate principiile privind indivizibilitatea securității și solidarității aliaților", a spus președintele.

Fiind vorba de o structură defensivă, evident că scutul Obama nu este îndreptat contra cuiva, așa cum reacționează Rusia mereu și mereu, ci va trebui să distrugă orice rachetă care s-ar îndrepta spre sud-estul Europei. Așa gândesc militarii. Dacă negăm pericolul arsenalului rusesc, atunci unde trebuie să căutăm primejdiile balistice pentru România? Unii susțin că Iranul ar avea asemenea rachete, așa cum, înaintea invaziei din Irak, Mircea Geoană, pe-atunci șeful diplomației române, avertiza în Parlamentul de la București că Saddam Hussein are rachete care trec peste România și pot lovi Londra. S-a văzut ulterior că marele Saddam avea o armată în șlapi. Teheranul posedă rachete Shahab-3b cu o rază de acțiune de 2.500 km, Sajjil-1 și Sajjil-2 (2.000km), Shahab-3a (1.800 km), Shahab-3 (1.300 km). De ce ar ataca Iranul România? Doar pentru că avem unele efective americane pe teritoriul nostru? Greu de presupus că s-ar complica.

Unii „strategi" pretind că pericolul care ne paște vine de la Kim Jong-il, iubitul conducător de la Phenian. Așa crede și William Lynn, vicesecretarul Pentagonului. Presupunerea este cel puțin hilară.

Și atunci, nefiind diplomat de carieră, voi afirma deschis că „lumina" poate veni tot de la răsărit și, în consecință, e mai bine să ne pregătim pentru orice eventualitate. Post factum, intențiile bune nu mai folosesc la nimic. Temerile Moscovei nu au fundament tehnic: rachetele defensive nu pot ataca o altă putere. Rusia devine tot mai vulnerabilă din cauza crizei economice și demografice, din cauza agresiunii tăcute a Chinei și a musulmanilor din interior. Prin urmare, tocmai această labilitate poate deveni explozivă, susține A. Bermen, vicepreședintele „American Foreign Policy Council" din Washington pentru ziarul „The Washington Times". Constatarea nu pare lipsită de interes.

În România, refrenul „Vin americanii!" s-a mai estompat, dar se menține un oarecare entuziasm. „Înseamnă, scurt pe doi, garanții de securitate maxime la adresa României", a afirmat pre-

mierul Emil Boc. Doar Ion Iliescu pare mai rezervat, însă ce mai contează? „Eu aş fi contra, dar...” Acordurile cu americanii trebuie ratificate de Parlament, iar aici nu există riscuri.

Cine plăteşte? La început, nimeni nu a vorbit nimic de bani, dar am aflat că plătesc americanii. Deocamdată. Scutul Obama coastă (nu „costă”, că doare rău) aproximativ patru miliarde de dolari. Nu se ştie cine va plăti toată factura. SUA? Aliaţii din NATO? Sau România? E adevărat că stăm prost. Avem doar un sistem de rachete cu rază scurtă de acţiune „Ghepard” din Germania. Armata Română are nevoie de rachete antiaeriene sol-aer fiindcă sistemul preluat de la URSS iese din garanţie în 2014. Cele două fregate din Anglia au nevoie de rachete antirachetă, dar nu au fost bani. Scutul Obama are deja unele elemente funcţionale în România. Firma americană Lockheed Martin a modernizat sistemul de radare AN/FPS-117 începând cu 2006. Pentru completarea sistemului defensiv, ţara mai are nevoie de un nou sistem de senzori şi de transmisie a datelor. Generalul James Cartwright, adjunctul şefului statului major interarme american, afirma în 2009 că Statele Unite echipează navele de război din sudul şi din nordul Europei cu sistemul Aegis şi cu rachete de interceptare apă-aer, de tip SM-3 (Block 1A). Racheta antirachetă trebuie să distrugă ţinta în aer, în condiţiile în care ambele au o viteză de 6,5 kilometri pe secundă.

Colonelul rus Igor Korotcenko scrie în revista „Apărarea Naţională” că rachetele SM-3 „vor reduce semnificativ capacitatea de intimidare din partea Rusiei. Rusia trebuie să avertizeze România că, dacă elementele scutului antirachetă sunt plasate pe teritoriul său, ar putea deveni o ţintă de atac pentru sistemele de rachete ruseşti”. Perfect adevărat. Merită riscul? Numai Dumnezeu ştie. Dotând navele de război din Marea Neagră, Marea Mediterană şi din Marea Nordului cu rachete SM-3, Rusia va fi înconjurată de interceptori antirachetă până în 2015. E ca şi cum am asista la o iminentă explozie fatală. „Aşteptăm ca Statele Unite să ofere o explicaţie exhaustivă, luând în considerare că regimul Mării Negre este reglementat de Convenţia de la Montreux”, a avertizat Serghei Lavrov, şeful diplomaţiei ruse. Fiind nevoită să aleagă între două rele, se pare însă că şi Moscova ar fi preferat scutul lui Obama, celui propus de Bush pentru Cehia şi Polonia, care este mult mai aproape de Kaliningrad.

Decizia lui Obama are şi o încărcătură politică importantă. Este un semnal că nu abandonează ţările din sud-estul Europei. Răspunsul Rusiei ar putea fi o fortificare a poziţiei pe Nistru, exact ce România nu doreşte. Va creşte dimensiunea geostrategică a Chişinăului fiindcă Washingtonul are acest interes, dar tratativele pentru Transnistria se vor complica şi mai mult.

Noi avem dreptul să ne apărăm interesele, dar şi frustrarea ruşilor este în creştere. „NATO se pregăteşte de o agresiune din partea Rusiei. Rachetele americane se desfăşoară în România”, titrează „Nezavisimaia Gazeta”. Aşa că „Izvestia” anunţă că preşedintele Dmitri Medvedev a promulgat noua doctrină militară a Rusiei. Deşi documentul este încă secret, unele pasaje au izbucnit în presă. De exemplu: „Rusia are dreptul să folosească armele nucleare pentru apărarea ţării şi a aliaţilor săi sau în cazul unor ameninţări de lichidare a statului”. Dacă la acestea adăugăm că ruşii au testat cel mai performant avion de vânătoare invizibil şi faptul că Vladimir Putin a dispus reluarea zborurilor cu bombardierele strategice deasupra Mării Mediterane, a Oceanului Atlantic şi a Oceanului Îngheţat, atunci avem tabloul complet. Este posibil orice. Noul război rece a început.

Republica Moldova a devenit Terra Geopolitica

Este foarte straniu ce se întâmplă cu statul botezat impropriu şi insidios Republica Moldova. În 1991, parlamentarii de la Bucureşti au votat pentru recunoaşterea necondiţionată a independenţei Republicii Moldova. Ei nu au perceput atunci diversiunea imperială: treptat, Chişinăul s-a declarat tot mai independent de Bucureşti, dar nu de Moscova. Mai ales după înlăturarea lui Mircea Druc din funcţia de şef al guvernului. Pentru a bloca orice apropiere de România şi, implicit, de comunitatea europeană, Rusia a indus confruntări cu găgăuzii în 1990-1991, apoi, în 1992, a provocat un război în toată regula între Chişinău

şi Transnistria, o fâşie unde Kremlinul menţine trupe de ocupaţie şi mari cantităţi de arme şi muniţii. Presa occidentală a prezentat acel război numai din perspectiva Moscovei, fără să discute cu localnicii din Transnistria, unde majoritatea o formează tot românii, chiar dacă ei îşi zic "moldoveni". Scopul tactic al Rusiei era să transforme acest război într-un conflict inter-etnic. Obiectivul strategic al Rusiei a fost şi rămâne transformarea Transnistriei în cap de pod, un fel de Kaliningrad pentru sud-estul Europei, pentru Uniunea Europeană, dar şi pentru flancul sudic al NATO. Mircea Snegur, Petru Lucinski şi Vladimir Voronin au tolerat situaţia, întreţinând un conflict politic surd cu Bucureştiul. După războiul din 1992 de pe Nistru, Rusia s-a erijat în... mediator, urmărind să transforme Tiraspolul în partener de dialog multilateral, deci într-un subiect de drept internaţional. Pentru a păstra aparenţele, a menţinut Ucraina în ipostaza de negociator asociat mut timp de peste un deceniu, după ce eliminase România din formatul de tratative. Ion Iliescu a acceptat surprinzător de uşor să scoată ţara noastră din formatul de negocieri, deşi majoritatea etnică absolută din R. Moldova o constituie romanii. Nu mai contează raţiunile politice, dar a fost o eroare gravă. În 1999, la reuniunea OSCE de la Istanbul, Vladimir Putin a semnat un acord prin care se angaja să retragă trupele şi arsenalul din Transnistria. Treptat, Kremlinul a dat uitării acest acord şi menţine trupele pe Nistru "pentru pace". În mod formal, Rusia a acceptat continuarea negocierilor în format "5+2", în care intră evidente Rusia (provocatorul agresiunii), Ucraina, OSCE, Chişinăul şi Tiraspolul, la care se adaugă Statele Unite ale Americii şi Uniunea Europeană, dar cu statut de observador. Mai pe româneşte, pe post de mână moartă. Evident că nu se poate obţine nimic fiindcă Rusia se opune oricăror măsuri de reglementare firească. România rămâne pe margine şi priveşte neputincioasă din perioada în care era Adrian Năstase ministru de Externe. El a încercat atunci intensificarea dialogului direct cu Federaţia Rusă, dar Kremlinul considera deja România un intrus şi rezultatul a fost excluderea ţării noastre din tratative.

Două realităţi paralele

Un prim aspect este acest blocaj total în formatul de negocieri "5+2", de parcă ne-am găsi în Fâşia Gaza. O altă realitate se dezvoltă însă de jos în sus. Tineretul din R. Moldova nu mai este obligat să studieze limba rusă şi caută să scape din ţarcul lui Molotov. Mirajul Uniunii Europene funcţionează şi pentru românii din Basarabia. A apărut acolo o nouă generaţie care nu mai ştie ruseşte şi care priveşte în altă direcţie. Aşa se explică tragediile din aprilie 2009, când tinerii s-au revoltat contra regimului condus de Vladimir Voronin. Cel puţin trei au fost ucişi, dar mulţi au fost torturaţi cu sălbăticie, iar numeroase fete au fost batjocorite în beciurile poliţiei din Chişinău. Alianţa pentru Integrare Europeană, care a ajuns la putere prin mari eforturi, încearcă să scoată statul din criza economică, sperînd în ajutorul UE. Mecanismele de la Bruxelles sunt însă extrem de greoaie, iar interesele unor ţări puternice (Germania, Italia, Franţa) nu permit clarificarea situaţiei din Transnistria. În acest context, pentru basarabeni, singura speranţă rămân Statele Unite ale Americii. Dar şi angajamentul Washingtonului pe Nistru este o iluzie deocamdată, mai ales după ce Barack Obama a anunţat anul trecut "resetarea relaţiilor cu Rusia". Ulterior, aveam să vedem că Washingtonul chiar crede în idila cu Mos-

cova care îi va ajuta pe americani acolo unde sovieticii şi-au rupt gâtul: în Afganistan. Iată de ce Republica Moldova rămâne o zonă de sacrificiu pe mai departe. Tot pentru o iluzie.

Iată cum trebuie înțeles sfatul pe care i l-a dat vicepreşedintele american Joseph Biden premierului Vlad Filat, care a fost la Washington: "Formatul de negocieri 5+2 este viabil şi doar în cadrul acestui format trebuie găsită soluția ce ar respecta integritatea şi suveranitatea statului". De altfel, cu un partener dificil, ca Rusia, nu se pot imagina raporturi rezonabile. În programul de guvernare al Partidului Liberal Democrat, condus de Vlad Filat, se scria clar că trebuie modificat radical formatul de negocieri, prin implicarea mai activă a Uniunii Europene şi a puterilor europene din Blocul NATO. "După asigurarea unei uniuni de poziții cu SUA, UE şi, eventual, cu implicarea României, aceşti actori, împreună, vor fi capabili să influențeze Federația Rusă. În cadrul acestui format 4+1, ne vom aşeza, împreună cu aliații noştri democratici occidentali, la masa de negocieri cu autoritățile de la Moscova". Că nu se va întâmpla aşa este aproape cert.

În acest context trebuie evaluată şi semnificativa vizită a lui Traian Băsescu la Chişinău şi la Cahul. "Eu nu o să semnez ce a semnat Hitler şi Stalin, niciodată! Niciodată un voi confirma aşezarea frontierei pe Prut. A rămas după cel de-al Doilea Război Mondial. Am recunoscut-o, dar putem discuta un tratat privind regimul frontierei – adică ce facem noi pe frontieră, cum trec cetățenii frontiera. Dar în niciun caz un se poate discuta cu mine un acord în care să confirm că frontiera este de aici şi până aici – acest lucru l-a făcut România, recunoscând independența Republica Moldova", a spus preşedintele României. La presiunile Moscovei, Washingtonul sugerează că nu trebuie ridicat capacul cazanului de pe Nistru. A spus-o direct Hillary Clinton: "Evident, disputele privind frontiera cu România şi prezența trupelor ruse pe teritoriul moldovean sunt motive de îngrijorare. Dar vrem să ajutăm R. Moldova să îmbunătățească viața poporului şi să sperăm că, în timp, problemele cu care se confruntă să poată fi soluționate". Nu ştim ce informații deține doamna Clinton, dar România nu are pretenții teritoriale asupra Republicii Moldova, chiar dacă este paradoxal.

Prin urmare, Bucureştiul este eliminat din această ecuație geostrategică. Rămâne Moscova, iar de undeva, mai aproape, se trezeşte Ucraina.

Generația Stelei Popa va realiza unirea Basarabiei cu România

Librăria „Mihai Eminescu" din Bucureşti a găzduit lansarea cărții *100 de zile*, creația jurnalistei Stela Popa, publicată de Editura Tritonic. Inteligentă şi perseverentă, ziarista de la „Vocea Basarabiei" lansează practic un fel de saga pentru românii de dincolo de Prut. Roberta Ciugureanu, eroina romanului, s-a născut la Corjova, satul din Transnistria, în care a văzut lumina de la răsărit şi Vladimir Voronin. Roberta este un alter ego pentru Stela Popa. Ea face parte din generația de tineri care au spart țarcul lui Molotov. Ei sunt urmaşii celor care au ieşit în fața tancurilor sovietice în 1989-1990 pentru revenirea la grafia latină, la istoria națională şi la limba română. Vor revenirea la Țara-Mamă şi sunt mai pragmatici decât părinții lor. Nu se putea să evolueze altfel. „M-am născut în satul Corjova, raionul Dubăsari, Transnistria, într-o familie de români. Aşa ne identificăm noi ca fiind. Să nu mă judecați după acte sau paşaport. Sunt simple formalități, de altfel, pline de erori. Mă numesc Roberta". Cartea evocă tragediile din aprilie 2009, când tinerii au sfidat serviciile secrete ruseşti şi comuniste, atrăgând atenția lumii contemporane asupra celei mai urgisite populații din Europa. O populație care este forțată şi astăzi să trăiască şi cea mai absurdă criză identitară de pe continent.

A fost o diversiune ridicarea drapelelor României şi Uniunii Europene pe clădirile emblematice de la Chişinău? Poate da, poate nu. Contează acum doar voința tinerilor basarabeni, care vor să-şi ia destinul în mâini şi care doresc să impună lumii un adevăr elementar: sunt români şi vor să revină acolo unde le este locul. În Europa, alături de Țara lor. Dezlănțuirea fiarelor lui Voronin contra unor copii nevinovați este surprinsă cu un real talent epic: „Roberta simți că îşi pierde mințile. Ochii fetei se injectară, sângele îi pocni în vene, căscă larg gura şi îşi înfipse colții albi şi tineri în carnea slinoasă şi puturoasă a burduhosului. Un muget greu răsună în noaptea aceea blestemată. Din acel moment, Roberta nu mai ținu minte decât o izbitură puternică sub maxilarul drept. Înciudat şi încolțit, grăsanul o apucă de cap cu amândouă mâinile şi o lovi de capota maşinii. Impactul fu cumplit, iar sângele gâlgâi puhoi din nările fine şi subțiri ale femeii. Lichidul lipicios se împrăştie cald pe capotă, lăsând o linie curbă peste fierul negru şi lucios." Urmează calvarul din Coridorul Morții, adică din subteranele miliției de la Chişinău. Locul unde au avut loc schingiuiri demne de epoca stalinistă şi judecătorii au dat sentințe după numărul vânătăilor şi al fracturilor. Aici, Roberta vede cum milițienii îi omoară tatăl, un fost luptător din războiul de pe Nistru din 1992.

Trebuia procedat altfel? Trebuia mers până la capăt, cu orice risc? Unde ar fi fost acel „capăt", pe care nici luptătorii din 1989-1991 nu l-au găsit? Sau le-a fost teamă? Ce vor face aceşti tineri pe care nimeni nu-i mai poate obliga să învețe ruseşte? România, țara lor, țara noastră, trebuie determinată să-i apere, să-i strângă laolaltă şi nimeni nu se va putea opune. „Îi ca pe vremea lui Stalin, Valia. (...) De-amu gata! Aici îi finişul. Trebuia să mergem mai departe, da' noi ca proştii dansam hora", spune un tânăr după tortură. Nu exagerez dacă spun că Stela Popa reuşeşte scene demne de Aleksandr Soljenițin.

România l-a trimis pe Marius Gabriel Lăzurcă la Chişinău pentru funcția vacantă de ambasador. Un diplomat tânăr, care a trecut cu brio examenul pe la reprezentanța noastră diplomatică de la Vatican. Le-a propus parlamentarilor de la Bucureşti organizarea unor şedințe comune de guvern între cele două state româneşti, participarea basarabenilor la campionatul de fotbal al României (o idee mai veche, rămasă ca propunere doar), deschiderea unei bănci cu capital comun şi inaugurarea la Chişinău a unui Institut Cultural Român, care să poarte numele lui Mihai Eminescu.

Mihai Ghimpu: „Noi vorbim limba română şi punctum!"

Alianța pentru Integrare Europeană, condusă de Mihai Ghimpu (preşedintele Parlamentului şi preşedintele interimar al R. Moldova), Vlad Filat (şeful Guvernului şi preşedintele Partidului

Liberal Democrat), Marian Lupu (preşedintele Partidului Democrat) şi Serafim Urechean de la Alianța Moldova Noastră, încearcă să scoată statul din criza constituțională şi economică. „Noi trebuie să avem grijă ca în Constituție să nu fie scrise minciuni. Noi vorbim limba română şi punctum! Nu vă faceți griji. Într-un final, noi vom soluționa criza constituțională. Sacoul meu are trei mâneci. Deci mai am aşi pe care-i voi scoate la timpul potrivit", a subliniat Mihai Ghimpu.

Rusia ar cere explicații și lui Dumnezeu!

După convorbirile purtate cu Iurie Leancă, şeful diplomației de la Chişinău, şi cu Vitalie Marinuță, noul ministru al Apărării, reprezentanții NATO au cerut din nou Rusiei să respecte acordurile semnate la Istanbul de Vladimir Putin în 1999 şi să se retragă de pe Nistru. Anders Fogh Rasmussen, secretarul general al Alianței Nord-Atlantice, a salutat hotărârea fermă a Guvernului de la Chişinău de a promova reformele democratice şi de a întreprinde acțiunile necesare pentru redresarea situației economice şi sociale din țară.

În schimb, Rusia se arată foarte îngrijorată de evoluția normală a relațiilor dintre Bucureşti şi Chişinău. „Nezavisimaia Gazeta" titrează: „Chişinăul a pus o mină la temelia Uniunii Europene". Ziarul notează că Bucureştiul a confirmat oficial acordarea ajutorului financiar în valoare de 100 de milioane de euro, că sârma ghimpată de pe Prut, „considerată anacronică", va fi scoasă până la 31 martie. Politologii ruşi (dar şi ucraineni) consideră că ar fi primul pas spre „realizarea proiectului unionist". După cum se vede, ei intuiesc mai bine chiar decât românii care vor fi direcțiile noii politici din estul Europei. Ziarul prezintă opinia lui Zurab Todua, „expert în evoluția spațiului postsovietic", după care doar 15-20% din basarabeni ar accepta reîntregirea națională. În realitate, nu s-a făcut un sondaj liber, iar situația s-a schimbat mult după evenimentele din aprilie 2009. În plus, efectul de vitrină din Uniunea Europeană funcționează atractiv, oricâte greutăți ar fi şi aici pentru oamenii obişnuiți. Valeri Klimenko, şeful mişcării ruseşti „Ravnopravie" de la Chişinău, amenința recent că „unirea va provoca un război civil", fără să precizeze cine cu cine se va mai bate, dacă şi ruşii din Basarabia vor să circule liber prin UE.

Nu trebuie să ne preocupăm prea mult: Rusia ar cere explicații şi lui Dumnezeu pentru că a creat lumea aşa şi nu altfel. După reacția jalnică a lui Rogozin la adresa scutului antirachetă din România („Ursul le va da un picior în fund celor din NATO"), Moscova cere socteală acum şi Bulgariei din aceleaşi motive. Dar nu direct, fiindcă nu coboară la nivelul pigmeilor. Moscova discută chestiuni geostrategice doar cu Washingtonul. „Nu pot să comentez acum pentru că abia am primit comunicatul din partea premierului Bulgariei. Aştept mai multe detalii şi bulgarii neau promis că aşa vor face. Ne-am interesat deja la partenerii noştri americani, cum putem să interpretăm acest lucru şi de ce după „surpriza românească", acum apare şi surpriza bulgărească", a spus Serghei Lavrov, şeful diplomației ruse.

Se insinuează şi China între Nistru şi Prut, dar Rusia se face că nu înțelege. Deocamdată. Foarte mulți au rămas surprinşi că Beijingul a anunțat un ajutor financiar de un miliard de dolari pentru Chişinău, după ce procedase la fel cu Belarus. China are bani mulți, pe care trebuie să-i plaseze. O posibilă explicație: Dacă Washingtonul va renunța la dolar, ce vor face chinezii cu atââââââââââția bani? O altă eventuală explicație: China îşi construieşte capete de pod spre Uniunea Europeană. Intuieşte corect evoluția relațiilor dintre Bucureşti şi Chişinău, încercând să pregătească drumul spre cea mai mare piață organizată din lume. Iată şi varianta pe care mi-aş dori-o cel mai mult: China vrea să dezvolte cooperarea cu România, iar sprijinirea Republicii Moldova ar putea deveni în curând un atu important; Bucureştiul ar putea sprijini apoi politic reunificarea paşnică a Taiwanului cu Țara-Mamă...

Iulia Timoșenko a îngropat revoluția portocalie

Agonia Ucrainei continuă şi după epuizarea celui de-al doilea tur de scrutin. Rezultatele au

fost extrem de strânse şi este greu de vorbit de un învingător categoric. Mai precis, Viktor Ianukovici a obţinut 48,95% din sufragii, iar Iulia Timoşenko a fost creditată cu 45,48%. Cum legea electorală a permis, peste un milion de ucraineni au votat contra ambilor candidaţi. Aşa a recomandat şi Viktor Iuşcenko, marele învins al confruntării. Numărul celor care au votat contra ambilor candidaţi este mai mare decât diferenţa mică dintre ei. Mulţi ucraineni, majoritatea intelectuali, i-au respins pe amândoi fiindcă se consideră dezamăgiţi de situaţia economico-politică din ţară. Cum Ianukovici nu a luat măcar 50% din voturi, situaţia este neclară şi i-a permis Iuliei Timoşenko să conteste rezultatul cu toată vehemenţa. „Eu nu voi recunoaşte niciodată legitimitatea victoriei lui Ianukovici. Vom face totul pentru a proba că aceste alegeri au fost falsificate", a spus ambiţioasa blondă. Şefa Guvernului de la Kiev s-a adresat Justiţiei în speranţa că va provoca invalidarea rezultatelor şi convocarea unui al treilea scrutin. „Dacă vom obţine un verdict pozitiv în mai multe tribunale regionale, atunci vom contesta rezultatul general al alegerilor", a precizat Timoşenko.

Trebuie reţinut însă că ea conduce Executivul şi, prin urmare, tot ea este responsabilă de buna sau proasta desfăşurare a scrutinului. După alegeri, tigroaica de pe Don a tăcut câteva zile lungi, după care a ieşit din nou la atac. A înţeles că următorul pas al lui Viktor Ianukovici va fi constituirea unei noi majorităţi în Rada Supremă de la Kiev şi aruncarea adversarei în opoziţie. În acest mod, ea pune presiune pe cel care a obţinut o victorie discutabilă şi o ia înaintea evenimentelor. O nouă dovadă că Iulia Timoşenko este foarte inteligentă şi că ştie să se bată, inclusiv cu armele adversarului. Poate şi originea ei interesantă merită luată în considerare în cunoaşterea personajului: tatăl era armean, iar mama - evreică. A avut dosar penal la Procuratura Federaţiei Ruse pentru furt de gaze printr-o companie pe care o conducea, dar a reuşit să devină partenera de dialog a premierului Vladimir Putin. Viktor Ianukovici este ucrainean din regiunea de est. Adversarii i-au scos şi lui pe tapet trei dosare penale: două pentru tâlhărie şi unul pentru tentativă de viol. Doar tentativă...

Prin certurile nesfârşite cu ex-preşedintele Viktor Iuşcenko, Iulia Timoşenko a reuşit să-i dezamăgească pe mulţi ucraineni şi să îngroape revoluţia portocalie, un proiect susţinut de Statele Unite ale Americii. Proiectul oranj a eşuat parţial în Georgia, dar s-a perpetuat în România, contaminând acum şi Chişinăul.

„Lumea o îngroapă pe Iulia", jubila cotidianul „Segodnia", care l-a susţinut deschis pe Ianukovici. Ziarul avertizează însă că „victoria lui Ianukovici nu este definitivă", câtă vreme noul preşedinte nu-şi instalează un guvern propriu. Prin urmare, lupta pentru putere se anuţă puternică şi fiindcă ambele tabere au reprezentare sensibil egală în urma scrutinului. După o procedură verificată şi în alte ţări, Ianukovici va atrage trădători din partidele Iuliei Timoşenko şi Viktor Iuşcenko pentru a constitui o nouă majoritate parlamentară. Este o procedură mai facilă şi mai ieftină decât provocarea alegerilor parlamentare anticipate. Ar fi şi singura modalitate de liniştire a apelor fiindcă, de peste un deceniu, Ucraina este cea mai turbulentă ţară de pe continentul european. Cel mai important avantaj politic pentru Iulia Timoşenko ar fi să-l lase pe Ianukovici săşi rupă gâtul din cauza crizei economice, care macină ţara, dar ea nu concepe să piardă puterea. Pot afirma că este cea mai puternică femeie din politica lumii contemporane: s-a impus într-o ţară unde numai bărbaţii au făcut politică la vârf, este singura femeie din lume care a format o coaliţie ce-i poartă numele – Blocul Iulia Timoşenko (BiuT); i-a măcinat prestigiul ex-partenerului Iuşcenko până când l-a anihilat politic; a dovedit că ştie să prospere şi în lumea afacerilor. Diferenţa de numai 3,5% din voturi faţă de Ianukovici a adus-o în pragul infarctului. De aceea, blonda cu cosiţă împletită a apărut plânsă, dar la fel de hotărâtă să se răzbune. Din cauza situaţiei explozive, alegerile din Ucraina au fost atent monitorizate, iar OSCE a dat un verdict care nu au pus-o pe gânduri pe Iulia. „Scrutinul a fost transparent şi cinstit. Alegerile au oferit o impresionantă demonstraţie de democraţie. Este o victorie pentru fiecare din Ucraina. Acum a venit timpul ca liderii politici ai ţării să asculte verdictul populaţiei şi să

facă astfel încât transferul puterii să aibă loc paşnic şi constructiv", a opinat Joao Soares, preşedintele Adunării Generale a Organizaţiei pentru Securitate şi Cooperare ân Europa (OSCE). Inutil.

Bucurie nedisimulată la Moscova

Pentru ruşi, Viktor Ianukovici este „previzibil", deci mai bun decât Iulia Timoşenko, susţine „Nezavisimaia Gazeta". Bucuria ruşilor trebuie să fie însă reţinută. În timp ce Iulia avea mare trecere prin campanie la babele sărmane, Ianukovici reprezintă perfect interesele marelui capital ucrainean, care vrea să profite de relaţiile cu Federaţia Rusă, dar priveşte cu un ochi spre Uniunea Europeană, unde este cea mai jinduită piaţă de desfacere. Prin urmare, cât de pro-rus poate să devină Ianukovici? Doar atât cât să nu-i supere pe greii lui suporteri de pe Don şi de la Kiev.

Va circula gazul metan rusesc mai liber spre UE, decât pe vremea lui Iuşcenko? Este o întrebare la care nu se poate răspunde pozitiv fiindcă este vorba de foarte mulţi bani, iar Ucraina a devenit o gaură neagră pentru tot felul de fonduri rambursabile şi nerambursabile. Iată de ce ruşii cei mai realişti îl consideră pe Ianukovici „răul cel mai mic". Ianukovici este un fel de naţionalist care provine din nomenclatura industrială sovietică din Ucraina, la fel ca Iurii Lujkov, primarul inepuizabil al Moscovei, şi Viktor Cernomîrdin, doi ruşi care ar vrea să-i pună la punct pe ucraineni şi care au cerut public restituirea Peninsulei Crimeea. Iată de ce nu trebuie exagerată „previzibilitatea" lui Ianukovici. El rămâne ucrainean...

Dialogul dintre Moscova şi Kiev devine însă posibil. Dur, cu toate cărţile pe masă. Ianukovici va dori să obţină de la Rusia materii prime tot mai ieftine şi va face orice pentru asta, consideră Konstantin Simonov, directorul Fundaţiei naţionale pentru securitate energetică de la Moscova. În campania electorală, Ianukovici a promis că va solicita renegocierea tuturor acordurilor dintre Rusia şi Ucraina în domeniul livrării gazelor. Conflictul va izbucni din nou. Oligarii industriei ucrainene vor şi ei gaze mai ieftine, iar Rusia nu va accepta. La mijloc va rămâne din nou Uniunea Europeană, care nu face mai nimic pentru diversificarea surselor de aprovizionare cu metan.

Victoria lui Ianukovici pare să fie un eşec al Uniunii Europene şi al Statelor Unite în Ucraina. În realitate, singurul care a militat deschis pentru aderarea la spaţiul euro-atlantic a fost Viktor Iuşcenko şi tocmai el a pierdut. Cu Ianukovici perceput drept „omul ruşilor", parteneriatul estic, lansat de Bruxelles, ar putea să rămână vorbă în vânt. Dacă ar fi învins Iulia Timoşenko, ea făcea prima vizită la... Moscova. Cum învingător la Kiev este „omul ruşilor", el va merge mai întâi la... Bruxelles. Iată de ce Vladimir Putin prefera o relaţie bine cultivată cu Iulia Timoşenko.

Românii din Ucraina îi preferă pe ruşi

La rândul lui, nici Viktor Ianukovici, preşedintele Partidului Regiunilor, nu are motive serioase să jubileze. Victoria lui este precară şi arată că Ucraina e profund divizată între cele două tabere. Presa internaţională a tot avertizat că el merge cu Rusia, că este „omul ruşilor", că este „pro-rus", că va determina scindarea Ucrainei etc. Probabil că Ianukovici este ceva mai realist decât Timoşenko, iar în ce priveşte dezmembrarea celui mai mare vecin al României, trebuie spus că nu s-au copt condiţiile încă. Chiar dacă este asociată de unii cu naţionaliştii, Iulia Timoşenko nu poate reprezenta tendinţele centrifuge din vestul Ucrainei. Iar pentru ca Ucraina să se rupă în două, ar fi fost necesar să apară un lider puternic tocmai în această regiune. Dimpotrivă, Iulia Timoşenko a reuşit să-i îndepărteze pe radicalii ucraineni, care l-au preferat pe bancherul Ighipko din Basarabia, dar şi pe românii („moldovenii") care au votat cu Ianukovici fiindcă Partidul Regiunilor a recunoscut că românii din teritoriile invadate de Stalin constituie cea mai numeroasă minoritate din Ucraina, după ruşi. Coaliţia din jurul Iuliei Timoşenko a mers mai mult pe o politică de asimilare forţată a conaţionalilor noştri din ţara vecină, ceea ce i-a determinat pe români să prefere un front comun cu numeroasa minoritate rusă. Ei nu mai vor să treacă de la rusificare

la ucrainizare forțată, până la neantizarea națională. Ucrainenii fac presiuni pentru ucrainizarea şcolilor şi a bisericilor româneşti din nordul Maramureşului, din Herța, nordul Bucovinei, din nordul şi din sudul Basarabiei. Aşa că românii din Cernăuți sau din Ismail au ales răul cel mai mic: să meargă alături de ruşi. O opțiune naturală, pe care unii din Bucureşti nu au cum s-o priceapă.

Mizând excesiv pe factorul irațional din campania electorală, Iulia Timoşenko a făcut o gafă impardonabilă față de România. Ea a anunțat la un miting de la Ternopol că va solicita rejudecarea procesului de la Haga pentru ca Ucraina să controleze tot platoul continental din dreptul Insulei Şerpilor. Radicalii ucraineni au crezut într-o atare posibilitate şi România a devenit cal de bătaie în campania lor. În realitate, pentru a întoarce sentința definitivă şi irevocabilă de la Haga, Kievul trebuie să prezinte probe indubitabile, care nu au fost aduse în cadrul procesului. Istoria nu a consemnat un precedent.

Este posibil ca Ianukovici să accepte nuanțarea dialogului politic cu România. Scandalul de spionaj, provocat de agenții ucraineni în România, investițiile românilor, îngropate la Krivoi Rog, desconsiderarea drepturilor pe care le au românii din Ucraina, continuarea lucrărilor la canalul Bîstroe-Chilia au înghețat raporturile dintre cele două țări. De aceea, este greu de anticipat cine va reuşi să dezlege acest nod gordian. Bucureştiul nu-şi va abandona interesele în regiune fiindcă se află în avantaj tactic. Ucraina este datoare să facă mai multe mutări de răspuns la solicitările țării noastre, dacă va dori să se apropie de Uniunea Europeană.

Sfârşitul visului american

China a împrumutat Statele Unite ale Americii cu aproximativ 800 de miliarde de dolari (în cecuri de trezorerie) şi are deja pârghiile să provoace o inflație catastrofală în cel mai puternic stat al lumii. Meticulos şi consecvent, Beijingul nu se mulțumeşte să rămână la acest stadiu de umbră fatidică. Nu are interesul deocamdată să retragă banii împrumutați fiindcă dolarul s-ar prăbuşi dramatic, iar China este cel mai mare exportator, cu peste 1000 de miliarde de dolari în anul 2009.

Bancherii chinezi diversifică rezervele valutare ale țării pentru a scăpa de presiunea exercitată de dolar. Au deschis linii valutare „swap", un fel de troc bancar, un schimb reciproc, în valoare totală de 95 miliarde dolari de americani, cu băncile naționale din Argentina, Indonezia, Coreea de Sud, Hong-Kong, Malaiezia şi Belarus. China a mai semnat un acord cu Brazilia pentru folosirea valutelor naționale în comerțul bilateral. Acumulează mari cantități de aur de pe piața internațională, cumpără obligații de la Fondul Monetar Internațional, nominalizate pentru împrumut.

Marea provocare – resursele energetice

China a înţeles perfect că secolul al XXI-lea va fi dominat de ţările care vor controla resursele energetice. Criza financiară a dus la ieftinirea companiilor care extrag hidrocarburi. A semnat cu trusturile „Rosnefti” şi „Transnefti” din Rusia un contract de 25 de miliarde de dolari. Astfel, ruşii vor livra chinezilor 300 de milioane de tone de ţiţei timp de 20 de ani. Brazilia a primit 10 miliarde de dolari de la China pentru a livra zilnic 160 000 de barili de ţiţei. China a mai semnat un contract şi cu Venezuela, în valoare de 4 miliarde de 3 dolari. Toate aceste contracte au fost semnat într-o singură săptămână: 17-21 februarie. Beijingul a plătit câte 5 miliarde de dolari Angolei şi Kazahstanului tot pentru hidrocarburi. Până şi din Ecuador a cumpărat ţiţei de un miliard de dolari. În numai trei luni, China a investit 50 de miliarde de dolari pentru energie. În iunie 2009, China încheia cea mai mare tranzacţie din istoria ei: societatea SINOPEC a cumpărat compania elveţiană Addax Petroleum, contra sumei de 7,5 miliarde de dolari. Compania chineză Yanzhou Coal of China a preluat trustul australian Felix Resources cu doar 3,3 miliarde de dolari. Dacă i s-ar permite, are posibilitatea să cumpere majoritatea companiilor energetice din lume.

Yuanul a crescut cu 20% faţă de dolar, iar China este unica ţară stabilă economic din lume.

Cobra de aur contraatacă

Din cauza împrumuturilor acordate fără acoperire, Statele Unite şi-au pus în pericol propria economie, dar şi pe ale partenerilor. În momentul declanşării crizei, China avea cele mai mari rezerve valutare în SUA, iar acum le-a sporit. Americanii şi europenii roagă insistent China să nu-şi mai diversifice rezervele valutare. Practic Banca Centrală de la Beijing a devenit mediatorul valutar mondial, rol pe care îl deţinea Fondul Monetar Internaţional.

Ca să supravieţuiască, Statele Unite trebuie să devalorizeze dolarul şi mai mult, comparativ cu alte valute. Companiile americane dau rateuri pe piaţa internă şi singura şansă este să migreze, bazându-se pe un dolar cât mai slab. China nu va accepta însă un dolar tot mai slab, fiindcă i se induce o inflaţie tot mai mare. La fel va reacţiona şi Uniunea Europeană. Este posibil ca yuanul să ia locul dolarului, iar visul american se va sfârşi dacă Statele Unite vor ceda locul de superputere. Cu o creştere economică de 9,02%, cu o putere politică hipercentralizată, China nu mai are rival. Ca să evite un dezastru, economiştii cred că SUA ar putea consolida artificial dolarul, ceea ce ar strivi însă Uniunea Europeană.

Şi totuşi, guvernul de la Washington anunţa la începutul lui februarie o creştere de 5,7% în trimestrul al IV-lea din 2009, comparativ cu 2,2% în trimestrul al III-lea. Economistul Nourile Roubini, cel supranumit Mister Doom după ce a prevăzut criza financiară, este foarte sceptic: „Numerele din titlu arată mari, dar, dacă le diseci, sunt foarte deprimante şi sărace. Cred că avem dificultăţi. Rata şomajului va depăşi 10%”.

Indiferent însă de criza economică sau poate tocmai din această cauză, Barack Obama a anunţat că alocă 708 miliarde de dolari pentru armată. Adică aproape cât a împrumutat de la China. Preşedintele a anunţat înlocuirea doctrinei militare din 2006, veche de 25 de ani, care presupunea că Statele Unite pot purta două războaie convenţionale simultan în două regiuni diferite de pe Terra. Noua doctrină militară a SUA îşi propune protejarea intereselor americane în toată lumea, contra ameninţărilor teroriste sau a atacurilor cibernetice. Doctrina militară, revizuită în 2006, avea ca scenariu un război convenţional de lungă durată cu China, în jurul Taiwanului. Acum, o asemenea strategie de ordinator nu mai da bine... În schimb, laureatul Premiului Nobel pentru Pace alocă 6,8 miliarde de dolari pentru menţinerea arsenalului nuclear. Cu 589 milioane de dolari mai mult decât a alocat George W. Bush. Şi pentru a nu mai rămâne dubii asupra liderului mondial, Statele Unite au declanşat ample manevre militare în Tailanda, cu numele de cod „Cobra Gold”, cu partenerii asiatici: Tailanda, Japonia şi Indonezia. Participă pentru prima dată şi Coreea de Sud. Tăcută, spionată de drone, China îşi făureşte propriul vis pe care încă nu-l poate controla.

Pentru o politică de tip creștin (II)

Paul Ghițiu

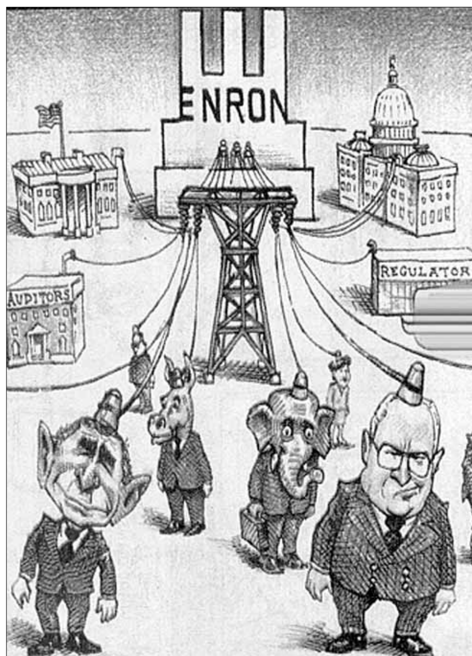
Întâmplări din lumea zilelor noastre

2001 - Enron

● „(...) Scandalul privind Corporația Enron şi firma de contabilitate Arthur Andersen, s-a declanşat în 2001, culminând cu declararea falimentului la 2 decembrie. Firma de contabilitate Arthur Andersen, una dintre cele mai mari cinci companii de contabilitate din lume, a fost la rândul său desființată. În urma dezvăluirilor de senzație despre neregulile contabile, acțiunile Enron au scăzut de la 90 de dolari bucata la mai puțin de 50 de cenți. Frauda consta în înființarea de entități off-shore, controlate tot de oamenii de la Enron, cu care desfăşurau pe hârtie diverse tranzacții, acestea absorbind toate pierderile şi datoriile companiei Enron, pe lângă evaziunea taxelor. În felul acesta, bilanțul Enron era întotdeauna pozitiv şi înregistra creşteri spectaculoase ale profitului, dar conducătorii Enron erau nevoiți să recurgă la noi manevre contabile necurate pentru a crea impresia unor profituri de miliarde. Acțiunile au ajuns la prețuri uriaşe, iar directorii firmei au început să tranzacționeze acțiuni pentru profit propriu, profitând de informații din interior.

Se pare că scandalul Enron a avut şi o componentă politică. Enron a dat aproape şapte milioane de dolari politicienilor, începând din anii '90. În timpul mandatelor Clinton, compania a contribuit cu 900.000 de dolari la Partidul Democrat. Din 1996, majoritatea contribuțiilor au început să plece către Partidul Republican, inclusiv pentru campania electorală a lui George W. Bush (...)" *(Cotidianul)*

● „(...) Cel mai şocant aspect prezentat în

film (filmul despre prăbuşirea Enron – n.n.) se leagă de faptul că Enron a creat cu bună ştiință o falsă criză a energiei în California, care nu a existat niciodată. În film auzim înregistrări telefonice ale traderilor Enron care îi sfătuiesc pe managerii uzinelor electrice din California să fie „puțin mai creativi" şi să închidă uzinele „pentru reparații". Enron este responsabilă de închiderea pentru mult timp a până la 50% din industria energetică a Californiei, ba chiar a 76%, atunci când a crescut prețul curentului electric de nouă ori.

Când compania a intrat în colaps, 20.000 de angajați au fost concediați. Pensiile lor nu mai există şi acțiunile nu mai valorează nimic. Un telefonist care a lucrat pentru o companie electrică din Portland toată viața povesteste că, înainte ca Enron să preia compania la care lucra şi să o devalizeze, fondul său de pensii valora 248.000

dolari, pe care i-a investit în acţiuni Enron. Acum, spune el, fondul său de pensie valorează 1.200 de dolari (...)" *(Săptămâna Financiară)*

2002 - WorldCom

● „(...) Chiar daca procesul şi falimentul grupului energetic a fost unul mult mai răsunător, existând suspiciuni şi de implicare a Administraţiei americane, falimentul WorldCom (2002 – n.n.) a reprezentat cel mai mare faliment din istoria corporatistă a SUA. Aproximativ 20.000 de angajaţi şi-au pierdut locul de muncă, iar acţionarii au pierdut peste 180 de miliarde de dolari după ce compania a intrat in faliment. (...)" *(Wall Street)*

2008 - Lehman Brothers

● „Căderea Lehman Brothers, o firmă care vindea bumbac şi care s-a transformat într-una dintre cele mai mari bănci de investiţii din lume, a fost cel mai mare faliment din istoria Statelor Unite. Datoriile instituţiei se ridicau la suma-record de 613 miliarde de dolari. În săptămâna care a urmat, bursele au înregistrat scăderi istorice în toată lumea. Indicele industrial Dow Jones a căzut cu 500 de puncte, cea mai mare scădere de la atentatele din 11 septembrie 2001. Autorităţile de la Moscova au închis bursa, de teamă că indicele RTS se va prăbuşi. A urmat un lanţ al falimentelor, iar lumea a intrat oficial în criză. Un an mai târziu, situaţia economică este definită ca "cea mai gravă recesiune de după cel de Al Doilea Război Mondial". În America apar primele semne de revenire. , însă, şi, în special, Europa Centrală şi de Est mai au de aşteptat. (...)

(...) Criza creditelor, care izbucnise încă din 2007, s-a transformat într-un uragan financiar şi economic, iar ţări ca Letonia, Lituania şi Ungaria au fost prinse în ochiul furtunii. Dependente de împrumuturi corporative şi speculative pentru a susţine creşterea economică, în special de la băncile străine, ţările din noua Europă nu au fost capabile să-şi susţină economiile din banii contribuabililor, scrie The Guardian. Iar băncile occidentale, care le-au fost cei mai buni prieteni în vremurile bune, au refuzat să le vină în ajutor.

Letonia, urmată de alte ţări din regiune, inclusiv România, au fost forţate să ceară ajutor financiar de la Fondul Monetar Internaţional şi de la alte instituţii internaţionale. În schimbul banilor, FMI a cerut reducerea cheltuielilor publice. În Letonia, acest lucru a stârnit proteste violente.

Islanda s-a confruntat cu o dramă asemănătoare: guvernul a căzut la şase luni după ce principalele bănci ale ţării s-au prăbuşit. Motivul: miniştrii au recunoscut că nu au resursele necesare pentru a sprijini sistemul bancar.

De-a lungul anilor, băncile s-au împrumutat de pe pieţele financiare, iar când această sursă de venit s-a epuizat, după falimentul Lehman, sistemul s-a prăbuşit ca un joc de cărţi. (...)" *(Business Standard)*

● „(...) , head of Lehman Brothers, faced questioning from the US House of Representatives . Rep. (D-CA) asked: „Your company is now bankrupt, our economy is in crisis, but you get to keep $480 million (Ł276 million). I have a very basic question for you, is this fair?" Fuld said that he had in fact taken about $300 million (Ł173 million) in pay and bonuses over the past eight years. Despite Fuld's defense on his high pay, Lehman Brothers executive pay was reported to have increased significantly before filing for bankruptcy. On October 17, 2008, reported that several Lehman executives, including Richard Fuld, have been subpoenaed in a case relating to securities fraud. (...)" *(Wikipedia)*

2008 - Madoff

● „Bernie Madoff, fost preşedinte al bursei NASDAQ, fondator al firmei Bernard L. Madoff Investment Securities LLC - înfiinţată în 1960, este acuzat de cea mai mare fraudă de investiţii produsă vreodată de o persoană - 50 de miliarde de dolari. Madoff este în prezent arestat la domiciliu, aşteptând să fie acuzat oficial în luna martie. Se pare că pe 10 decembrie 2008, Madoff şi-a anunţat fiii că firma sa este de fapt o imensă schemă piramidală sau, cu alte cuvinte, "o mare minciună". Fiii săi au anunţat această veste autorităţilor. A doua zi, FBI l-a arestat pe Madoff sub acuzaţia de fraudă, iar Madoff a recunoscut că a pierdut aproximativ 50 de miliarde de dolari. Ca urmare, bănci din afara Statelor Unite au anunţat că au

pierdut, la rândul lor, miliarde, din cauza lui Madoff. (...)

Firma lui Madoff era a şasea companie de pe Wall Street, funcţionând adesea ca o “a treia piaţă”, deoarece nu apela la intermediari. Spre deosebire însă de o schemă piramidală obişnuită, gen Caritas, Madoff nu oferea profituri uriaşe de la început investitorilor, ci profituri modeste, dar constante, unei clientele exclusiviste. Metoda de investiţie era prezentată clienţilor drept “prea complicată pentru a fi înţeleasă” - ceea ce aduce aminte de scandalul Enron. (...)” *(Cotidianul)*

2009 – 2010 Dubai

● „(...) Asemeni Lehman, Dubaiul a făcut greşeala de a se împrumuta pe termen scurt pentru a cumpăra active nelichide pe termen lung. Companiile care fac parte din Dubai World şi Nakheel au împrumutat zeci de miliarde de dolari de pe pieţele globale de capital şi au folosit banii pentru a cumpăra pachete de acţiuni în Cirque du Soleil şi Barney’s, afaceri cu iahturi, companii de servicii financiare şi, mai presus de orice, real estate.

Cam în acelaşi fel, Lehman şi-a îngropat zecile de miliarde de dolari de împrumut în investiţii nelichide, cum ar fi clădiri de birouri şi complexuri rezidenţiale. (Când a plesnit, în septembrie trecut, s-au descoperit în contabilitatea băncii americane de investiţii plasamente de 40 de miliarde de dolari în real estate comercial).

Lehman Brothers a exploatat toate noile instrumente create de ingineriile financiare: deja bine-cunoscutele derivate. Dubaiul a făcut acelaşi lucru cu toate noile instrumente ale ingineriei de construcţii civile: insule sub formă de palmier, pârtii de schi indoor, clădiri de înălţimi record.

În teorie, Lehman Brothers a fost un model de guvernanţă corporatistă modernă. Acţionarii companiilor publice erau reprezentaţi în board-uri auguste, care se presupunea că trebuie să fie supervizate de câte un lider experimentat. În practică, era un regim autocratic condus în mare măsură în beneficiul unor insideri şi cu dispreţ pentru investitorii din afară.

Acelaşi lucru este valabil şi pentru Dubai, unde companiile-cheie sunt într-o mare măsură braţe ale statului şi sunt controlate de familia regală şi de acoliţii ei. (...)” *(Money Express)*

2008 - România

● „(...) Atacul asupra leului din octombrie anul trecut a fost mult mai periculos decât s-a crezut la vremea respectivă. La mai bine de patru luni de la tentativa unor bănci, nenominalizate nici acum, de a deprecia moneda naţională, guvernatorul BNR, Mugur Isărescu, a ieşit ieri la rampă cu declaraţii şoc, spunând că se urmărea atingerea unui curs de 4,5 - 4,7 lei/euro şi nu un nivel de 4,2 lei/euro, cum sugerau unii analişti. BNR a intervenit pentru menţinerea încrederii în moneda naţională, fără a apăra un nivel anume al cotaţiei leului, a precizat el.

(...) Reacţia vine după ce presa a relatat despre implicarea mai multor bancheri în atacurile asupra leului, printre care Bancpost, Royal Bank of Scotland (fosta ABN Amro) şi ING, alături de UniCredit Ţiriac Bank. Totul a pornit de la un e-mail care a ajuns la banca centrală, trimis de trezorierul uneia dintre băncile implicate, prin care îşi îndemna colegii şi şefii de bănci cum să stabilească cotaţiile. (...)” *(Gândul)*

2010 Grecia

● „(...) Bănci de pe Wall Street, precum Goldman Sachs, au folosit instrumente financiare complexe, de tipul celor care au fost la originea crizei financiare americane, pentru a ajuta Grecia să ascundă amploarea datoriilor, potrivit New York Times. Un program pregătit de Goldman Sachs a permis guvernului elen, în 2001, să se împrumute de ordinul miliardelor, potrivit unor surse apropiate tranzacţiei, citate de publicaţie. În schimbul banilor, guvernul de la Atena a renunţat la venituri viitoare, precum taxele de aeroport sau veniturile de la loterie. În acest fel, creditele au figurat ca vânzări şi au ajutat Grecia să se incadreze pe hartie in tintele de deficit. Pentru aceasta tranzactie, Goldman Sachs a primit un comision de circa 300 milioane dolari. (...)” *(România Liberă)*

● „(...) «Sunt speculate slăbiciunile economiei noastre», urlă autorităţile greceşti. «Acum suntem noi atacaţi, dar urmează Spania şi Portu-

galia», avertizează ei, disperați. Cine îi atacă? O mare bancă din SUA plus două hedge funds foarte importante. De ce nu se poate spune numele lor? Pentru că niciun tribunal din lume nu ar considera că dispui de probe suficiente. De ce atacă Grecia? Ca să facă bani. E simplu. Business is business. «Atacatorii» vor să câştige bani creând o stare de panică în Grecia, care să oblige autoritățile să urce dobânzile iar speculatorii să câştige. Vorba unui dealer: «Cu *ăştia* nu te joci». (...)" *(HotNews)*

1993 – 2010 Forza Italia

● „Fiul fostului primar mafiot din Palermo a declarat, azi, că partidul fondat de premierul Silvio Berlusconi s-a creat după negocieri între liderii Mafiei siciliene şi Guvern.

În urma unui val de asasinate ale Cosa Nostra, la începutul anilor '90, autoritățile au încheiat, cu Mafia, un „pact de neagresiune", relatează AFP. Printre cei care au participat la fondarea partidului Forza Italia se află şi senatorul Marcello Dell'Utri.

Cariera politică a lui Dell'Utri nu a fost afectată de scandalul din 2004, în care a fost condamnat pentru asociere cu Mafia, iar acum este senator.

Partidul Forza Italia a fost fondat în decembrie 1993, iar la numai trei luni a câştigat primele alegeri. În momentul lansării sale, scena politică italiană se afla în plin val de scandaluri de corupție, care a dus la dispariția a cinci partide care au guvernat Italia din 1947.

La finele anului 2009, Berlusconi a fost implicat într-un scandal în care era acuzat că a protejat mai multi mafioti. Dezvăluirile au fost făcute de un fost asasin plătit de Cosa Nostra . (...)" *(HotNews)*

2010 – Italia

● „Arestarea recentă a preşedintelui Consiliului superior al lucrărilor publice (instituție centrală de la Roma) şi a preşedintelui Comisiei de urbanism a primăriei din Milano au fost cele mai intens mediatizate cazuri din ultima vreme

Faptele de corupție din Italia au sporit cu 229% în 2009, arată un raport al Curții de Conturi (CC) de la Roma, care urmează să fie publicat săptămâna viitoare. Din analiza CC reiese că acest stat fondator al UE are probleme mult mai mari cu acest fenomen decât ultimele intrate în UE, România şi Bulgaria, date adesea ca exemple negative. (...)" *(HotNews)*

2010 - Drepturi şi libertăți

● „Angajații britanici din domeniul sănătății riscă să-şi piardă slujbele dacă discută despre *convingerile lor religioase* cu colegii sau cu pacienții, susține "The Telegraph".(...) În urma unui scandal de proporții cauzat de concedierea unei infirmiere care s-a oferit să se roage pentru un pacient în vârstă, presa britanică a descoperit că ministerul sănătății poate elibera din funcție orice angajat care discută despre religie..." *(Cotidianul)*

● *„Folosirea cuvintelor „doamnă" şi „domnişoară"* a fost interzisă de liderii Uniunii Europene, pentru că nu sunt corecte din punct de vedere politic, scrie Daily Mail în ediția electronică. Măsura a fost justificată prin faptul că folosirea acestor cuvinte are conotații sexiste, iar Parlamentul European încearcă să creeze un limbaj neutru.

Potrivit Daily Mail, noul set de reguli nu se opreşte aici. Astfel, expresia „man-made" (facut de om/barbat) trebuie înlocuită cu „artificial" sau „sintetic", „air hostesses" (stewardese), cu „însoțitori de zbor" (flight attendants). De asemenea, „statesmen" (oameni/barbați de stat) se va înlocui cu „lideri politici", iar „sportsmen" (sportivi), cu „atleți". Nu au fost omise nici cuvintele „fireman" (pompier), „policeman" (polițist) şi „policewoman" (polițistă), pentru ultimele două cerându-se înlocuirea cu „ofițeri de poliție"..." *(Ziua online)*

● „La câteva zile după premiera mondială a lungmetrajului de ficțiune al lui Constantin Popescu, "Portretul luptătorului la tinerețe", Institutul pentru Studierea Holocaustului "Elie Wiesel" şi Asociația pentru Studierea Istoriei Romilor au cerut nu doar directorului Berlinalei, Dieter Kosslick, dar şi membrilor juriului Competiției Oficiale interzicerea filmului. (...)

Semnatarii, Marco Katz, Alexandru Florian şi Florin Manole le comunică destinatarilor faptul că eroul filmului lui Constantin Popescu, Ion Gavrilă Ogoranu, "a făcut parte din Mişcarea Legio-

nară din România, Frăţia de Cruce Negoiul, fiind un militant al acestei organizaţii cu caracter fascist, antisemit şi rasist." De asemenea, ei susţin că filmul face propagandă în favoarea activiştilor de dreapta." (...) *(HotNews)*

Enron, WorldCom, Lehman, Madoff – câteva dintre falimentele de top ale deceniului alături de Swissair (2001), - Parmalat (2003), Washington Mutual (2008), Chrysler (2009), General Motors (2009), CIT Group (2009). Impresionant, nu? Nume care păreau pilonii veşnici ai Occidentului. Evenimente pe care poate le-am şi uitat sau pe care nici nu le-am băgat în seamă. Evenimente care dincolo de statisticile oficiale – iar în cazul Lehman statisticile finale nu vor putea fi făcute publice decât peste câţiva ani – au semănat sărăcia, mizeria, disperarea, înfometarea, distrugerea şanselor, alterarea profundă a drepturilor şi libertăţilor, atentate grave la sănătatea fizică şi psihică, traume mutilante pentru milioane – iar în cazul Lehman – pentru sute de milioane de oameni de pe întreaga planetă. Atacuri masive, crime la adresa umanităţii; genociduri fără precedent în istoria omenirii. Câţiva oameni pedepsiţi cu blânzi ani de puşcărie; majoritatea covârşitoare a celor vinovaţi, răspândiţi în toate sferele societăţii, în instituţiile private şi de stat, conducători politici ai statelor, nici măcar arătaţi cu degetul.

Fenomene aparent economice dar, în aceeaşi măsură - credem noi şi vom încerca să şi demonstrăm - politice, ideologice, culturale, produse ale Occidentul actual, a căror analiză ne vorbeşte despre structura şi funcţionarea acestuia. Şi ca ele mai sunt altele, sute şi mii, numai că de mai mică amploare, de mai mic interes şi cu cauze separate mai reduse, dar asamblate poate la fel de importante.

Grecia – un fenomen clar economic şi politic. Asemeni ei, dar cu succes, alte state europene – Italia, Franţa, Germania - şi-au ascuns datoriile şi au plătit pentru asta, instituţiilor specializate, sume importante.

Forza Italia – asemeni unei cepe scoase din multele foi, realitatea nudă despre partidele politice din această lume, dar şi despre cum am ajuns noi să ne poziţionăm faţă de politică.

Anglia – UE – România (Occident!) – Suprimarea libertăţii de conştiinţă, interzicerea cuvintelor, interzicerea filmelor, interzicerea istoriei – suntem liberi să facem orice, dar să nu credem în ceva, să nu gândim, să nu vorbim, să nu ne amintim, să nu aflăm cine suntem, să nu înţelegem ce se petrece în jurul nostru. Nihilism, depravare, prostituţie, minciună. „Ministerul adevărului" a decretat că nu există niciun adevăr; există totuşi, la orice, versiunea oficială corectă politic.

Ce se întâmplă? Cum de sunt posibile aceste lucruri? În ce lume trăim? Ce viitor ne aşteaptă? *(Va urma)*

Silviu Dragomir – schiță biografică

Sorin Șipoș

Viitorul istoric s-a născut la 1/13 martie 1888, în comuna Gurasada din județul Hunedoara[1]. Localitatea este atestată documentar în anul 1292 sub numele de Zad[2]. Tatăl, Simion Dragomir, era notar comunal, de origine fiind din Ohaba de pe Secaş[3]. Funcția deținută de Simion, însemnată în lumea rurală de la sfârşitul secolului al XIX-lea, plasa familia Dragomir în rândul elitei satului românesc.

Familia Dragomir a avut trei copii: Virgil, primul născut, a murit la vârsta de doi ani[4], Alexandru, născut în 1886, şi Silviu, care era cu doi ani mai mic decât fratele său mijlociu. Silviu şi Alexandru au dovedit o înclinație lăudabilă spre studiu, ei fiind dotați şi cu o inteligență nativă prezentă adesea la fiii de țărani români. Alexandru a urmat şcoala primară în localitatea învecinată Ilia, iar mai apoi gimnaziul la Blaj şi datorită rezultatelor de excepție obținute la învățătură a constituit un exemplu pozitiv pentru Silviu, fratele mai mic. A urmat studii universitare de drept şi a devenit un avocat de succes.

Silviu Dragomir a urmat primii ani de şcoală în comuna învecinată Ilia. Studiile elementare le-a finalizat în 1897. Certificatul şcolar, purtând data de 31 iulie 1897, ilustrează pentru tânărul elev român calificativele: *excelent* şi *eminent*, iar certificatul general: *excelent*. Şcoala din Ilia fiind o şcoală de stat, limba de predare era maghiara, astfel încât copilul îşi însuşeşte de mic limba oficială a statului, care îi va folosi în cercetările istorice viitoare[5]. În toamna aceluiaşi an, el este înscris la gimnaziul românesc din Blaj, unde urmează doar primele şase clase. În anul 1903, Silviu este transferat la liceul sârbesc din Novi Sad, pentru a-şi finaliza studiile[6]. Din analiza foilor matricole se constată că Silviu Dragomir, pe măsură ce s-a acomodat cu şcoala din Blaj, obține rezultate de excepție. În clasa a şasea, frecventată de către Silviu Dragomir la gimnaziul greco-catolic din Blaj, obține rezultate foarte bune la toate disciplinele.

Din clasa a VII-a, Silviu Dragomir este transferat la liceul sârbesc din Novi Sad, ca bursier al Fundației Gojdu. Studiile urmate acolo i-au fost de mare folos. El mărturisea, mai târziu, că învățarea limbii sârbe l-a ajutat în cercetările istorice.

Ca urmare a demersurilor făcute de mitropolitul din Sibiu Ioan Mețianu, Silviu Dragomir a devenit student al Facultății de Teologie de la Universitatea din Cernăuți din toamna anului 1905. Studentul va frecventa, în paralel, încă din

[1] Conform extrasului din *Matricula botezaților* a comunei bisericeşti ortodoxe române din Gurasada, Arhivele Naționale-Direcția Județeană Deva (în continuare: A.N.-D.J. Deva), *Fond Silviu Dragomir*, dosar 1; Nicolae Stoian, *Date privitoare la formația intelectuală a istoricului Silviu Dragomir, în Anuarul Institutului de Istorie şi Arheologie Cluj-Napoca*, XXVIII, 1987-1988, p. 563; Mircea Păcurariu, *O sută de ani de la naşterea istoricului Silviu Dragomir (1888-1962)*, în *Mitropolia Ardealului*, anul XXXIII, 1988, nr. 2, Sibiu, p. 109.

[2] Coriolan Suciu, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, II, Bucureşti, 1967, p. 272.

[3] Nicolae Stoian, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 563.

[4] „Revin din nou la nepoții Domniei sale de frate pe care i-am vizitat când am fost la Bucureşti şi cărora le-am sugerat ideea că trebuie să se facă în jurul mormintelor bunicilor lor o bordură de ciment şi să includă acolo şi pe bunica părinților lor, precum şi pe fratele mai mare al lui Alexandru şi Silviu – pe Virgil decedat în vârstă de numai doi ani şi care n-are cruce şi oricând pot fi expuşi deshumării, fiindcă nimeni nu ştie de mormântul lor afară de mine, care am vegheat mereu ca să nu fie exhumați" (*Scrisoarea inginerului Haida Titus către Florica Enescu, Gura Sadului în 12 I 1982*, în Arhiva familiei Enescu, p. 4).

[5] Nicolae Stoian, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 565.

[6] *Ibidem*, p. 567; Mircea Păcurariu, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 109.

primul an universitar, cursurile de filologie slavă de la Facultatea de Filosofie, ce aveau să-i fie utile în cercetările istorice viitoare[7].

Fructuoşii ani de studii de la Universitatea din Cernăuţi i-au lărgit mult orizontul şi i-au îmbogăţit cunoştinţele în domeniul slavisticii şi al ştiinţelor auxiliare. Putem afirma chiar că stagiul bucovinean a fost decisiv pentru formaţia intelectuală a viitorului istoric[8].

Proaspătul teolog îşi susţine la Cernăuţi, în 21 martie 1910, al doilea *examen riguros*, în urma căruia a fost numit doctor în teologie. În acelaşi timp, la Universitatea din Viena, Silviu Dragomir audiază, timp de două semestre, cursuri de istorie şi filosofie, susţinute de profesori de mare prestigiu. Şi aici cursurile legate de slavistică şi de istoria popoarelor slave sunt precumpănitoare. Dragomir a rămas la Viena numai un an, probabil din lipsa mijloacelor financiare, profitabil însă pentru formaţia sa istorică.

Ulterior, s-a orientat spre Moscova, important centru istoriografic şi de cercetări teologice, cu speranţa obţinerii unui nou sprijin financiar din partea consistoriului din Sibiu. Precizăm că până în prezent nu am descoperit nici un act în arhivele cercetate de noi care să ateste că Silviu Dragomir a frecventat cursurile Academiei Teologice din Moscova. Există doar câteva referiri la perioada petrecută de tânărul din Transilvania în Rusia. Ajuns la Moscova şi lipsindu-i o scrisoare de recomandare, Silviu Dragomir a întâmpinat dificultăţi în cercetarea documentelor aflate la Ministerul de Externe. Disperat, îi scria, în decembrie 1910, mitropolitului Ioan Meţianu să trimită o scrisoare consulatului austriac din Moscova prin care să-l recomande spre a obţine permisiunea de-a consulta documentele ce conţineau date despre trecutul Bisericii Ortodoxe. În aceeaşi scrisoare, presat de nevoi financiare, Silviu Dragomir solicita să-i fie achitate, până la 1 ianuarie 1911, ratele din bursa votată de consistoriu[9]. Avem dovezi că istoricul, în perioada stagiului moscovit, a cercetat intens în arhivele ruseşti, îndeosebi în Arhiva Ministerului de Externe. Materialul descoperit de el la Moscova va constitui baza documentară pentru două studii extrem de importante şi pentru numeroase alte articole publicate la scurtă vreme după întoarcerea în Transilvania.

Profesor la Institutul Teologic din Sibiu

Silviu Dragomir revine acasă în 1911, după anii consacraţi studiului şi pregătirii în importante centre culturale ale Europei. La 27 iunie, din Gurasada, el se adresa din nou lui Ioan Meţianu, solicitându-i „un serviciu bisericesc care-l va afla de corespunzător şi potrivit modestelor mele puteri“[10]. La scurtă vreme, în 18 iulie, Ioan Meţianu îl numeşte profesor seminarial suplinitor pentru

[7] „Am cercetat şi studiat, după îndrumările Prea Venerabilului Consistor, şi prelegerile de limbă slavă bisericească de la Facultatea Teologică, totodată şi cursurile de filologie slavă a profesorului de la Facultatea de Filosofie“ (A.A. Sibiului, *Fond consistoriu*, dosar III/393, documentul 6 762). Vezi Cornel Sigmirean, *Istoria intelectualităţii româneşti din Transilvania şi Banat în epoca modernă*, Cluj-Napoca, 2000, p. 693.

[8] Nicolae Stoian, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 570.

[9] *Ibidem.*

[10] A.A. Sibiului, *Fond consistoriu*, dosar II/24, 1911, documentul 8 080.

secțiunea pedagogică a Institutului Teologic din Sibiu[11]

În 1913, pe baza unui examen, Silviu Dragomir a fost numit profesor definitiv la Institutul Teologic din Sibiu[12]. A activat la Institutul Teologic din Sibiu până în anul 1919, cu excepția anului școlar 1916-1917, când, după ce România a declarat război Austro-Ungariei și trupele ei au intrat în Transilvania, autoritățile de la Budapesta au decis ca secția teologică a institutului să fie mutată la Oradea, iar cea pedagogică la Arad. În noua conjunctură, Silviu Dragomir și alți doi profesori au fost transferați la secția pedagogică a institutului din Arad[13].

Activitatea științifică și didactică, precum și implicarea în mișcarea națională a românilor ardeleni au condus la alegerea lui ca membru corespondent al Academiei Române, la 26 mai/9 iunie 1916. Propunerea a făcut-o slavistul Ioan Bogdan, care a prezentat o expunere detaliată a activității lui Silviu Dragomir, stăruind asupra pregătirii sale speciale, asupra importanței celor două două lucrări privitoare la relațiile religioase româno-ruse din secolele XVII și XVIII, precum și asupra introducerii din volumul *Contribuțiuni istorice privitoare la trecutul românilor de pe pământul crăiesc.*

În anul 1918, profesorul Silviu Dragomir a participat intens la acțiunile desfășurate de românii din Transilvania pentru realizarea statului național. Ca delegat oficial la Marea Adunare Națională, reprezentând presa românească din Transilvania, Silviu Dragomir a luat cuvântul la conferința preliminară de la Alba-Iulia din 30 noiembrie, arătând că singura cale pe care trebuiau să o urmeze românii transilvăneni era „unirea necondiționată cu cei de dincolo de Carpați“[14]. În ziua de 1 decembrie 1918, a fost ales prin aclamații secretar al adunării[15]. S-a numărat printre cei care au luat cuvântul pe *Câmpul lui Horea*, în fața celor 100.000 de români prezenți. Istoricul a fost ales șef al *Biroului Presei* din cadrul *Consiliului Dirigent*, post pe care-l va deține până spre sfârșitul anului 1919. Ulterior, va îndeplini funcția de director al învățământului superior din cadrul *Resortului instrucțiunii, cultelor și artelor*, condus de Valeriu Braniște, până la începutul anului 1920[16].

În 12 septembrie 1919, înainta consistoriului sibian o emoționantă scrisoare, prin care mulțumea pentru sprijinul de care s-a bucurat în timpul studiilor și, mai apoi, ca profesor, făgăduind ca și pe viitor „să promoveze nu numai interesele generale ale Bisericii noastre în al cărei servici am stat, dar și studiul istoriei bisericești, la care am lucrat cu atâta devotament în calitatea mea de profesor“[17]. Lua sfârșit o primă etapă din activitatea didactică a tânărului intelectual ardelean.

Profesor la Universitatea din Cluj

În noua Universitate din Cluj, care și-a deschis porțile în toamna anului 1919, Silviu Dragomir a fost propus pentru angajare de către Sextil Pușcariu. Tânărul profesor universitar a ținut prelegeri de istoria popoarelor slave, a românilor balcanici, precum și cursul consacrat Revoluției de la 1848, apreciate de studenți, până în anul 1947, când a fost pensionat abuziv, din motive politice, înainte de împlinirea vârstei legale. Silviu Dragomir a manifestat un interes constant în prelegerile universitare pentru *istoria medievală a sârbilor și a bulgarilor*, precum și pentru *românii din nordul Balcanilor*, consacrându-le câteva studii de specialitate. De altfel, activitatea de cercetare a popu-

[11] A.N-D.J. Deva, *Fond Silviu Dragomir*, dosar 90.

[12] Decretul de numire a lui Silviu Dragomir ca profesor seminarial definitiv, în A.N.-D.J. Deva, *Fond Silviu Dragomir*, dosar 90.

[13] Mircea Păcurariu, *O sută de ani...*, în *loc. cit.*, p. 115.

[14] Silviu Dragomir, *Un sfert de veac de la unirea Transilvaniei*, Sibiu, 1943, p. 25; Ion Clopoțel, *Amintiri și portrete*, Timișoara, 1973, p. 197.

[15] Ion Clopoțel, *op. cit.*, p. 197; Ștefan Pascu, *Făurirea statului național unitar român*, vol. II, București, 1983, p. 190.

[16] Eugeniu Sperantia, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 43.

[17] A.A. Sibiului, *Fond consistoriu*, dosar IV/761, 1919.

lației românești de la sudul Dunării, precum și a instituțiilor românilor nord-dunăreni a fost elogiată de Ioan Lupaș în răspunsul rostit cu ocazia alegerii lui Silviu Dragomir ca membru plin al Academiei Române, în 1928[18].

Din anul 1923, Silviu Dragomir este numit profesor titular pentru *istoria popoarelor sud-est-europene*. În raportul redactat, cu această ocazie, de către Alexandru Lapedatu se face o trecere în revistă a principalelor contribuții și o apreciere a meritelor științifice. Referentul a supus analizei patru dintre lucrările prezentate de către Silviu Dragomir în dosarul alcătuit pentru ridicarea la rangul de profesor, anume: *Istoria desrobirei religioase a românilor din Ardeal în secolul XVIII*, vol. I; *Câteva urme ale organizării de stat slavo-române*; *Vlahii și morlacii* și *Fragmente din cronica sârbească a lui George Brancovici*. Fără a insista asupra lucrărilor, referentul remarca dificultatea cercetărilor amintite și pregătirea specială a lui Silviu Dragomir[19]. Referatul lui Al. Lapedatu este relevant pentru orientarea științifică a istoricului clujean, care a satisfăcut așteptările printr-o prodigioasă activitate, ce l-a situat în galeria marilor istorici români[20].

Prin cercetările de slavistică, istoricul Silviu Dragomir va deschide noi direcții de studiu asupra trecutului românilor din nordul-vestul Peninsulei Balcanice, asupra instituțiilor medievale și a unității românilor în evul mediu. Investigarea mișcărilor religioase va beneficia de o analiză de bună calitate, e drept în spiritul orientării confesionale a istoriografiei ardelene de la începutul secolului al XX-lea. În același timp, la Cluj, în noua universitate, la mijlocul deceniului al treilea, interesul era reținut de o mișcare amplă monografică consacrată Revoluției de la 1848 și personalităților care au ilustrat-o. Silviu Dragomir publica, în spiritul acestui curent, în 1924, monografia lui Avram Iancu, iar din anul universitar 1924-1925 în norma sa didactică apare și cursul *Istoria revoluției românești din Ardeal în anii 1848-1849*.

Din același an universitar, profesorul va suplini *catedra de istorie universală, medie și modernă*, rămasă vacantă prin plecarea lui Ioan Ursu la Universitatea din București[21]. Prin plecarea lui Alexandru Lapedatu la București, unde i se încredințase funcția de ministru al cultelor și artelor, Silviu Dragomir este însărcinat de către consiliul facultății să suplinească catedra de *istorie veche a românilor* în anul universitar 1927-1928.

Intelectualul ardelean a deținut în perioada interbelică diverse funcții administrative. Este ales decan în anul universitar 1925-1926 și prodecan în anul universitar 1926-1927. În perioada de refugiu a Universității la Sibiu, Silviu Dragomir a fost unul dintre prorectorii instituției, într-unul din cele mai dificile momente din istoria ei[22]. După 23 august 1944, în condițiile schimbărilor politice produse în România, conducerea universității a luat măsurile care se impuneau în vederea revenirii instituției de învățământ superior la Cluj. În ședința specială a Senatului universitar din 30 august 1944 s-a stabilit o comisie ce avea menirea să pregătească revenirea Universității la Cluj, precum și preluarea tuturor edificiilor și a întregului inventar. Vicepreședinte al comisiei a fost numit Silviu Dragomir[23].

18 *Analele Academiei Române*. Partea administrativă și dezbaterile, seria III, tomul XXXXIX, 1927-1928, București, 1929, p. 139-140. „Ai continuat de atunci, an de an, cu râvnă sporită cercetările, publicând contribuțiuni de interes pentru istoria românilor din județul Aradului, pentru vechimea elementului românesc în Banat, *pentru așezămintele tradiționale, despre care amintesc documentele relative la vlahii din Serbia secolelor XII-XV, precum și pentru vlahii și morlacii din Istria*" (Ioan Lupaș, *Activitatea istorică a domnului Silviu Dragomir. Din răspunsul d-lui Ioan Lupaș la discursul de intrare în Academia Română a d-lui Silviu Dragomir*, în *Transilvania*, nr. 7-8, 1929, p. 646).

19 Pompiliu Teodor, Raportul lui Alexandru Lapedatu în vederea concursului organizat pentru ocuparea postului de profesor titular de către Silviu Dragomir, în *Istoria - ca experiență intelectuală*. Volum îngrijit de Corneliu Crăciun și Antonio Faur, Oradea, 2001, p. 346.

20 *Ibidem*, p. 343.

21 Ioana Ursu, Dumitru Preda, *Biografia unei conștiințe – Ioan Ursu*, Cluj-Napoca, 1987, p. 229.

22 Stelian Neagoe, *Viața universitară clujeană interbelică. Triumful rațiunii împotriva violenței*, II, Cluj-Napoca, 1980, p. 335.

23 *Ibidem*, p. 359.

Silviu Dragomir şi Petre Grimm, în Clujul perioadei interbelice.

Membru al Academiei Române

Strădaniile depuse de Silviu Dragomir în activitatea ştiinţifică şi didactică, cel puţin până în anul 1947, au fost apreciate la justa lor valoare de autorităţile politice şi ştiinţifice din România. Activitatea ştiinţifică deosebită, concretizată în numeroasele studii şi cărţi publicate după anul 1916, a constituit un argument important pentru alegerea sa ca membru activ al Academiei Române. *Raportul*, precum şi *Răspunsul* la discursul de intrare în Academia Română au fost prezentate, din însărcinarea secţiunii istorice, de Ioan Lupaş. Considerăm că merită să ne oprim asupra a două dimensiuni ale personalităţii sale, aşa cum se desprind din *Răspunsul* lui I. Lupaş. Prima ar fi dimensiunea naţională a lui Silviu Dragomir, care, asemenea lui Nicolae Iorga, s-a implicat cu toată forţa fiinţei sale în realizarea unităţii politice a românilor[24]. Cealaltă dimensiune a cercetătorului, scoasă în evidenţă de Ioan Lupaş, este probitatea profesională şi respectul pentru adevăr[25]. Mulţumind pentru onoarea de a fi ales, istoricul considera alegerea „ca un îndemn luminos la continuarea activităţii ştiinţifice şi naţionale de până atunci"[26]. În şedinţa publică solemnă din 29 mai 1929, Silviu Dragomir a citit discursul de recepţie, închinat memoriei lui Constantin Romanul Vivu şi ideii de unitate a tuturor românilor[27].

24 „Dându-ţi seamna că istoria nu se rezumă la cunoaşterea trecutului, ci are ca element dinamic forţa propulsivă de a contribui la îndrumarea prezentului şi la la pregătirea viitorului, nu ai stat la îndoială a pune învăţămintele ei în serviciul problemelor de actualitate în viaţa noastră naţională din ultimele două decenii" (Ioan Lupaş, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 647).

25 „Suntem convinşi, că în cercetările şi lucrările viitoare vei fi povăţuit, ca şi în cele de până acum, de respectul necondiţionat al adevărului şi de râvna nobilă de a da, prin studiile istorice, generaţiilor care se succedează, putinţa să iubească trecutul, să înţeleagă prezentul şi să creadă în viitorul naţiunii şi patriei române reîntregite" (*Ibidem*, p. 647).

26 *Anale*, tomul XLVIII, Şedinţele din 1927-1928, Bucureşti, 1928, p. 152.

27 *Anale* tomul XLIX, Şedinţele din 1928-1929, Bucureşti, 1929, p. 193.

Silviu Dragomir a desfăşurat, ca membru al Academiei Române, o bogată activitate, concretizată în susţinerea de comunicări ştiinţifice în faţa înaltului for[28]. Majoritatea lor au fost, mai apoi, publicate, fie în revistele academiei, fie în alte publicaţii de profil, preliminând contribuţiile fundamentale ale istoricului.

Adiacent cercetărilor istorice, Silviu Dragomir a urmărit evoluţia politică europeană, îndeosebi din statele nemulţumite de tratatele de pace încheiate după Primul Război Mondial şi care puneau în pericol unitatea teritorială a României. Bun cunoscător al realităţilor istorice, Silviu Dragomir se angajează într-o intensă campanie publicistică ce urmărea să demonstreze, pe baze ştiinţifice, netemeinicia pretenţiilor statelor revizioniste. Înfiinţează, în acest sens, în 1934, la Cluj, *Revue de Transylvanie*, publicaţie care va găzdui în paginile ei studii realizate de pe platforma unui remarcabil profesionalism, în vederea propagării în opinia ştiinţifică şi publică europeană a rezultatelor cercetării istorice româneşti[29].

Dacă Silviu Dragomir a intrat şi în guvernările din perioada regimului autoritar al regelui Carol al II-lea cu speranţa că stabilitatea internă şi frontierele României vor fi mai bine apărate, s-a înşelat amarnic. În faţa notei ultimative înaintate de Molotov ministrului român la Moscova, Gheorghe Davidescu, în ziua de 26 iunie 1940, la ora 22, prin care Uniunea Sovietică cerea României să-i înapoieze cu orice preţ Basarabia şi să-i cedeze partea de nord a Bucovinei, regimul regelui Carol şi-a dovedit neputinţa. În şedinţa Consiliului de Coroană din 27 iunie 1940, 11 dintre participanţi s-au pronunţat împotriva acceptării ultimatumului, 10 au fost pentru acceptare şi 5 pentru iniţierea de negocieri. În schimb, în cel de-al doilea Consiliu de Coroană, 19 participanţi au votat în favoarea ultimatumului sovietic şi doar 6 împotriva cedării. Împotriva acceptării notei ultimative sovietice au votat: Nicolae Iorga, Victor Iamandi, Silviu Dragomir, Traian Pop, Ştefan Ciobanu şi Ernest Urdăreanu[30].

Era, din păcate, doar începutul unei agonii care se va prelungi prin cedarea nord-vestului Ardealului Ungariei, iar a Cadrilaterului, Bulgariei. Avertismentele lui Ştefan Ciobanu, Nicolae Iorga şi Silviu Dragomir, că o cedare în faţa ruşilor i-ar încuraja pe unguri şi pe bulgari, s-au dovedit justificate. Notele ultimative sovietice nu numai că au inaugurat, ci, pur şi simplu, au declanşat procesul dezintegrării teritoriale a României. Dictatul impus României la Viena, în 30 august 1940, obliga ţara noastră să cedeze Ungariei nord-vestul Transilvaniei, însumând 42 610 km2 şi aproximativ 2,3 milioane de locuitori. În felul acesta, sacrificiile generaţiilor de români pentru înfăptuirea unităţii naţionale trebuiau luate de la capăt.

Tragedia este cu atât mai profundă cu cât *Silviu Dragomir nu a fost de acord cu cedarea fără luptă, însă a fost constrâns de oamenii politici cu care a colaborat să accepte decizia majorităţii.*

Condamnarea politică

Încheierea Războiului Mondial nu a adus liniştea atât de dorită de români. Pentru Dragomir a însemnat pierderea catedrei universitare şi câtiva ani de detenţie în închisorile comuniste. În situaţia politică existentă, se prefigura arestarea istoricului Silviu Dragomir.

28 Silviu Dragomir a prezentat următoarele comunicări ştiinţifice: *Vlahii din Serbia în sec. XII-XV* (1922); *Originea românilor din Istria* (1924); *Un precursor al unităţii naţionale, profesorul ardelean Constantin Romanul Vivu* (1928); *Vechile biserici din Zarand şi ctitorii lor din sec. XIV-XV* (1929); *Răscoala lui Horea – situaţia de drept a românilor din Ardeal până la 1848* (1935); *Din istoria raporturilor româno-ungare. Memoriile fruntaşului ardelean dr. Ioan Mihu* (1935); *Mormântul lui Mihai Viteazul şi vechea catedrală din Alba Iulia* (1938); *Consideraţiuni istorice asupra vechiului şi noului statut privitor la graniţele Ardealului românesc* (1940); *Politica românilor din Ardeal în anii 1848-1849 şi Curtea din Viena* (1941); *Pătura conducătoare a românilor ardeleni înainte de 1848* (1942); *Adunarea naţională de la Alba-Iulia şi rolul ei istoric* (1943); *Probleme critice din istoria veche a românilor. Românismul balcanic în evul mediu* (1944) (cf. Anale, 1921-1945).

29 Stelian Mândruţ, *La „Revue de Transylvanie" et l'école d'histoire de Cluj* (1934-1945), în Studia Universitatis Babeş-Bolyai, Historia, XXXII, 1, 1987, p. 65.

30 Ion Constantin, *România, Marile puteri şi problema Basarabiei*, Bucureşti, 1995, p. 85; *Istoria Basarabiei de la începuturi până în 1998.* Coordonator Ioan Scurtu, ediţia a II-a, Bucureşti, 1998, p. 210.

Necazurile pentru reputatul istoric şi om politic erau doar la început. În România, sub diferite pretexte, elita intelectuală şi academică a suferit poate cele mai grave agresiuni din istoria ei din partea comuniştilor. Astfel, în *Monitorul Oficial* din 4 octombrie 1947 s-a publicat decizia semnată de ministrul Ştefan Voitec la 2 octombrie 1947, prin care 80 de profesori din învăţământul superior sunt puşi în retragere din oficiu pe data de 1 septembrie 1947, spre a-şi aranja drepturile la pensie. La Cluj au fost pensionaţi forţat cu această ocazie, între alţii, Gh. Giuglea, sociologul Constantin Sudeţeanu, etnologul Romulus Vuia, botanistul Alexandru Borza. Printre ei era şi Silviu Dragomir, care la momentul respectiv avea 59 de ani[31]. Profesorul Universităţii din Cluj a fost pensionat deci cu şase ani înainte de împlinirea vârstei minime, fiind în fapt vorba de o înlăturare de la catedră. Un an mai târziu, prin adresa cu numărul 298 din data de 26 iunie 1948, Silviu Dragomir era anunţat că „Ministerul Instrucţiei Publice l-a eliberat din funcţia de Director al *Centrului de Studii şi Cercetări privitoare la Transilvania.*

În 20 mai 1948, Traian Săvulescu prezenta în faţa plenului Academiei Române o rezoluţie prin care cerea desfiinţarea ei şi înfiinţarea Academiei R.P.R., ca organizaţie de partid şi de stat. La scurtă vreme, respectiv la 9 iunie, a fost semnat Decretul Prezidenţial nr. 76, prin care Academia Română se transforma în instituţie de stat. Potrivit acestui act, nu puteau fi membri ai Academiei R.P.R. persoanele care prin activitatea lor *s-au pus în slujba fascismului şi a reacţiunii*, dăunând prin aceasta intereselor ţării şi ale poporului. În urma hotărârilor amintite mai sus, precum şi la propunerea aşa-numitului Comitet Provizoriu al Academiei R.P.R., apărea la 13 august 1948 Decretul Prezidenţial cu nr. 1 454, pentru numirea membrilor titulari activi, a membrilor titulari onorifici şi a membrilor de onoare. Conform Decretului Prezidenţial, erau numiţi 27 de membri titulari activi, dintre cei vechi fiind menţinuţi doar: D. Pompeiu, Simion Stoilov, Gheorghe Spacu, G. Macovei, Tr. Săvulescu, Em. C. Teodorescu, Daniel Danielopolu, C.I. Parhon, Andrei Rădulescu, Iorgu Iordan şi M. Sadoveanu[32]. În consecinţă, mare parte din vechii membri nu se regăsesc în noua structură a academiei. Pe lista celor eliminaţi se găsea şi istoricul Silviu Dragomir[33].

În momentul în care schimbările politice din societatea românească se apropiau de finalizare, Silviu Dragomir, Emil Haţieganu şi Ion Agârbiceanu, precum şi unii funcţionari de la Banca Agrară Cluj se găseau la sfârşitul unui proces penal. Acesta, aşa cum se va putea constata din analiza documentelor, are o profundă conotaţie politică şi urmărea eliminarea din activitate şi chiar suprimarea fizică a intelectualilor, a oamenilor politici care au ocupat diferite demnităţi în guvernele din România de până în 1944. Cei trei erau acuzaţi „prin rechizitoriul cu numărul 2.722 din 8 martie 1948 al Parchetului Tribunalului Cluj că prin poziţia lor avută la Banca Agrară din Cluj au acordat din fondurile proprii ale băncii un credit de 1.300.000 lei pentru finanţarea Industriei de Cărămidă şi Ţiglă din Cluj. Potrivit rechizitoriului, operaţiunea financiară a fost executată fără autorizaţia Băncii Naţionale a României şi fără respectarea normelor pentru efectuarea operaţiunilor de credit elaborate de B.N.R. ca mandatară a statului român, conform dispoziţiilor prevăzute în articolul 5 din Legea numărul 1.056/1946 pentru etatizarea şi organizarea Băncii Naţionale a României“[34]. Faţă de acuzaţiile aduse membrilor Consiliului de Administraţie, avocatul apărării a formulat câteva observaţii

31 Maria Someşan, Mircea Iosifescu, *Modificarea structurii universităţii în anii consolidării sistemului comunist, în Analele Sighet 6. Anul 1948 – instituţionalizarea comunismului.* Editor Romulus Rusan, Bucureşti, 1998, p. 447. Toader Buculei, *Clio încarcerată. Mărturii şi opinii privind destinul istoriografiei româneşti în epoca totalitarismului comunist*, Brăila, 2000, p. 91; Alexandru Zub, *Clio în derută. Istoriografia română a anului 1947*, în *Analele Sighet 5. Anul 1947 – Căderea cortinei*, Bucureşti, 1997, p. 267.

32 Petru Popescu-Gogan, Claudiu Ilie-Voiculescu, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 502.

33 Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX* (1918-1948), Bucureşti, 1999, p. 556.

34 Decizia penală nr. 1 584 dată în şedinţa publică din 5 noiembrie 1948, în A.N.-D.J. Deva, Fond Silviu Dragomir, dosar 4, p. 19.

care demonstrau netemeinicia învinuirilor. Apărătorul inculpaților preciza, într-o primă luare de poziție, că hotărârea luată de Consiliul de Administrație era legală și că, în eventualitatea în care trebuia să fie solicitată aprobarea Băncii Naționale a României, aceasta trebuia să fie realizată de către personalul executiv, și nu de membrii Consiliului de Administrație. Avocatul angajat de Silviu Dragomir demonstra că, potrivit normelor în vigoare, nu era nevoie de aprobarea Băncii Naționale a României pentru acordarea de credite.

Silviu Dragomir și restul membrilor din Consiliul de Administrație au făcut recurs la decizia penală cu nr. 1.584, pronunțată de secția penală de la Curtea din Cluj în ședința publică din 6 noiembrie 1948. Cererea de recurs înaintată de Silviu Dragomir a fost respinsă de Curtea Supremă.

Profesorul este arestat în 1 iulie 1949 la Cluj[35] și, mai apoi, e transferat în penitenciarul din Caransebeș, pentru a-și ispăși pedeapsa de șase luni de închisoare corecțională pentru delict la Legea băncilor, la care se adăugase și o amendă corecțională de 2.600.000 de lei[36]. Amenda corecțională a fost schimbată, ulterior, într-un an de închisoare, astfel încât Silviu Dragomir urma să efectueze un an și șase luni de închisoare corecțională[37]. În data de 6 mai 1950, Silviu Dragomir a fost transferat la închisoarea de la Sighet, alăturându-se oamenilor politici și intelectualilor arestați și închiși aici. Despre locul unde Silviu Dragomir urma să fie transferat este puțin probabil ca personalul penitenciarului din Caransebeș să fi știut ceva. Arestarea și închiderea, respectiv transferarea la Sighet a liderilor politici și a intelectualilor care se găseau încă în libertate și a celor aflați deja în detenție a fost o acțiune desfășurată în cel mai mare secret. Dacă istoricul a fost mutat la Sighet doar din rațiuni de siguranță, atunci urma să fie eliberat la 27 decembrie 1950, când expira condamnarea pronunțată în 1948 pentru delict la Legea băncilor. Destinul intelectualului a urmat un cu totul alt curs. Potrivit deciziei Ministerului Afacerilor Interne nr. 334 (corect este 343) din 1 august 1951, el a fost condamnat la încă 38 de luni de închisoare[38]. În consecință, între 27 decembrie 1950, data la care urma să fie pus în libertate, și 1 august 1951, momentul pronunțării unei noi condamnări, Silviu Dragomir a fost deținut abuziv de autoritățile statului român.

Dosarul care, probabil, a constituit pentru autorități fundamentul pentru prelungirea detenției lui Silviu Dragomir în penitenciarul de la

[35] Conceptul cererii adresată de Silviu Dragomir Președintelui Prezidiului Marii Adunări Naționale, în Arhiva familiei Enescu, p. 1.

[36] Conform hotărârii luate în ședința din camera de consiliu din 29 decembrie 1948, „curtea dispunea ca mențiunea: *în solidar* să fie înlocuită cu cuvintele la câte 2 600 000 amendă corecțională fiecare“ (A.N.-D.J. Deva, *Fond Silviu Dragomir*, dosar 4, p. 23).

[37] „Condamnat de Curtea de Apel din Cluj în 6 noiembrie 1948, pentru delict la Legea Băncii de Stat la 6 luni închisoare și o amendă în bani transformată într-un an de detenție, am fost arestat la Cluj în iulie 1949, urmând să fiu eliberat la 27 decembrie 1950“ (*Autobiografia autorului* din A.N.-D.J. Deva, *Fond Silviu Dragomir*, dosar 4).

[38] „Dar între timp la 6 mai 1950 am fost ridicat din închisoarea principală din Caransebeș și transportat la închisoarea din Sighet“ (*Autobiografia autorului* din A.N.-D.J. Deva, *Fond Silviu Dragomir*, dosar 4).

Sighet a fost întocmit de Ministerul Afacerilor Interne, Serviciul C. El poartă numărul 10 162 şi conţine 44 de file, dintre care 26 sunt articole din ziarele *Lupta*, *România*, *Porunca Vremii*, scrise în perioada în care a fost ministru al minorităţilor, apoi comentarii ale ziariştilor, precum şi comunicate de presă date de Frontul Renaşterii Naţionale, semnate de către Silviu Dragomir, ca secretar general al organizaţiei[39]. Dosarul mai conţine încă cinci materiale, anume: un material redactat de către Inspectoratul Regional de Poliţie IV Cluj – Serviciul Poliţiei de Siguranţă, o dare de seamă în legătură cu *Revue de Transylvanie*, considerată publicaţie cu caracter antirevizionist[40]. La dosar există şi trei extrase care îl incriminau pe fostul om politic.

Abuzurile Ministerului Afacerilor Interne au continuat însă. Respectiva instituţie a emis în anul 1953 decizia cu numărul 559, prin care lui Silviu Dragomir i se majora pedeapsa cu încă 60 de luni, urmând să fie eliberat abia în 1958[41]. Regimul deosebit de sever, alimentaţia insuficientă, lipsa medicamentelor şi a asistenţei medicale au făcut ca mulţi dintre cei arestaţi, îndeosebi dintre cei care sufereau de boli ce necesitau tratament specializat, să moară în închisoare. Bătăile erau aplicate deţinuţilor pentru motive neînsemnate, lăsând cel mai adesea traume fizice[42]. Deţinuţii care comiteau *abateri grave* erau pedepsiţi aspru cu încarcerarea în două celule numite *neagra*. Celulele, aflate la numerele 39 şi 69, erau mici, cu lungimea şi lăţimea de doi metri, şi nu aveau fereastră. Aveau ciment pe jos, în schimb nu erau prevăzute cu pat şi nici cu alte obiecte, decât un lanţ[43]. Regimul alimentar din închisoare a avut şi el un rol important în politica de exterminare. Hrana primită de deţinuţi era insuficientă, autorităţile urmărind ca, în timp, condamnaţii să moară din cauza epuizării şi a foametei[44].

Silviu Dragomir a supravieţuit regimului închisorii. Viaţa în închisoare va lăsa urme adânci asupra sufletului şi fizicului său. Regimul impus deţinuţilor în închisoarea de la Sighet urmărea epuizarea fizică şi psihică, cu scopul final al lichidării. Hrana insuficientă, bătaia şi tratamentul inuman aplicat de majoritatea gadienilor, lipsa unei asistenţe medicale specializate, interzicerea pe timpul detenţiei a comunicării cu exteriorul aveau ca scop eliminarea fizică.

Trebuie să precizăm că Silviu Dragomir şi ceilalţi demnitari şi intelectuali închişi la Sighet în 6-7 mai 1950, au stat mult timp acolo fără nici o bază legală. Abia la 1 august 1951, prin Decizia M.A.I. nr. 334, semnată de ministrul adjunct, generalul-locotenent Gheorghe Pintilie, 89 de foşti demnitari au fost trimişi într-o unitate de muncă pe termen de 24 de luni. În cazul lui Silviu Dragomir, perioada de condamnare era de 38 de luni. Colonia de muncă a foştilor demnitari a fost, de fapt, penitenciarul Sighet, denumit codificat Dunărea[45]. Pedeapsa administrativă, fără drept de apel, le-a fost majorată la 6 august 1953 cu încă 60 de luni, prin Decizia M.A.I. nr. 559, semnată, pentru preşedintele Comisiei Securităţii Statului, de Alexandru Nicolschi[46].

Silviu Dragomir şi ceilalţi demnitari au rămas la Sighet până în 5 iulie 1955, când o parte au fost puşi în libertate, iar alţii transferaţi în alte închisori[47]. Astfel, conform notei telefonice cu nr.

39 A.M.J., *Fond Serviciul C. Arhiva operativă. Dosar de anchetă a lui Silviu Dragomir*, nr. 10 162, p. 4-30.

40 *Ibidem*, p. 44.

41 *Ibidem*.

42 Ioan Ploscaru, *Lanţuri şi teroare*, Timişoara, 1993, p. 187-188; Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 157; Alexandru Raţiu, *Biserica furată. Martiriu în România comunistă*, Cluj-Napoca, 1990, p. 27.

43 Nuţu Roşca, *op. cit.*, p. 23.

44 *Ibidem*, p. 27; Andrea Dobeş, Ioan Ciupea, *Decapitarea elitelor. Metode, mijloace, mod de acţiune*, în *Memoria închisorii Sighet*. Editor Romulus Rusan, Bucureşti, 1999, p. 177., p. 217-220.

45 Claudiu Secaşiu, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 263.

46 *Ibidem*.

47 Conform Biletului de Liberare nr. 193 534 din 1956, Silviu Dragomir a fost eliberat la data de 9 iunie 1955 (A.N.-D.J. Deva, *Fond Silviu Dragomir*, dosar 4). Eliberarea pe data de 9 iunie este confirmată şi de biletul de călătorie special, Sighet-Cluj, clasa III, seria A, nr. 0635301, pe numele lui Silviu Dragomir (*Ibidem*).

4/39 374 din 9.06.1955 trimisă de Direcția Penitenciare, Lagăre și Colonii București către Penitenciarul Principal Sighet, se solicita punerea în libertate a deținutului Dragomir Silviu[48]. Înainte de a fi eliberat, a semnat o declarație prin care se angaja ca „din cele ce cunosc din timpul cât am stat în acest penitenciar și în alte penitenciare, și mai ales cu persoanele cu care am stat împreună, nu voi divulga acest lucru și nu voi discuta cu nimeni nimic din cele cunoscute“[49].

Din nou în libertate

La eliberarea din detenție, Silviu Dragomir a constatat că din locuința aflată pe strada Mikó, nr. 40, soția fusese evacuată, la scurt timp după arestarea sa, respectiv la 1 aprilie 1951, și mutată la periferia Clujului, într-o încăpere cu pământ pe jos și cișmea în curte, aflată pe strada Goethe, la nr. 16. Casa, aflată în construcție, precum și o mică grădină au fost cumpărate de soții Dragomir de la moștenitorii profesorului Iosif Popovici, în anul 1928.

Silviu Dragomir a revenit, timid, în activitatea științifică în anul 1955, când a fost angajat colaborator extern la început, iar mai apoi cercetător științific permanent la Institutul de Istorie și Arheologie din Cluj. În paralel, a reluat corespondența cu unii dintre colaboratorii din perioada interbelică, încercând să publice diverse materiale, unele pregătite înainte de arestare, iar altele imediat după eliberarea din închisoare. Istoricul clujean, asemenea numeroșilor intelectuali ce au supraviețuit închisorilor comuniste, a constatat că suferințele nu s-au încheiat. Lipsit de sprijin financiar (statul român îi anulase pensia), scos din imobilul aflat pe strada Mikó, Silviu Dragomir nu a fost însă uitat de unii dintre foștii studenți și mai tinerii săi colaboratori din perioada interbelică. Constantin Daicoviciu și Andrei Oțetea au intervenit să fie angajat la Institutul de Istorie și Arheologie din Cluj, precum și în rezolvarea unor probleme[50]. În final, profesorul a primit, cu ajutorul lui Constantin Daicoviciu, o locuință civilizată, compusă dintr-o cameră, baie și bucătărie, în spațiul Institutului de Istorie[51].

La rândul său, istoricul Andrei Oțetea, aflat la momentul respectiv în grațiile puterii, l-a sprijinit și el pe Silviu Dragomir. Din corespondența pe care au purtat-o cei doi intelectuali, se observă grija și sprijinul deosebite oferite lui Silviu Dragomir de mai tânărul său coleg de breaslă aflat într-o poziție privilegiată în structurile noului regim. Scrisorile relevă și respectul necondiționat arătat de academicianul A. Oțetea pentru ceea ce Silviu Dragomir a făcut pentru istoriografia românească. În general, colegii de la Institutul de Istorie din Cluj l-au înconjurat pe istoricul întors din detenție cu deosebită simpatie și afecțiune[52].

Urmărind cercetările lui Silviu Dragomir după ieșirea din închisorile comuniste, consta-

REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
FORMAȚIUNEA Nr. 0951

Anul 1956 luna Sept ziua 12

Bilet de Liberare Nr 193534 1956
(pentru condamnați)

Numit DRAGOMIR SILVIU
născut în anul 1888 luna Martie
ziua 13. in Comuna Gura Sadului
Raionul ... Regiunea Hunedoara
Fiul lui Simion și al Reghina
de ocupațiune Profesor care a executat
in această formațiune dela 1 Iulie 1949 până
la 9 Iunie 1955 ~~pedeapsa de~~
... la care a fost condamnat de ...
depus la dispoziția M.A.I. prin sentința
Nr. — din — cu mandatul
de arestare Nr. ... al ...
pentru faptul de ...
astăzi 9 Iunie 1955 s'a pus in
libertate, ~~în urma~~ ...

Semnalmente:
Talia ... m.
Fruntea ...
Nasul ...
Gura ...
Bărbia ...
Fața ...
Ochii ...
Părul ...
Sprâncenele ...
Barba ...
Urechile ...
Mustața ...
Semne particulare
(semne, cicatrice, ta-

Bilet de eliberare nr. 193 534, din 1956, pe numele lui Silviu Dragomir

[48] A.M.J., *Fond Serviciul C. Arhiva operativă. Dosar de anchetă a lui Silviu Dragomir*, nr. 10 162, p. 42.

[49] *Ibidem*, p. 43.

[50] Într-o scrisoare trimisă lui Constantin Daicoviciu, probabil în cursul anului 1956, Silviu Dragomir îi mulțumește acestuia „pentru interesul dovedit pentru cauza lui nenorocită. Totodată îl roagă să intervină pentru recâștigarea locuinței pierdute după naționalizare“ (*Ibidem*, dosar 3, p. 243). Andrei Oțetea l-a ajutat pe Dragomir, așa cum bine se vede din corespondența privată dintre cei doi, să reintre în circuitul științific. În acest sens, academicianul și-a pus la contribuție toată autoritatea științifică și politică, convins fiind că ajută o mare personalitate, care a servit cu devotament interesele țării sale, dar și un mare prieten.

[51] Toader Buculei, *op. cit.*, p. 92.

[52] Informație furnizată nouă de profesorul Sabin Belu.

tăm lucruri deosebit de interesante. Astfel, istoricul a reluat cercetarea unor teme ca: *românii din nordul Peninsulei Balcanice în evul mediu, Revoluția de la 1848 din Transilvania și unirea românilor cu Biserica Romei*, investigate și în perioada interbelică, subiecte care după 1948 au fost interzise de către conducerea politică. Și totuși, după eforturi incredibile, aflat într-o luptă continuă cu cenzura vremii, folosindu-se de argumentele agreate de comuniști, Silviu Dragomir a reușit în 1959 să publice prima lucrare consacrată românilor de la sudul Dunării, după instaurarea regimului comunist în România[53]. Un destin aproape similar l-au avut și documentele privind Revoluția de la 1848 din Transilvania, precum și monografia consacrată lui Avram Iancu[54]. Lucrarea, finalizată într-o primă formă încă din 1947 și definitivată în 1958, era novatoare prin maniera de abordare a raporturilor româno-maghiare, precum și prin concluziile la care a ajuns autorul în privința desfășurării revoluției. Prezentat Editurii Științifice pentru a fi publicat, manuscrisul a fost respins datorită concluziilor care nu erau în concordanță cu vederile regimului politic[55]. Iată două direcții de cercetare sensibile pentru regim, care au fost reluate de autor în contextul noilor realități politice din România. Este foarte probabil ca istoricul să fi urmat același traseu ca în cazurile, amintite mai sus, când a investigat unirea religioasă și mișcările filoortodoxe de la mijlocul secolului al XVIII-lea din Transilvania.

Silviu Dragomir a avut o viață, în general, activă după ce a ieșit din închisoare. Și-a reluat ocupațiile științifice, a fost contactat de istoricii mai tineri și a luat legătura cu foștii colaboratori din perioada interbelică. În perioada anilor 1955-1962, istoricul a muncit mult, a parcurs bibliografia istorică nou-apărută și a încercat să publice cât mai mult. Nu întotdeauna a reușit, deoarece mai existau rețineri în privința persoanei sale, venite din partea regimului politic și chiar a colegilor de breaslă[56]. Pentru monografia consacrată lui Avram Iancu, precum și pentru volumul al VI-lea din Studii și documente privitoare la revoluția românilor din Transilvania în anii 1848-1849. Revoluția. Eroii. Împăratul și românii, Silviu Dragomir nu a primit acceptul spre a le publica. Regimul comunist din România anilor 1955-1971, așa cum au subliniat Alexandru Zub, Șerban Papacostea și Stelian Tănase, nu s-a deschis niciodată în mod real, ci a promovat, mai degrabă, o liberalizare modestă și controlată[57].

Silviu Dragomir a răspuns la scurtă vreme după eliberarea din detenție propunerii de-a colabora la proiectele de cercetare desfășurate în cadrul Institutului de Istorie și Arheologie din Cluj. Cum s-a văzut, Constantin Daicoviciu și Andrei Oțetea au depus mari eforturi pentru angajarea sa. Credea Silviu Dragomir că atitudinea regimului din România s-a schimbat? Care au fost oare rațiunile ce l-au determinat să lucreze pentru un sistem care a încercat să-i distrugă familia? Răspunsurile le putem doar intui. Probabil că el nu credea că sistemul își va modifica atitudinea. Însă avea colegi de breaslă, aflați în poziții importante în sistemul comunist, pe care îi aprecia și în care avea încredere. Unii dintre ei l-au ajutat în perioadele dificile ale vieții. Aveau chiar nevoie de cunoștințele și de experiența sa științifică pentru

[53] Silviu Dragomir, *Vlahii din nordul Peninsulei Balcanice în evul mediu*, București, 1959, 224 p. Lucrarea, cu titlul inițial *Românii balcanici în evul mediu*, a fost propusă spre publicare de către autor încă din februarie 1956. În toamna anului următor, manuscrisul finalizat a suportat o corectură din partea specialiștilor din Comisia pentru Studiul Limbii și Poporului Român, iar în anul următor din partea Editurii Academiei Republicii Populare Române – Redacția Istorie. Față de unele observații făcute de referenții manuscrisului, Silviu Dragomir și-a manifestat dezacordul. Conform A.N.-D.J. Deva, *Fond Silviu Dragomir*, dosar 17, p. 11-14, 62-67, 16-20, 44-52, 33-34.

[54] Silviu Dragomir, *Avram Iancu*, București, 1965.

[55] A.N.-D.J. Deva, *Fond Silviu Dragomir*, dosar 90, p. 1-8; dosar 93, p. 69-70. Vezi, în acest sens, Sorin Șipoș, *Silviu Dragomir versus Editura Științifică*, în *Munții Apuseni*, anul III, nr. 1-2, Oradea, 1997, p. 70-81.

[56] „Mult Stimate Domnule Profesor, Vă înapoiez manuscrisul lucrării d-voastră, cu regretul de a nu vă fi servit. Am încercat să-o prezint la Lugoj și la Severin" (Scrisoarea profesorului N. Trâpcea adresată profesorului Siviu Dragomir, datată 14 VII 1958, în A.N.-D.J. Deva, *Fond Silviu Dragomir*, dosar 96).

[57] Șerban Papacostea, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 251.

Silviu Dragomir în ultimul an al vieții

viitoarele lupte ce se profilau între grupările din Partidul Comunist. Cu alte cuvinte, Silviu Dragomir avea încredere în câțiva intelectuali din partid, îndeosebi în unii dintre colegii de breaslă, dar în nici un caz în sistem. Un fapt este sigur, anume că istoricul s-a angrenat în munca științifică ca și cum în România nu s-ar fi produs nici o schimbare politică. Așa se explică reluarea mai vechilor cercetări din perioada interbelică și insistența cu care le-a promovat. Unele proiecte a reușit să le finalizeze și au văzut lumina tiparului, pentru altele nu a primit acceptul regimului. Judecând faptele, Silviu Dragomir a cerut prea mult de la un sistem dispus să accepte doar *adevăruri parțiale*, și acestea rostite doar când interesul partidului o cerea. În privința angajării la Institutul de Istorie după eliberarea din detenție, istoricul avea o altă variantă? Este limpede că nu. Își pierduse casa, statul îi anulase pensia, în consecință avea nevoie de o slujbă pentru a supraviețui. Se putea considera fericit că lucra într-un institut de cercetare, cunoscând ceea ce s-a întâmplat în epocă. Mulți dintre foștii săi colegi de detenție au fost angajați doar ca muncitori necalificați.

La 23 februarie s-a stins din viață[58]. Potrivit celor relatate nouă de Florica Enescu și de Sabin Belu, moartea lui Silviu Dragomir s-a datorat unui cancer la colon. Medicii au încercat să extirpe tumoarea, însă organismul profesorului, slăbit de anii de închisoare petrecuți la Sighet, a cedat și tratamentele aplicate n-au mai avut efectele scontate. În certificatul de deces e trecută drept cauză a morții: *tromboflebită membru inferior stâng*[59], probabil complicația care a survenit în cursul operației de colon.

Cu moartea lui Silviu Dragomir dispărea un mare om și patriot. Corpul neînsuflețit a fost transportat la Cluj, orașul unde și-a petrecut o bună parte din viață. Viața istoricului reprezintă, în egală măsură, un model de demnitate, generozitate, cinste și patriotism. A fost înțelegător și tolerant, cunoscând firea umană, dar în momentele de cumpănă ale națiunii, în problemele ei grave, Silviu Dragomir s-a dovedit a fi de neclintit. Ultimele cuvinte scrise îl arată ca fiind un om de valoare, care s-a împăcat cu el însuși: „Căci, dacă, față de ceia ce ar fi trebuit și am fi dorit să facem ceia ce am făcut e așa de puțin, atâta cât am făcut era, în împrejurările date, tot ce puteam face. Iar o acțiune folositoare nu se judecă numai după mărimea rezultatelor sale, ci și după curăția intențiilor cu care a fost întreprinsă“[60].

[58] T. Buculei, *op. cit.*, p. 92-93.

[59] Certificatul de moarte nr. 565 807, cauza morții este: tromboflebită membru inferior stâng (A.N.-D.J. Deva, *Fond Silviu Dragomir*, dosar 2).

[60] Document aflat în posesia familiei Enescu.

Ipostaze ale țăranului transilvănean la Silviu Dragomir

Barbu Ștefănescu

Silviu Dragomir nu este un istoric al țărănimii, cel puțin nu în sensul, devenit clasic, conferit de David Prodan, al unui țăran pus în prim planul discursului. Asta nu înseamnă că în preocupările sale de istorie a instituțiilor medievale, a mişcărilor religioase din secolul al XVIII-lea ori în cele dedicate revoluției de la 1848, a putut ocoli lumea rurală. Şi pentru el lumea românească din Ardeal era o lume de „sate şi preoți", după expresia fericită a lui Nicolae Iorga[1]. Țăranul este prezentat de Dragomir ca victimă, prin statut social, etnie şi confesiune ortodoxă, a sistemului, devenit anacronic în plină epocă modernă, al stărilor privilegiate transilvănene; ca apărător, prin conservatorismul şi tradiționalismul său, al ortodoxiei, pusă în discuție în Transilvania la nivelul secolului al XVIII-lea; ca garant al revendicărilor politice, apărător al cauzei româneşti la 1848 – identificată în mare măsură cu cauza țărănească -, inclusiv prin mijloace militare.

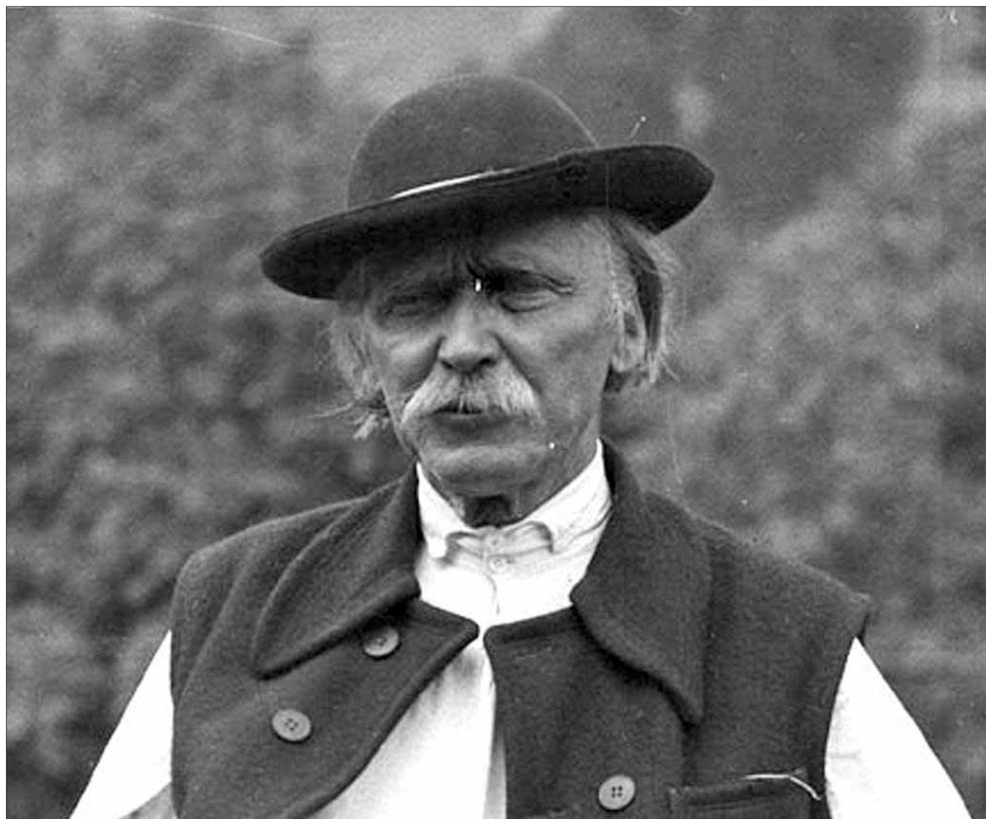
Punem în discutie cu această ocazie un document publicat de Silviu Dragomir[2], referitor la situația țăranilor români de pe pământul crăiesc. Juridic, statutul lor nu se deosebea de al saşilor, în realitate însă, privilegiile economice obținute în timp de saşi, participarea lor la conducerea politică a țării, i-a făcut să nu reziste tentației de a aplica în raport cu țăranii români ce trăiau împreună cu ei, acelaşi regim cu cel aplicat de nobili, tratându-i ca pe iobagi.

După integrarea Transilvaniei în Austria, Habsburgii au reafirmat faptul că aşa numitul „teritoriu săsesc" era pământ regal, iar locuitorii săi, saşi şi români, erau liberi şi egali din punct de vedere juridic. Acestea nu schimbă statutul de inferioritate economică şi socială al românilor, obligați să accepte o veritabilă stare de aservire din partea oraşelor şi comunelor săseşti. Când, în a doua jumătate a secolului, încurajați de dispozițiile regale în acest sens, dar şi căliți în focul luptei în plan religios, acomodați cu petițiile, obişnuiți cu reacția inversă a autorităților, ieşind din letargia seculară, satele româneşti de pe pământul regal şi-au revendicat drepturile uzurpate, reacția saşilor a fost nu doar intransigentă ci şi violentă: „saşii au ştiut, comentează Dragomir, să rămână neclintiți în exclusivismul lor până în preajma mişcărilor de la 1848", afişând aceeaşi poziție retrogradă față de români ca şi nobilii maghiari, încremeniți în apărarea privilegiilor. Foarte bun cunoscător al specificității evoluțiilor istorice pe pământul crăiesc, Silviu Dragomir s-a implicat cu toată priceperea în polemica istoriografică privitoare la statutul românilor. Este exemplar în acest sens *Studiu critic în legătură cu cartea d-lui G. Muller, arhivarul Universității săseşti (1913)*, despre care unul dintre exigeții săi scria că este „un model de analiză, egalat doar de investigarea actelor unirii religioase"[3]. Cartea istoricului sas,

[1] Nicolae Iorga, *Sate şi preoți din Ardeal*, Bucureşti, 1902

[2] Silviu Dragomir, *Studii de istorie medievală*, Ediție îngrijită, studiu introductiv şi note de Sorin Şipoş, Fundația Culturală Română, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 1998, p. 80-81

[3] Sorin Şipoş, *Silviu Dragomir – istoric*, Fundația Culturală Română, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2002, p. 190

suferă după părerea lui Dragomir, de lipsă de profesionalism, demonstrată prin metodologia defectuoasă, prin selectarea nepermisă a surselor, prin scoaterea lor din context[4], pentru a demonstra situarea istorică a românilor într-un raport de subordonare față de sași[5]. Dragomir demonstrează contrariul, cu acte probatorii irefutabile: Aprobatele, rezoluția regală din 1753 ori conștiința clasei politice transilvănene exprimată de Nicolae Bethlen la începutul secolului al XVIII-lea și chiar de către Samuel Bruckenthal într-o scrisoare din 1776: „Pe pământul săsesc pe lângă sate curat săsești se află sate curat românești și mestecate. Satele curat românești au cu privire la păduri și la pământuri aceleași libertăți și drepturi ca și sașii în satele săsești. Ei pot să-și clădească după plac case, în ceea ce sunt și sprijiniți. Cât privește satele mixte, românii au și acolo aceleași drepturi ca sașii. ...Nimeni nu-i împiedecă în aceste drepturi depline...”[6]

În ciuda egalității de statut juridic, comunitatea săsească, exclusivistă, amenințată în privilegiile sale de superioritatea numerică a românilor, de implicarea acestora în sectoare economice ce constituiseră de-a lungul veacurilor apanaj săsesc, impune satelor românești, cu forța, condiții nelegale. Începe, arată Dragomir, o bătălie crâncenă între sași și satele românești, cum este cea, purtată cu forțe inegale, timp de un secol, între comuna Rășinari și orașul Sibiu și ale cărui episoade sunt invocate de o întâmpinare a satului, redactată în baza dreptului de a petiționa primit de la împărăteasa Maria Tereza: „Fiindu-ne poruncă de la Înălțata Crăiasa noastră, precum să ne dăm toate plânsorile noastre înaintea tuturor tisturilor care vor fi rânduiți de lege”. Confrun-

4 *Ibidem*, p. 187-188
5 Silviu Dragomir, *op. cit.*, p. 57-60
6 *Ibidem*, p. 63

tării şi procesului juridic care a însoţit-o i s-a pus capăt în anul 1786, prin sentinţa lui Iosif II, prin care satului i se recunoaşte libertatea juridică în raport cu pretenţiile oraşului Sibiu de a o declara proprietatea sa[7].

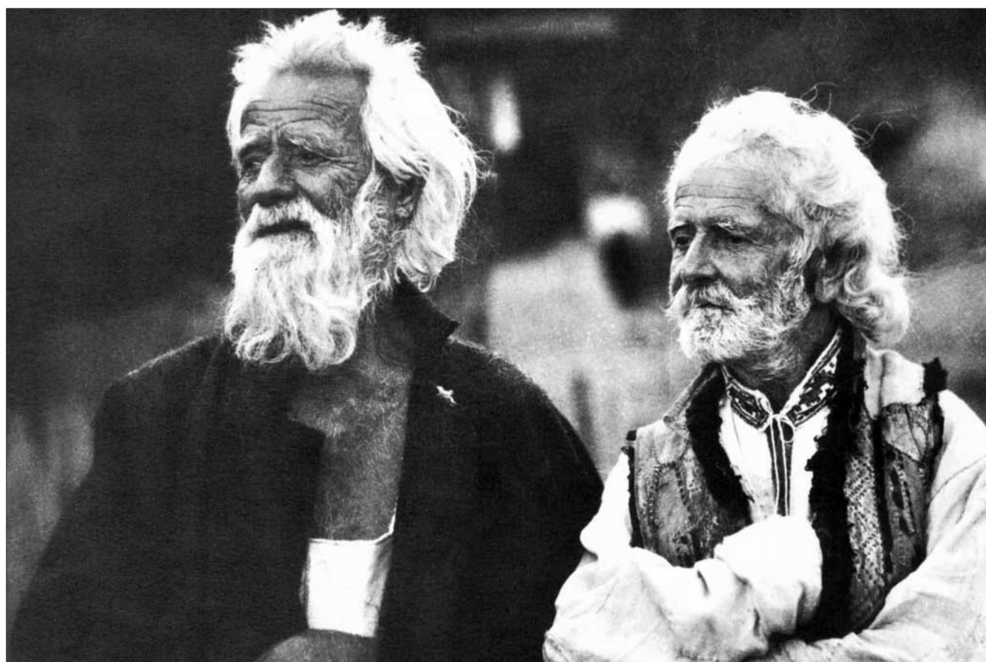
Prin petiţia invocată, analizată de istoric, comuna Răşinari cere să fie repusă în drepturile uzurpate de către magistratura oraşului, să-i fie anulate o serie de gloabe impuse cu forţa, să-i fie restituit o parte a hotarului de care fusese deposedat abuziv, prin reinterpretarea dreptului de proprietate de către saşi, care deteriorase, arată Silviu Dragomir, statu quo-ul anterior între ei şi locuitorii din Răşinari.

Documentul este reprezentativ pentru modul de a gândi şi a se exprima ţărănesc, chiar dacă actul n-a fost, desigur, redactat de ţărani. Analiza lui pune în lumină nu doar energia cheltuită de comunitate pe acest front ci şi atitudini ale ţăranilor aparţinând unei lumi orale, confruntată cu un adversar posesor al unei birocraţii elaborate. Locuitorii revendică restituirea unei părţi din hotar ocupată de saşi în baza unei realităţi anterioare păstrată de memoria colectivă, autoritate de necontestat din punctul lor de vedere: „în vremea de demult ne-au spus părinţii noştri precum au fost hotarul nostru până unde zic Vadu Muchii"; a fost prima agresiune asupra patrimoniului comunitar, urmată de alta: „Apoi s-au sculat domnii din Sibiu şi ni l-au luat până unde se cheamă de către cetate „Livadia Bulgărilor" şi din sus „Livada Tănaciului", fapt reglementat printr-o înţelegere scrisă, impusă prin forţă: „şi au făcut pace aici, fiind domni o sută de bărbaţi şi, când au făcut acea aşezare a fost leatul 1631, martie 13 zile". Înţelegerea, deşi exprima punctul de vedere al saşilor, arată răşinărenii, n-a fost respectată tot de către aceştia: „Şi noi satul Răşinari ne-am ţinut de legătură şi de pace care s-a făcut atuncea, iară domnii Sibiului nu s-au ţinut de legătură şi de pace"; de data aceasta ofensiva împotriva vecinilor deveniţi incomozi vizează instituţiile care dau sens autonomiei lor în raport cu oraşul, cum este scaunul de judecată, cel care, compus din 40 de bătrâni juraţi, avusese dreptul de a judeca, inclusiv de a administra pedeapsa cu moartea, furcile spânzurătorii dărâmate de călăraşi odată cu desfiinţarea scaunului stând mărturie în acest sens; în exprimarea lapidară dar foarte sugestivă a petiţiei: „ne-au stricat întâiu scaunul cel de lege, care au fost judecând patruzeci de bătrâni juraţi, judecată de moarte, şi au mânat călăraşii şi au tăiat furcile de le-au oborât jos"; nu s-au putut opune locuitorii, în condiţiile în care nici forţele proprii, nici sprijinul autorităţilor controlate de saşi nu le permit nici un fel de rezistenţă, adoptând o atitudine de cedare: „şi noi neavând nici o putere am căutat să lăsăm"; nu s-au opus nici schimbării graduale a statutului de utilizare în comun a dreptului la ghindărit în pădurea situată între cele două comunităţi, în favoarea saşilor; într-o primă etapă; „s-au pus domnii a stăpâni pădurea în silă şi au zis domnii de la Sibiu către dregătorii noştri, de acum înainte să bage porci în pădure numai domnii şi 40 de bătrâni şi popi şi morarii"; într-o etapă ulterioară, li s-a interzis cu totul românilor din Răşinari utilizarea ghindei din pădurea amintită: „Iară după aceea fiind judeţ mare Frank şi Sachs Ianăş bulgăr ne-au oprit să nu mai bage români din Răşinari porc în pădure"; putem deduce că în prima etapă când au avut nevoie de accepţiunea comunităţii dregătorii oraşului au atras notabilităţile satului de partea lor, permiţându-le numai lor exercitarea dreptului la ghindărit, ulterior anulându-l în totalitate. În timpul aceloraşi magistraţi satul a fost deposedat cu totul de un fânaţ: „ne-au luat lunca cea de fân", de pe altul oraşul a început să perceapă a treia parte din fânul recoltat („ne iau din trei ploscare una"), în vreme ce de pe un al treilea fânaţ au perceput o taxă şi, iarăşi, o treime din fân („şi pe un alt ştiuc de hotar cu bani care face suma în tot anul florinţi 33 şi din care ia a treia în tot anul iau treizeci de cară de fân"). Ofensiva oraşului pentru supunerea economică şi socială a satului Răşinari a continuat cu introducerea monopolurilor de tip feudal asupra morilor şi cârciumelor: „şi luând aceste toate în silă dimpreună cu morile. Şi iară în domnia acestor domni mai sus numiţi Frank şi Sachs Ianăş, au adus cârciumă bulgărească în Răşinari şi au oprit pe tot omul să nu mai aducă cârciumă în Răşinari, fără

[7] *Ibidem*, p. 79

numai domnul bulgăr, al său vin să se vândă". Cei care se sustrăgeau în calitate de cumpărători acestui monopol erau pedepsiţi cu asprime, se plâng ţăranii: „Şi când a fost domnul Werner bulgăr a luat un om un cop de vin de la un popă şi l-au prins ducând vinul acasă şi l-au băgat în curtea sfatului şi nu l-au slobozit până n-a plătit 12 florini birşag şi alţi doi oameni au beut într-o seară la un popă şi iară i-au prins şi i-au ţinut în curtea sfatului şi când i-au slobozit le-a dat la unul câte 12 lopeţi".

Impunerea crescândă a puterii săseşti asupra satului a continuat cu agresiuni asupra principalei ocupaţii a locuitorilor, cea pastorală, în ciuda faptului că munţii în care-şi duceau turmele la vărat erau şi ei ai satului „de moşie". Au impus mai întâi o dare în natură: „După aceea, când a fost judeţ mare domnul Taici (Teutsch), acesta au făcut de au luat de la o stână un caş şi un berbec", pe care au dublat-o: „apoi au luat doi caşi şi doi berbeci de la toată stâna şi a fost multă vreme aşa". Într-o altă etapă, „După aceea, fiind judeţ mare domnul Bosner şi bulgăr domnul Ţikelea (Csikelius)", autorităţile orăşeneşti au pretins convertirea acestei dări în bani: „a lăsat acei doi caşi şi 2 berbeci şi au cerut bani de la toate stânele care face suma preste tot florinţi 230", pretenţie la care, în sfârşit, comunitatea s-a opus: „şi cerând bani noi n-am voit să dăm, ştiind că sunt ai noştri munţii de moşie". Rezistenţa a fost însă înfrântă prin violenţă: „Apoi văzând domnii că nu dăm bani ne-au prins şi ne-au bătut", au reţinut, în lipsa judelui, pe mai mulţi locuitori, i-au legat şi întemniţat până au acceptat să plătească respectiva taxă sau, în limbajul petiţiei atent la amănunte, pentru a fi mai credibil: „şi au mânat pe domnul Abraham şi pe domnul Riter şi domn Lunart (Leonhard) care era judeţ la Miercurea şi pe domnul vaşerbirău care este acum, fiind atuncea hotnogi, şi au prins pe Bucur Hămbăşanu fiind deregătoriu şi Maniu Ioan şi pe Bucur Ihora şi pe Alăman Băncilă şi pe Cosma Răspop şi pe Bucur Scumpie şi prinzându-i au zis cătră Hămbăşanu, unde-i judele? El a răspuns, nu ştiu, că judele fugise de frică, şi pe acei oameni care îi prinsese i-au legat unul de altul de i-au băgat în temniţă bătându-i cât le-a fost voia, şi i-au ţinut prinşi 17 zile şi până n-au dat banii munţilor nu i-au slobozit de acolo"; pedepsirea pusă în scenă pentru a înspăimânta a continuat printr-un alt act exemplar, considerat de petiţionari drept un sacrilegiu: „la un om au băgat călăraşii calul în casă

şi i-a dat fân pe masă şi nu l-a scos din casă până n-a plătit tot".

Cu aceasta petiţia s-ar încheia: „Aceasta ni plânsoarea înaintea domniilor voastre, cinstiţi domni". Dar cel care o redactează ori cei din jurul său îşi mai aduc aminte de un abuz pe care ţin totuşi să-l adauge, revenind la anularea dreptului de ghindărit la care referirea anterioară este vagă, cu precizarea: „Iară când a fost domnul Iacob Fânogiu a oprit să nu mai bage om din Răşinari porcul în pădure, nici păzitori dintre români să nu mai fie ci i-au pus pe amândoi dintre saşi".

O petiţie al cărei discurs este mult mai grăitor prin simplitatea, concreteţea faptelor invocate, priceperea de a prezenta gradualitatea în timp a anulării drepturilor iniţiale, decât orice comentariu asupra sa. Ea relevă o lume, un univers ţărănesc tradiţional beneficiar al statutului de oameni liberi, cu forţă economică, realizată şi datorită situării în imediata apropiere a oraşului Sibiu, cu un respect pentru „bulgării" din Sibiu dar şi cu teamă, pe care, în timpurile invocate de petiţie, autorităţile oraşului au ştiut să o mărească; este exemplar acest document, sesizează Dragomir pentru procesul târziu de înrobire, de asimilare a situaţiei satelor româneşti suburbane condiţiei iobagilor din zona comitatelor transilvănene; oraşul se consideră stăpânul feudal, românii din comune sunt consideraţi iobagi şi trataţi ca atare. Recursul la forţă pentru a anula conveţuirile tradiţionale este semnalul începutului procesului pe care saşii nu l-au putut evita la scară istorică, de pierdere treptată a pârghiilor de putere oferite de privilegiile primite şi reconfirmate în timp. Este reflexul realizării existenţei unui potenţial românesc real – demografic şi economic, deopotrivă, – de a-i concura pe teritoriul considerat intangibil.

Sesizăm în atitudinea ţăranilor din Răşinari o anumită fatalitate dovedită în cea mai mare parte a conflictului: cum să se pună ei, locuitorii unui sat, cu puternicul oraş Sibiu, pentru care vor fi avut o anumită admiraţie pentru prosperitatea şi civilizaţia sa; oraşul este mare, are forţă economică, controlează administraţia, în el se află comanda militară; ce să facă ei o comunitate mică, ţărănească, deci umilă, în raport cu domnii puternici şi semeţi; strămoşii noştri nu ştiau ceea ce ştim noi astăzi că erau mai mulţi, iar poziţionarea statului de partea lor nu fusese încă efectivă. De unde, acceptarea fără o rezistenţă prea energică a agresiunii oraşului potenţată în timp. Deocamdată ei ştiu că domnii au întotdeauna pâinea şi cuţitul. Atitudinea lor în această problemă contrastează cu cea avută de către aceeaşi comunitate în problema religioasă, unde supunerea nu mai funcţionează la un moment dat, unde apelul la forţă pentru impunerea punctului de vedere este evident; e drept adversarul nu este oraşul Sibiu ci biserica unită. Pe de altă parte, ar fi greşit să insistăm asupra pasivităţii sale; ţăranul transilvănean al secolului al XVIII-lea reacţionează în mai mare măsură decât o făcuse în veacurile anterioare dar reacţia sa este – cu excepţia celei din domeniul spiritual -, una incoerentă: răbufniri adesea violente urmate de răbdare, resemnare sau recurgerea la forma legală a petiţiilor în care îşi clamează starea nenorocită, împilarea, nedreptăţile pe care le suferă în contrast cu loialismul dinastic pe care nu uită să-l afirme, sincer sau nu, de fiecare dată.

Situaţia comunei Răşinari este totuşi bună în comparaţie cu a altora ale căror locuitori au fost alungaţi iar satele incendiate, în mai multe rânduri, din dispoziţia autorităţilor săseşti[8]; intervenţia autorităţilor statului, care decid ca toate pagubele pricinuite românilor ca şi cheltuielile legate de reaşezarea lor în satele de unde au fost alungaţi să fie suportate de cei care au decis măsurile contra românilor, nu vor repara lucrurile pentru că înfăptuirea deciziilor trenează, nefiind transpuse în practică în totalitatea prevederilor lor niciodată[9].

Am evocat acest episod, după documentul publicat de Silviu Dragomir, pentru că el ni se pare de două ori reprezentativ: pentru situaţia ingrată a românilor de pe pământul săsesc şi, în egală măsură, pentru atenţia acordată de istoric românului transilvănean în ipostaza sa dominantă, cantitativ şi cultural-simbolic, cea de ţăran.

8 *Ibidem*, p. 102-103

9 *Ibidem*, p. 80-82

Uniația, în cercetările lui Silviu Dragomir

Preot Ion Alexandru Mizgan

Istoricul Silviu Dragomir a fost o puternică şi complexă personalitate a culturii şi vieții politice româneşti a veacului trecut. A fost un dascăl de excepție, un teolog şi un istoric vrednic de admirat pentru seriozitatea, onestitatea şi acrivia ştiințifică de care a dat dovadă în cercetarea istorică. În calitatea lui de istoric, Silviu Dragomir a depus un efort uriaş pentru a reconstitui situația românilor transilvăneni în secolul al XVIII-lea, respectiv drama românilor ortodocşi trecuți cu forța la unirea cu Biserica Romei. Deşi formația lui intelectuală şi spirituală l-au făcut să fie profund ataşat de Ortodoxie, el şi-a respectat statutul de cercetător obiectiv, dovedindu-se a fi un savant care a cercetat trecutul cu metodele specifice ştiinței istorice, după cum remaraca istoricul Sorin Şipoş, care i-a consacrat recent o amplă monografie asupra vieții şi activității ştiințifice.

Silviu Dragomir a fost pe deplin conştient de rolul major jucat de Biserica Ortodoxă în trecutul românilor. El a subliniat în repetate rânduri importanța credinței în păstrarea identității naționale, îndeosebi la românii din Transilvania. Nu întâmplător el a debutat prin articole consacrate rolului Ortodoxiei în istoria poporului român (*Revista Teologică*). Istoricul Sorin Şipoş remarca faptul că Silviu Dragomir a considerat credința ortodoxă ca fiind parte alcătuitoare a naționalismului românesc.

Studierea problematicii unirii cu Biserica Romei de către Silviu Dragomir nu a constituit un capitol nou în cercetarea românească. Investigațiile întreprinse până la sfârşitul secolului al XIX-lea nu reuşiseră să clarifice o mulțime de probleme în legătură cu unirea religioasă a unei părți a românilor transilvăneni cu Biserica Romei. Tânărul Silviu Dragomir avea şansa să lămurească o mulțime de aspecte încă neclarificate ale problemei uniatismului în Transilvania. O preocupare de căpătâi a lui Silviu Dragomir a fost aceea de a elucida contextul social-politic şi cauzele care i-au determinat pe protopopii ortodocşi să-şi părăsească credința strămoşească. El va condamna clerul ortodox pentru că şi-a abandonat credincioşii. Autorul s-a situat de la început pe linia condamnării unirii cu Biserica Romei. Pentru Silviu Dragomir, unirea cu Biserica Romei, era o „siluire de conştiință şi rezultatul politicii plină de violențe a cercurilor de la cârmuire". Unirea era văzută ca rezultatul acțiunii în forță al regimului politic față de români, având ca rezultat dezbinarea lor. Intervalul de timp cuprins între anul 1700 şi numirea în fruntea românilor ortodocşi a episcopului Dionisie Novacovici (1761) este considerat ca fiind „perioada celor mai crâncene lupte ale neamului nostru".

Momentul începerii studierii unirii religioase se plasează imediat după absolvirea studiilor teologice la Universitatea din Cernăuți. Istoricul Sorin Şipoş consideră că analiza contribuțiilor sale istoriografice de până la 1920, anul apariției primului volum din *Istoria desrobirii religioase a românilor din Ardeal*, indică existența unui proiect consacrat cercetării unirii religioase a românilor ardeleni. Silviu Dragomir a lucrat la acest proiect timp de aproape un deceniu, depunând un efort deosebit. Manuscrisul a fost finalizat în 1914. Apărută într-o conjunctură politică favorabilă, cartea a fost primită cu entuziasm de către specialişti, bucurându-se de recenzii favorabile din partea lui Ioan Lupaş şi Nicolae Iorga. Ioan Lupaş remarca faptul că volumul reprezintă una dintre cele mai interesante şi mai izbutite monografii istorice cu care se poate mândri istoriografia românească. Nicolae Iorga a fost impresionat de vastitatea materialului documentar inedit, ce i-a permis lui Silviu Dragomir clarificarea numeroaselor probleme din istoria religioasă a românilor ardeleni.

Cartea s-a dorit o sinteză obiectivă asupra unirii religioase. Ea se deschide cu momentul instaurării dominației habsburgice în Ardeal în 9 mai 1688. Este prezentată propaganda unionistă printre români, convertirea mitropolitului Atanasie, protestele contra unirii, ruperea legăturilor bisericeşti cu Țara Românească, înființarea episcopiei unite, răpirea bisericii din Făgăraş, situația bisericii ortodoxe din Şcheii Braşovului, acțiunea politică a lui Inochentie Klein, lupta călugărului Visarion alături de credincioşi pentru apărarea Ortodoxiei, protectorii unirii, martiriul mai multor preoți şi credincioşi pentru apărarea Ortodoxiei etc. Primul volum se încheie cu prezentarea luptei şi triumful Ortodoxiei în districtul Hălmagiului.

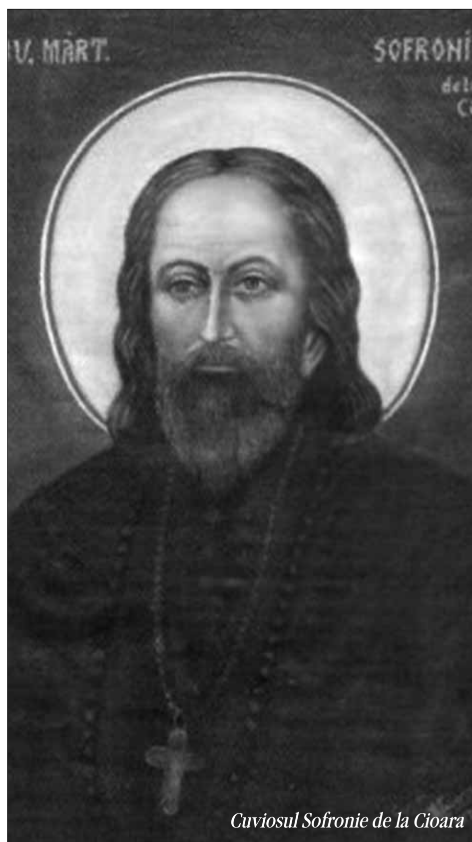
Deşi Silviu Dragomir s-a format ca specialist cu sprijinul şi în instituțiile ortodoxe, el a realizat o analiză nepărtinitoare a situației Bisericii Ortodoxe din Ardeal, din perioada principilor calvini şi din primul deceniu al dominației habsburgice. Silviu Dragomir a considerat că pentru a înțelege gestul de unire a clerului ortodox cu Biserica catolică, se impune analizarea situației şi a poziției Ortodoxiei din Transilvania până la momentul unirii religioase cu Roma. Autorul a descoperit o situație economică grea pentru preoții ortodocşi. Situația economică şi poziția socială a acestora au constituit argumentul fundamental în opțiunea procatolică. Silviu Dragomir a prezentat complexitatea cauzelor ce au determinat unirea. El a scos în evidență întrepătrunderea intereselor habsburgilor şi ale Bisericii romano-catolice cu cele ale elitei româneşti în încercarea acesteia din urmă de a-şi îmbunătăți statutul social şi economic. Oferta autorităților politice şi religioase a găsit o stare de spirit favorabilă printre clericii români. Autorul nu s-a ferit să condamne ambițiile lumeşti prezente în decizia luată de conducătorii Bisericii Ortodoxe din Ardeal. În opinia lui Silviu Dragomir rolul lui Atanasie în tratativele de unire a fost nesemnificativ. Autorul propune un scenariu nou al unirii în care rolul esențial revenea celor 38 de protopopi care au şi semnat

actul, precum şi iezuiţilor din Ardeal. Dragomir a demonstrat că la realizarea unirii religioase printre români s-a pornit în primul rând din considerente politice, iar când habsburgii şi-au atins scopurile, promisiunile făcute au fost uitate. Autorul a prezentat şi reacţiile negative ale populaţiei la adresa unirii. Sursele documentare noi i-au permis autorului să pună în evidenţă neconcordanţa dintre obiectivele urmărite de preoţime şi cele vizate de marea masă a credincioşilor.

Cartea s-a dorit, aşa cum am mai afirmat, o sinteză obiectivă asupra unirii religioase. Potrivit autorului, menirea lucrării era de a studia epoca cea mai importantă din trecutul nostru în lumina materialelor noi cercetate în arhivele din ţară şi străinătate. Istoricul Sorin Şipoş remarcă faptul că Silviu Dragomir se pronunţa pentru schimbarea metodei de cercetare a unirii religioase. El propunea renunţarea la discuţiile şi polemicile inutile şi pleda pentru o analiză ştiinţifică a problematicii prin introducerea de noi documente în circuitul ştiinţific. A cercetat în acest sens numeroase arhive şi biblioteci din fostul Imperiu habsburgic, Arhivele Statului din Viena, Arhiva Mitropoliei din Karlowitz, Arhiva Ministerului de Externe de la Moscova etc.

Volumul al doilea din *Istoria desrobirii religioase a românilor din Ardeal* a apărut abia în 1930 fiind coneput în acelaşi spirit riguros fără polemici gratuite şi conţine 14 capitole precum şi o bogată anexă documentară. La baza redactării lucrării a stat ampla documenatre, precum şi dorinţa de a păstra obiectivitatea. Sursele utilizate de Silviu Dragomir sunt în linii generale identice cu cele din primul volum. În acest volum autorul urmăreşte acţiunile ortodocşilor şi lupta lor pentru recâştigarea dreptului de a-şi practica liberi credinţa, dar şi reacţia autorităţilor vremii.

Un loc aparte în acest volum îl ocupă personalitatea călugărului Sofronie din Cioara. Silviu Dragomir a reuşit să reconstituie părţi bune din biografia călugărului. Acesta a pribegit din sat în sat, îndemnând la păstratea credinţei ortodoxe, fiind urmărit pentru acţiunile sale şi în cele din urmă închis la Bobâlna, de unde a fost eliberat de către protopopul din Sălişte cu sprijinul câtorva sute de ţărani. Pentru Silviu Dragomir, mişcarea condusă de călugărul Sofronie, a urmărit emanciparea religioasă a românilor. Călugărul Sofronie şi apropiaţii săi se vor refugia în Munţii Zarandului de unde vor pregăti următoarele acţiuni. Era doar începutul acţiunii antiunioniste. Călugărul Sofornie atacă unirea cu Biserica Romei, pe papa de la Roma şi pe episcopul din Făgăraş, declarând că: „Credinţa catolică este mincinoasă iar catolicii sunt eretici şi păgâni." Ţăranii au atacat chiar sediul episcopiei greco-catolice hotătâţi să-l pedepsească pe episcopul Petru Pavel Aron, principalul vinovat de convertirile forţate la catolicism. Momentul culminant în revigorarea Ortodoxiei ardelene l-a constituit, în opinia lui Silviu Dragomir, sinodul din 14 februarie 1761 ţinut la Alba Iulia. Pentru Silviu Dragomir, sinodul reprezenta „o adevărată mişcare naţională a românilor ardeleni, un triumf desăvârşit al ortodoxiei noastre care a reuşit după şase decenii de suferinţe grele să scuture lanţul robiei". Evenimentele petrecute

Cuviosul Sofronie de la Cioara

între 1751-1762, în urma cărora Ortodoxia din Ardeal a fost restaurată, aveau în opinia lui Silviu Dragomir o mare importanță pentru istoria românilor. De asemenea sunt prezentate în acest volum şi date statistice privind raportul dintre credincioşi şi ortodocşi pentru a releva dificultățile prin care trecea ortodoxia ardeleană.

Sosirea generalului Bukow în Ardeal s-a produs după sinodul de la Alba Iulia din februarie 1761. Misiunea acestuia era clară: restabilirea ordinii în provincie, găsirea unor soluții de repunere a bisericii greco-catolice pe linia de plutire. O atenție aparte a acordat Silviu Dragomir întâlnirii dintre călugărul Sofronie şi generalul Bukow. Silviu Dragomir insistă asupra schimbării de atitudine a generalului Bukow care, venit paşnic, n-a ezitat să utilizeze forța acolo unde românii s-au împotrivit trecerii la catolicism. Pacea în Transilvania însemna în viziunea generalului Bukow menținerea cu orice preț a Bisericii greco-catolice. Autorul evidențiază maniera dură în care autoritățile habsburgice au acționat pentru menținerea unirii cu Biserica Romei între românii ardeleni. Silviu Dragomir a condamnat distrugerea, din ordinul generalului austriac, a mănăstirilor ortodoxe din Ardeal. El a arătat că doar represiunea patronată de Curtea de la Viena a făcut ca mişcarea declaşată de Sofronie să fie înăbuşită. El crede că numirea episcopului Dionisie Novacovici, în 1761, pentru românii ardeleni era consecința mişcării lui Sofronie. Perioada în care românii ortodocşi ardeleni au rămas fără ierarhie şi fără drepturi religioase este comparată de autor cu *„robia babiloniană*".

Schimbările politice produse în România după 1944 i-au adus multe suferințe lui Silviu Dragomir, inclusiv închisoarea. Istoricul a revenit în viața ştiințifică abia în 1955 în calitate de colaborator al Institutului de Istorie şi Arheologie din Cluj. Împreună cu un grup de specialişti (Ioan Lupaş, Ştefan Meteş, Ştefan Lupşa) Silviu Dragomir a reluat cercetarea unirii românilor cu Biserica Romei, dar într-un alt context politic, adeseori neprielnic. Unirea românilor cu Biserica Romei a fost o temă de cercetare introdusă în planul de lucru al Institutului de Istorie şi Arheologie din Cluj. S-a urmărit redactarea unei sinteze privind consecințele unirii românilor cu Biserica Romei respectându-se în linii generale planul sintezei interbelice conceput de Silviu Dragomir. Istoricul Sorin Şipoş arată că din motive necunoscute sinteza programată nu a fost finalizată. Cu toate acestea Silviu Dragomir a publicat în 1959 un studiu cu titlul: *„Românii din Transilvania şi unirea cu Biserica Romei"*, fiind o veritabilă analiză critică asura unirii religioase. Istoricul Sorin Şipoş afirmă că acest studiu ni-l arată pe Silviu Dragomir ca un istoric matur cu o vastă experiență în cercetarea istoriei vieții religioase a românilor ardeleni. Scopul autorului a fost de a arăta că deşi înfăptuită în final, unirea religioasă se întemeia pe un fundament juridic fals.

Urmărind în timp demersurile lui Silviu Dragomir consacrate unirii românilor cu Biserica Romei, observăm că autorul pune succesul uniatismului în Transilvania pe dorința habsurgilor de a stăpâni mai uşor Transilvania şi pe intenția lor de a avea aici o majoritate confesională, îndeplinindu-şi astfel unul dintre dezideratele Contrareformei. Istoricul Sorin Şipoş atrage atenția că Silviu Dragomir fiind un istoric format în spiritul istoriografiei pozitiviste, a manifestat predilecție demnă de apreciat, pentru documentul istoric. Silviu Dragomir s-a dovedit un pasionat cercetător al arhivelor româneşti şi străine punând în circuitul ştiințific documente inedite. Remarcăm faptul că o bună parte dintre cercetările şi concluziile lui Silviu Dragomir s-au impus definitiv în istoriografia românească. Un câştig important al cercetărilor lui Silviu Dragomir aspura unirii religioase este studierea atitudinii populației româneşti în numele căreia clerul a decis unirea. Nimeni nu a cercetat până la Silviu Dragomir starea de spirit existentă în rândurile credincioşilor, pentru a vedea şi opțiunile acestora. Istoricul Sorin Şipoş consideră că lucrările istoricului Silviu Dragomir dedicate unirii bisericeşti a românilor ardeleni cu Biserica Romei reprezintă contribuții de referință în istoriografia românească datorită vastității materialului documentar utilizat, analizei atente a actelor unirii şi interpretărilor moderne, aspecte care au făcut ca afirmațiile şi concluziile sale să fie suficient de echilibrate şi valabile şi astăzi.

Silviu Dragomir – întâlniri ideale

Sever Dumitrașcu

Fiecare generație de studenți își are Clujul său. Eu voi scrie aceste rânduri – absolut *subiective* -, despre Clujul „meu”, al studenției mele, al tinereților noastre (1957-1962/1964). Sunt rânduri scrise – cred eu , onest, cu răspundere, în lumina noii gândiri, „istoriografice” pariziene, în lumina gândirii Simonei Weil și a lui T. Todorov, deci rânduri de *istoriografie de atitudine*. Aceasta e opinia noastră și nu dorim s-o impunem nimănui.

De la început e absolut imperios să specific două amănunte: voi scrie în primul rând despre acel spațiu *magic* al studenției mele, cuprins între Opera Română, Institutul Racoviță și Biblioteca Universității, Muzeul de Istorie – cum îi spuneam mereu, Studii Clasice și Universitate. Și voi scrie cu certitudinea – împotriva oricăror voci zgomotoase „anticomuniste” recente, că am fost o generație privilegiată. Cum să nu fim *privilegiați* când în locul *Analelor Româno-Sovietice* – Seria Istorie, începusem să citim noile reviste (cele *vechi* au fost toate desființate în 1948, când ne-a fost decapitată întreaga cultură națională). Noile reviste: Analele Universității, Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie, Acta Musei Napocensis. Cum să nu fim privilegiați când în Clujul acelor ani – și anul 1958, al Festivalului și Concursului Internațional „George Enescu” Filarmonica clujeană dădea concerte, ce dumnezeiești concerte sub bagheta lui Emanoil Ciomac, *prietenul lui Enescu*. Și mai ales când deasupra Clujului universitar plutea geniul sufletului lui *Lucian Blaga*, duhul blândeții și omeniei celor care se întorseseră de la Sighet: *Ioan Lupaș și Silviu Dragomir*. Că unii – Alexandru Lapedatu și Gheorghe Brătianu *nu mai apucaseră* să se întoarcă de la Sighet. Nu mai apucaseră. Fuseseră toți acolo în *Academia Istoriografică* de la Sighet – ardeleanul Al. Lapedatu – președinte, acad. Gheorghe Brătianu, Ioan Lupaș – șeful secției de istorie a Academiei Române, savantul C. C. Giurescu, bucovineanul I. I. Nistor, aromânul Victor Papacostea, Zenobie Păclișanu, Sauciuc-Săveanu și alții. Să ni-i aducem aminte. Duhul omeniei lor – pentru mine – plutește și acum deasupra Clujului și va pluti mereu.

Dar mai eram – *încă odată* – privilegiați pentru că noi, generația noastră, în acei ani de dezgheț, ai zisului „comunism” (NB: Manifestul Comunist, a se înregistra, a apărut la *Tecuci*, nu la Paris în anul 1848!), de fapt de treptată, greoaie și grea redimensionare a anilor recâștigării demnității noastre naționale, învățam Doamne Dumnezeule că Mare și Bun ai fost cu noi numai cu profesorii sau aproape numai cu profesorii școliți

la şcolile Occidentului, şi o „iau” băbeşte de la istoria veche spre „noi”: *Constantin Daicoviciu* (la Accademia di Romania, la Roma), *Nicolae Lascu* (la Accademia di Romania şi la Paris, (la Fontenay aux Roses). *I. I. Russu* (la Accademia di Romania – la Roma), *K. Horedt* (şi-a luat doctoratul cu K. Tackenberg la Bonn), *Ştefan Pascu* (şcolit la Vatican la Roma, care putea fi el şi „spion“, dar „comunist” eu nu cred că a fost, în ruptul capului!), *Mihail P. Dan* (cu doctoratul luat la prof. Macurek, la Brno în Cehoslovacia interbelică), *V. Vătăşianu* (cu studii în Italia), *David Prodan* (neşcolit în vest, precum C. C. Giurescu, dar spirit luminist, cu gândire de medievist occidental, cum puţini au fost în cultura românească), *Iosif Pataki* (un medievist şcolit în instituţiile interbelice, de mare gândire), *Andrei Bodor* (şcolit în Anglia la Oxford sau Cambridge, romanist de mare forţă şi care ne-a predat cursuri speciale), *Camil Mureşan* (directorul de azi al Institutului de Istorie „G. Bariţiu” care n-a mai apucat să fie trimis la studii în Occident, dar nu este el autorul „occidental” al Istorie Revoluţiei din Ţările de Jos, din Anglia, a preşedinţilor americani-SUA, toate ţări occidentale nu din Balcani!), mai tinerii *Bujor Surdu*, *H. Daicoviciu*, *Al. Husar*, *A. Stoica*, *N. Vlassa*) şi alţii, poate mai puţini importanţi pentru aceste rânduri, dar respectaţi de mine că mi-au fost profesori, pe care nu-i mai amintesc. Acesta a fost privilegiul nostru de generaţie privilegiată. Şi nu putem uita. Cum se poţi uita când la Studii Clasice *te întâlneai* zilnic cu *Theodor A. Naum*, coborând scările, sau, cu Silviu Dragomir *împrumutând* cărţi de la Biblioteca de pe strada *Napoca* a Institutului de istorie (stradă fostă Iorga, fostă Jokai, fostă ... dar mereu prezentă în sufletul nostru de studenţi, de tineri cu păcatele şi avânturile lor. Ca ai fiecărei generaţii. *Nimeni* nu are – o ştim bine – *două tinereţi!*).

Atunci s-au petrecut, întâmplat, cele trei *întâlniri* ideale, „ale mele” cu Silviu Dragomir, era în vremea când bătrânul savant redacta capitolele pentru secolul al XVIII-lea, pentru *Istoria României* (ediţia din 1960-1964), capitole *„modernizate”* de David Prodan (cum *scrie* o sursă, mai azi) şi Vlahii – adică românii din nordul Peninsulei Balcanice şi studiile despre românii din Munţii Apuseni, publicate în colaborare cu un alt Domn al vremii clujene – Sabin Belu. Întâi l-am confundat cu profesorul *Ioachim Crăciun*. Înalţi amândoi, osoşi, purtând iarna căciuli de oaie, ţuguiate, româneşti, abia apoi mi-am dat seama de deosebirea fizică dintre ei, dar întrezărindu-i mereu, Şi azi, şi mai ales citindu-le *Cărţile*, marile lor cărţi şi astfel respectându-i neprecupeţit. Mai apoi Silviu Dragomir mi-a acordat chiar şi atenţie, mă lua, uneori în plimbările sale spre casă sau spre Biblioteca Universităţii, când mergea singur sau însoţit de colegi de ai săi, mai ales de la Institutul de Lingvistică şi Folclor (Muzeul Limbii Române al lui Sextil Puşcariu).

Într-una din acele zile „lăptoase”, cu ceaţă şi cam răcoroasă cum sunt multe pe valea Someşului clujean, citeam în *Biblioteca de pe Napoca* (citeam liber şi în ascuns), Ştefan Pascu, care lucra cu normă la Institut, că *fusese scos de la catedră*, mi-a aprobat o listă de cărţi: medievale. Citeam Hammer, *Geschichte des Osmanischen Reiches*, dar luam, că mă „aprovizionam” singur, de pe scara înaltă a rafturilor bibliotecii doldora de volume, pe *ascuns* şi *Discursurile lui Titulescu* (1946) sau *Discursurile lui F. D. Roosevelt* (tot 1946) sau chiar *Supplexul* lui David Prodan – ediţia 1948, unde, nu ascund am rămas cam trăsnit când am citit că îl cita pe *Iosif Visarionovici Stalin*, trăsnit nu că îl cita pe I. V. Stalin, ci ca Iosif Visarionovici, cine nu crede şi caute în ediţie, să verifice!). citeam aşadar în Biblioteca cam goală (*nu* eram în sesiune) când Doamna Bibliotecară – şi îi cer scuze cu mult respect că i-am uitat numele; nu l-am uitat pe al Doamnei Aquilina Tarnawski de la Studii Clasice, dar amândouă iubite şi azi de mine şi respectate, (Dumnezeu să le binecuvânteze acolo unde se află), deci Doamna Bibliotecară a intrat din coridor în sala de lectură şi ni s-a adresat (de fapt mi s-a adresat, că alţii nu erau) cu o sinceră îngrijorare:

- Să nu-l aresteze pe Constantin Daicoviciu că l-a scos din casa lui pe... a spus un nume (pentru mine necunoscut şi pe care l-am uitat pe loc), şi i-a dat înapoi *casa* lui *Silviu Dragomir*. A urmat o tăcere adâncă. Ce era să spun eu? Dar ne-am uitat *lung* unul la altul şi şi-a dat seama că în sinea mea mă bucuram. Silviu Dragomir îşi primea locuinţa

înapoi. Doamne Dumnezeule Mare... Şi, după cum se ştie nu l-au arestat nici pe Constantin Daicoviciu. Aranjase Costi ceva (aşa era numit C. D., în cercurile intime!). Când ne întâlneam, pe coridor, în cabinet, la bibliotecă cu Silviu Dragomir îl salutam, dar cu mai mare bucurie. Şi el devenise mai luminos la faţă, mai deschis. Nu l-am întrebat niciodată cum s-au întâmplat lucrurile. Era BINE că aşa s-au petrecut.

A doua *întâlnire ideală* s-a petrecut la *Studii Clasice*. Profesorul *meu* Nicolae Vlassa, savantul neolitician şi îndrăznesc să afirm, şi prieten, m-a rugat să-l ajut să *clasăm piesele* aduse de arheologul Martin Roska (uneori a semnat *von* Roska!) de la Iosăşel. Erau şi mari *bolovani* de opal şi alte piese, dintre care Nicolae Vlassa a ales şi câteva splendide *piese musteriene*, cioplite admirabil. Eu nu m-am priceput şi nici nu am dorit să studiez paleoliticul, dar am privit şi citesc cu încântare studii despre acele milenii, nu lungi, ci foarte lungi (cf. P. Chaunu, *Istorie şi Decadenţă!*). le scoteam din pivniţă că urma să se amenajeze Muzeul de Istorie a Transilvaniei şi Nicu Vlassa le studia şi eu priveam cu încântare la această *matematică umană*! După ce am terminat, am curăţit locul şi apoi, într-o altă încăpere am dat peste un *puhoi de cărţi*, reviste, acoperite cu ziare. Alarmat m-am dus la Nicu Vlassa şi i-am spus:

- Nu am terminat!

- Cum n-am terminat?

- N-am terminat, veniţi să vedeţi! Şi atunci am dat peste *o mină de aur*. Erau acolo depozitate, scutite de vreme, nici dracu nu le-ar fi găsit *„şarjele”* aproape complete de cărţi publicate la Sibiu, când Universitatea era în *refugiu*, din seria *Biblioteca Rerum Transilvaniae*. Nemaipomenite! Cu bucurie am început amândoi să le vedem. Unele erau noi nouţe, netăiate, că nu mai apucaseră să le distribuie, dăduse peste noi, anul 1944-1945 şi mai ales următorii. Şugubăţ Nicu Vlassa m-a întrebat:

- Ce facem? N-am zis nimic. A înţeles. S-a dus la Bătrânu (C. D.) şi i-a spus. Şi atunci Constantin Daicoviciu, era directorul Institutului de Istorie şi Arheologie, şi cu cine nu ştiu, a hotărât să fie *duse*, pe Napoca, la Institutul de Istorie. Şi au fost duse cu camionul. Câteva transporturi. Atunci, *drept răsplată*, că le-am *manipulat* (dar cu mâinile *murdare de praf*) am primit şi noi, şi eu, câte un exemplar din seria completă a operelor publicate în Biblioteca Rerum Transilvaniae, la Sibiu.

Dar de ce au fost „Dosite” la Studii Clasice. Răspunsul (pentru *cei interesaţi*) e simplu, pentru că Rectorul Sextil Puşcariu, însărcinase pe decanul C. Daicoviciu cu mutarea Literelor (Facultatea) de la Cluj la Sibiu şi apoi în 1945, din nou, l-a însărcinat cu mutarea de la Sibiu, la Cluj. La Studii Clasice, în pivniţă, printre *bolovanii paleolitici* de la Iosăşel s-au păstrat în siguranţă, nu le-a căutat nimeni. Spre norocul nostru al tuturor! Eu sunt şi azi (în deceniul *opt* al destinului meu pământean) fericit, şi le citesc cu luare aminte. Un adevărat izvor de înţelepciune, ştiinţă şi informaţii. Dau, doar, două mici exemple. Erau printre cărţi şi Revue de Transylvanie (Tome VII-IX, Sibiu, Roumanie, 1941-1943), masivă, având-ul ca Director pe Silviu Dragomir şi Redacteur en Chef pe G. Sofronie, apărută sub egida: „Publiée le centre d'Études et de Recherches Concernant la Transylvanie en colaboration avec l'Astra, association literaire et scientifique”.

Semnau studii şi articole: *S. Dragomir* (Reunion de la Transylvanie a la Roumanie), *G. Sofronie, A. Ionaşcu, O. Boitor, R. Cândea, A. Olteanu, P. Porutiu, G. Negrea, Şt. Pascu, Ioan Lupaş, Gh. Brătianu, B. Varšik, T. Morariu şi I. Crăciun* (v. acesta din urmă un necrolog: *Un génie créateur des Roumains: Nicolas Iorga* (1871-1940).

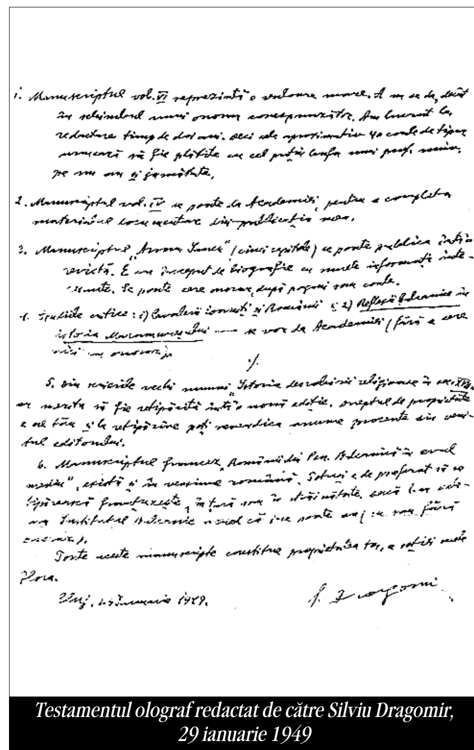
Tot atunci am mai primit (printre întreaga serie!) şi monumentala La litterature roumaine a l'epoque des Lumieres, de Dimitrie Popovici (*BRT*, XII), editată de Centrul de Studii şi *Cercetări privitoare la Transilvania*, Sibiu, 1945, 516 p.

Acest volum mai are un cântec. Cel primit ca răsplată (alături de întreaga *serie*, subliniez!) l-am *dat*, cu drag şi preţuire lui Keith Hitchins şi l-a dus în SUA, Illinois, pentru studenţii săi de la această universitate de stat, americană. Mai târziu, când cărţile s-au pus în vânzare (era nevoie de *bani*, pentru tipărirea Anuarului Institutului) un coleg, *l-am rugat*, mi-a cumpărat un nou volum, pe care-l păstrez

şi azi, cu mare evlavie. Ori de câte ori mă lasă *vremile* şi *sănătatea*, în duminicile triste şi pâcloase orădene, citesc câte un capitol, mai bine zis, recitesc, că pe unele le-am *învăţat pe de rost.* Doamne ce mari savanţi ne-au mai vegheat studenţia, tinereţile noastre clujene şi pentru mine toate zilele cu care m-a învrednicit Dumnezeu până în clipa de faţă!

Păstrarea acestor *Cărţi* a fost un lucru sfânt! Pentru că atunci (1947-1949/1950) *s-au ars* biblioteci: cea a Liceului „Samuil Vulcan" din Beiuş şi de la *Magna Curia din Deva* (arse în spatele Sălii de gimnastică a Liceului „Decebal"), despre care pot depune însumi mărturie şi la Tribunalul de la Haga! Deci nu era de şagă!

Mai târziu, orădean devenit, Profesorul Iosif Pervain, care ştia tot, mi-a spus că trebuie să aducem biblioteca Silviu Dragomir de la Cluj la Oradea, la Institutul nostru universitar. Cum am mai adus şi pe a Profesorului lingvist *Ştefan Paşca* sau a lui Ardeleanu-Senior, un dascăl din *Supurul* Sătmarului. Biblioteca o cumpărase Institutul orădean şi urma să fie adusă oficial, prin Anticariatul Cluj. Însărcinat de Prof. Iosif Pervain, elevul lui Dimitrie Popovici, m-am dus *în grabă*, la Cluj. Am văzut biblioteca şi atunci am ales dintre cărţi pe cele cu dedicaţie şi i le-am înmânat Doamnei Silviu Dragomir, în locuinţa lor din Cluj. Doamna Dragomir mi-a spus să le las între celelalte. Mărturisesc că le alesesem *pe cele de suflet*, cu dedicaţie să le păstreze şi în *tinereţea mea* n-am fost de acord cu gestul Domniei Sale. Dar nu eu am avut dreptate (cele cu dedicaţie sunt la Oradea, un exemplu: *Siebenbürgen im Altertum*, de C. Daicoviciu cu dedicaţia ce n-o uit mereu: „Domnului Profesor Silviu Dragomir, În semn de respectuos omagiu şi aleasă preţuire". Câtă dreptate avea Doamna Silviu Dragomir, că *ei* nu aveau moştenitori direcţi şi *cine ştie* pe unde ar mai fi ajuns aceste veritabile *comori* de gând şi suflet. Şi nu e altfel! Când am adus la Oradea colecţia *Aurel Lazăr* din Cluj, mai apoi, de la Valentina Lazăr, nora marelui fruntaş orădean, Doamna Valentina Lazăr mi-a atras atenţia şi asupra *Cărţilor* de la demisol. I-am promis că le vom lua altădată. În ce mă priveşte nu mai ştiu unde sunt. Ori fi pe undeva! Am mai săvârşit păcate şi mi le asum. I. I. Russu vroia să i aduc biblioteca la Oradea, pentru studioşi, la fel Bucur Mitrea, numismatul bucureştean. Nu le-am adus. Şi-mi pare rău! şi *acum*! Nici nu prea puteam că mereu am fost *singur*. Dar îmi asum *toate păcatele* şi multe altele. Cer doar iertare de la Dumnezeu.

1. Manuscriptul vol. VI reprezintă o valoare mare. A nu se da decât în schimbul unui onorar corespunzător. Am lucrat la redactare timp de doi ani. Deci cele aproximativ 40 coale de tipar urmează să fie plătite cu cel puţin leafa unui prof. univ. pe un an şi jumătate.

2. Manuscriptul vol. IV se poate da Academiei pentru a completa materialul documentar din publicaţia mea.

3. Manuscriptul „Avram Iancu" (cinci capitole) se poate publica într-o revistă. E un început de biografie cu multe informaţii interesante. Se poate cere onorar după preţul unei coale.

4. Studiile critice: 1) Cavalerii ioaniţi şi Românii şi 2) [illegible] istoria Maramureşului [illegible] se vor da Academiei (fără a cere vreun onorar).

./.

5. Din scrierile vechi numai „Istoria dezrobirii religioase în sec. XVIII" ar merita să fie retipărită într-o nouă ediţie, dreptul de proprietate e al tău şi la retipărire poţi revendica anumite procente din venitul editorului.

6. Manuscriptul francez „Românii din Pen. Balcanică în evul mediu", există şi în versiune română. Totuşi e de preferat să se tipărească franţuzeşte, în ţară sau în străinătate. Dacă l-ar edita [illegible] Institutul Balcanic [illegible] (fără onorar).

Toate aceste manuscripte constituie proprietatea ta, a soţiei mele Flora.

Cluj, 29 ianuarie 1949.

S. Dragomir.

Testamentul olograf redactat de către Silviu Dragomir, 29 ianuarie 1949

Aceste trei *întâlniri ideale* cu Silviu Dragomir pe mine m-au marcat şi trăiesc şi azi sub *imperiul* lor. Toate legate de bibliotecă. Ştiu, nu sunt chiar un terţiar, într-o lume *holocenă*, dar preţuiesc cărţile, bibliotecile, fără să *mă bat*, nu mă bat, cu *Internetul!*

Dar mai presus de toate sunt aceşti mari oameni de cultură care mi-au marcat studenţia, tinereţea. Fiecare generaţie îşi are dreptul la destinul său, pe care îl respect. Noi am fost atât de privilegiaţi într-o vreme de *bădiuc* (= fontă). Spiritului acestor cărturari le-am închinat aceste rânduri, aşa *cum sunt*! Frumuseţea gândirii şi acţiunii lor, pentru mine, plutesc deasupra Clujului, Clujul studenţiei mele, ori de câte ori mă abat în oraşul de pe Someş. Mereu!

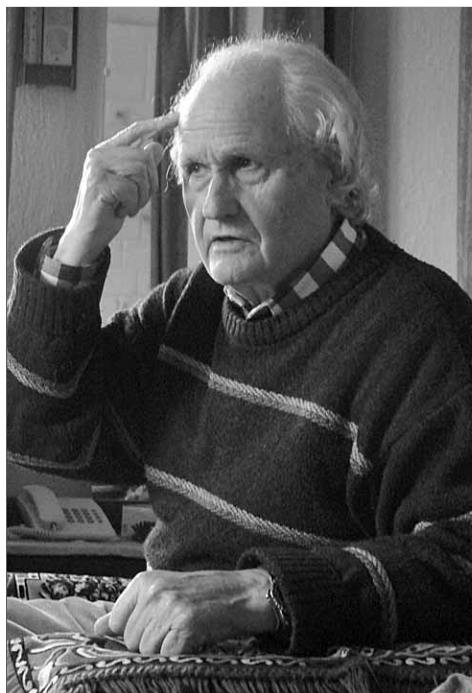
Ion Moraru, fost deținut politic din Basarabia:

„Secera şi ciocanul sunt semnele morții şi ale distrugerii“

Ion Moraru s-a născut la 9 martie 1929 în satul Mândâc, județul Soroca, actualul raion Drochia, acolo unde locuieşte şi în prezent.

La vârsta de doar 18 ani s-a „înrolat”, pe lângă mulți alți tineri basarabeni, în mişcarea ilegalistă de rezistență „Arcaşii lui Ştefan”, a cărei activitate a fost paralizată, mai târziu, de KGB-ul sovietic prin arestarea şi deportarea mai multor membri. Ulterior, a fondat, împreună cu alți tineri luptători, organizația „Sabia Dreptății a lui Ştefan cel Mare”, mişcare de rezistență antisovietică, care constituia un adevărat front de împotrivire comunistă. Întreaga adolescență şi-a dedicat-o unui singur scop – apărarea identității româneşti în Basarabia. Drept pedeapsă pentru activitatea sa, verdict rostit de justiția regimului sovietic de ocupație, o bună parte din viață şi-a petrecut-o în Gulagul stalinist, acolo unde a reuşit să-l cunoască personal pe disidentul anticomunist rus Aleksandr Soljenițân.

În anul 1939 termină cele patru clase primare, iar în 1940, repetă clasa a patra la ruşi. Îşi continuă studiile, începînd cu anul 1944, astfel că termină şapte clase în anul 1947. În anul 1947 intră la Şcoala Pedagogică din oraşul Bălți, iar după doi ani, îşi depune actele la fără frecvență şi pleacă ca profesor în satul Şuri, unde este arestat la 15 mai 1950 şi condamnat la zece ani de muncă silnică, zece ani de „regim forțat” în nordul îndepărtat al Rusiei şi cinci ani lipsire de drepturi civile. A suportat chinurile Siberiei timp de 6 ani şi 40 de zile, pentru activitatea sa anticomunistă. În 1956 este eliberat, se înscrie la Soroca şi face anul 3 şi 4 de Şcoală Pedagogică. Vine în satul Mândâc, unde activează toată viața ca profesor de geografie.

Este autorul celor două romane autobiografice, *Pustiirea* şi *Treptele Infernului*. În prezent, scrie un alt roman, care urmează să fie editat în cel tîrziu un an.

- Sunteți unul dintre fondatorii organizației „Sabia Dreptății a lui Ştefan Cel Mare”. Ce-şi propunea această organizație?

- „Sabia Dreptății a lui Ştefan Cel Mare” a fost o organizație de rezistență împotriva cotropitorilor bolşevici şi a apărut ca rezultat al represiunilor care s-au abătut asupra noastră. Populația locală era lipsită de toate drepturile autohtone, bisericile erau pângărite, distruse, transformate în fel de fel de încăperi pentru treburile lor. Se

luau un şir întreg de dăjdii de la populaţie, nelimitat, până omul devenea lipsit de minimul de existenţă şi iată asta ne-a impus ca să fondăm această organizaţie. Noi, în limita puterilor care le aveam, promovam mai departe la întâlniri, în parcuri, în diferite localităţi, cultura şi tradiţia noastră naţională. Îi recitam pe Eminescu, Coşbuc, asta era prima parte. Iar salutul nostru era ultimul catren din „Doina" lui Eminescu: "Cine au îndrăgit străinii/ Mânca-i-ar inima câinii,/ Mânca-i-ar casa pustia/ Şi neamul nemernicia".

Făceam diferite lucrări în aşa fel încât, odată, la profesoara de limbă şi literatură rusă, am fost numit „Duhul împotrivirii". Tot aşa era şi prietenul meu cu care am fondat mişcarea, Vasile Ţurcanu. Îi spuneam Vasilică. Eram tineri, el avea 17 ani, eu 18 ani. Apoi a aderat şi Petrică Lungu, şi iată noi aceşti trei am fost „nucleul păgânizaţiei". Între noi au pătruns trădători, infiltraţi de KGB: agronomul raional Guţanu Grigore şi Serioja Ţăpuş, trăitor din Drochia, cu care ne întâlneam des, discutam, căutam să-l atragem în acţiunea noastră.

Ne-au arestat într-o zi pe toţi 12. Cea mai dramatică arestare a fost a lui Vasilică Ţurcanu. Pe mine m-au luat de acasă, de la Slănina, iar pe Vasilică Ţurcanu de la Şcoala Pedagogică. Dădea o lucrare sau un examen la „Limba şi literatura moldovenească", cum se numea atunci. Un pluton întreg a înconjurat Şcoala Pedagogică, au pus câte o santinelă la uşa fiecărui cabinet, s-au dus la directorul şcolii, Filip Feodorovici Mocreac, şi l-au întrebat unde se află studentul cutare sau cutare. Acela, fost colonel în armata sovietică, a înţeles pe loc că la el în şcoală s-a petrecut ceva zguduitor. A început să tremure şi imediat i-a condus în cabinetul unde se susţinea lucrarea şi unde se afla şi Vasilică.

Vasilică era în prima bancă, fiindcă era îndrăgostit de fata lui Filip Fedorovici, care preda limba moldovenească la noi. Şi l-au înhăţat. Noi am fi vrut să avem toţi parte de o aşa arestare, a fost dramatică, fulminantă.

- În ce perioadă s-au petrecut evenimentele?

- În mai 1950. Ne-au dus la Chişinău, pe strada Livezilor 104. Erau celule în formă de beci, de doi pe trei metri, fără ferestre şi luminate de câte o lampă electrică, slăbuţă de tot, protejată de un grilaj mare, ca să nu fie distrusă, sau sa pătrundă deţinutul cu mâna acolo să se sinucidă.

Cercetările au ţinut până în noiembrie, tot în noiembrie s-a închis dosarul şi am fost daţi în judecată: Judecata Supremă a Republicii Sovietice Socialiste Moldoveneşti şi Judecătoria Militară din Odesa, adică două judecătorii.

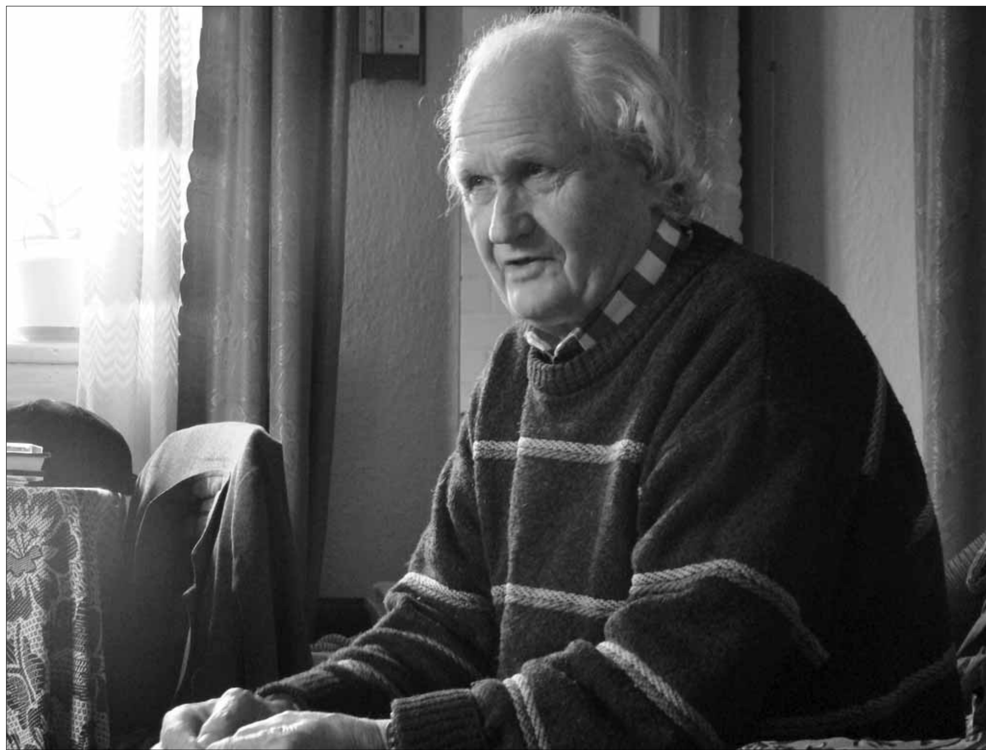
Judecata a ţinut două zile, a fost foarte frumos, foarte interesant, fiindcă noi, tineretul am refuzat să fim asistaţi de avocaţi din oficiu şi am vorbit numai în româneşte, deşi cunoşteam bine limba rusă. Dumnezeu a vrut să nu fim condamnaţi la moarte şi să mă lase ca astăzi să vorbesc cu voi. Întâmplarea a fost că pe atunci URSS încerca să intre în Crucea Roşie Internaţională şi pentru asta trebuia să abolească pedeapsa cu moartea. Şi atunci am luat aşa: 10 ani de lagăr în regim sever, 10 ani de exil sever în nordul îndepărtat al URSS, consecutiv, şi 5 ani – lipsire de drepturi. Exilul în nordul îndepărtat al URSS, în semipăduri, silvotundră, era echivalent cu moartea. Am vorbit cu oameni care au scăpat în viaţă din acel exil: te duceau acolo fără instrument de existenţă, nici topor, nici nimica absolut, în câmp liber te lepădau, împacă-te cu fiarele şi trăieşte cum ştii. Erau ruşi, foarte mulţi ruşi, entitatea rusă era dominantă. Ei gustaseră paharul şi ştiau cum să înfrunte gerurile siberiene, dar un nenorocit ca alde mine sau de Vasilică, noi ne-am fi topit în prima săptămână precis.

În 1956 am fost eliberaţi, când s-a început eliberarea în masă, pe un decret special al defunctei URSS. Mai aveam de făcut patru ani de lagăr şi acei zece ani de exil, plus cinci ani lipsiţi de drepturi.

Amintiri din gulag

- Ne puteţi povesti puţin din ce aţi trăit în perioada de detenţie?

- Eu gustasem paharul acesta în 1947, dar pe scurt. Fusesem închis la Târnova, am primit bătăi crunte atunci, însă nu era ca pe Sadovaia 104. Am fost adus, perchiziţionat complet, mi-au luat cureaua, şireturile. Eram cu pantalonii în mână,

în aşa fel ca să nu te poţi război, că dacă mâinile ti-s ocupate şi îţi ţii pantalonii n-ai să îndrăzneşti la santinelă, n-ai să te poţi lupta cu dânsul. Şi m-au izbit în celulă. Pereţii erau suri, în fundul celulei erau urme de gloanţe, rămase probabil de la executarea cuiva. Sau poate că erau făcute cu scopul să înspăimânte deţinutul. Nu era nimic pe care să te aşezi, nici pat. În ungher era tineta. Am răbdat cât am răbdat, am mai stat pirostrei până la o bucată de noapte, nu m-a întrebat nimeni nimic şi am fost nevoit să mă culc pe ciment. Afară era răcoare, dar înăuntru încă şi mai rece. Am adormit pe o parte până mi-a amorţit trupul, m-am sculat, m-am frecat, m-am culcat pe cealaltă parte. În poziţiile astea am zgribulit până dimineaţă. Dimineaţă mi-au dat un pătuc de lemn îngust, cu o saltea în care erau nişte paie, paiele celea erau făcute cişcă de câţi au trăit pe dânsa până la mine. Şi mi-au spus că în cursul zilei nu am dreptul să mă întind, trebuie să stau numai pe şezut şi cu faţa la vizetă. Încercarea de a încălca această regulă era urmată de pedeapsă imediat. Îţi lua pătucul acela şi iar trebuia să te zgribuleşti pe ciment. Am stat multă vreme pe tinetă, unica salvare era tineta, ca să stau pe dânsa.

Uşa de la celulă era cătuţită cu metal, era o ferstruică şi deasupra o gaură, vizeta, prin care ne urmăreau gardienii. O săptămână nu m-au chemat deloc la cercetări, pe urmă m-au luat la anchetă. Cercetările au început cu binişorul, cu frumosul. Aveai impresia că anchetatorul e prieten, ba e frate cu mama ta. Încet, încet deveneau mai aspri şi pe urmă începeau torturile. Cea mai cruntă tortură era că îţi puneau în faţă un bec electric şi îţi repetau periodic, ritmic, aceeaşi întrebare: „Spune, ai avut legături peste hotare?”. Îţi repetau asta până la o sută de ori. Nu mai puteam rezista, capul cădea în jos. Îţi ţineau lumina în faţă, până te faceai roz. Când te istoveau de puteri, erai dus în celulă. Cînd te trimeteau în celulă, te trimeteau cu ultima întrebare la care trebuia să-i răspunzi data viitoare. Toate torturile pe care le-au făcut asupra mea n-au avut succes. Într-o seară, au hotărât sa-mi pună degetele la uşă. Au mai fost invitaţi încă patru, acolo în birou. M-au lovit cu piciorul în faţă şi în trup, inclusiv în organele

genitale. Văzând că nu le răspund la întrebare, mi-au băgat mâna la uşă, sa mi-o strângă. M-am făcut ca ariciul, dar, fiind patru voinici, hrăniţi bine, m-au desprins, m-au sculat în picioare, m-au târâit la uşă şi mi-au descleştat degetele. Că degetul ăsta nici acum nu-şi vine în fire, când o să ma duc pe lumea cealaltă şi-a veni.

Şi au început să-mi strângă mâna, o strângeau şi o slăbeau, o strângeau şi iar o slăbeau. Într-un moment, când nu mai puteam răbda şi au slăbit-o puţin, m-au scăpat din mână. Atât de tare m-am zmuncit, încât am ajuns cu capul în colţul mesei şi îndată a ţâşnit sângele, a curs sângele peste mine, m-au târât, că de acum nu mai puteam merge, de mâini în celulă şi m-au trântit pe ciment. Mîna era umflată foarte tare. A doua zi au adus un medic, au uns-o cu ceva şi au zis că „a trece" şi o săptămână nu am fost chemat la cercetări.

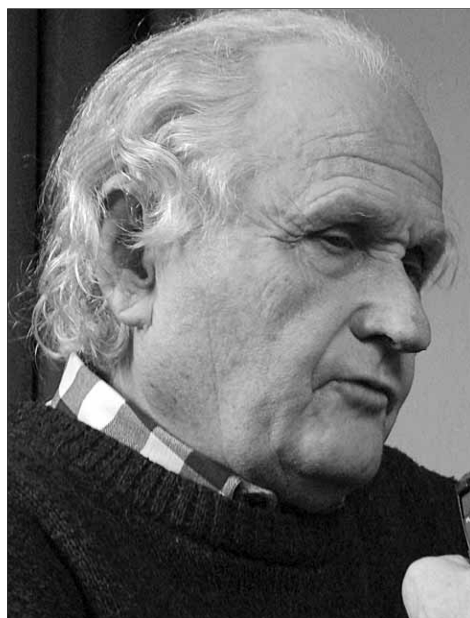
- Cât aţi fost închis în URSS, aţi stat o perioadă şi cu Alexander Soljeniţin. Ce v-a impresionat la acest om?

- Toţi anii pe care i-am petrecut acolo, 6 ani şi 40 de zile, au fost în aşa numitul lagăr "Osobo strogo rejimnâi pesciannâi *Carlag*", în jurul oraşului Karaganda, care era centru de exploatare a cărbunelui. În jurul lui erau o seamă de lagăre, ca o salbă de mărgele, fiecare lagăr era un oraş. După o grevă pe care am facut-o, am nimerit în lagărul „Ekibastuz", într-o brigadă de constructori. Lucram şi pe ger, era greu. Periodic se întâmpla să se stingă lumina, atunci era bucuria noastră, că îndată alergam alăturea, în hala de turnătorie, unde era cald. Acolo l-am întîlnit şi pe Soljeniţîn. El era cu vreo 20 de ani mai mare decât mine. Fusese căpitan în armata sovietică. Un om cu faţa lungă, barba ascuţită şi ochi negri, pătrunzători şi sclipitori. Avea un şirag de mărgele făcut parcă din pâine, ziceau ruşii „ciotchie metanii". Pe aceste metanii depunea frânturi din capitolele pe care le scria. Noi nu aveam dreptul să avem hârtie şi ceva de scris, pentru aceasta erai pedepsit. Puteai să ai cărţile de la bibliotecă numai cu ştampila bibliotecii.

El, sărmanul, a suferit de multe ori carcera, pentru că l-au prins scriind. Şi atunci, memora tot ce „scria" în mintea sa, în lagăr. Avea prieteni foarte aptopiaţi, în care avea încredere şi le spunea câte o frază şi aceea era cheia de la capitol: „Vanea, cândva ne vom întâlni, să-mi aminteşti". Când l-am cunoscut, tocmai murise Stalin. Trăiam o euforie, crezând că, dacă a murit păgânul, să fim în libertate. Şi vorbeam între noi despre asta, foarte aprinşi. El ne asculta dintr-o parte şi zicea: „Măi băieţi! Şi voi credeţi că mâine au să se deshidă porţile lagărului? Voi ştiţi câte lagăre sunt în ţara asta?". Nu aveam idee că erau aşa multe lagăre, credeam că era doar acela în care stăteam noi. „Ştiţi voi cine suntem noi? Puşcariaşi politici? Nu, dragii mei! Noi suntem o bombă biologică vie, gânditoare. Plecarea noastră în libertate voi ce gândiţi că o să însemne? O să însemne infecţia minciunii! Tu ai să te duci acasă şi o să te întrebe unde ai fost, cum te-au ţinut, cum te-au tratat. Iar dacă stăinii nu te vor crede, atunci mama, sora, fratele, copilul te vor crede. Şi ei au prieteni, care la rândul lor au prieteni şi-i vor crede pe dânşii. Iată cine suntem noi!".

Era un om cu mare înţelepciune. Să zic că am stat cu el la taifas, nu! L-am cunoscut de la distanţă, uite aşa cum v-am povestit. Însă mi s-a întipărit foarte mult în minte.

Eu am avut din rândul evreilor şi a ruşilor nişte mentori foarte buni, mulţumesc Bunului

Dumnezeu că mi i-a dăruit. Dintre ei era un evreu, Alexandr Norodostavskii, care terminase trei făcultăți din Sankt Petersburg, Varșovia și Marea Britanie. Era un inginer fenomenal. Construia transformatoare mari de tensiune înaltă și au avut fericirea să fiu ocrotit de dânsul. El l-a protejat și pe generalul român Nicolae Dragomir. Când m-a luat în brigada de la cariera de piatră, mi-a zis că acolo moare. El a fost salvarea mea! El m-a aranjat să scriu mașinile care intră și care ies, ca să se ducă evidența cât pietriș, câtă piatră brută este.

Într-o seară mă cheamă la dânsul, într-o cămeră mică cu două paturi. Pe primul pat era domnul Dragomir, care lucra la una din zdrobitoarele de piatră, pornea și oprea motorul când trebuie. Și spune: „Dumneata ești român, iată eu ți-am adus un puișor de român”. Și mă prezintă domnului Dragomir. S-a uitat la mine și a zis:

„- Tu ce ai furat?

- Am furat luleaua lui Stalin...

- Hai nu glumi! Tu ai furat ceva.

- Păi eu sunt deținut politic, domnule. Sunt judecat pe articolul 54, punctul 10, 11, 33 – „osobo opasnîi pristupnic” .

- Ia spune ce ai facut, mă!

- Am vomitat în biserica marxist-leninistă!

- Mă, da’ tu ești un țânc tare ciotoros!

- Oi fi fiind așa, că nu degeaba am venit să stau cu domnul general. Dumneata ești general și văd că ești tot în aceleași haine ca și mine.“

Am stat de vorbă cu dânșii și încetișor le-am povestit istoria mea. După ce m-au ascultat, generalul mi-a zis: „Dragă Ionele, eu am primit înștiințare de la Moscova că voi fi chemat la cercetări. Și am două posibilități: ori fiica mea se zbate să mă scoată din țară, că am primit doar zece ani pentru faptul că am fost general român, ori voi mai primi 10 ani”.

Într-o noapte l-au luat. Mi-a lăsat o scrisorică, în care mă ruga: „Studiază-o, învaț-o, memoreazo, mănânc-o sau arde-o! Dar dacă nu vrei să mă vinzi, fă lucrul acesta.” Acesta era legea lagărului. O scrisoare de mare suflet, pe care am introdus-o într-o carte a mea după 90.

Cu domnul Norodostovskii am avut ocazia să mă reîntâlnesc în mai multe lagăre, fiindcă eram purtați prin mai multe lagăre, la construcția acestor mari transformatoare. Un transformator era cât o casă din asta țărănească. Noi nu știam ce construiește, el doar ne spunea fă aici, pune aici, sucește turnița.

Rația de hrană în lagăre era groaznică. Care era tortura principală? Frigul, foamea, nesomnul și munca istovitoare. Oricând puteau face din tine ce vroiau ei, noi eram marfa. Porția era 500 de grame de pâine neagră, dimineața un fel de lături făcute din diferite crupe. Uneori ne băteam de la mâncare, că la unii era zeama mai groasă și la alții mai subțire.

- Referitor la domnul Narodastavskii, el făcea parte dintre acei evrei care aveau dragoste față de poporul român...

- El a căzut în prizonierat la nemți, a stat trei ani de zile, a evadat dar a fost prins și condamnat la 25 de ani de către... sovietici. Ținea extrem de mult la nemți. Brigada din cariera de piatră unde m-o vârât el și lucram, era numai din nemți și numai sus la estacadă lucra domnul Dragomir, cu mine, un mongol și un uzbec. Restul erau toți nemți. Brigadierul nemților era fostul lor colonel, Vashcal Giunter Antonovici. Eu dormeam cu dânșii în baracă. El avea grijă, Doamne ferește, să nu fie știrbită rația, ținea la dânșii foarte mult.

Am mai întânlit în lagăr un alt evreu, Berisnevieci, regizor de teatru, un om de suflet colosal...

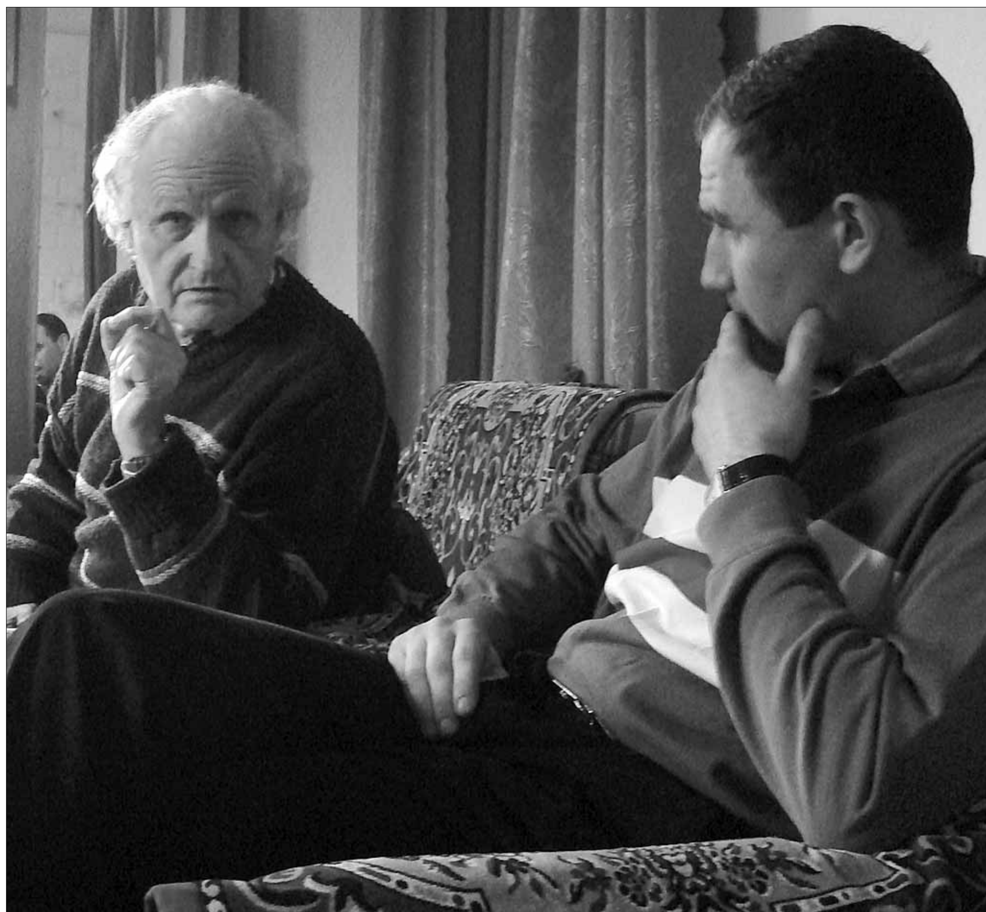
În actualitate

- Ce amprente a lăsat comunismul asupra Basarabiei?

- Dragul meu, urmările nu sunt lichidate nici până în ziua de azi. Prea mult tineret este infectat cu boala asta a comunismului, căci i-a fost afectat și modul de gândire. Comunismul s-a silit să ne învețe să gândim cu stomacul, ca dobitoacele, nu cu creierul, care dă forță creatoare, sau cu inima, care e gândirea supremă – că în inimă se dă bătălia cea mare, între satana și forțele Duhului Sfânt.

- Mai are vreo șansă să revină la putere Partidul Comuniștilor din Republica Moldova?

- Șansă să vină cu o parte majoritară în noua guvernare nu mai au, PCRM e în cădere liberă. A apărut noul tineret, dornic de a se exprima și a trăi liber.

Acum o paralelă între vechiul – de până în 1990 – şi noul partid comunist. Care este doctrina Partidului Comunist, în general? Proprietatea obştească asupra mijloacelor de producere, ateismul ştiinţific şi lupta de clasă. Aşa a fost până în 1991, când s-a năruit sistemul. Partidul comunist de acum este o grupare mafiotă, care a câştigat voturi pe baza secerii şi ciocanului - semnele morţii şi ale distrugerii. La proorocul Eremia capitolul 51, când Tatăl Ceresc se adresează către poporul babilonean, îi spune: „tu în mâna mea ai fost un ciocan, cu tine am zdrobit ţăranul" şi se întinde o listă întreagă. Ciocanul este un instrument de distrugere şi nu de făurire şi el este un instrument de distrugere pentru toate imperiile. Secera este simbolul morţii, înaintea ciocanului. Primul instrument de moarte a fost secera. În Apocalipsă, Dumnezeu îi spune îngerului: "Pune secera ta şi seceră". Deci secera este simbol de moarte, eu aşa tâlcuiesc.

Această gaşcă a PCRM pluteşte pe intenţiile imperiale a velico-ruşilor. Unica asemănare dintre ei este că la 22 aprilie se duc şi trântesc pe buturuga ceea de coacşit socşinic, cu culori satanice, buchete de flori.

În rest, lupta de clasă nu mai este. Ateismul nu se mai predă în şcoli. Au reparat bisericile, au redeschis mănăstirile, chiar aduc focul sacru de la Ierusalim. Cum să luptăm noi împotriva clasei exploatatoare, când ei, în frunte cu Vova, cu Oleg, sunt proprietari ai 700 de hectare de pământ şi a unui palat şi ai atâtor alte bogăţii...

- Cum ar trebui să conlucreze grupurile de români de aici din Basarabia, cu cei de dincolo de Prut?

- Acesta este cea mai sensibilă întrebare la ora actuală. Atât tineretul de aici, cât şi cel de pes-

te Prut sunt afectați de așa-numita globalizare. Ei toți pot duce lupta împotriva globalizării doar prin credința milenară. În caz contrar o să ne năruim, fiindcă ultimul imperiu care se zidește este globalizarea, după care va veni Împărăția lui Dumnezeu, care a fost propovăduită de fiul său pe pământ. Socot că acești tineri, de pe un mal și de pe altul al Prutului pot lucra împreuna pe baza credinței ortodoxe, a datinilor, a obiceriurilor, a istoriei comune, a limbii care ne unește.

- Care sunt personalitățile-reper pentru tinerii basarabeni?

- În primul rând Eminescu. El a fost o ființă cu suflet românesc, care e atât de mare, încât a dat peste marginile trupului. Ceea ce a dat peste margini, trebuie să miluiască sufletele tinerilor.

O altă personalitate este Grigore Vieru – un poet de suflet, care, în cuvinte de atât de simple, a descris durerea neamului românesc, durerea noastră dintre Prut și Nistru. Aceștia sunt călăuzele noastre și nu unii care s-au vândut dușmanilor și prigonitorilor noștri.

Odată am scris Uniunii Scriitorilor, prin care i-am scris celui mai „renumit” poet moldovean de atunci, Grigore Bucov, eu îi zic Bâcov, adică bou, pentru care am primit un premiu onorabil de 10 zile de temniță.

„Tu scrii poeme-n Chișinău,/ Te plimbi alene pe alei,/ Și liber miroși flori de tei./ Ți-i frică și strigi la teutoni/ Să nu ne calce azi ogorul./ Bucov, eu tot nu vreau patron,/ Nu vreau sa văd robit poporul./ Eu văd popoare răstignite/ Pe cruci puternice de fier,/ Iar tu îmi cânți că-s fericit,/ Sub talpa noului boier!/ Închide-ți fabrica de versuri/ Și nu mai scrie-n Chișinău,/ Dacă nu vezi a vremii mersuri/ Ce-i bine și ce-i rău.”

- Vizavi de creditele pe care le primim din străinătate. Sunt și anumite condiții impuse țării noastre, care pot fi defavorabile?

- Fără discuție că da! Ăsta și este secretul. Politicienii noștri vor fi siliți să adopte legi împotriva firii românilor, în schimbul acelor bani. Suntem împinși spre UE, dar UE este tot un fel de imperiu, în care ne-am putea reîntâlni și cu Rusia, la un moment dat. Rusia este și ea ademenită în UE și poate va ceda, că nu mai poate ține piept terorismului din Caucaz.

- Vladimir Bucovschi spunea că Uniunea Sovietică se aseamănă cu Uniunea Europeană...

- Și UE și URSS se străduie să anihileze entitățile. UE mai rafinat decât rușii. Deosebirea dintre ei este că Rusia a venit cu tancurile și ne-a adus „eliberare”, dar în UE mergem de bunăvoie.

Despre Biserică

- Care este rolul Bisericii în societate azi? Mai poate să-și impună ea o agendă publică, mai ales la noi, unde sunt două mitropolii?

- Patriarhia rusă este politizată până peste cap și ceea ce ni se impune nouă prin Mitropolia Moldovei, care ține de mitropolia rusă, este o politică. Adevărata Biserică ar ar trebui ne unească sub acoperișul ei pe toți, români, ruși, ucrainieni, nu să ne țină despărțiți în atâtea Biserici. trebuie căutată o soluție pentru unificarea celor două mitropoliii și scoaterea Bisericii de sub influența politică a Moscovei.

- Părintele Gheorge Calciu spunea că Biserica ar trebui să susțină niște oameni din sânul ei în viața politică. Credeți că în Republica Moldova ar trebui ca Biserica să se implice mai activ în politică?

- Toate conducerile vin de la Dumnezeu. Dar Dumnezeu îngăduie și conduceri rele, ca să ne pedepsească pentru păcatele noastre. Lipsa noastră de implicare este și ea sancționată. Trebuie să participăm activ la făurirea prezentului și viitorului, care ar fi bine să fie întemeiate pe credință. Statele laice sunt sortite pieirii..

- La încheiere, aveți un cuvânt pentru tinerii români de dincoace și de dincolo de Prut, care încearcă să ție aprinsă flacăra românismului?

- Să se înarmeze cu înțelepciune Solomonică, cu răbdare titanică și să fie foarte blânzi. Nicioadată să nu renunțați să vă susțineți ideile și crezul vostru, că numai așa puteți reuși. Să vă luați drept arme rugăciunea și traiul după Sfinta Scriptură și să nu vă temeți, căci Dumnezeu pe toate le vede și nu lasă nici un bine nerăsplătit.

Interviu realizat de **Iulian Rusanovschi,**
președintele ASCOR Chișinău

Anticomunism cu voie de la „vînătorii de antisemiți“

După principiul „dacă n-avem antisemiți îi inventăm“ și după ideea că regimul comunist nu poate fi criticat decît de pe poziții de stînga (și, bineînțeles, cu moderație, pentru o memorie selectivă și într-o libertate închipuită), șefii a două instituții inutile din România au protestat contra unui film difuzat la Festivalul de la Berlin.

Claudiu Târziu

Marco Katz, președintele Centrului pentru Monitorizarea și Combaterea Antisemitismului din România (care antisemitism, mai ales pe penuria asta de evrei?), și Alexandru Florian, director al Institutului Național pentru studierea Holocaustului „Elie Wiesel", (ce să mai studieze dacă Wiesel însuși a decretat, înainte de orice investigație: „România a ucis, a ucis, a ucis!“?) au cerut, în timpul *Berlinalei*, oprirea proiecției peliculei „Portretul luptătorului la tinerețe", în regia lui Constantin Popescu, pe motiv că aceasta glorifică un fost legionar, Ion Gavrilă Ogoranu.

Într-o scrisoare adresată lui Dieter Kosslick, directorul Berlinalei, și membrilor juriului actualei ediții, prezidat de Werner Herzog (deși filmul nu era în competiție), Katz și Florian își justifică astfel demersul: „Promovarea cultului persoanelor și organizațiilor cu caracter fascist, rasist și xenofob este interzisă de legea din România și contravine principiilor fundamentale ale democrației europene“.

Întîi că oamenii ăștia, care protestează așa de vehement, n-au văzut filmul (poate că nu le e favorabil luptătorilor din rezistența anticomunistă). Pe urmă, filmul este o ficțiune, nu un documentar. Apoi, Ion Gavrilă Ogoranu este unul dintre cei mai renumiți luptători anticomuniști, iar viața sa a fost documentată în mai multe articole de presă, cărți și în „Memorialul Durerii", de Lucia Hossu Longin, difuzat pe TVR. Dacă era vreun temei, se găseau destui care să protesteze atunci.

Nu în ultimul rînd, Gavrilă nu a fost legionar, ci membru al Frăției de Cruce, o organizație de tineret de pe lîngă mișcarea legionară, unde se făcea educație patriotică și creștină, nu politică propriu-zisă. Asta, așa, în treacăt, pentru cei care, în loc să încerce să cunoască istoria, preferă să înghită pe nemestecate acuzațiile comuniștilor contra legionarilor.

În fine, în mișcarea de rezistență, ca și în pușcăriile comuniste, majoritari au fost legionarii. Lupta lor împotriva comunismului nu e legitimă? Jertfa lor nu e bună?

Alexandru Florian și Marco Katz știu prea bine realitatea, dar dacă nu folosesc un astfel de prilej pentru a se mai arăta „hăituiți“ și „discriminați“, li se taie subvențiile pentru organizațiile lor fantomă.

Așa s-a trezit vorbind Florian și mai an împotriva expoziției „Destine de martiri", de la Iași, în care erau evocați șase mărturisitori ai lui Hristos în temnițele comuniste. Și atunci, fără să vadă expoziția, Florian a protestat, afirmînd că se face propagandă legionară. Chit că în expoziție erau doar documente și fotografii din arhivele Securității.

Și i-a speriat pe unii.

De data asta, pe nemți nu i-a mai speriat, iar filmul lui Constantin Popescu a rulat în continuare.

„Finanțarea“ prăbuşirii învățământului românesc

Poate niciodată dezbaterea despre învățământ nu a fost mai aprinsă în societatea românească. Douăzeci de ani de imobilism şi de reformă eşuată îşi arată astfel efectele. Începând din toamna trecută, guvernul Boc s-a arătat decis să ia taurul de coarne. Una dintre principalele măsuri vizează mult promisa „finanțare pe elev”.

Mihail Albişteanu

Logica este următoarea: şcolile vor fi plătite în funcție de numărul de elevi. Deci, şcolile bune, cu rezultate, cu profesori buni, vor atrage părinții să-şi dea elevii acolo. Ca urmare, aceste şcoli vor dispune de sume mari de bani, vor fi investiții, vor deveni mai atractive şi vor atrage mai mulți elevi. Concurența pentru aceste şcoli va fi mare şi ele vor deveni şcoli de elită. Elevii mai slabi vor fi nevoiți să se mulțumească cu şcoli şi profesori mai slabi. Costurile statului vor fi astfel diferențiate, iar salariile profesorilor aşijderea, căci şcolile vor avea interesul să atragă profesorii cei mai buni. Pe scurt, astfel ar fi încurajat un sistem de învățământ competitiv.

Foarte promițător... dacă am trăi într-o societate ideală. Din păcate, realitatea obiectivă a României ridică mari semne de întrebare legate de eficiența acestui sistem. Pentru a demonstra aceasta, nu trebuie să cercetăm prea mult. Este suficient să observăm ceea ce s-a întâmplat cu

învățământul superior după introducerea finanțării pe student (în combinație cu autonomia universitară). Facultățile s-au transformat în adevărate fabrici de diplome, ale căror posesori (unii, dar nu puțini la număr) sunt semianalfabeți. Învățământul superior românesc, altădată prețuit de străini (nu doar pentru costurile mai reduse) este minat astăzi de incompetență și corupție. Lăsând la o parte problema locurilor cu taxă, care i-a transformat pe rectori în adevărați oameni de afaceri, în privința locurilor finanțate de stat interesul facultăților este (din cauza finanțării pe student) să aibă cât mai mulți studenți, pentru a-și acoperi normele didactice. În plus, după 1989, nepotismul a irumpt în universități, acestea fiind conduse de adevărate clanuri familiale. Pentru a îndeplini acest scop, orice metodă era bună, așa încît admiterea în facultăți a început să se facă pe baza de dosar, iar nu prin concurs de competențe și cunoștințe. Hoarde de indivizi care, înainte de 1989, n-ar fi visat măcar să se apropie de zidul universității își plimbă acum figurile patibulare pe holurile acestora. Practic, învățământul superior românesc este terminat.

Acum urmează la rând învățământul preuniversitar, care încă mai mișcă, deși tot mai greu, căci deja este infestat de produsele finanțării pe student, care, cu aceleași priviri tâmpe, se mișcă prin școli, în calitate de profesori. Cum va fi afectat învățământul preuniversitar? „Fenomenul" din învățământul univeristar se va repeta. Pentru a acoperi normele profesorilor, pentru a păstra profesori mai buni, școlile vor alunga orice urmă de exigență. Notele puse vor fi mari, nimeni nu va rămâne corigent, pentru ca elevii să nu fie încurajați să plece. Asta pentru că media elevului contează nu numai pentru a ajunge la bacalaureat, dar și pentru a fi admis în facultate (pe bază de dosar, cum altfel?). Dacă adăugăm la asta intenția de a face douăsprezece clase obligatorii, vedem cum prostia și manelismul violent vor fi perpetuate în școli la infinit.

Trebuie să adăugăm problema mediului rural. Introducerea finanțării pe elev va însemna desființarea învățământului rural. Ce profesor calificat va accepta să predea la țară, să facă naveta, să îndure privațiuni, în condițiile în care numărul (inerent) mic de elevi îi va diminua salariul poate la jumătate? Rezultatul va fi acela că, pentru a nu desființa școlile (pentru că nu toți elevii pot fi mutați la oraș) ministerul va accepta necalificați și atunci elevii din mediul rural nu vor mai avea chiar nici o șansă. Pe de altă parte, transportul cu microbuze în oraș sau în școli de centru comunal are neajunsul că nu-i va putea cuprinde pe toți școlarizabilii, căci mulți părinți, obișnuiți să se „înțeleagă" cu școala (în sensul că elevii mai lipsesc pe timpul muncilor agricole) vor renunța să-și trimită copiii la școală, preferând să le fie sprijin în gospodărie. Rezultatul – din nou o creștere a analfabetismului.

Nu am pretenția că ofer soluții. Vreau doar să trag semnalul de alarmă, spunând că o măsură care pare bună în teorie se poate dovedi păguboasă în practică și că nu întotdeauna forma creează fondul. Poate mai înțelept ar fi ca guvernanții să se aplece cu atenție asupra realităților românești și să ia măsuri în consecință, nu să implementeze forțat niște modele cărora poate nu le-a venit vremea, sau care pur și simplu nu se potrivesc situației și mentalităților noastre. Și asta să o facă specialiștii, nu tot felul de neaveniți (recent am auzit-o pe Adriana Săftoiu aberând pe această temă la „I-Realitatea" tv).

Pe conducătorii noștri nu-i interesează însă decât să reducă din cheltuieli, indiferent cu ce preț. Iar prețul distrugerii învățământului nu pare prea mare, căci, în condițiile în care ei nu pot oferi un cadru economic stimulativ, statul finanțează învățământul pentru a produce nimic altceva decât emigranți, în țările vestice, interesate în afluxul de creiere. Pentru că, așa cum se întâmplă în toate domeniile, și în privința învățământului, cei care ne conduc nu au nici un fel de plan de perspectivă, la nivel național. Și probabil că nici nu-i interesează, națiunea fiind, în opinia lor, o noțiune perimată. Însă, celor cărora le pasă, o astfel de atitudine față de învățământ le poate sugera că e vorba de cel puțin o neglijență criminală față de viitorul țării, dacă nu chiar de premeditare – dacă e să ne gândim la deciziile tot mai ciudate în materie, pe care Bruxelles-ul ni le îndeasă pe gât.

Chestiunea țigănească. O rezolvăm sau o ascundem?

Claudiu Târziu

Un subiect sensibil, ocolit sau tratat cu eufemisme şi infinite precauții, de teama milițienilor *political corectness*, a fost repus pe tapet de Teodor Baconsky[1], ministrul român de Externe, cu ocazia întrevederii, din 12 februarie, cu Pierre Lellouche, secretarul de stat francez pentru Afaceri Europene.

Baconsky a spus, printre altele: „Avem nişte probleme fiziologice, naturale, de infracționalitate în sînul unora dintre comunitățile româneşti, în special în rîndul comunităților cetățenilor români de etnie romă."

Imediat, gardienii „corectitudinii politice" şi apărătorii minorităților de tot soiul s-au mobilizat şi au cerut demisia lui Baconsky pentru declarații rasiste. Poate că demnitarul român va fi adus şi la judecata Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării. Dar problema nu se va rezolva aşa. Dacă Baconsky va fi sancționat, cel mult, vom tăcea mai departe în chestiunile dureroase, pentru a nu fi considerați rasişti, xenofobi, naționalişti, antieuropeni etc.

Nu trebuie să-l credem pe cuvînt pe ministrul de Externe, dar realitatea ne obligă să ne punem cîteva întrebări de bun-simț, la care, dacă răspundem cu acelaşi bun-simț, riscăm să fim considerați „nazişti" sau „legionari".

De pildă, eu unul mă întreb:

1. De ce majoritatea cerşetorilor „profesionişti" de pe străzile oraşelor româneşti (dar şi ale unor mari capitale europene) sînt țigani?

2. De ce infracționalitatea în rîndul țiganilor este la un nivel mai ridicat decît în cel al românilor sau maghiarilor (cel puțin aşa reiese din relatările presei)?

3. De ce gradul de alfabetizare este anemic în comunitatea țigănească?

4. De ce ajung atît de puțin țigani să absolve o facultate, în condițiile în care au locuri rezervate, fără examen şi fără taxe, în universități?

5. De ce pînă şi țiganii foarte bogați, cu case uriaşe (şi multe turnulețe), au o igienă precară?

6. De ce, în pofida a nenumărate proiecte derulate de 20 de ani încoace pe banii statului român sau ai UE, comportamentul public al majorității țiganilor este scandalos? (Aşa se explică faptul că, în toate sondajele de opinie, celelalte etnii nu vor să aibă vecini sau colegi de serviciu țigani.)

7. Cîți țigani cinstiți, gospodari, curați şi şcoliți cunoaştem fiecare dintre noi? Spune asta ceva despre majoritatea acestei etnii?[2]

8. De ce mari state europene, ca Italia sau Franța, altminteri considerate democratice şi tolerante, se plîng că au necazuri cu țiganii emigrați din România?

Şi mă opresc aici, dar puteți completa dvs. cu numeroase alte întrebări, fără îndoială.

Sigur că sînt multe explicații privitoare la conjuncturi, la context, dar oare să fie suficiente şi acoperitoare?

În condițiile unui răspuns sincer la întrebările de mai sus, cred că ministrul Baconsky mai degrabă i-a scuzat pe țigani, decît i-a acuzat. Iar distincția între cetățenie şi etnie trebuia operată, pentru că ne-am săturat ca românii să tragă ponoasele pentru țigani prin toată lumea.

[1] Am preferat să folosesc numele de scriitor al ministrului de Externe şi nu pe cel din buletin (Baconschi), pentru că este mai cunoscut şi pentru a evita orice confuzie.

[2] În virtutea meseriei mele de jurnalist, mai ales, am cunoscut de-a lungul vieții mulți țigani. Unii mi-au plăcut pentru talentul lor (de muzicanți sau mici meseriaşi), dar foarte puțini mi-au cîştigat respectul (cam cîte degete ai la o mînă) şi doar unul mi-a devenit prieten (un foarte bun prieten, pe care îl prețuiesc şi pentru cum dezminte părerea generală că toți țiganii sînt o apă şi-un pămînt).

Petru Dumitriu, „Cronică de familie“ sau

Cum se poate rata un mare roman

Paul S. Grigoriu

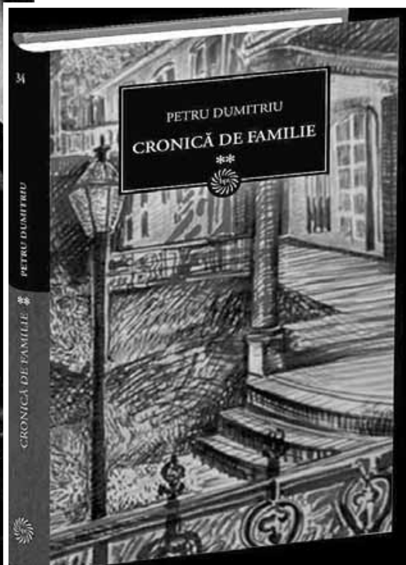
Cel mai la îndemână este să spui despre *„Cronică de familie”* că este un document simptomatic al epocii în care a fost scrisă, ilustrând, prin stil şi orientare, tulburările vremurilor şi jocul pe sârmă pe care îl făceau artiştii pentru a putea trece o operă prin sita infernală a cenzurii autorităților comuniste. Dar, date fiind talentul excepțional al lui Petru Dumitriu şi munca titanică de documentare necesară pentru reconstituirea firului istoriei şi moravurilor, începând de la 1850 şi până după Al Doilea Război Mondial, *„Cronică de familie”* ar fi trebuit să fie în primul rând o mare operă literară, un roman marcant al literaturii universale. Tocmai aici Petru Dumitriu a eşuat. Voi încerca, în cele ce urmează, să fac aprecieri asupra operei, nu a omului. Dar cum, măcar în anumite momente, cele două sunt legate fără putință de a fi separate, unele dintre cele spuse aici despre scriere se vor răsfrânge şi asupra scriitorului.

În Dicționarul General al Literaturii Române, criticul Eugen Simion notează: *„Spre sfârşit, această cronică a lumii care petrece, bagă intrigi, trădează, combină, face carieră şi se destramă, este supusă de narator unei critici directe, vădit partizane. El renunță la stilul obiectiv, mult mai potrivit, de până acum şi, ca să liniştească, probabil, suspiciunile cenzurii, condamnă propagandistic o clasă socială, care dăduse, totuşi, mari personalități. Valoarea estetică a romanului scade considerabil în asemenea momente.”* De fapt, o lectură atentă scoate la iveală faptul că această critică partizană este firul roşu al întregului roman. Scrisul este admirabil. Petru Dumitriu are un stil rafinat, îndelung studiat şi original, în ciuda uceniciei la şcoala unor Balzac sau Proust. Din acest punct de vedere, trebuie să i se recunoască meritul de a nu se fi pliat pe tiparele limbii de lemn a realismului socialist. Însă tonul partizan răzbate de la prima până la penultima parte (ultima necesitând un studiu separat), de la condamnarea prea străvezie a conservatorilor ce se opuneau reformelor lui Cuza, până la mizeria morală în care sunt prezentați ultimii reprezentanți ai aristocrației şi toți cei ce se alipesc de ei, în goana după un renume iluzoriu, după 1945. Altfel maestru al descrierii tipologiilor umane, Dumitriu îi zugrăveşte pe nobilii români exclusiv în tonuri dintre cele mai sumbre. Acolo unde putea să exceleze, scriitorul cade într-un regretabil manierism, tocmai pentru că, la fel ca într-o poveste pentru copii, aristocrații noştri sunt răi, foarte răi, tot ce poate fi mai rău, mai corupt şi mai depravat. Până şi fizic personajele *„Cronicii de familie”* ajung să semene între ele. Femeile, odinioară frumoase, decad prin falsitate şi cochetărie ridicolă, iar bărbații ajung cu toții, mai devreme sau mai târziu, graşi, cu guşele atârnând şi lenea întipărită în membrele obosite de atâta mâncare şi trai bun, evident, pe spinarea poporului oropsit. Cine caută – aşa cum am făcut eu – în *„Cronica de familie”*, o variantă românească a *„Casei Buddenbrook”* va rămâne de două ori dezamăgit: odată pentru că nu va găsi ce caută şi a doua oară pentru că, din anumite pasaje în care talentul lui Dumitriu iese la iveală, va şti că *„Cronică de familie”* putea fi un mare roman, dar a eşuat din motive ideologice. Pentru a înțelege mai bine lucrurile, este necesar să nu cădem în capcana opusă, cea de a idealiza societatea românească antebelică şi interbelică. Existau şi între acei oameni – pe care astăzi îi vedem însă într-o lumină mult mai blândă, prin comparație cu pleava adusă în prim plan de comunism – destule

slăbiciuni, tare, compromisuri. Dar prin aceea că Petru Dumitriu, atunci când trece de la imaginea societății în ansamblu la caracterele individuale, nu găsește în acestea decât defecte, răutate și nepăsare față de ceilalți, toată scrierea devine neverosimilă și lipsită de autenticitate. Romanul susamintit al lui Thomas Mann descrie la rândul său decăderea unei societăți și a unei categorii de oameni. Dostoievski merge mai departe în *„Demonii"*, vorbind despre satanizarea unei lumi. (În paranteză fie spus, e de mirare cum prea puțini dintre criticii literari și analiștii politici care îl evocă pe Dostoievski nu observă legătura indisolubilă revelată de acesta între ideologia revoluționară socialistă și o spiritualitate inversată, anticreștină, de sorginte demonică.) Dar nici la scriitorul german, nici la cel rus, personajele nu sunt monocolore. Până și în hăul decăderii celei mai josnice persistă sclipiri sau ecouri îndepărtate ale omenescului, ale bunătății. La polul opus stă o istorisire ca partea a patra a *„Cronicii de familie"*, >*„Viața lui Bonifaciu Cozianu"*. Bonifaciu Cozianu ar fi putut fi corespondentul român al lui Thomas Buddenbrook, dar eșuează. Citești cu sufletul la gură și plin de interes capitol după capitol – căci tehnica narativă a lui Dumitriu e strălucită, ca și modul de a conduce intriga – și, la sfârșit rămâi cu un gust amar, căci îți dai seama că Bonifaciu Cozianu nu există, nici ca personaj real – ceea ce e firesc – dar nici ca tip uman. E zmeul cel rău în variantă proletcultistă, tot numai dorință de a parveni, depravare, interes meschin și ură față de tot ce-i stă în cale, în cazul de față și față de Regele Ferdinand, pe care Dumitriu îl caricaturizează ponegritor în treacăt.

Primul volum se înfățișează astfel ca o serie neîntreruptă de nelegiuiri și conflicte între oameni josnici dar bogați și puternici. Citind, ai uneori în față acele caricaturi de care se foloseau comuniștii și în care îi zugrăveau pe „moșieri", „burghezi" și „chiaburi" ca pe niște grași îngălați sugând sângele poporului, al țăranilor și al muncitorilor trudiți. De altfel, la un moment dat, după pagini întregi în care se păstrează aparența obiectivității și a analizei reci, autorul – sau politrucii care vorbeau prin paginile lui – răbufnește: *„Erau oameni avuți și europeni în anul 1904. (...) Iar soarta omenirii în general, condiția omului pe*

pământ, fizică şi spirituală, suferinţa care putuse naşte violenţele războiului boxerilor şi se sfârşea cu supliciul răsculaţilor, toate acestea cu implicaţiile lor imorale, răspunderea pentru ele, sensul lor uman şi istoric erau foarte departe de cei trei meseni, sau nici nu existau pentru ei; acea perioadă a societăţii burgheze ajungea la o atrofie a simţului moral, o îngustare a eticii devenite strict de clasă, ceea ce a permis şi represiunea revoluţiei ruse din 1905, şi a răscoalelor ţărăneşti din România în 1907, şi izbucnirea Primului Război Mondial pentru nişte pretexte absurde şi apoi, după 1920 şi mai ales după 1930, criza de moralitate publică, falsificarea valorilor etice, care au făcut posibile masacrele săvârşite de mişcările fasciste, războiul început de Japonia împotriva Chinei în 1934 şi în sfârşit Al Doilea Război Mondial." Fără îndoială, nepăsarea, orbirea şi iresponsabilitatea oamenilor dintr-o anumită perioadă contribuie la neajunsurile ei. Dar în *„Cronică de familie"*, lupta de clasă propovăduită de Marx se impune ca soluţia împotriva diavolului burghezo-moşieresc.

Nu e lăsată la o parte nici critica, ce-i drept voalată, a religiei, socotită de comunism opium al popoarelor. În capitolul *„Bijuterii de familie"*, în care este înfăţişată, bineînţeles în tonuri dintre cele mai partizane, răscoala din 1907, ţăranii lui Dumitriu înjură necontenit de cele sfinte. Fireşte, nu ne imaginăm că oamenii simpli şi necăjiţi ai acelor vremuri vorbeau între ei în psalmi, laude şi cântări duhovniceşti, dar arsenalul de hule împotriva celor ce ţin de credinţă şi Biserică pare aici programatic, mai ales dacă îl asociem cu anumite răbufniri de ateism în general străine omului de la ţară şi cu transpunerea viziunii unui duhovnic în visul delirant al unei femei pe jumătate nebune, senile şi hulpave. De altfel, programatismul de sorginte bolşevică se găseşte pe cuprinsul întregului capitol, de la descrierile aberante de tip *„o voce uscată, burgheză"*, până la transformarea ţăranilor dornici de pământ în proto-colectivişti, care spun hotărâţi *„acum vrem să fim stăpâni, noi, obştea"*, anticipând parcă CAP-urile.

Panorama deşertăciunilor şi a imoralităţii aristocraţiei continuă şi în volumul al II-lea al *„Cronicii..."*, cu ofiţeri trădători, îmbuibaţi care din mijlocul preaplinului lor dispreţuiesc socialismul, cu luarea în derâdere chiar şi a operei caritabile a Reginei Maria, care n-ar fi decât moft la modă, la fel ca şi ţinuta ei cu *„rochie cât mai lungă, ca să nu se vadă maiestoasele bulamace ale maiestăţii sale"*, cu *„domnul general Averescu, care acuma comanda armata de pe front şi trimitea la moarte pe ţăranii pe-ai căror fraţi îi împuşcase tot el"*. În partea a zecea, *„Augusta sau marşul nupţial"*, găsim un episod care ar fi amuzant de-ar lipsi corespondenţele cu realitatea tragică. Ofiţerul Friedmann, care, în calitate de participant la un complot comunist, trebuia să-l reţină şi eventual să-l omoare pe însuşi regele Ferdinand, este trimis, ca pedeapsă după demascarea conspiraţiei, înapoi în linia întâi a frontului. Este de ajuns să ne gândim o clipă doar la miile de oameni care, în vremea apariţiei romanului, zăceau în temniţe sau mureau pentru singura vină de a nu fi de acord cu regimul comunist, pentru a sesiza contrastul pe care Petru Dumitriu îl pune involuntar în evidenţă.

Începând cu partea a paisprezecea, *„Acvarium"*, altfel frumoasă şi mărturisind erudiţia autorului prin căutările şi reflecţiile filosofice ale personajului Şerban Romano, apare figura profesorului Fănică Niculescu, prin care Petru Dumitriu îl ponegreşte cu mânie proletară şi lipsă crasă de onestitate intelectuală pe Nae Ionescu, şi indirect pe *„tinerii fascişti"* care-i populau amfiteatrele. Printre ei, după cum ştim, Mircea Eliade, Emil Cioran sau Constantin Noica, care însă nu apar în roman. Dacă ei sunt atinşi doar în treacăt, Petru Dumitriu pare să aducă în prim plan toată furia regimului comunist, care nu s-a putut răzbuna pe Nae Ionescu, mort prea devreme pentru ca bolşevicii să-l mai poată supune detenţiei şi torturii pe care i-o doreau. În general, imaginea lui Nae Ionescu este cea pe care au vehiculat-o mediile oficiale comuniste şi pe care, parţial, o menţin astăzi în actualitate şi anumiţi scriitori şi ideologi ai unei aşa-zise societăţi civile democratice. Cel care a avut un rol determinant în formarea unei elite intelectuale excepţionale, autor al unor tratate de logică şi metafizică, erudit, este prezentat ca un şarlatan, un *„prestidigitator"*,

care, deşi nu lipsit de cultură şi rafinament, este corupt spiritual până în măduva oaselor, şi din dorinţa de putere devine *„şef al mişcării fasciste"* din România – a se citi legionare – şi iniţiator şi responsabil al tuturor fărădelegilor şi crimelor atribuite acesteia. Profesorul Fănică Niculescu se foloseşte de nişte tineri exaltaţi şi incoerenţi pentru a se răzbuna pe adversarii lui, care ajung să fie ucişi de respectivii tineri, şi întreţine relaţii strânse cu oficialii germani, circumstanţă prin care Petru Dumitriu subliniază pretinsa finanţare de la Berlin a legionarilor, aşa cum apare ea în manualele de istorie ale regimului comunist. Autorul *„Cronicii de familie"* merge însă şi mai departe. El îi neagă lui Nae Ionescu-Fănică Niculescu orice convingeri sincere, transformând totul în instrument de manipulare. După ce profesorul îi dă lui Şerban Romano o ediţie a *„Exerciţiilor spirituale"* de Ignaţiu de Loyola – într-adevăr una dintre lecturile fundamentale ale lui Nae Ionescu – adaugă: *„Nu te mai gândeşti la Iisus Hristos şi la celelalte fleacuri şi îţi împlineşti orice voinţă!"* Cred că de o atare ponegrire nu a avut parte această personalitate controversată dar nu mai puţin remarcabilă a culturii româneşti nici în cele mai dure discursuri de înfierare ţinute de comunişti. Nu voi insista asupra prezentării fenomenului legionar, care respectă întru totul clişeele vremii, inevitabile probabil pentru orice scriitor care dorea să publice în acei ani. Simptomatic rămâne doar faptul că, în volumul III, pentru a înfăţişa, în opoziţie cu revoluţionarul care-şi cerea drepturile, omul cel mai decăzut şi cuprins într-o patologie criminală, Petru Dumitriu se foloseşte de un legionar student teolog.

Există în *„Acvarium"* un pasaj tulburător, înspăimântător. Aici, datorită capacităţii sale de sinteză şi a stăpânirii limbajului filosofic, Petru Dumitriu descrie în cuvinte puţine esenţa comunismului. Fragmentul ar putea deveni obiect de studiu pentru cei care vor să înţeleagă în profunzime până unde merge această ideologie. *„Există o învăţătură"*, îi spune tânărul comunist german Wegener lui Şerban Romano, *„care nu numai că integrează (prin metoda dialectică) toate ştiinţele; dar le integrează acestora şi etica şi estetica, şi că spre deosebire de marile sisteme ale idealismului german, Kant, Fichte, Schelling, Hegel, această învăţătură devine izvorul activităţii practice a nenumăraţi intelectuali revoluţionari. (...) Niciuna din aceste mişcări nu se poate compara cu extinderea universală a marxismului şi cu caracterul său complet, care îmbrăţişează ştiinţele exacte, ştiinţele naturii, ştiinţele sociale, etica şi estetica."* Fragmentul se vrea un elogiu al marxismului, dar cititorului lucid îi dezvăluie faţa sa monstruoasă. Comunismul nu mai apare, aşa cum încearcă să-l prezinte în mod diluat unii dintre partizanii săi occidentali, ca o pură mişcare socială menită să îndrepte inegalitatea, ci ca o religie şi o metareligie. Pentru că atât etica, morala, cât şi estetica şi toate celelalte domenii ale artei şi ştiinţelor trebuie să i se subordoneze, iar caracterul lor obiectiv trebuie să fie dat de raportarea la teoria comunistă. Se înţelege că, orice abatere de la canoanele marxismului este socotită îndepărtare de adevăr şi trebuie sancţionată ca atare. După ce a predicat ani de zile relativismul, combătând adevărul credinţei religioase, mişcarea revoluţionară ajunge să proclame marxismul ca adevăr absolut. De aici s-au născut gulagurile, închisorile, condamnările la moarte şi torturile, ca mijloace de pedeapsă împotriva celor care se opuneau dogmei unice şi deci, în viziune marxistă, mersului firesc al lucrurilor şi binelui omenirii. Iată teoria care a făcut – şi face – sute de mii de victime. Prin comparaţie cu ele, siluirea conştiinţei unui scriitor talentat şi eşecul unei posibile mari opere literare sunt cu adevărat lucruri neînsemnate.

Pe măsură ce se apropie de zilele în care a trăit autorul, *„Cronica de familie"* devine mai străveziu partizană. De altfel, în Occident nu au fost traduse decât primele două volume. Citind mai departe ne simţim uneori în mijlocul unui film documentar din vremurile comuniste. De la *„haosul economic moştenit la dezastrul dictaturii fasciste"* până la *„dezgustătorul stil romantic al Europei burgheze"*, trecând prin *„acea timiditate şi falsă delicateţe mic-burgheză care nu îndrăzneşte să se adreseze articulat"*, ascensiunea comuniştilor şi decăderea aristocraţiei e zugrăvită cu toate ingredientele realismului socialist, fără a lăsa deoparte nici condamnarea

formelor de artă „decadente" ale Vestului: *„Şi iar trecură minutele, sferturile de oră, în ciocănitul ritmic şi scârţâiturile disonante ale orchestrei de jaz, căreia anglo-saxonii îi spun, mai corect, bandă de jaz."* În partea a douăzeci şi una, *„Isabela şi Sfârşitul carierei lui Dimitrie Cozianu"*, un tânăr revoluţionar trece prin momente de cumpănă atunci când trebuie să aleagă între un ataşament filial tulbure şi datoria de a-l denunţa organelor poliţieneşti pe tatăl său care se pregătea să fugă în străinătate, profitând de „buna credinţă" a autorităţilor. Faptul că la puţini ani după apariţia romanului însuşi Petru Dumitriu a fugit din ţară pare o ironie crudă a vieţii.

Ultima parte, *„Tinereţea lui Pius Dabija"*, ar trebui citită ca un scurt roman separat. Se spune că personajul principal ar fi un alter ego al scriitorului – date fiind şi iniţialele P. D. – un artist care îşi caută identitatea în lumea cea nouă şi care adesea eşuează, constrâns de rigorile ideologice şi de propriile neputinţe, dar se ridică de fiecare dată. Aici Dumitriu scrie în modul tipic camuflat al celor care încercau să facă o artă cât de cât liberă în condiţiile cenzurii. Multe subtilităţi trebuie citite printre rânduri, dar dincolo de ele răzbat o puternică viziune literară şi artistică şi doar doza strict necesară de compromis. Nu vom analiza aici în profunzime partea care încheie *„Cronica de familie"*, dar vom spune că merită o cercetare separată şi o judecată morală mai puţin severă.

Nu am citit *„Incognito"*, primul roman al exilului lui Petru Dumitriu şi cel care a devenit emblematic pentru el în Occident, deci nu ştiu cum şi dacă autorul s-a realizat pe plan literar. Dar lectura *„Cronicii de familie"* lasă în urma ei mai multe regrete. Romanul este imposibil de tratat ca pură ficţiune. Pe de o parte, din punct de vedere literar, poluarea ideologică face ca cele mai multe personaje să fie neverosimile. Chiar şi de n-ar fi aşa, este greu să propui o judecată senină, strict artistică, atunci când ştii că mulţi dintre cei pe care Petru Dumitriu îi condamnă prin tonul vehement, sumbru, descriindu-i ca pe nişte marionete groteşti, zăceau în lagăre şi închisori în timp ce tânărul scriitor se bucura de favorurile publicului şi ale puternicilor zilei, după ce le falsificase imaginea reducându-i la caricaturi ale unor vremuri apuse.

Am citit *„Cronică de familie"* pe nerăsuflate, dar adesea mi-a venit să arunc cartea pe geam, revoltat de atâtea falsuri, distorsionări şi minciuni. Dacă cineva m-ar întreba astăzi dacă merită să o citească, n-aş şti ce să-i răspund. Sunt pagini scrise sub spectrul ideologiei, iar ideologia sufocă arta. Petru Dumitriu însuşi a spus, în 1994: *„Cronica de familie (este) infectată şi ea de ciuma ruso-marxistă."* Acesta ar trebui să fie motto-ul tuturor noilor ediţii. Cred că e o datorie intelectuală şi morală în acelaşi timp, faţă de cei care au de gând să citească şi faţă de cei care au fost asasinaţi de două ori: odată în realitate şi odată între paginile acestea. Am recunoscut în Petru Dumitriu un mare scriitor. Şi am văzut, în *„Cronica de familie"*, cum acest lucru nu e suficient şi cum compromisul poate distruge o operă şi poate face din talent o tinichea inutilă. Dincolo de toate, simt cum ne-a fost răpit un mare roman. Nu putem decât să încercăm să tragem toate învăţămintele din această lecţie amară şi să mergem mai departe, cugetând la neputinţele noastre mai mult decât la slăbiciunile unui seamăn, fie el şi cu stofă de artist.

Amintiri din cetatea nevăzută (IV)

Despre arta unor deținuți politic

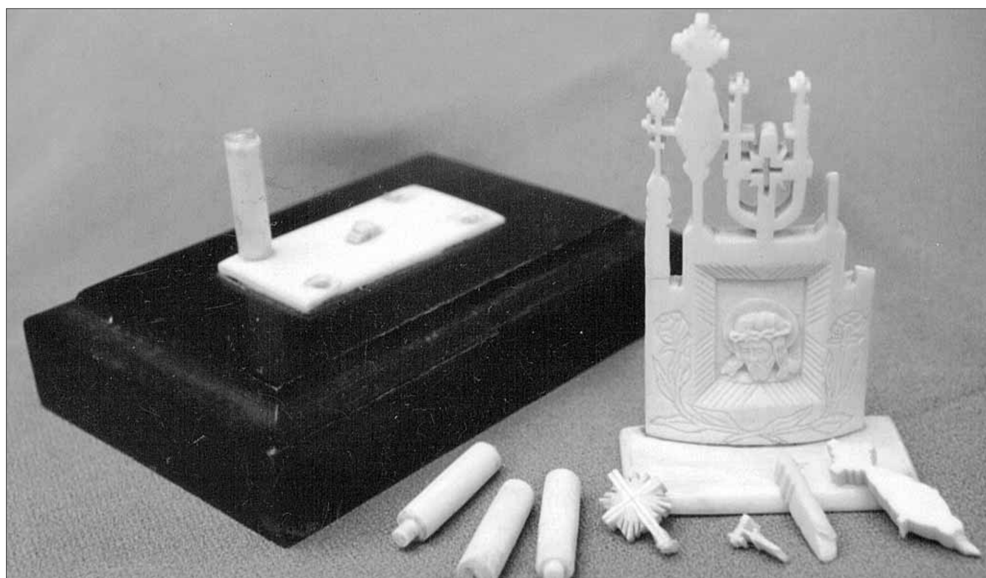
Teodora Roșca

10 februarie 2010

În seara asta, dintr-un vraf de însemnări mai vechi s-au desprins câteva foi, parcă ştiind că mă gândeam la ele de ceva vreme, dar amânând mereu momentul regăsirii lor. Motivul este că despre acest subiect am dorit mereu să scriu mai mult şi de fiecare dată m-am gândit că voi găsi o ocazie mai bună. Dar au trecut aproape zece ani, iar acum însemnările pe care le mai păstrez sunt doar versiunea engleză, redactată pentru un tânăr cercetător american în trecere prin România. Din păcate aceste pagini nu au ajuns niciodată la destinatarul lor. Dar, parcurgându-le din nou, îmi reamintesc de oameni care sunt şi au povestea lor şi oameni care nu mai sunt şi nu vor mai putea spune niciodată ceea ce i-a întrebat cândva o studentă, care scria inițial o lucrare pentru examenul de antropologie vizuală. Şi căreia, atunci când a dorit să facă publice aceste lucruri, apelând la un specialist, i s-a sugerat să nu mai abordeze subiectul niciodată. Peste timp, un alt specialist, şi mai mare, i-a dat dreptate celui dintâi.

Un subiect tabu: Mișcarea Legionară

Au trecut mai mulți ani de atunci, timp în care inițial m-am întrebat cu ce am greşit, iar apoi am înțeles că cel puțin deocamdată există subiecte despre care este bine să nu vorbeşti în țara ta. Niciodată, până în această seară, nu m-am gândit să pot spune cuiva că am ținut în casa mea şi am reasamblat pe biroul meu, un obiect sau mai degrabă o mărturisire care acum, undeva, probabil că are propriul său destin. A vorbi despre acel lucru era echivalent cu a vorbi despre bombe, ca să-l parafrazez pe un părinte călugăr. Şi înainte de

a scrie despre ce este vorba, vă rog să nu mă judecați prea aspru pentru că am încercat să înțeleg rațiunea pentru care nişte proscrişi au lăsat mărturie unul dintre cele mai frumoase obiecte realizate cândva în detenția politică. Este vorba despre o troiță cu chipul lui Hristos, ceva mai mare decât o palmă, sculptată în os, cu multă migală. Autorii ei sunt trei intelectuali aromâni[1] care l-au asasinat pe politicianul din perioada interbelică I. Gh. Duca (+1933). Nu sunt în măsură să comentez eu fapta lor. Un istoric obiectiv ar putea să dezvolte problema respectivă în context. Ceea ce m-a interesat pe mine însă a fost că nişte oameni, care erau conştienți că vor muri pentru ceea ce au făcut, au dorit să lase această mărturie.

În analiza mea, ei au fost principala piatră de poticnire. A doua, în mod generic, a fost faptul că ei făceau parte din Mişcarea Legionară, ca şi ceilalți intervievați[2] în problema pe care doresc să o abordez acum.

Nu mă interesează să aduc în discuție aici nici aspecte sentimentale, nici să mă aflu în treabă, ci doar să consemnez faptul că aceste lucruri au existat. Nu putem face abstracție de ele şi nici nu ar fi de dorit, întrucât constituie o mărturie a modului de supraviețuire în detenția politică şi a luptei împotriva deznădejdii.

Recitesc argumentul studiului inițial, care întâmplător s-a păstrat, alături de un rezumat. Restul e o adaptare, pe limba lui Shakespeare. „Următoarele pagini constituie un demers de antropologie vizuală. În ele nu sunt emise judecăți de valoare, de doctrină sau de credință. În continuare sunt prezentate mărturii mai puțin cunoscute ale detenției politice (începând cu 1938), pe baza unor fapte, pur şi simplu. Dar, deşi se doreşte un studiu obiectiv, prezentarea de față suferă de cel puțin o coordonată a subiectivității: Uimirea – în fața extra-limitelor condiției umane." Citând-o pe studenta care eram acum aproape un deceniu, voi începe prin a spune că mi-a rămas într-o proiecție imaginară viziunea unei închisori cu pereții care devin transparenți şi prin care, din loc în loc strălucesc promisiuni ale mântuirii: cruci de dimensiuni mici, lucrate la secret, în clar-obscurul celulei. Văd apoi mâinile nerăbdătoare care aşează aceste icoane în aşteptarea eliberării sau mai degrabă a vieții care va să vină.

13 februarie 2010

Deşi cunosc destul de puține lucruri despre acest subiect, din interviurile pe care le-am luat, am înțeles că de regulă cei intervievați se raportau cu mai multă uşurință la ceea ce se considera generic arta detenției, adică mai ales poezia detenției, decât la propriile lor experiențe creative. În condițiile date, eu cel puțin am considerat act creativ nu numai realizarea unor obiecte artistice în sine, ci chiar şi a unor obiecte utilitare uzuale (ex. şosete), pentru care era nevoie de multă imaginație, în lipsa unei materii prime standard, a uneltelor şi mai ales a libertății de acțiune.

M-au interesat în mod special mărturiile legate de experiența religioasă. Am înțeles că a existat ceea ce se poate numi un început, în 1938,

[1] Nicolae Constantinescu, Caranica Ion, Doru Belimace.

[2] Cei intervievați au făcut parte fie din Mişcarea Legionară, fie din Frățiile de Cruce, în închisoare având parte, chiar fără nici o discriminare de vârstă, de acelaşi calificativ şi aceleaşi torturi.

în lagărul de la Miercurea Ciuc (unde au fost închişi numeroşi lideri legionari, din ordinul regelui Carol al II-lea, aflat în război cu Mişcarea). Atunci sunt realizate probabil primele cruciuliţe şi pandantive religioase. Este acum un orizont de aşteptare şi o oarecare libertate. Apoi, după instaurarea comunismului, aceste lucruri sunt interzise. Şi poate ca nu este de crezut, dar realizarea unei cruciuliţe putea însemna condamnare la moarte. Parcă văd o situaţie similară, cu multă, foarte multă vreme înainte, timp în care puterea păgână exclamă: „A desenat un peşte, e creştin! La lei cu el!".

În acest context, unul dintre cei intervievaţi îşi amintea de bătăile pe care le îndurase pentru că, odată ajuns în închisoare, a primit o astfel de cruciuliţă. Dar nimerise în procesul de reeducare, în care realizarea unor astfel de simboluri religioase însemna „refacerea organizaţiei".

Acum este aproape de neimaginat acest lucru, să plăteşti chiar cu viaţa pentru atât de puţin, dar atunci totul era cu putinţă, pentru că prigoana politică era dublată de o prigoana religioasă, iar în lumea cea nouă nu mai era loc pentru Hristos.

Şi pentru că era vorba despre o trăire spirituală, chiar un act de rezistenţă creştină, cei care au realizat în detenţie aceste mărturii vizuale nu sunt numai dintre cei cu şcoală şi îndemânare în domeniu, ci provin din cele mai diverse zone ale existenţei. Oameni cu meserii total diferite, în aceste noi condiţii de suferinţă descoperă o nouă vocaţie.

Îmi amintesc că l-am întrebat pe părintele Arsenie Papacioc, într-o convorbire din 1999, despre cum lucrau în închisoare simbolurile creştinismului. Dânsul – care a sculptat în detenţie şi avea şcoala de artă – a fost extrem de rezumativ şi de la el am reţinut că nu este vorba despre tăietură (adică despre tehnică aici, în sculptură), ci despre semnificaţia tăieturii, semnificaţie pe care nu o dă şcoala, ci trăirea. Mă gândesc la un chivot realizat după modelul mănăstirii Argeşului, actualmente pierdut (deşi o replică se pare că mai există la un fost deţinut politic) şi la candela din chilia părintelui. Nu am îndrăznit atunci să-l întreb mai multe, pentru că nu dorea un interviu, dar s-a bucurat de o discuţie liberă. Am înţeles încă o dată acolo, la Techirghiol, că uneori o frază poate fi esenţială, poate spune totul.

Între cele mai „vechi" obiecte pe care le-am analizat sunt o icoană a Sfintei Paraschiva[3] şi o troiţă din 1938. Icoana a aparţinut scriitorului aromân Ionel Zeană (+ 2003), care a realizat-o în lagărul de la Miercurea Ciuc. Modelul icoanei provine din Iaşi iar execuţia este extrem de simplă, inventivă şi expresivă. După ce modelul a fost incizat, s-a turnat lichid topit pe placă de patefon. La sfârşit totul a fost vernisat cu un vernis special numit şelac[4]. Este clar o realizare atipică în domeniu.

Troiţa studenţilor aromâni, despre care am pomenit la începutul articolului, este sculptată în os alb şi montată într-un soclu negru de lemn. Central este incizată icoana lui Hristos Ecce Homo, încadrată de cruci miniaturale. Troiţa, de dimensiuni mici, e decorată cu motive florale, în special trandafiri. Într-un anume sens, această realizare mă trimite cu gândul la poemul lui Radu Gyr: „Azi noapte Iisus". Ea a fost păstrată în toţi acei ani de către Carol Papanace, fratele comandantului legionar Constantin Papanace.

Icoane a realizat în detenţie şi etnologul Ernest Bernea, după cum am citit mai demult în revista „Memoria".

[3] În text este reprodusă o fotografie după o icoană a unui sfânt militar, realizată în detenţie de către dl. Nicolae Purcărea, după aceeaşi tehnică.

[4] Din lb. germană: schellack.

Chivotul şi fotografia domnului Dumitru Anania

*

Într-o după amiază de primăvară, l-am vizitat în locuinţa sa din Bucureşti pe inginerul Dumitru Anania, fratele IPS Bartolomeu Anania, mitropolitul Clujului, Albei, Crişanei şi Maramureşului. Ulterior l-am reîntâlnit la spital, în Cluj, continuîndu-şi povestea. Ceea ce a dorit să-mi arate Dumitru Anania atunci a fost un chivot realizat din placaj şi os, în închisoarea de la Deva, înainte de 1945. Este o muncă minuţioasă, elaborată cu adevărat într-o viziune inginerească. În acest sens nu lipseşte nici chiar iluminarea interiorului. În interior avea şi un medalion sculptat în miniatură pe un sâmbure de corcoduşă, ulterior dispărut. Pe o parte a medalionului era Iisus în Grădina Ghetsimani, iar pe cealaltă parte Maica Domnului. Privind chivotul, precum şi fotografiile trimise ulterior, cu un text explicativ pe verso[5], m-am gandit că, într-adevăr, aceste obiecte au fiecare o poveste a lor. Poveste pe care o voi continua într-un articol viitor.

Acum mai adaug doar că în închisoare aceste obiecte, scoase ulterior în cele mai ingenioase moduri, confiscate la anchetă, sau ascunse *illo tempore* în zidurile celulei, au funcţionat ca *dar* adeseori. Dar de bun venit, dar de prietenie, dar de despărţire şi cu alte semnificaţii, câte vor fi fost sentimentele încercate acolo. Chiar şi darul pervertit, otrăvit, devenit punct de acuzare în procesul de reeducare.

Şi mi-am amintit acum, în mod special, de dar, deoarece în facultate îmi întrebasem vlădica despre asta. Şi arhiepiscopul Bartolomeu Anania mi-a spus atunci că mai păstrează încă o cruce de alabastru, primită ca dar de la prietenii săi pe când a fost închis.

Nae Ionescu şi învăţământul teologic

Constantin Mihai

Cultura şi spiritualitatea românească ar trebui să stea în anul 2010 sub semnul lui Nae Ionescu – în martie se împlinesc 70 de ani de la moartea filosofului, iar în iunie 120 de ani de la naşterea sa. Cum se poate decreta anul 2010 anul lui Nae Ionescu, când forurile oficiale nu au fost în stare să marcheze alte momente semnificative ale culturii române moderne: anul 2009 – centenarul Noica, Eugen Ionescu, anul 2007 – centenarul Mircea Eliade, anul 2005 – centenarul Radu Gyr, Ernest Bernea, anul 2004 – centenarul Mircea Vulcănescu etc.? Toate subspeciile inteligherţiei actuale neocomuniste se ocupă cu diabolizarea culturii interbelice, singura noastră oază de normalitate, ajungându-se, de pildă, a se discuta despre Nae Ionescu, în termenii de *diavolul şi ucenicii săi*. Aceste subspecii, vorba lui Dan Puric, îşi permit, cu un tupeu tipic securistic, să continue campania de denigrare sistematică a reperelor culturii române, propunând, în schimb, sub o aparenţă axiologică, non-valoarea, stupiditatea şi cretinismul. Toate aceste încercări de anulare a unor modele de talia lui Nae Ionescu nu reprezintă decât acţiuni disperate ale culturnicilor bolşevici care nu pot înţelege absolut nimic din fecunditatea unor personalităţi, din opera lor de mărturisire pentru cultura creştină. Iată de ce ne propunem să reliefăm un aspect esenţial din opera lui Nae Ionescu, şi anume raportul său permanent cu învăţătura creştină şi cu punerea ei în practică, la nivelul învăţământului universitar, distrus de această oligarhie comunistă, care ne oferă astăzi lecţii de cultură şi de morală.

În contextul constituirii Patriarhiei Române, reforma învăţământului teologic românesc constituia o urgenţă. Un învăţământ propriu Bisericii putea prinde contur după ce, prin legea organică a Bisericii Ortodoxe Române din 1925, învăţământul religios este încredinţat Ecclesiei. Pentru a redacta anteproiectul legii, Sfântul Sinod numeşte o comisie din care făceau parte: P. S. Vartolomeu Stănescu[1], preotul Dănău, P. S. Andrei Magieru[2] şi Nae Ionescu.

Nae Ionescu propune o concepţie novatoare asupra învăţământului teologic, care trebuie să devină „o ştiinţă ofensivă", capabilă de a readuce Biserica la demnitatea ei primordială. Percepute drept prea revoluţionare, prevederile incluse de filosoful român au fost „preluate" de membrii altei comisii; în privinţa ideilor ignorate, viitorul i-a dat dreptate lui Nae Ionescu, de pildă, posibilitatea ca „seminariile să fie lichidate în 4 ani şi înlocuite cu licee confesionale ale Bisericii Ortodoxe, adevărate pepiniere pentru academiile şi facultăţile teologice"[3].

Discutat în sesiunea Sfântului Sinod din vara anului 1927, proiectul pentru reorganizarea învăţământului teologic este receptat cu ostilitate chiar în cercurile clericale din cauza spiritului sever bisericesc în care a fost conceput, el constituind „aplicarea consecventă a statutului Bisericii Ortodoxe". Ideea de la care porneşte această lege

[1] Vartolomeu Stănescu (1875-1954), figură aleasă a Ortodoxiei româneşti, cu studii universitare de teologie, drept şi sociologie la Bucureşti, Paris; diacon la Capela Ortodoxă Română din Paris (1905-1909); vicar la Eparhia Dunării de Jos; Profesor de Noul Testament la Facultatea de Teologie din Universitatea Bucureşti; locţiitor de episcop la Argeş (1919-1920), apoi Episcop al Ramnicului (1920-1938). După noiembrie 1938, se retrage la Mânăstirea Bistriţa, până la moarte.

[2] Andrei Magieru (1891-1960), Arhiereu-vicar la Oradea, cu titlul *„Crişanul"* (1926-1935), Rector şi Profesor de Noul Testament la Academia teologică din Oradea (1923-1936); Episcop al Aradului din 1936 până la moarte.

[3] Nae Ionescu, *Învăţământul teologic*, în „Cuvântul", an III, nr.643, 22 decembrie 1926, p.1., în Nae Ionescu. *Teologia. Integrala publicisticii religioase*, ediţie, introducere şi note de Dora Mezdrea, Sibiu, Editura Deisis, 2003, p.465.

vizează faptul că „şcoala teologică, aparţinând prin legea de organizare Bisericii, trebuie să stea dogmatic, pedagogic şi administrativ sub controlul şi autoritatea ecleziastică”[4].

Împotriva acestei idei s-au poziţionat două categorii specifice de oameni: unii care considerau periculoasă tendinţa Bisericii de a se constitui ca un corp separat, bine definit în raport cu celelalte instituţii ale statului, alţii care, din motive strict personale, se simţeau ameninţaţi de perspectiva unui control sever, unitar şi susţinut pe care Biserica l-ar putea exercita asupra tuturor gradelor de învăţământ teologic. Prima categorie corespundea, în viziunea lui Nae Ionescu, „fricoşilor Bisericii noastre”, celor care socoteau că autonomia conducea la diminuarea gravă a raporturilor dintre Biserica Ortodoxă şi stat; aceştia erau reprezentanţii „ortodoxiei leneşe, parazitare” care nu se identificau cu spiritul viu al Bisericii. A doua categorie corespundea universitarilor care nu doreau, sub nici o formă, supunerea faţă de autoritatea Bisericii. În plus, aceştia îşi susţineau punctul de vedere pe o anomalie: Universitatea, respectiv Facultatea de Teologie nu se putea încadra în Biserică, întrucât ea făcea ştiinţă şi, ca atare, trebuia să se bucure de regimul libertăţii ştiinţifice. Aceste două atitudini demonstrau cât se poate de clar necesitatea reinstituirii autorităţii bisericeşti, precum şi a creării unei discipline unitare[5].

Propunerea lui Nae Ionescu de a înfiinţa şcoli confesionale nu a fost bine primită în cercurile ortodoxe, dintr-o profundă neînţelegere a „disciplinei lăuntrice”. Din păcate, acest proiect a fost rapid abandonat în detrimentul altor proiecte mai puţin inspirate. De aceea, singura soluţie pentru revigorarea teologică consta în restaurarea vechiului învăţământ enciclopedic, cu valabila sa ierarhie a ştiinţelor în care studiul teologiei venea pe ultimul loc, după ce se însuşiseră toate metodele epistemologice.

Au fost necesari trei ani pentru ca proiectul de lege să ajungă la forurile legislative. În 1930, preluând o idee a lui Nae Ionescu, Sinodul Bisericii Ortodoxe Române pretindea guvernanţilor să ţină cont de propriile observaţii referitoare la învăţământul universitar teologic; cu alte cuvinte, facultăţile de teologie erau scoase de sub tutela Universităţii şi trecute sub autoritatea Bisericii. Reforma învăţământului religios a fost concepută de Nae Ionescu pentru toate treptele de învăţământ.

Un rol major în revigorarea învăţământului teologic îl constituia apariţia şcolilor confesionale, adevărate focare de energii creatoare, morale şi de disciplină – spirituală şi lumească. Apreciind inestimabilele servicii pe care şcoala confesională, de orice rit, le-a făcut cauzei naţionale de peste munţi, Nae Ionescu demontează toate prejudecăţile, stereotipiile care circulau pe seama acestui tip de şcoală.

„Prima prejudecată este că s-ar tinde la introducerea unui spirit clerical în viaţa publică. E absolut fals. Şi proba e în faptul că o mulţime de oameni politici din lumea radicală şi radical-socialistă franceză şi-a făcut educaţia la «popi». A doua, că educaţia din şcolile confesionale falsifică sufletul copilului, reducându-i sinceritatea şi spontaneitatea. E tot aşa de fals. Asta nu se dovedeşte cu nimic. În schimb, se uită minunata disciplină spirituală pe care o creează acest învăţă-

[4] Nae Ionescu, *Legea învăţământului teologic*, în „Cuvântul”, an III, nr.290, pp.1-2., în Nae Ionescu. Teologia. Integrala publicisticii religioase, p.465.

[5] *Ibidem*, p.466.

mânt, rara stăpânire de sine, raționalizarea instrumentelor de acțiune și înțelegerea largă pentru tot ce e suprapământesc și metafizic, alături de simțul precis al realităților...”[6].

Propunerea lui Nae Ionescu din 1926, prin proiectul de lege amintit, de a transforma treptat seminariile în licee confesionale nu impieta asupra structurii învățământului religios. De fapt, seminariile urmau să devină adevărate pepiniere pentru facultățile teologice. Deși propunerea filosofului român nu a fost deloc acceptată, evenimentele ulterioare au confirmat justețea recomandărilor făcute de Nae Ionescu.

„Seminariile țin deocamdată de Ministrul Cultelor. Prin legea organică a Bisericii Ortodoxe, învățământul a fost trecută însă Bisericii... Ministerul consideră că numai provizoriu mai împlinește rosturi didactice și nu acordă o prea mare însemnătate chestiunilor de învățământ. Proiectul de lege are, pentru anumite fețe bisericești, un mare cusur nemărturisit – pe care eu nu mă voi sfii totuși să-l spun: e prea sever ortodox în spirit și în rezultatele pe care le-ar produce. E cel mai ortodox act al Bisericii noastre de după război”[7].

Învățământul academic teologic are o semnificație particulară pentru destinul Bisericii Ortodoxe Române în contextul formării unor generații de adevărați preoți, și nu de simpli funcționari ai statului, precum se întâmplase de la 1860 până în perioada interbelică, când Ecclesia se găsea la remorca autorității laice. Aflate în subordinea Universității, unde profesorii afirmau public că nu aparțineau de Biserică, ei făcând „știință”, facultățile teologice clasice nu mai corespundeau noilor necesități. De aceea, Biserica era datoare de a-și crea propriul învățământ. În proiectul de lege pentru reorganizarea învățământului religios, Nae Ionescu propunea înființarea unor academii teologice, proiectul prevăzând existența a 18 academii, corespondente fiecărei eparhii, având drept fundament elementul *vocațional* și dispunând astfel treptele de învățământ încât studentul să poate avea oricând posibilitatea de a părăsi teologia și de a se îndrepta spre alte discipline.

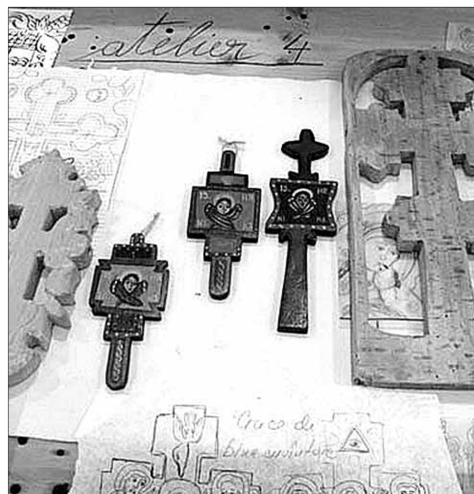
Evoluția viitoare i-a confirmat încă o dată, dacă mai era nevoie, diagnosticul lui Nae Ionescu: noua facultate de teologie de la Chișinău, înființată în 1926 și plasată sub tutela Universității, și nu a Bisericii, s-a dovedit a fi numai o facultate în plus, întrucât nu fusese gândită ca o academie teologică. La puțin timp după aceea, studenții teologi de la București și din alte centre universitare au manifestat pentru obținerea dreptului de a se putea transfera la alte facultăți sau, cel puțin, de a urma două facultăți, în paralel.

Nae Ionescu propune înființarea unui *Institut de Înalte Studii Ortodoxe*, o instituție teologică modernă și riguros ortodoxă, care merită chiar și acum, după șase decenii, toată atenția Bisericii Ortodoxe Române, prin actualitatea demersului său, axat pe o viziune înnoitoare și prin miza sa majoră pentru revigorarea Ortodoxiei.

„Cred că nouă ne-ar trebui un *Institut de Înalte Studii Ortodoxe*. Institut, nu facultate. Facultățile mucegăiesc – și anume toate, nu numai cele de teologie. Institutul e ceva viu. Institutul nu e numai în contact cu știința, el are priză directă asupra vieții... Un institut, deci, care să fie centru de activitate nu numai teoretic-științifică, ci și practică. Și anume, un institut plănuit nu ca pornind de la problema teoretică a Dumnezeirii, ci de la cea practică și concretă a *Bisericii*... Toată viața religioasă a țării să fie, statistic și documentar, în arhivele institutului. Nu o facultate, deci, ducându-și zilele de astăzi pe mâine, disprețuită de celelalte facultăți, jenată de existența ei proprie, cochetând cu știința și cu raționalismul protestantizant, *geloasă* de autonomia ei și căutând mereu prilejul de a-și afirma independența față de Biserică; ci un sever *INSTITUT DE ÎNALTE STUDII ORTODOXE*, cu metode moderne și precise de lucru, convins de înălțimea menirii lui, bine înzestrat, în directă legătură cu Biserica, însuflețit de cea mai strictă disciplină, temut și

[6] Nae Ionescu, *Școlile confesionale*, în „Cuvântul”, an V, nr.594, 25 octombrie 1926, p.1., în *Nae Ionescu. Teologia. Integrala publicisticii religioase*, p.471.

[7] Nae Ionescu, *Soarta seminariilor*, în „Cuvântul”, an IV, nr.1203, 28 august 1928, p.1., în *Nae Ionescu. Teologia. Integrala publicisticii religioase*, p.475.

rodnic, instrument de expansiune al Bisericii luptătoare. Ce opunem noi acestor formidabile centre catolice de ştiinţă, minunate organizaţii defensive? Facultăţile noastre de teologie ? Să lăsăm gluma”[8].

Nae Ionescu analizează acest proiect esenţial al unui posibil *Institut de Studii Ortodoxe*, în cele mai mici detalii, de la aspectul logistic, organizarea internă până la formarea corpului profesoral, estimându-se o perioadă de cinci, şase ani pentru demararea lui. Prin urmare, era vorba de conceperea unui proiect îndrăzneţ, pe termen mediu şi lung, cu implicaţii profunde pentru revitalizarea culturii române.

Teama de noutate, conformismul fac ca, în locul creării unui asemenea institut, o „citadelă a învăţământului teologic”, să se înfiinţeze o nouă facultate de teologie la Chişinău[9]. Aceasta constituie o altă oportunitate pentru Nae Ionescu de a aduce precizări suplimentare cu privire la urgenţa creării unor noi forme de învăţământ şi de a devoala o parte din fundamentele propriei concepţii pedagogice.

Biserica Ortodoxă Română suferea în perioada interbelică de lipsa învăţământului teologic universitar. Alternativa naeionesciană de fondare a unui *Institut de Înalte Studii Ortodoxe*, organizat ca o comunitate de lucru, în care studenţii să dobândească nu numai ştiinţa teologică, ci, mai ales, metoda, instrumentul de activitate ştiinţifică şi practică, era una viabilă şi care putea să umple acest vid existent în planul religiozităţii ortodoxe. Pornind de la o bună cunoaştere a mecanismului travaliului ştiinţific modern (*y compris* chestiunile organizatorice), Nae Ionescu concepea un Institut cu cinci secţiuni esenţiale: *Sistematică religioasă; Istorie; Filosofie; Filologie; Teologie practică*, secţiuni incluzând totalitatea disciplinelor religioase care se predau într-o instituţie superioară de învăţământ religios. Fiecare secţiune trebuia condusă de un profesor, „om cu autoritate ştiinţifică şi şcolărească”, secondat de profesori agregaţi, conferenţiari, docenţi. Profesorii nu aveau o anumită specialitate în cadrul fiecăreia dintre aceste cinci secţiuni, ci acopereau, prin preocuparea şi metoda lor de lucru, întreaga secţiune. Tipul de cursuri oferit de profesorii de aici nu se identifica cu tipul clasic de cursuri complete pe care studenţii erau obligaţi să le înveţe şi cu care se prezentau la examene – de altfel, studenţii căpătau toate cunoştinţele din manuale care erau la fel de indicate ca cel mai bun curs. În prelegerile lor, profesorii explicau o problemă particulară, specială, rezultat al cercetării proprii, auditoriul luând astfel contact cu o gândire vie, originală şi fecundă[10].

[8] Nae Ionescu, *O nouă facultate de teologie*, în *„Cuvântul”*, an III, nr.529, 11 august 1926, pp.1-2., în *Nae Ionescu. Teologia. Integrala publicisticii religioase*, p.477.

[9] Pentru o privire de ansamblu asupra ofertei educaţionale a noii Facultăţi de Teologie de la Chişinău, prezentăm componenţa catedrelor: 1. *Introducere în Vechiul Testament şi arheologia ebreilor*, 2. *Limba ebraică şi exegeza Vechiului Testament*; 3. *Introducere în Noul Testament şi gramatica dialectului alexandrin*; 4. *Exegeza Noului Testament şi teologia biblică*; A) *O conferinţă pentru hermeneutică, enciclopedie şi metodologie teoretică*; 5. *Istoria bisericească veche până la 1543, în Orient, şi 1517, în Occident*; 6. *Istorie bisericească nouă, cu privire specială asupra Bisericilor Ortodoxe*; 7. *Patrologia*; 8. *Filosofie* (*logică, teoria cunoştinţei, metafizică, istoria filosofiei*); 9. *Istoria literaturii române;* 10. *Literatură religioasă modernă;* B) *Conferinţă de istoria artei creştine* (cf. Arhiepiscopia Chişinău, *Acte oficiale în legătură cu Facultatea de Teologie din Chişinău* (1926), art.8, din Decizia nr.97118/1926, p.6).

[10] Nae Ionescu, *Facultatea Chişinăului*, în *„Cuvântul”*, an III, nr.567, 20 septembrie 1926, p.1 şi 3., în *Nae Ionescu. Teologia. Integrala publicisticii religioase*, p.480.

Învăţământul teologic constituia pentru Biserică o necesitate. Prin legea de organizare a Bisericii Ortodoxe din 1925, învăţământul religios trecea sub patronajul Sfântului Sinod, exceptând studiile universitare care se bucurau de propria autonomie, depinzând, sub aspect strict formal, de Ministerul Instrucţiunii. Toate încercările Bisericii de a capacita facultăţile de teologie care nu erau în contact cu ea, au eşuat din pricina existenţei autonomiei universitare.

„Ce trebuia să facă Sinodul ? Nu era decât o cale: să se dezintereseze de facultăţi. Nu a făcut-o pentru că nu a avut curajul. Sinodul pluteşte şi el în prejudecăţi. El este de părere, ca şi majoritatea atâtor oameni de treabă, că, singură, Universitatea conferă strălucirea culturii superioare; şi mai crede că ruperea legăturilor cu această universitate ar însemna pur şi simplu excluderea oficială din viaţă oficială a statului român. Este o părere numai. Soliditatea culturii academice e, după sistemul actual de învăţământ universitar, iluzorie. Iar cât despre legăturile Bisericii cu statul, garanţia lor stă cu totul în altă parte decât în prezenţa mizeră şi absolut figurativă a facultăţilor de teologie în cuprinsul universităţii... Biserica nu are decât o cale de urmat, care să fie şi demnă, şi rodnică. O cunoaşte. I s-a spus de atâtea ori; a gândit-o ea însăşi de atâtea ori. Să tragă, fără frică, consecinţele situaţiei şi să-şi organizeze pe seama ei învăţământul superior teologic. De la facultăţile Ministerului de Instrucţie ea nu mai poate aştepta nimic bun”[11].

Din nefericire, semnalul de alarmă tras de elita intelectuală cu privire la destinul învăţământului religios nu a fost luat în seamă de chiriarhii Bisericii Ortodoxe Române. Proiectul riguros de reorganizare a învăţământului teologic românesc, propus de Nae Ionescu a fost irosit în dauna unei simbioze ciudate între Biserică şi stat, Ecclesia rămânând *sine die* la remorca autorităţii laice. Deşi necesitatea de a controla învăţământul religios era una absolută, Biserica Ortodoxă Română a pierdut un atuu important în defavoarea pretinsei autonomii universitare teologice, care a însemnat o diminuare în planul pregătirii duhovniceşti, tocmai prin lipsa recursului la învăţătura aspră şi fără greş a Ecclesiei.

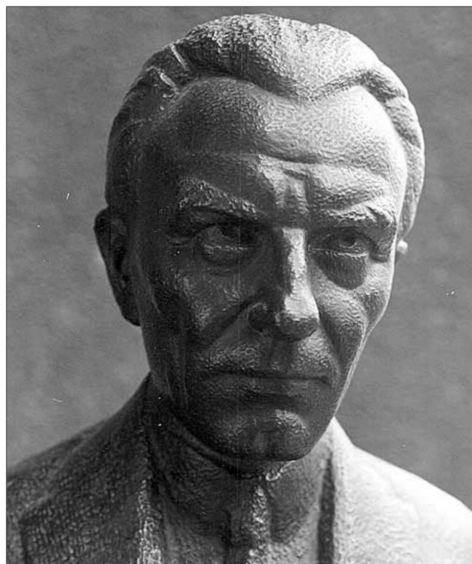
[11] Nae Ionescu, *Pentru încheierea discuţiei. În chestiunea noii facultăţi de teologie*, în *„Cuvântul”*, an III, nr.591, 22 octombrie 1926, p.1., în *Nae Ionescu. Teologia. Integrala publicisticii religioase*, p.486.

Nae Ionescu, din perspectiva anului 2010

George Popescu Glogoveanu

Pe 15 martie a acestui an se împlinesc 70 de ani de la trecerea la Domnul a lui Nae Ionescu. După şase ani de studii în Germania, unde îşi dă doctoratul în filosofie cu o teză de logică matematică – teză scrisă în limba latină – la Universitatea din München, Nae Ionescu revine în ţară şi este numit, pentru moment, director de studii la Liceul Militar de la Mânăstirea Dealu, pentru ca apoi să fie transferat ca asistent la catedra de Logică şi teoria cunoştinţei, catedră afiliată celei a profesorului Constantin Rădulescu Motru al cărui student a fost.

Istoria învăţământului filosofic al Profesorului Nae Ionescu se împarte în trei etape: prima durează din 1919, când a început să-şi desfăşoare activitatea didactică, până la 23 august 1944, când ideile sale intră într-un con de umbră; a doua etapă[1] coincide cu instalarea oficială în România a materialismului istoric şi dialectic, adică regimul comunist, care durează aproape o jumătate de secol, timp în care doctrinele şi ideile creştine nu numai că sunt interzise, dar sunt chiar prigonite, propagatorii lor fiind arestaţi şi condamnaţi – cazul *Rugului Aprins* –; iar ultima etapă se întinde de la revoluţia română din decembrie 1989 şi până în prezent, când viziunea filosofică de tip socratic a lui Nae Ionescu cunoaşte o recrudescenţă nemaiîntâlnită, prin tipărirea cursurilor sale universitare. Ideile sale novatoare aduc o nouă metodă şi o nouă perspectivă de a înţelege, defini şi practica filosofia, mai ales pentru că această învăţătură este aşa de vie şi de fecundă încât într-o perioadă de 20 de ani ea a dat gândirii universale atâţia gânditori, filosofi şi savanţi. Ne putem întreba pe bună dreptate dacă nu avem de-a face cu o „nouă religie”, cu toate că Nae Ionescu, în modestia lui creştină, nu voia să audă de aşa ceva. Fără a exagera lucrurile şi a face o comparaţie între el şi ceilalţi gânditorii europeni ai vremii sale, Nae Ionescu rămâne unul din cei mai de seamă răscolitori de conştiinţe pe care i-a cunoscut omenirea de la Socrate încoace. Mitul învăţăturii sale este transmis elevilor şi ucenicilor săi: Mircea Eliade, Mircea Vulcănescu, Constantin Floru, Vasile Băncilă, Constantin Noica, Emil Cioran, unii dintre aceştia – personalităţi ale culturii europene. Să ne gândim, de pildă, numai la Mircea Eliade, asistentul lui Nae Ionescu şi unul dintre cei mai apropiaţi prieteni, despre care un mare profesor de indianistică de la Calcuta, într-o scrisoare trimisă lui Nae Ionescu, spunea următoarele: „dintre toţi studenţii din lumea întreagă care au trecut prin mâinile mele, nici unul nu l-a egalat”.

[1] În perioada comunistă, deşi nu a fost agreată gândirea lui Nae Ionescu – taxată ca o gândire existenţialistă creştin-ortodoxă, de dreapta –, totuşi s-a scris destul de mult despre el în articole de revistă, enciclopedii, istorii de către cerberii bolşevismului: Al. Cazan, Gh. Vlăduţescu, Al. Posescu, Lucreţiu Pătrăşcanu, N. Gogoneaţă, Tr. Grigorie Pop şi alţii, criticându-i cu vehemenţă această gândire fără pereche în Europa.

Înainte de a muri, Nae Ionescu îşi încununează activitatea filosofică, trecând de la cunoaştere la fiinţă. Descoperindu-şi fiinţa, filosoful care nu mai este acum un cercetător, ci un adânc metafizician, simte că are o *chemare*, simte că se întâmplă ceva deosebit cu el şi că trebuie să satisfacă cerinţele imperioase ale destinului său. Trece de acum în ontologie, în adevărata existenţă care-i implică durerosul sfârşit, nu ca al unui om de rând, ci ca al unui martir, deschizându-se pentru el o nouă poartă, *dăruirea, jertfa*. Nae Ionescu devine conştient că numai prin jertfă îşi va câştiga mântuirea, ţelul final al vieţii. Din tinereţe, el îşi dădea seama ce dramă va trebui să parcurgă şi o mărturiseşte abia când ajunge la peste 40 de ani, la vârsta când neliniştea metafizică era la culme: *de când v-am cunoscut pe voi băieţi*, se adresează tineretului universitar, „soarele vieţii mele nu mai merge de la răsărit spre apus, ci de la apus la răsărit". Nae Ionescu parcurgea drumul marilor viziuni metafizice, al marilor arderi creştine, care sfârşeau într-o mare viziune ontică – jertfa supremă de la 15 martie 1940. Nimeni nu ştie ce drum de asceză creştină a parcurs profesorul în traseul său spre realizarea echilibrului sufletesc, în această lume, deşi el era un om deschis, sincer şi spunea întotdeauna lucrurilor pe nume; cu alte cuvinte, el se mărturisea. Chiar prelegerile sale universitare sunt nişte mărturisiri ale zbuciumului său sufletesc, ale frământărilor sale, căci el, prin structura sa, era un tip neliniştit. De altfel, şi problemele pe care le punea public îl obligau, îl incitau la nelinişte, o nelinişte metafizică din care a ieşit un învăţământ grandios (doctrină filosofico-metafizică), îndrăznesc să afirm eu, la o vârstă nonagenară, ce am trecut prin aceleaşi cazne şi capcane.

Pentru Nae Ionescu, religia – şi mă refer la religia creştin ortodoxă – nu avea un termen de comparaţie. Învăţământul său era structurat religios. Nu se găseşte în tot ce a rămas de la el un cuvânt de îngăduinţă, de toleranţă faţă de doctrinele protestante, ba avea cuvinte de reproş pentru cei care se duceau să se adape de învăţătura lor. El cunoştea atât catolicismul, cât şi protestantismul de la sursă, întrucât stătuse şase ani prin universităţile catolice şi protestante germane. A predat la Universitatea din Bucureşti cursuri de filosofia religiei, de filosofia catolicismului şi a protestantismului. Nu despre dogmele lor neapărat, ci despre subtilităţile lor filosofice şi metafizice, iar Mircea Eliade, în calitate de asistent al său, a ţinut două cursuri despre metafizica binelui şi despre metafizica răului, cu implicaţiile lor religioase, lucruri pe care Nae Ionescu le ştia foarte bine. Profesorul era aşa de conştient de marele proces de renaştere spirituală la care se angajase încât prevedea că se va produce în lume o mare revoluţie spirituală şi o trecere de la epoca antropocentrică la o nouă epocă teocentrică. El nu fixase, însă, anul producerii acestei mari schimbări epocale. Cred că acest lucru îl depăşea, transgresând marginile puterii de prevedere omenească. Antropocentrismul care trona peste lume de 800 de ani, nu-şi arătase adevărata hidoşenie; stăpânirea materialismului nu ajunsese şi pe la noi, deşi nu era departe. Abia după ce el îşi va arăta toată hidoşenia şi vor trece şi efectele lui, vom putea remarca că acest fenomen a fost aşa de profund şi de natură satanică, consecinţele sale fiind mult mai dureroase decât el însuşi. Influenţa materialismului a fost enormă, atingând fibrele intime ale structurii umane, creând un adevărat hiatus spiritual. Acest gol va fi profund şi de lungă durată. Să ne amintim că Mircea Eliade atrăgea atenţia, într-un text din 1936, „Sincopa cărţii", despre un fenomen extrem de grav: pierderea interesului pentru cultura cărţii. Dacă în 1936 se putea vorbi de o lipsă a cărţii pe piaţa culturală a României, ce să mai spunem astăzi, de pildă, la Craiova, unde din zece librării, nu mai există decât una. Nu se mai tipăreşte nici o carte de mare valoare decât foarte rar, iar ceea ce este nu dureros, ci tragic, este faptul că nu se mai citeşte; se face cultură prin televizor (cultură dirijată) şi prin internet, omiţându-se că acesta furnizează informaţie, nu instrucţie. Elevii nu mai citesc, profesorii nu mai citesc, şcoala este la pământ – universităţile (nu chiar toate) ţin cursuri la distanţă. Coloneii de Securitate sunt rectori de universitate şi profesori. Cu un asemenea peisaj, nu mai este de mirare că avem o cultură distrusă. Iată efectele antropocentrismului la numai 70 de ani de la moartea lui Nae Ionescu. Iată de ce Pro-

fesorul simțea în sufletul său, în ființa sa, încă din perioada interbelică, nevoia unei descătușări, aceasta nefiind altceva decât rezolvarea problemei mântuirii, a trecerii de la cunoașterea rațională la trăirea existenței, la salvarea individuală prin redempțiunea religioasă. Acestei frământări sufletești, acestei neliniști metafizice, Nae Ionescu îi dă grai, prin cursul ținut despre *Faust și problema mântuirii*. Această problemă a mântuirii nu este numai una de apropiere și de cunoaștere a absolutului, ci și o problemă de găsire a echilibrului personal.

Acestei etape de glorie universitară îi urmează una de defăimare, de surghiun, de îmbolnăvire care se termină cu moartea sa. Astfel, el își dă obștescul sfârșit împăcat cu el, cu Dumnezeu și cu lumea care l-a glorificat, aclamându-l ca pe al doilea întemeietor al filosofiei, ca pe un al doilea Socrate al României. În schimb, el a fost certat, urât, persecutat și întemnițat de regele Carol al II-lea căruia i-a fost sfetnic, îndrumător și care îl alinta cu cuvintele *tata Nae*. Dacă pentru regele țării Nae Ionescu a fost *tata*, putem generaliza acest apelativ, instituind ideea că Profesorul a fost *tatăl*, Părintele sfătuitor al întregului tineret intelectual al Neamului românesc și, de ce nu, Părintele culturii române moderne. De altfel, influența învățământului lui Nae Ionescu a fost resimțită și în străinătate, la marii filosofi: Martin Heideigger, Rudolf Otto și alții.

Paginile din cursurile de metafizică prin care Nae Ionescu descrie facerea lumii, a primilor oameni după *chipul și asemănarea lui Dumnezeu* care i-a învestit cu rațiune divină, precum și căderea în păcatul originar, exprimă o suplețe poetică specială, cu fiorul neliniștii sale metafizice din care reiese ideea că tot ceea ce el propovăduiește nu este decât o *mărturisire lirică* a propriilor convingeri și frământări religioase. Tot ceea ce a profesat Nae Ionescu nu este decât o minunată Odisee născută din Apa vie a oracolului de la Delfi. Dacă Nae Ionescu face apel la Pelagius sau Origene, nu o face cu gândul de a promova o gândire apocrifă – aceștia fiind condamnați de Biserică –, ci pentru a oferi și alte alternative. Ultima țintă pe care a avut-o Nae Ionescu în toată lupta sa cu ideile, a fost descoperirea Absolutului. Căci ce este Absolutul? Gradual, omul datorită marilor sale neliniști caută să-și găsească echilibrul. Astfel, el încearcă să se împace cu semenii săi, apoi cu lumea, cu mediul și după aceea caută să străpungă transcendentul. Acest lucru este însă mai greu.

Dacă luăm în considerare tot ceea ce s-a gândit și scris în domeniul filosofiei, îndeosebi al metafizicii și comparăm cu ceea ce a spus Nae Ionescu, timp de 20 de ani, ne dăm seama că mai totul nu a fost decât o delectare artistică, un simplu exercițiu al minții, nimic în legătură cu marile frământări, cu acest zbucium dureros al sufletului uman pentru echilibrul lui, pentru adăparea lui dintr-o fermecătoare *apă vie* care să-i asigure așezarea lui firească în zona din care a căzut prin păcatul originar, în speță pentru mântuirea lui. Nae Ionescu are meritul de a fi deschis toate ușile și toate drumurile spre această lume miraculoasă, nemaiîntâlnită până astăzi în toată cultura umană. Meticulozitatea cu care sunt descrise detaliile acestui drum sunt unice în lume, meritând toată atenția, tot respectul nostru, nu numai pentru noutatea lor, ci mai ales pentru folosul lor sufletesc, spiritual, căci una dintre marile descoperiri ale lui Nae Ionescu - și câte nu sunt! – este și aceea de a fi departajat, de a fi arătat omul viu, omul trăitor care se distinge de omul abstract, *cel care nu are nici chemare (nici chef) de a se mântui, întrucât trece pe la marginea ideilor, pe la marginea esențialului.* Omul abstract nu îl înțelege și nici nu îl iubește pe omul viu, căci nu posedă în personalitatea lui conturată ofranda *trăirii-înțelegere* a lumii în esențialitatea ei; omul abstract nu este un om concret, viu, ci un om modificat de puzderia de mentalități și de păcate care s-au suprapus peste viața lui inițială. Din toată pleiada de învățători ai lumii, Nae Ionescu este singurul care a înțeles marea chemare *de dincolo de moarte*; de aceea, el rămâne cel mai mare metafizician și antropolog al lumii, realist și esențialist. Prin descoperirea ființei cu ajutorul trăirii, Nae Ionescu realizează o stare de conaturalitate prin care marele proces al cunoașterii constituie o împlinire în domeniul metafizicii. Astfel, raționalismul și empirismul lui Kant, Descartess, Locke, Bacon suferă o mare înfrân-

gere. Prin trăirismul lui Nae Ionescu câştigă şi creştinismul autentic, mai ales că Profesorul pusese şi bazele unei *logici ortodoxe.* În *Istoria logicii,* Nae Ionescu consideră filosofia „o acțiune sau un drum înspre Absolut, înspre ceva în afară de noi, imuabil, incoruptibil, deosebit de noi, ideal pentru ființa noastră spirituală". Iar despre ființa umană: „creatură divină, învestit cu excelența divină a creației şi superior celorlalte existențe prin conştiință şi prin posibilitatea de a trăi lumea, conştientizând-o, omul presupune în structura sa un nucleu spiritual, ființa spirituală, centrul care polarizează tot ceea ce presupune existența umană. Acest nucleu spiritual, această ființă spirituală nu este alta decât eul, conştiința de sine a omului, cea care din punct de vedere gnoseologic realizează raportul eu – lume, încercând prin cunoaştere şi trăire – înțelegere să găsească echilibrul dintre cele două corelate. Tot cu ajutorul ei omul valorifică existența. Conştiința de sine devine atribut al omului şi statuează felul de a fi al lui."

Nae Ionescu a fost asasinat de către un emisar al regelui Carol al II-lea, fiul degenerat al generosului rege Ferdinand I, la 15 martie 1940, în cadrul unui lung şir de crime săvârşite cu o cruzime nemaiîntâlnită în istoria blestemată a regilor lumii. După mărturisirile fratelui său, principele Nicolae, Carol al II-lea era un degenerat atât prin structură, cât şi prin educație. La formarea lui a contribuit enorm preceptorul său elvețian, angajat de marele rege Carol I – monarhul de o seriozitate fără pereche. Dar ne întrebăm: cum de mandatezi pe un homosexual notoriu şi un bolşevic învederat să facă educație nepotului tău, un pretendent la tronul unei țări, fără să verifici şi să urmăreşti cum se derulează procesul educațional şi cine este cel care îl pune în aplicare? Sunt semne fireşti de întrebare la care cu greu poate răspunde cineva! Oare nimeni nu şi-a dat seama ce se petrece la curtea regală? Chiar nu era nimeni acolo, în afară de prințul Nicolae, care să observe nişte lucruri alarmante? Tristă şi dezolantă istorie are România!

Icoana Maicii Domnului, îndoliată. Mănăstirea Slatina

Relațiile româno-ruse

Recent, s-au iscat tot soiul de controverse privind necesitatea sau, dimpotrivă, caracterul nefast al instalării unui scut anti-rachetă american pe teritoriul României. Argumentele au fost diverse, în sprijinul ambelor opțiuni, dar toate ocolesc esențialul. Acest esențial a fost atât de bine surprins de către Take Ionescu, acum mai bine de un secol, când, într-un articol intitulat „L'ennemi naturel", publicat în anul 1900, el afirmă: „Notre existence est incompatible avec la réalisation de l'Empire russe". Este un adevăr pe care mai multe generații de bărbați de stat români, din diferite epoci, l-au înțeles. Istoria ne arată cum, în ultimele trei secole, românii și-au putut împlini aspirațiile naționale numai în momente de slăbiciune ale Rusiei, și cum, au fost striviți de acest colos în momentele sale de expansiune și de putere maximă.

Daniel Focșa

Domnitorul Moldovei Dimitrie Cantemir, un distins cărturar dar un slab politician, se implică în războiul ruso-turc izbucnit în 1710, acum exact 300 de ani. Acordând țarului Petru cel Mare o încredere oarbă, mizează totul pe o carte, încheind cu acesta un tratat de alianță în care, pentru prima dată în istorie, Moldova acceptă protectoratul rusesc. În timp ce, în această vreme, la București Constantin Brâncoveanu ducea o politică prudentă, de echilibru între austrieci și turci, Cantemir îl primește pe țar la Iași, se pupă și se îmbrățișează cu el – după cum spun cronicile – și dă o nefericită bătălie cu turcii, la Stănilești pe Prut, în 1711, în care armata ruso-moldoveană este înfrântă. Nu numai că Dimitrie Cantemir pierde tronul, dar consecința directă a politicii sale este că turcii instaurează de la această dată, pentru mai bine de un veac, domniile fanariote în Moldova (și, peste câțiva ani, și în Muntenia).

Jumătate de veac mai târziu, printr-o propagandă insidioasă făcută în Principatele române, Ecaterina cea Mare a Rusiei promite eliberarea acestora de stăpânirea otomană. În 1768 izbucnește războiul ruso-turc, armatele rusești ocupă Moldova și își fac intrarea în București. Boierii moldoveni cer pur și simplu alipirea Moldovei la Rusia, în timp ce muntenii doresc numai un protectorat rusesc, cu un guvernator rus la București. Puțin a lipsit ca aceste lucruri să devină realitate, dacă nu eram salvați de... Austria, care nu dorea o influență rusească prea mare la gurile Dunării. Prin pacea de la Kuciuc–Kainargi din 1774, Ecaterina cea Mare renunță la cele două Țări române, însă Imperiului rus îi este recunoscut protectoratul asupra acestora. Vom vedea că de acest protectorat al marii împărății pravoslavnice nu aveam să scăpăm prea curând.

Urmează mai multe războaie ruso-turce, cu implicarea uneori a Austriei, războaie purtate

Ecaterina cea Mare

parțial și pe teritoriul celor două Principate române, cu consecințe ușor de închipuit. În contextul înfrângerii lui Napoleon în Rusia, în 1812, și a păcii pe care țarul Alexandru I o impune turcilor la București, Imperiul otoman cedează Basarabia Rusiei. Este vorba despre jumătatea orientală a Moldovei, situată între Prut și Nistru, aflată în componența acesteia dintotdeauna, provincie care până în acel moment nu aparținuse niciodată Rusiei, iar populația era formată într-o proporție covârșitoare din români moldoveni. Inițial numele de *Basarabia* era dat numai sudului acestei provincii (Bugeacul), ulterior extinzându-se asupra întregului ei teritoriu. Rușii vor prefera o variantă deformată prin filieră franceză: *Bessarabie*. Dacă în primii ani de la anexare, provincia s-a bucurat de oarecare autonomie, ulterior, vreme de un secol, Imperiul țarilor va duce, constant și tenace, o campanie de rusificare, cu roade pe termen lung.

După Convenția de la Akkerman (Cetatea Albă), din 1826, prin care se consfințește protectoratul rusesc asupra Principatelor, un nou război ruso-turc, izbucnit în 1828, face ca armatele ruse să treacă Prutul și să intre în Iași. Episodul în care domnul Moldovei, Ioniță Sandu Sturdza, este luat prizonier de ruși, este memorabil prin atitudinea și răspunsul principelui. Întrebat de ruși, care pătrunseseră în palatul domnesc, în franțuzește și cu ironie, „de câți oameni are nevoie pentru garda sa", Vodă răspunde: „Spune-i dumisale că de vrea să mă păzească din poruncă, să-și urmeze datoria cum știe, iar de vrea să-mi facă țeremonie, îi mulțumesc, dar n-am trebuință de strajă rusească, fiindcă pe mine mă păzește Dumnezeu !" Este răspunsul unui adevărat suveran.

Victorioși și în acest război, rușii își văd reconfirmat prin tratatul de la Adrianopol (1829) protectoratul asupra celor două Principate românești, pe care le țin sub ocupație militară până în 1834, iar guvernator este generalul Kiseleff. Excepție a excepțiilor, acest rus a arătat simpatie și interes pentru români, patronând o operă de modernizare la Iași și București. Dacă armatele țariste s-au retras peste Prut în 1834, în 1848, în urma mișcărilor revoluționare, ele vor ocupa din nou Moldova și Țara Românească, pentru un an. Protectoratul rusesc a rămas în continuare valabil. Era clar ca nicio mișcare națională românească nu era posibilă în aceste condiții. A fost nevoie de Războiul Crimeei (1854 – 1856), în care o coaliție europeană înfrânge Rusia, pentru înlăturarea nefericitului protectorat rusesc și pentru ca, finalmente, să se poată realiza Unirea de la 1959, sub Alexandru Ioan Cuza. Tot grație acelei slăbiciuni de moment a Rusiei, Moldova a putut redobândi în 1856 trei județe din sudul Basarabiei, aflate la gurile Dunării, Cahul, Ismail și Bolgrad, pe care nu le va putea păstra multă vreme, după cum vom vedea.

Cuza este silit să abdice în 1866, în România se instaurează dinastia de Hohenzollern-Sigmaringen. În 1877 începe un nou război ruso-turc. Oferta domnitorului Carol făcută rușilor, ca armata română să participe alături de cea rusă la operațiuni, a fost respinsă cu dispreț. Armatei ruse i se permite traversarea teritoriului românesc, cu condiția, acceptată de către ei, ca integritatea statului român să fie respectată (convenția de la 4 aprilie 1877). Ceea ce nu știa partea română era că, în timp ce rușii promiteau Bucureștiului inviolabilitatea teritoriului național românesc, cu 3 luni înainte iscăliseră o altă convenție, secretă, cu guvernul austro-ungar, prin care gurvernul de la Viena accepta revenirea sudului Basarabiei (județele Cahul, Ismail și Bolgrad) la Imperiul rus, în cazul unui război ruso-turc. Petersburgul juca deci la mai multe capete...

O întorsătură a războiului face totuși ca ulterior, marele duce Nicolae, comandantul armatelor ruse trecute în sudul Dunării, să-i trimită principelui român acea faimoasă telegramă, în care îl roagă să treacă Dunărea cu armata, „sub ce condiții va voi". A inceput atunci ceea ce istoriografia românească numește „Războiul de Independență", în timp ce pentru alții nu este decât „războiul ruso-româno-turc", de nu chiar doar „ruso-turc". După o cooperare militară bună, după victorii dobândite luptând împreună, după o alianță „creștină", a două state ortodoxe, contra „păgânilor", vom vedea, în 1878, după sfârșitul războiului, „recunoștința" rusească: sudul Basarabiei, cu cele trei județe redobândite de români în 1856, este din nou anexat la imperiul țarist. Inte-

resul era, evident, de a avea acces direct la gurile Dunării. Mai mult decât atât, țarul Alexandru al II-lea amenință cu dezarmarea armatei române. Un conflict a fost evitat în ultimul moment, prin intervenția Marilor Puteri, iar România a trebuit să se mulțumească cu Dobrogea, oferită de ruși în schimbul sudului Basarabiei, anexat de ei pentru a doua oară. În memoriiile sale (17/28 ianuarie 1878), Carol I consemnează reaua credință a rușilor: „Generalul principe Ion Ghica comunică oficial prin telegraf Guvernului român că Țarul și cancelarul său i-au exprimat în mod formal intenția lor de a lua înapoi partea română a Basarabiei (...) Pentru justificarea acestei deciziuni, Guvernul rus aduce următoarele argumente: teritoriul în chestiune n-a fost cedat României, ci Moldovei (în 1856 – nota mea). (...) Generalul principe Ion Ghica răspunde că Principele Gorceacov i-ar fi tăiat orice discuțiune asupra chestiunii Basarabiei prin cuvintele: Invocați orice argumente poftiți, deciziunile noastre nu le puteți modifica, căci ele sunt nestrămutate. Dumneavoastră vă găsiți în fața unei necesități politice".

În urma comportării atât de lipsite de loialitate a rușilor, regele Carol I va semna un tratat secret de alianță cu Germania și Austro-Ungaria (1883), neuitând niciodată „lecția rusească". Pentru că în 1878 Bucureștiul a fost la un pas de a fi ocupat de trupele țariste care se retrăgeau din Bulgaria spre Rusia, tot Carol va avea inițiativa fortificării Capitalei cu un sistem defensiv compus din mai multe forturi dotate cu baterii de artilerie, cazemate, etc. Aceste fortificații nu vor servi niciodată în scopuri militare, dar celebrul fort 13 de la Jilava avea să devină, mult mai târziu, o temută închisoare...

Îndeobște, se dă ca motiv al insistenței regelui Carol I, în 1914, ca România să intre în război de partea Puterilor Centrale, originea sa germană și calitatea sa de prinț al casei de Hohenzollern. Motivul nu a fost doar acesta. Pe lângă dorința de a onora un tratat de alianță existent și semnat de multă vreme de partea română, bătrânul rege avea experiența amară din 1878, a nesincerității, lăcomiei și agresivității rusești. La Consiliul de Coroană din 1914, Petre Carp se plasează de partea sa – singurul dintre participanți. Același Petre Carp, doi ani mai târziu, (în Consiliul de Coroană din august 1916) avea să spună regelui Ferdinand, în susținerea aceleiași idei, că pentru nimic în lume nu trebuie să mergem alături de Rusia: „Din acest război va ieși sau hegemonie germană, sau hegemonie rusească. Hegemonia germană înseamnă pentru noi mântuirea, cea rusească sfârșitul, fiindcă vom sta în drumul Rusiei spre Constantinopole. Iată de ce nu putem, oricum ar fi și în orice împrejurări, să fim decât împotriva rușilor".

Această gândire, foarte justă, avea să-l facă pe Carp să nu urmeze guvernul și Familia Regală în Moldova, considerându-se că a pactizat cu ocupantul german. Un alt „trădător", basarabeanul Stere, avea și el motive puternice să se plaseze de partea germanilor: îi cunoștea prea bine pe ruși...

În 1914, o convenție româno-rusă, semnată pe vremea când bătrânul rege Carol I era încă în viață, garanta integritatea României în cazul intrării ei în război, precum și satisfacerea anumitor aspirații naționale. În 1916, este încheiată o nouă convenție, de această dată cu toți membrii Antantei, printre care și Rusia. Niciuna dintre aceste înțelegeri diplomatice nu a fost respectată în totalitate de partea rusă.

În 1917, o dată cu începerea agitațiilor revoluționare din Rusia, trupele țariste aflate în Moldova au intrat in descompunere. Dezertările, refuzul de a mai lupta contra germanilor, omorârea ofițerilor de către trupă și jafurile începuseră să fie ceva obișnuit.

Notează regina Maria, în jurnalul ei:

„Iași, 19 noiembrie/ 2 decembrie 1917: Se zvonește că azi sau mâine soldații ruși au de gând să aresteze și să ucidă pe ofițerii lor. Șcerbacev e cuprins de panică. Aș dori ca ofițerii ruși să aibă mai multă vlagă. Sunt sigură că printr-o purtare mai hotărâtă s-ar putea înlătura multe rele. (...) Iași, 2/22 decembrie 1917: Tocmai mă pregăteam să ies când sosi prințul Știrbei, aducând vestea că se iviseră tulburări în cursul nopții. Încercaseră câțiva bolșevici să aresteze pe (generalul) Șcerbacev, amenințându-l cu pistolul și declarând că sunt în marș, spre Iași, trupe bolșevice. Regele fusese deșteptat în mijlocul nopții, de aceea nu venise dimineața la dejun. Prințul Știrbei îmi

spuse că trupele noastre au fost scoase ca să întâmpine pe ruşi şi să intre în luptă cu ei (...) Părerea mea fusese întotdeauna că ar trebui să le arătăm colţii în loc de a sta liniştiţi şi de a-i lăsa să ne ameninţe. Întâmplările dovediră că aveam dreptate în presupunerile mele; la primul semn de împotrivire din partea trupelor noastre, revoluţionarii, fără a protesta, puseră jos armele îndată ce li se poruncise s-o facă. Şcerbacev după cât se pare, susţinut de soldaţii mei români, fu salvat de un cazac credincios pe care-l avea lângă dânsul şi care-l apără cu pistolul; se vede că acei viteji bolşevici fug în faţa unui pistol".

Antanta avea să câştige războiul, şi dacă previziunile sumbre ale germanofililor nu s-au împlinit, a fost numai din pricina faptului că Rusia nu s-a aflat la masa tratativelor ca învingătoare: între timp se declanşase Revoluţia bolşevică în 1917 şi Moscova semnase pace separată cu Puterile Centrale, lăsând România descoperită. Armatele ruseşti infectate de virusul bolşevic încep să-şi împuşte ofiţerii şi, în retragerea spre Rusia, să se dedea la jafuri pe teritoriu românesc. Ţara noastră semnează şi ea, de nevoie, pace separata cu Centralii la Bucureşti în mai 1918. Situaţia de degringoladă a Rusiei, unde începuse războiul civil, ne permite să recuperăm Basarabia, pierdută cu peste un secol în urmă. Apoi înfrângerea Puterilor Centrale la nivel european ne permite de asemenea să reintrăm în război şi să ne prezentăm ca putere învingătoare la masa tratativelor.

Relaţiile româno-sovietice din perioada interbelică, în contextul general al relaţiilor externe purtate de Regatul României, sunt atât de complexe încât ar merita un articol amplu, de-sine-stătător, numai pe această temă. ***Nu putem privi diplomaţia românească interbelică decât în lumina rezultatului final din 1940, care a fost dezastruos.*** De aceea, personal consider că politica externă românească de după 1920, şi mai ales de după 1930, a avut o direcţie total greşită. Ocolind interesele reale ale României, părând a servi mai mult interesele franceze decât pe cele naţionale, credulă şi naivă faţă de „bunele intenţii" şi corectitudinea Sovietelor, diplomaţia românească – având în frunte talente strălucite precum Nicolae Titulescu ori Grigore Gafencu – s-a aflat într-o profundă eroare. S-a persistat, din nişte considerente parţial sentimentale, pe fidelitatea faţă de aliaţii „tradiţionali", Anglia şi Franţa, s-a încercat o apropiere de URSS crezând că astfel problema reală de la Nistru poate fi rezolvată, nesocotind în acelaşi timp două puteri europene în plină ascensiune: Italia şi Germania. Consecinţa a fost o izolare totală în 1940 şi prăbuşirea României Mari. Pentru aceasta, s-a adoptat soluţia comodă a găsirii unui ţap ispăşitor: regele Carol al II-lea. Uitându-se că această politică externă nu o dusese singur, ci cu întreg concursul clasei politice româneşti şi a *tuturor* partidelor politice, cu două excepţii notabile totuşi: legionarii şi cuziştii.

Corneliu Zelea Codreanu, din acest punct de vedere, s-a dovedit o Casandră. Iată ce scria el, în noiembrie 1936, într-un *Memoriu adresat MS Regelui, oamenilor politici şi Ţării:*

„(...) Tot ce fac politicienii români în politica externă fac pe carnea, pe sângele şi pe răspunderea noastră. Bine sau rău, ei şi-au trăit viaţa. De acum urmează a noastră. (...) Este cutremurător să ne gândim că noi, tineretul de azi, ar fi să fim condamnaţi a asista la împărţirea sau ciuntirea României Mari, pentru a plăti păcatele unei ***infame politici externe*** (profeţia i se va împlini patru ani mai târziu – nota mea, DF) (...) Cerem ca Majestatea Voastră să pretindă tutror celor ce conduc sau manifestă păreri cu privire la politica externă a României să declare că ***răspund cu capul*** pentru directivele pe care şi le însuşesc. (...) Nu există: Mică Înţelegere, nici Înţelegere Balcanică. Cine crede în acestea, dovedeşte că n-a înţeles nimic. Faţă în faţă stau numai două lumi. Sub

Regele Carol al II-lea

presiunea lor, în clipa războiului, toate combinațiile diplomatice se vor nărui ca nişte castele de carton". De aceea, Codreanu declara că în 48 de ore de la venirea la putere a Mişcării Legionare, România va avea o alianță cu Roma şi Berlinul.

Din nefericire, profețiile privitoare la direcția greşită a politicii externe şi la prăbuşirea – ca o consecință directă – a României Mari, aveau să i se împlinească. Uniunea Sovietică obține, în iunie 1940, prin ultimatum şi fără luptă, Basarabia, dar de asemenea şi Bucovina de Nord (care nu îi aparținuse niciodată, înainte de 1918 fiind posesiune a Austriei) şi, ca bonus, în afara oricărui tratat, prin ocupare ilegală şi samavolnică, şi ținutul Herței. Dar nici acest rapt teritorial major se pare că nu mulțumeşte Moscova. Evreii bolşevici de la Orhei şi din satele din jur găsiseră un nou slogan: „Vrem Moldova până la *Seret* !" (Paul Goma, *Săptămâna Roşie*). Totodată, continuă provocările legate de delimitarea noii frontiere. Sovieticii ocupă fără drept mai multe insule pe brațul românesc al Chiliei, în octombrie-noiembrie 1940, când teoretic, toate pretențiile teritoriale ale URSS fuseseră satisfăcute. Plana amenințarea ocupării întregii Moldove, până la Carpați.

Evoluția ulterioară este cunoscută: căderea regelui Carol al II-lea, proclamarea statului național-legionar, aderarea României la Pactul Tripartit (Germania, Italia, Japonia), pe 23 noiemebrie 1940, aceasta garantând, în sfârşit, integritatea frontierelor noastre – atât cât mai rămăsese din România. Urmează Rebeliunea legionară, apoi intrarea României în războiul antisovietic (22 iunie 1941) pentru reîntregirea țării la Est. După campania Basarabiei, prin Tratatul de la Tighina încheiat cu Germania la 30 august 1941, România primeşte dreptul de a administra Transnistria (teritoriul dintre Nistru şi Bug, împărțit de români în 9 județe, cu populație românească şi slavă).

Pentru Axă, războiul are un curs nefericit, astfel că, după o înaintare spectaculoasă în teritoriul rusesc, armatele germano-române se retrag. La 2 aprilie 1944, când sovieticii atinseseră linia Prutului, Molotov declară că URSS, intrând pe teritoriul românesc, nu va ştirbi nimic din acesta şi nici nu va schimba ordinea solcial-politică existentă. Declarație mincinoasă, care se pare că a fost crezută totuşi. Actul de la 23 august, făcut cu cele mai bune intenții de rege şi Opoziție, lasă totuşi cale liberă sovieticilor în România. O armată de ocupație rusească nu va pleca de aici înainte de 1958. Comunizată treptat, România îşi vede impus un guvern pro-moscovit (6 martie 1945), pe Mareşalul Antonescu condamnat la moarte şi executat (1 iunie 1946), alegerile falsificate în favoarea comuniştilor (19 noiembrie 1946), opoziția național-țărănistă arestată şi întemnițată (1947), pe regele Mihai silit să abdice (30 decembrie 1947). Urmează o perioadă de influență totală a Moscovei, de spoliere economică a României (despăgubiri de război, sovromuri, etc). Regimul comunist va cunoaşte un singur moment de oarecare legitimitate, în 1968, când Ceauşescu refuză să participe la invadarea Cehoslovaciei alături de armatele țărilor Trataului de la Varşovia.

Neelucidată încă, istoria revoluției române din 1989 păstrează încă multe semne de întrebare. Unul dintre ele ar fi contribuția majoră a Moscovei la înlăturarea lui Ceauşescu şi sprijinirea intereselor ruseşti de către puterea care s-a instaurat după 22 decembrie. Se ştie că s-a trecut milimetric, în acele zile tulburi, pe lângă o pătrundere a armatei sovietice peste Prut, şi asta, se pare, datorită fermității unor comandanți militari (a se vedea de exemplu mărturia generalului Petre Geantă, şef se stat major al trupelor de grăniceri, care povesteşte că pe 23 decembrie 1989, la Ungheni, comandanții unor unități militare sovietice solicitau intrarea cu trupe pe teritoriul românesc).

Intrarea României în NATO, dincolo de orice critici care s-ar putea aduce acestor structuri, asigură țării noastre, pentru prima dată după Pactul Tripartit, garanții contra unui potențial pericol rusesc (şi nu numai). Iată de ce consider că şi recent încheiatul acord privind instalarea scutului anti-rachetă este un lucru bun, deoarece orice măsuri defensive reprezintă garanțiile unei păci durabile, pe care o dorim cu toții. Romanii, cu realismul care îi caracteriza, intuiseră de acum 2000 de ani acest adevăr valabil de când lumea: *Si vis pacem para bellum* – Dacă vrei pace, pregăteşte-te de război.

Revoluția lui Robespierre şi tragedia unei false justiții (I)

„Teroarea nu este decât justiție, promptă, severă, inflexibilă; prin urmare, este o emanație a virtuții; este mai puțin un principiu particular decât o consecință a principiului general al democrației aplicat celor mai presante nevoi ale patriei”[1].

Dragoş Moldoveanu

Mai presus de evenimentul istoric propriu-zis, dincolo de regimul care a zdruncinat şi transfigurat imaginarul geopolitic european, trăsătura definitorie a Revoluției Franceze a fost ruptura radicală a Franței de propriul trecut şi de o tradiție înrădăcinată de secole în mentalul colectiv şi adoptarea unor principii şi deziderate noi, legile care vor scrie istoria.

„Cea mai stupefiantă dintre câte au apărut în lume până în prezent”[2], Revoluția a declanşat o criză puternică la nivelul societății şi al cetățenilor atât în spațiul francez, cât şi în întreaga Europă. Sub influența Iluminismului şi a asimilării disciplinei cuvântului pe care secolul al XVIII-lea european a făcut-o inteligibilă, s-a cristalizat incompatibilitatea dintre conceptul de revoluție şi tradiția Vechiului Regim. Acesta este momentul istoric care marchează apariția celor „două Europe” ale lui Serge Berstein şi Pierre Milza.[3] Structurile tradiționalo-autoritariste se mențin atât în estul, cât şi în sudul continentului.

Dar nu Revoluția Franceză în ansamblul ei constituie obiectul analizei de față, ci punctul său culminant, şi anume perioada care a rămas în istorie sub denumirea de „Teroarea”. Ca realitate mai mult sau mai puțin experimentală, dictatura iacobină a anilor 1793-1794 nu poate fi disociată

de artizanul ei principal, Maximilien François Marie Isidore de Robespierre (1758-1794).

Conform lui François Furet, o problemă care nu poate fi exprimată decât cronologic, sub formă de întrebare, este: „ce leagă ’89 de ’93”?[4] Pentru a judeca pe deplin implicațiile de orice natură care au determinat o asemenea succesiune de evenimente, este imperios necesară întoarcerea către rădăcinile, către originile Terorii care a declanşat, în forță, fatidicul secol al XX-lea.

Europa Luminilor era o lume întemeiată pe pasiuni, pe violențe, pe tulburări. În 1789, în

1 Maximilien Robespierre adresându-se Convenției Naționale în 1794.

2 Edmund BURKE, *Reflections on the Revolution in France*, Penguin Books, Londra, p. 92.

3 Serge BERSTEIN, Pierre MILZA, *Istoria Europei*, vol. III, editura Institutul European, Iaşi, p. 332.

4 François FURET, *Reflecții asupra Revoluției Franceze*, traducere de Mircea Vasilescu, editura Humanitas, 1992, p. 24.

Franța, încă exista structura instituțională care va purta din acest moment denumirea de Vechiul Regim; în cadrul său, aristocrația reprezenta clasa privilegiată. Teoretic, monarhul era considerat reprezentantul lui Dumnezeu pe Pământ, voința sa având caracter de lege. Însă, în practică, regelui îi devenise aproape imposibil să obțină supunerea până şi a celor mai apropiați funcționari ai săi. Cu toate acestea, sursa directă a evenimentului nu trebuie căutată în inegalitățile şi privilegiile care caracterizau societatea franceză, ci în gravele probleme financiare ale monarhiei lui Ludovic al XVI-lea (1776-1791). Existente încă de la sfârşitul domniei „Regelui-Soare" – Ludovic al XIV-lea (1643-1715) –, acestea nu vor înceta să se agraveze, un motiv în plus constituindu-l conflictul de peste Ocean. Nici reforma fiscală elaborată la inițiativa controlorilor generali ai finanțelor nu a oferit iluzia supraviețuirii absolutismului regal, astfel că Stările Generale convocate la 1 mai 1789 vor reprezenta scânteia care va declanşa Revoluția. Cu un dublu număr de reprezentanți, starea a treia distruge în scurtă vreme vechiul edificiu, începând reconstrucția din temelii a unei noi societăți. După ce, la 17 iunie, devine Adunarea Națională, câteva zile mai târziu (9 iulie) se va proclama Constituantă. În continuare, ziua de 14 iulie 1789 – căderea Bastiliei – simbolizează prăbuşirea unei epoci şi începutul uneia noi în istoria umanității.

Noile idei suscită vii dezbateri în cercurile europene intelectuale, astfel că marii oameni ai vremii, precum Goethe, Kant sau Fichte, se declară profund ataşați de idealurile revoluționare, în acelaşi timp fiind aspru condamnate de către Papa Pius al VI-lea. *Declarația drepturilor omului şi ale cetățeanului*, votată la 26 august 1789 şi fondată pe principiile iluministe şi pe dezideratul entuziast-utopic de „reapropiere a omului de om"[5], face înconjurul Europei şi creează o imensă prăpastie între trecutul în moarte clinică şi viitorul „luminos". Odată cu limitarea puterii monarhului, libertatea devine cel mai important drept.

După adoptarea *Declarației de Pace Mondială*, la 22 mai 1790, Adunarea Constituantă proclamă instaurarea „dreptului popoarelor", ca replică radicală la „dreptul prinților", care guvernase veacul aflat pe sfârşite. În efervescența generală, arestarea lui Ludovic al XVI-lea, în iunie 1791, la Varennes, nu a constituit nicio surpriză pentru nimeni. Prin Constituția din luna septembrie a aceluiaşi an, noua societate se dorea în slujba naturii şi a rațiunii. Deşi Regele considera că acționează în virtutea dreptului său divin, a-l absolvi de păcate însemna negarea însăşi a Revoluției. Saint-Just se adresa în acest sens noii puteri: „Ludovic nu este doar un acuzat şi voi nu sunteți doar nişte judecători; voi sunteți, nu puteți fi decât oameni de stat şi reprezentanții națiunii. Nu aveți de dat o sentință pentru sau împotriva unui om, ci aveți de luat o măsură de salvare publică, de îndeplinit un act de care depinde destinul națiunii". După condamnarea şi ghilotinarea monarhului la 21 ianuarie 1793, evenimentele deveniseră ireversibile; „orice întoarcere în urmă era pe viitor blocată"[6]. Această chestiune este crucială. Articulată doar de dorința de a înlătura şi distruge simbolul instituției monarhice, execuția lui Ludovic al XVI-lea a oferit viziunea unei mântuiri politico-istorice ispititoare, în fapt instabilă şi mincinoasă.

Anii 1793-1794 constituie, dintr-o perspectivă iacobină a istoriei, apogeul Revoluției Franceze. Dacă liberalii „aruncaseră ancora" în 1789, iacobinii se legitimează de la 1793[7]. Caracteristică este interpretarea acestui an ca moment decisiv al Revoluției, confruntarea nemaifiind între starea a treia şi privilegiați, ci între burghezie şi popor. Dacă 1789 a însemnat prăbuşirea Vechiului Regim, 1793 este anul care „inventează viitorul"[8].

Pe plan extern, situația Franței nu era tocmai fericită. Războiul cu Anglia este declanşat la 1 februarie 1793, acesta reprezentând momentul primei coaliții. Cu excepția Rusiei, toate marile puteri europene s-au aliat împotriva revoluțio-

[5] François FURET, *op. cit.*, p. 112.

[6] Jacques MADAULE, *Istoria Franței*, vol. II, traducere de Eugen Rusu, editura Politică, Bucureşti, 1973, p. 178.

[7] François FURET, *op. cit.*, p. 81.

[8] *Ibid.*, p. 84.

narilor francezi. Criza internă se adânceşte şi izbucnesc noi insurecţii şi tulburări la Vandeea sau Paris. După instituirea Tribunalului Revoluţionar la 12 martie, Danton problematizează chestiunea internă într-un mod cât se poate de cinic: „Să fim noi cumpliţi pentru ca poporul să nu aibă nevoie să fie”...

După pierderea Belgiei şi descoperirea implicită a graniţei de nord, ţările membre ale coaliţiei anti-franceze pun bazele unui plan de împărţire a acesteia la 9 aprilie, la Anvers. Revoluţia capătă acum accente naţionaliste, susţinerea noii ordini devenind sinonimă apărării patriei. Măsurile radicale se succed cu o repeziciune uimitoare, la 6 aprilie 1793 fiind creat Comitetul Salvării Publice, care exercita fără drept de apel puterea executivă. Guvernământul revoluţionar al Franţei, care se sprijinea pe acest Comitet, a fost iniţial o dictatură de război, auto-desemnată să conducă ţara în aceste situaţii extraordinare.

La 27 iulie 1793, Maximilien Robespierre („cel mai mare erou atât al Revoluţiei, cât şi al istoriei întregi”, potrivit lui George Sand) a fost ales de către Convenţia Naţională în Comitetul Salvării Publice. Acesta este momentul istoric (care a durat aproximativ 1 an) care va conduce la odioasa dictatură iacobină. Cu toate că Robespierre nu a fost inventatorul Tribunalului Revoluţionar sau al iacobinismului, el a devenit promotorul acestora printr-o credinţă şi un fanatism care ar putea fi judecate şi psihanalitic, nu doar istoric.

Născut la 6 mai 1758 la Arras, într-o familie săracă, este zdruncinat la 9 ani prin moartea mamei şi prin abandonul tatălui, care nu suportă imensa pierdere. Din acest moment, viaţa sa pare a fi desprinsă dintr-un episod de telenovelă: crescut de rude, reuşeşte totuşi să urmeze Colegiul Ludovic cel Mare, unde se remarcă repede prin studiu intens şi o inteligenţă peste medie. Cel mai bun prieten al său din anii de şcoală a fost Camille Desmoulins, o altă figură importantă a Revoluţiei. O bursă îl ajută să urmeze o şcoală superioară de Drept din Paris şi devine astfel un avocat strălucit. Teoriile lui Jean-Jacques Rousseau (1712-1778) vor exercita asupra lui o influenţă enormă şi vor constitui punctul de plecare al unei noi filosofii asupra vieţii, care va combina elemente de anti-catolicism, anti-monarhie, deism şi democraţie. În perioada tulbure a ajunului Revoluţiei, Robespierre este ales deputat în Stările Generale (luna mai a anului 1789), pentru ca, în scurt timp, să devină membru al Adunării Constituante, noul organ executiv al Franţei. Calităţile incontestabile de orator atrag atenţia conducătorilor Republicii (încă în fază de experiment), constituind legimitatea de care avea nevoie pentru a fi ales lider al clubului iacobin în 1790. Radicalismul şi fervoarea revoluţionară au declanşat conflictul cu girondinii moderaţi (care vor fi înlăturaţi din Convenţia Naţională în mai 1793) şi vor triumfa prin puterea cuvântului talentatului orator. După căderea monarhiei în august 1792, Robespierre a devenit primul deputat pentru Paris în Convenţia Naţională, funcţie care i-a permis să concentreze, în mâinile sale, întreaga putere. Pentru a unifica şi dezlănţui masele în vederea eliminării totale a celor consideraţi drept inamicii Franţei, îşi asumă şi rolul autorităţii spirituale, creând şi oficializând Cultul Fiinţei Supreme, o pseudo-religie bazată pe deism. Astfel a început cea mai haotică şi, poate, cea mai violentă perioadă din istoria modernă a Franţei, iar numele lui Robespierre a devenit sinonim cu crima şi teroarea.

Invadarea Republicii la toate graniţele, la începutul verii 1793, a necesitat măsuri extreme, între care cea mai importantă a fost constituirea unui nou guvern care să facă faţă pericolului cu „maximum de mijloace şi de rapiditate”[9]. În această situaţie disperată, Convenţia Naţională deleagă o parte a îndatoririlor sale Comitetului Salvării Publice şi Comitetului Siguranţei Generale. Primul, reconstituit după eliminările revoluţionarilor Georges Jacques Danton şi Jacques Rene Hebert, a cuprins 12 membri, printre care: Bertrand Barere de Vieuzac, Lazare Carnot, Georges Couthon, M. J. Herault de Sechelles, Maximilien Robespierre, Louis de Saint-Just, J. N. Billaud-Varenne şi J. N. Collot d`Herbois. Într-un timp relativ scurt, cel supranumit „Incoruptibilul” a devenit personajul central, demonstrând

[9] Jacques MADAULE, *op. cit.*, p.183.

un dinamism care l-a individualizat printre ceilalți lideri ai Revoluției Franceze. Expansiunea puterii lui, radicalizarea progresivă şi forța stimulativă nu pot fi atribuite doar puternicei sale personalități sau propriilor intenții sociale, ci, totodată, suportului popular de care a beneficiat, cel puțin în prima parte a dictaturii iacobine.

Comitetul Siguranței Generale, care a inclus nume mai mult sau mai puțin sonore, precum cele ale lui Amar, Vadier sau cel al pictorului David, a fost împuternicit să reorganizeze poliția şi să zdrobească orice rezistență a duşmanilor națiunii. În acest context, el se foloseşte de „Legea suspecților" din septembrie 1793, care enumera categoriile de cetățeni suspectați de acțiuni contra-revoluționare[10]. „Sfânta" ghilotină, ale cărei virtuți erau preamărite, a devenit noul instrument al justiției republicane. Judecata şi execuțiile în public, practicate la ordinea zilei, erau considerate inevitabile şi chiar educaționale. Până în iulie 1794, aproximativ 2400 de parizieni şi 30.000 de cetățeni francezi şi-au pierdut viața în numele „nobilului" ideal revoluționar al liderului Comitetului Salvării Publice. În felul acesta, iacobinii au instituit în Franța ceea ce va reprezenta o marcă a secolului al XX-lea – partidul unic.

În paralel cu sângerosul ritual din piețele publice, poporul francez este supus unei importante acțiuni de descreştinare şi de propagare a cultului martirilor Libertății. În cursul verii anului 1793, iacobinii înlocuiesc tradiția catolică – ce a continuat să fie practicată doar în cadrul bisericilor – cu noul cult al afirmării principiilor egalitare, al laicității şi supra-estimării Omului ca Ființă Supremă[11]. Cu toate acestea, Robespierre a interzis suprimarea definitivă a religiei creştine, o astfel de acțiune politică fiind o eroare strategică.

În plan economico-militar, cele mai urgente probleme erau: procurarea echipamentului şi a armelor esențiale pentru efortul de război, precum şi aprovizionarea cu alimente a populației civile. La 14 august, capul regimului declara la clubul iacobinilor că „această idee mărinimoasă, dar poate prea entuziastă, a unei mobilizări masive, este inutilă", pentru că „nu oamenii ne lipsesc, ci virtuțile patriotice în inimile generalilor noştri". Două zile mai târziu, Comitetul Salvării Publice a hotărât să parcurgă toți paşii necesari în vederea inevitabilei mobilizări. Mobilizarea generală corespundea în fapt mentalității revoluționare; asigurând francezilor o superioritate numerică, ea menținea vie speranța victoriei asupra inamicilor externi. „Legea maximului general" din 22 septembrie 1793, prin care a fost mărit prețul alimentelor şi al produselor de strictă necesitate, a stârnit reacțiile aprinse ale comercianților, aceştia încercând să o evite pe cât posibil. Decretele din Ventose[12] ale lui Saint-Just (26 februarie şi 3 martie 1794) au confiscat bunurile suspecților, pe care le-au împărțit combatanților revoluționari. Franța este acum foarte departe de *Declarația drepturilor omului şi ale cetățeanului*, care proclamase caracterul sacru şi inviolabil al proprietății[13].

În exterior, datorită tacticii lui Carnot, succesul a fost deplin. În sud-est, atât Lyonul, cât şi Toulonul capitulează în octombrie, respectiv decembrie 1793, dar Napoleon Bonaparte se evidențiază aici pentru prima dată. Vandeea reprezintă, poate, cel mai important succes al trupelor franceze, aici remarcându-se marii apărători ai Mainzului. Din multe puncte de vedere, războiul se încheiase, la sfârşitul anului 1793, în Vandeea. Superioritatea numerică a compensat puțina experiență şi slaba pregătire combativă a luptătorilor francezi. La 8 septembrie, Houchard eliberează Dunkerque-ul, însă este ghilotinat pentru că nu a valorificat pe deplin însemnătatea victoriei. La 15 octombrie, Jourdan l-a obligat pe Coburg să ridice asediul fortăreței Maubeuge; la 26 decembrie, Hoche i-a obligat pe austrieci să treacă Rinul înapoi, iar pe prusaci să înceteze asediul cetății Landau[14]. *(Va urma)*

10 *Ibid.*, pp. 183-184.

11 Albert SOBOUL, *Revoluția Franceză, 1789-1799*, traducere de C. Borănescu, editura Ştiințifică, Bucureşti, 1962, pp. 308-309.

12 Ventose – luna a şasea a calendarului revoluționar (19 februarie – 20 martie).

13 Jacques MADAULE, *op. cit.*, p. 186.

14 *Ibid.*, pp. 187-189.

Iubita locotenentului Greceanu

Daniel Focșa

Un proces al comunismului – pentru care este deja târziu, dar, într-un fel, niciodată nu ar fi *prea târziu* – ar semăna cu un puzzle care, piesă cu piesă, detaliu cu detaliu, ar contura imaginea de ansamblu a suferinței, a rezistenței şi a ororii. "Sunt lucruri pentru care omul nu este făcut" spunea Tudor Greceanu în dialogul înregistrat nu cu mult timp înainte de sfârşitul său. Când am descoperit figura acestui om excepțional, prima dată în memoriile lui Ion Pantazi, *Am trecut prin iad*, apoi prin 1995, la "Memorialul durerii", nu bănuiam adâncimea dramei prin care trecuse.

Tudor Greceanu (Dido, pentru prieteni şi camarazii din aviație), unul dintre cei mai buni piloți români de vânătoare, "răsplătit" de regimul comunist cu o condamnare la moarte, 16 ani de puşcărie executați efectiv, torturi, umilințe şi o viață frântă, a apucat să trăiască, după 1989, exact atâția ani cât să guste marea dezamăgire a revoluției furate şi a teribilei inerții a comunismului, metamorfozat iute în regim "democratic" şi "capitalist" cu aceiaşi oameni vechi şi pătați.

Din păcate, pilotul nu a mai apucat să aştearnă pe hârtie tot ce avea de spus, tot ce ştia şi trăise. Întâmplarea face ca, din trei mărturii distincte, să pot reconstitui o frântură dintr-o poveste de dragoste trăită de el în timpul războiului, şi spulberată, o dată cu viața celei care l-a iubit, de acelaşi regim comunist care îl va strivi şi pe el, câțiva ani mai târziu.

Totul a început în 1943, pe aerodromul de la Pavlograd. După dezastrul de la Stalingrad, după lupte care decimaseră celebrul Grup 7 Vânătoare, din care făcea parte Greceanu, această unitate este primită, pentru câteva luni, în cadrul prestigioasei flotile germane "Udett". Încă din prima zi, de la prima misiune, comandantul grupului,

slt. av. Tudor Greceanu

Radu Gheorghe, căzuse în luptă. Tudor Greceanu, în cartea sa de memorii apărută postum, *Drumul celor puțini*, evocă aceste zile pline de primejdia cotidiană a morții, dar neotrăvite, pure.

„La popotă, unde ofițerilor români li se rezervaseră două mese pe tură, am avut marea surpriză de a fi primiți de o doamnă. O doamnă foarte frumoasă şi tânără, extrem de bine îmbrăcată, chiar elegantă, care s-a prezentat "Lili" şi ne-a condus la locurile rezervate.

Această doamnă ne-a prezentat plină de tact condoleanțele de rigoare pentru pierderea comandantului de grup, a dat dispoziții să fim serviți după ce s-a interesat foarte atent de eventualele noastre preferințe, ne-a servit cu un "stempel" de "Steinhager" (un păhăruț de băutură foarte tare, care era singurul admis pentru tot cursul zilei), după care, cu de la sine putere, ne-a întrebat dacă am dori un al doilea, dar noi am refuzat. Ulterior, atât de la ea cât şi de la piloții nemți am aflat mai multe despre această persoană.

Războiul şi condițiile de front generează o oarecare delăsare la luptători, se îmbracă mai neglijent, se bărbieresc mai rar sau deloc, limbajul devine argou (adesea colorat negativ), curățenia lasă de dorit, iar bunele maniere au de suferit. Ştiind toate acestea, comandamentele superioare germane instituiseră o şcoală şi examene foarte severe pentru voluntare, de cea mai selectă cali-

tate şi de o moralitate absolut incontestabilă, care după ce treceau printr-o selecţie riguroasă erau trimise pe front la unităţi de aviaţie (am auzit că şi la bazele navale) cu unicul scop de a întreţine atmosfera decentă şi civilizată care se cade unei unităţi a unei armate demne şi moderne.

Lili era direct sub aripa protectoare a lui Wilke, care îi dăduse atât o sumă de sarcini foarte neobişnuite, cât şi puteri tot atât de neobişnuite, de care dădea socoteală exclusiv comandantului de flotilă. Lili dispunea de alcătuirea meniurilor, de alegerea alimentelor, de "răsfăţarea" gastronomică a celor cu preferinţe, dacă ea le considera justificate, sau a celor care se distingeau în luptă sau primeau decoraţii. Lili avea drept de veto în materie de băutură, dar şi dreptul, cu discernământul ei de femeie, să dea şampanie franţuzească celui care ocazional ar fi avut "nevoie" de aşa ceva.

Dacă însă cineva, oricine ar fi fost, ar fi îndrăznit să se lege de Lili sau să fie nepoliticos cu ea, zbura din unitate fără drept de apel. Mi s-a povestit de două asemenea cazuri destul de recente (două şi trei luni) în care Wilke, deşi unul dintre ei era purtător de "Ritterkreutz", îi dăduse pe amândoi afară din flotila "Udett" fără nicio discuţie.

Lili atrăgea, cu multă drăgălăşenie şi bun simţ, atenţia celui sau celor care eventual făceau concesii curăţeniei sau ţinutei personale la popotă, cazinou sau în relaţiile cu semenii lor. Lili era o realitate !"

În 2001, când am citit cartea de memorii a lui Greceanu, acest personaj feminin ilustra doar un detaliu inedit al războiului, şi atât. Nu bănuiam că şi Lili era candidată la drama care avea să-l îmbrăţişeze pe Dido încă de atunci, de la finele războiului, şi care nu avea să-i mai dea drumul până la moarte.

A trebuit să treacă aproape zece ani, şi, într-o discuţie avută cu un distins istoric, mai în vârstă, care îl cunoscuse personal pe pilot, să aflu încă ceva despre rolul acestei femei în viaţa lui. Între cei doi, încă de atunci, de pe aerodromul de la Pavlograd, se ţesuse o poveste de dragoste, care a făcut-o pe frumoasa nemţoaică să-l urmeze pe aviator la Bucureşti. Apoi să se logodească. O poveste începută atât de frumos şi strivită, ca multe altele, de război şi de... politică. (Dacă este să-l credem pe Clausewitz, războiul nu este decât o continuare a politicii, cu alte mijloace). A urmat, deci, amestecul impur al celor două, de la 23 august 1944, şi germanii ne-au devenit peste noapte inamici, în timp ce ruşii continuau să ia prizonieri pe Prut. Lili riscă totul şi alege să rămână cu Dido. Rămâne în apartamentul lui din Bucureşti, în timp ce pilotul, militar fiind, trebuie să-şi urmeze unitatea, plecând din Capitală. Actul de curaj, de dragoste şi de fidelitate, şi, de ce nu, de jertfă al femeii o va costa totul. În jur de 1 septembrie, ruşii întră în Bucureşti. Ca peste tot unde păşeşte această armată, încep tâlhăriile, omorurile, furturile şi violurile. Şi, ca pretutindeni, se găsesc câţiva ticăloşi autohtoni care să denunţe. Câţiva vecini care nu-şi pot refuza plăcerea de a denunţa, de a distruge o viaţă sau mai multe. Autorităţile militare sovietice sunt informate ca în imobilul X, de la adresa Y, la domiciliul lui Greceanu Tudor, se ascunde o nemţoaică. Sovieticii vin, intră acolo şi o găsesc....

Dacă aş fi regizorul unui film, la această scenă, mult prea grea, mult prea dureroasă, ecranul s-ar face negru. Pe acest fond, textul – halucinant – al lui Ilya Ehrenburg, publicat atunci, spre sfârşitul războiului, ar spune totul:

"Ucideţi, ucideţi! Printre germani nu există nevinovaţi, nici printre cei vii, nici printre cei ce sunt gata să se nască. Executaţi instrucţiunile tovarăşului Stalin, nimicind pentru totdeauna bestia fascistă în bârlogul ei. Zdrobiţi, prin violenţă, orgoliul femeilor germane. Luaţi-le ca pradă legitimă. Ucideţi, ucideţi, viteji soldaţi ai Armatei Roşii, în asaltul vostru irezistibil !"

Lili nu a avut norocul să fie ucisă.

Distinsul istoric nu ştia mai departe ce s-a întâmplat cu ea, însă revăzând, după mulţi ani, episodul din "Memorialul durerii" dedicat lui Tudor Greceanu, am aflat. Aşa că ultima scenă a tristei poveşti ar fi aceea în care ofiţerul, împreună cu Grupul 9 Vânătoare, revine din Cehoslovacia, în mai 1945. Încă de la sosire, pe aerodrom, Dido află că Lili, care primise ordin de deportare în URSS, în lagărele din regiunea Donbas, se sinucisese la Bucureşti.

Dacă pentru pilot aveau să urmeze ani mulţi de temniţe, umilinţe şi interminabile pierderi, aş putea spune că ceea ce se petrecuse cu logodnica lui nu a fost decât un trist început.

Rarău, culme a spiritualităţii româneşti

„Lui Dumnezeu trebuie să-i dăm ceea ce avem cu inima, prin rugăciune, în Duhul Sfânt“.

Sandu Tudor

Erast Călinescu

Vizionarul indian Sundar Singh, care s-a convertit de la budism la creştinism, în una din scrierile sale a făcut afirmaţia surprinzătoare că, într-o revelaţie, a văzut ”Muntele Sfânt al Rarăului, ca fiind *vârful lumii*”.

Părintele Gheorghe Calciu, personalitate a ortodoxiei noastre, exprima, într-o scriere, în esenţă, acelaşi lucru “...schitul de la Rarău, poate cel mai apropiat de inima lui Dumnezeu...”.

Două afirmaţii, din surse total diferite, (dar care ar putea avea acelaş izvor!) nu pot fi deloc întâmplătoare şi merită să ne întrebăm în ce constă, oare, bogăţia spirituală concentrată pe acest meleag din Carpaţii Bucovinei ?

Este ceea ce încearcă să răspundă, în limitele posibile, articolul de faţă – prin fapte istorice, precum şi prin mărturii culese şi întâmplări trăite de autor, în această zonă binecuvântată –, cu menţiunea că istoria Rarăului nu va putea fi scrisă în întregime decât atunci când vor fi restituite documentele confiscate de la mânăstiri de către regimul comunist.

Stareţul Daniil Tudor

În anul 1955, într-o scurtă vacanţă, am cutreierat munţii Bucovinei, împreună cu un prieten. Aşa am ajuns şi la Schitul Rarău (astăzi, mânăstire), pe care îl vizitam a treia oară şi pentru care simţeam o atracţie sufletească neînţeleasă, la mintea mea de atunci – dar pe care o voi înţelege mult mai târziu, când rugăciunile la icoana Maicii Domnului, făcătoare de minuni şi izvorâtoare de Mir, îmi vor aduce împliniri, care mai înainte, în slaba mea credinţă, îmi păreau utopice.

Ajunşi la schit, un călugăr îl anunţă pe stareţ că au venit doi drumeţi care cer găzduire. Îl aşteptam în curte. Când stareţul a deschis uşa chiliei, ochii mei curioşi au observat pe unul dintre rafturile cu cărţi un rând de volume, frumos legate, pe care scria mare ”VOLTAIRE”, amănunt care mi s-a părut ciudat pentru un călugar. Sentiment care a sporit când a apărut stareţul, cu făptura sa înaltă, îmbrăcat într-o rasă mătăsoasă şi cu mâinile fine şi îngrijite.

Dar când am început să fotografiez prin curtea schitului şi am observat că stareţul parcă evită să fie fotografiat, m-am gândit ca părintele este, de fapt, un intelectual de mare clasă, care a ajuns, probabil ca surghiunit, la Schitul Rarău. Totuşi, pozînd un cal care păştea prin curte, am reuşit să-l fotografiez şi pe stareţ.

Pentru ca, abia după 45 de ani, citind materiale despre Daniil Sandu Tudor şi Rugul Aprins al Maicii Domnului, să-mi dau seama că dânsul era

starețul de pe fotografia mea și că era tocmai după o perioadă de închisoare, în timpul căreia un anchetator îi spusese: ”Ai vrut să dai foc partidului communist, cu rugul tău aprins!”

Apariția unui astfel de părinte-stareț mi-a părut cu atât mai ciudată cu cât, în urmă cu cinci ani, fusesem întâmpinat la schit de un stareț tânăr, cu ochi verzi și barbă roșcată, care era așezat desculț pe iarbă, cu o damigeană lângă el, și care îmi răspunsese la ”Sărut mâna, părinte”, cu ”Noroc, tovarășe!”. Mai târziu am aflat că toți călugării, împreună cu starețul Filaret Gămălău, fuseseră arestați de securitate și înlocuiți cu o ”echipă nouă”, din care presupun că o parte rămăseseră să-l ”ocrotească” pe noul stareț, părintele Daniil - Sandu Tudor.

Părintele Daniil - Sandu Tudor (1896-1962) a fost în tinerețea sa ofițer de marină, profesor, poet și publicist antifascist. În anul 1938 face o călătorie la Muntele Athos, unde cunoaște de la marele sihastru Iosif “Nectarul cel dulce al rugăciunii arzătoare, curate și smerite a inimii”.

Dar decisivă pentru călugărie i-a fost minunea dumnezeiască prin care a scăpat cu viață dintr-o prăbușire de la 2.000 metri, cu avionul său personal. Se călugărește la Mânăstirea Antim, din București, unde organizează și conduce mișcarea ”Rugul Aprins – nucleu de iradiere duhovnicească”, la care au participat o serie de personalități ale vieții religioase și culturale românești.

Urmărit de autoritățile comuniste, Sandu Tudor, călugărit sub numele Agaton, reușește săși întârzie arestarea și se retrage în sihăstrie, în ținutul Sihla-Neamț. Cei care l-au cunoscut în această perioadă spuneau că ajunsese la Rugăciunea Înaintevăzătoare. Știa dinainte cine va veni la el și ce dorea să-i spună. Doi propagandiști atei, trimiși să-i convingă pe călugării tineri că Dumnezeu nu există, au fost convertiți, după trei ore de discuții cu părintele, s-au lepădat de satana, au mers la biserică și s-au spovedit. După ieșirea din închisoare, în anul 1954, părintele Agaton - Sandu Tudor a primit marea schimă monahală, sub numele de Daniil, și a fost trimis ca stareț la Schitul Rarău.

Părintele Gheorghe Calciu rezumă această uimitoare ascensiune astfel: “Intrând în monahism de două ori, prima dată pe poarta mai largă, ca monahul Agaton și apoi pe o poartă mai strâmtă, ca ieroschimonah și schimbându-și numele în Daniil, Sandu Tudor s-a mistuit pe sine într-un urcuș desăvârșit al înduhovnicirii, învingându-și limitele, transfigurându-le, ajungând la *Schitul Rarău, poate cel mai apropiat de inima lui Dumnezeu și luminând de aici, prin candela făpturii sale, până departe, spre ungherele țării*”.

Starețul Daniil era un duhovnic râvnitor, plin de Duhul Sfânt, care a convertit pe mulți oameni la credință, a izbăvit de păcate pe mulți și a vindecat pe mulți suferinzi. Astfel, în anul 1957, părintele Silvestru, cel mai bătrân dintre călugări, a paralizat, pierzându-și graiul și auzul. Starețul Daniil Tudor, împreună cu soborul schitului, s-au rugat pentru el, la Sfânta Liturghie, la Acatist și la Sfântul Maslu. A doua zi de Crăciun, de Soborul Maicii Domnului, în timp ce se citea Acatistul Bunei Vestiri, părintele Silvestru a venit singur în biserică și a început să cânte, în fața Icoanei Făcătoare de Minuni, împreună cu toată obștea, condacul ”Apărătoare Doamnă”. În anul 1955 a fost adusă la schit o femeie demonizată, cu fața desfigurată, ochii înroșiți și părul răvășit și care urla ca toate animalele. Demonul din ea nu o lăsa să facă sfânta cruce. Starețul Daniil Tudor i-a făcut Sfântul Maslu și i-a citit Moliftele Sfântului Vasile cel Mare, lângă Icoana Făcătoare de Minuni a Maicii Domnului. Când a fost blestemat diavolul, ca să iasă din femeie, părinții au văzut o lumină dumnezeiască ieșind din sfânta icoană, iar demonizata a deschis gura și s-a auzit un răcnet neomenesc, care a zguduit toată biserica. Femeia a fost aruncată jos și a căzut în nesimțire. Când și-a revenit, a spus: “Mamă, m-a vindecat Maica Domnului. M-a atins cu mâna și a alungat diavolul din mine”.

Când a apărut cartea de propagandă ateistă “Biblia hazlie”, de Lev Taxil, starețul Daniil a scris o critică severă și documentată. Aceasta a declanșat urmărirea sa de către autoritățile comuniste. În luna iunie 1958, “după ce a slujit utrenia – slujba de noapte, și-a cerut iertare de la toți viețuitorii schitului și i-a întărit duhovnicește. Apoi le-a spus că Dumnezeu i-a vestit că va fi arestat și că va muri în închisoare, mărturisindu-L pe Mântuito-

Mănăstirea Rarău

rul Iisus Hristos. A fost condamnat la 25 de ani temniță grea, pentru «activitate mistică dușmănoasă împotriva clasei muncitoare». A trecut în lumea drepților după patru ani de bătăi și lanțuri, făcând un ulcer perforat, care nu a fost tratat. A decedat în octombrie 1962, la Aiud. Locul de înmormântare este necunoscut.”

Mânăstirea Rarău

Muntele Rarău (1540 m.) este situat între două văi: valea Moldovei și valea Bistriței.

Urcând muntele de la valea Moldovei, din Câmpulungul Moldovenesc, ajungi într-o oră bună în Poiana Sihăstriei. Acesta era locul în care era situat Schitul Rarău, în vremea stăpânirii austro-ungare. Granița românească trecea mai sus, pe culmea muntelui. În anul 1992, câmpulungenii au ridicat, în numai doi ani și trei luni, pe locul vechiului schit, mânăstirea Sihăstria Rarăului, cu toate chiliile și cu gospodăria anexă. Continuând urcușul, după un popas sub troița de la Izvorul lui Codreanu, loc în care Corneliu Codreanu a stat retras, în post și rugăciune, timp de o lună, pentru a decide linia de luptă a Mișcării Legionare, ajungi în alt ceas bun la Pietrele Doamnei, doi colți enormi de stâncă, în despicătura cărora zace zăpadă veșnică. Și după ce îți ”tragi sufletul” la cabana Rarău, pornind pe coborîșul dinspre valea Bistriței, nu se poate să nu ajungi la fostul schit, devenit Mânăstirea Rarău, așezată într-o poiană, la 1243 m altitudine, din care se deschide

o vedere de ansamblu a munților învecinați, o panoramă de neuitat, care te fascinează prin măreția creației lui Dumnezeu.

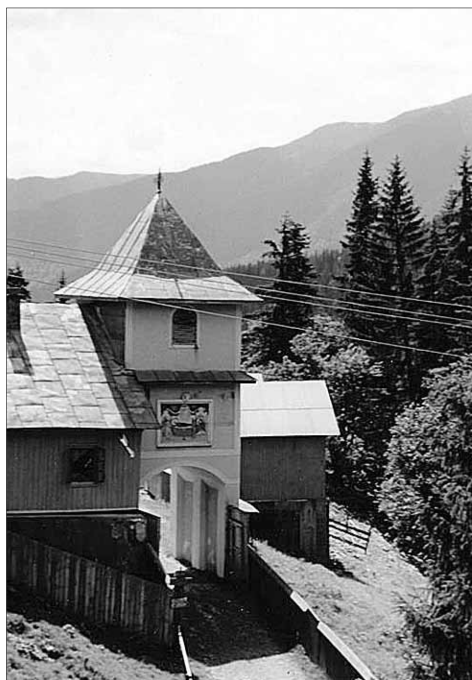
Istoricul Mânăstirii Rarău începe în anul 1538, când voievodul Petru Rareş a pierdut domnia Moldovei şi a trecut muntele Rarău cu o armată de 3.000 de oşteni. Fiind înconjurat de 30.000 de tătari, vodă ar fi ascuns tezaurul țării între Pietrele Doamnei, iar soția şi copiii săi ar fi fost adăpostiți de sihaştrii care se nevoiau prin acele locuri. Aceştia l-au binecuvântat şi i-au proorocit că va domni din nou. Locul tezaurului fiind descoperit de căpeteniile tătarilor, dar când au vrut să-l dezgroape, o stâncă s-a prăvălit peste ei, omorîndu-i. Aceasta i-a înspăimântat pe ceilalți şi au părăsit locul.

Ajuns iar la domnie (1541-1546), Petru Rareş a ctitorit Schitul Rarău, cu hramul Adormirea Maicii Domnului, în Poiana Sihăstriei.

În anul 1798, Icoana Maicii Domnului, Făcătoare de Minuni, dispărea mereu din fața altarului, iar sihaştrii o găseau la ieşirea din biserică. La rugăciunile lor, Maica Domnului le-a revelat că trebuie să mute Schitul pe cealaltă parte a Rarăului, în România, căci austriecii generalului Bucow, intenționează să-l distrugă. Atunci, stareţul Sisoe a făcut priveghere de toată noaptea, împreună cu tot soborul şi apoi a încărcat catapeteasma bisericii, odoarele, cărțile de cult şi puțina avere a schitului, pe 30 cai, pornind să traverseze muntele. Sfânta Icoană i-a călăuzit prin pădure, la adăpost de grăniceri şi s-a oprit într-o poieniță, unde a fost luminată de Duhul Sfânt, iar locul s-a umplut de bună mireasmă. Acolo s-a ridicat altarul şi s-a făcut priveghere şi liturghie de mulțumire.

Aflând de această minune, boierul Balş din Broşteni a donat Schitului 600 hectare de pământ şi pădure, trei stâni de oi şi o moară.

Cu trecerea anilor, Sfânta Icoană s-a învechit şi deteriorat. În anul 1935, părintele Martinian Conuț a mutat-o din fața catapetesmei, în pronaos. A doua zi însă paracliserul a găsit-o din nou în fața catapetesmei. La rugăciunile stareţului, Maica Domnului i-a spus să-I facă o strană în fața catapetesmei, pe sub care să treacă credincioşii şi li se vor împlini rugăciunile. Atunci, Sfânta Icoană a fost trimisă la un meşter din Bacău, care a

îmbrăcat-o în argint. Pe drumul de întoarcere la schit, Icoana Sfântă a făcut nenumărate minuni prin satele prin care a trecut şi a ajuns acasă în vinerea din Săptămâna Luminată. Pustnicii trăitori pe Rarău spun că Icoana este asemenea, ca daruri dumnezeieşti şi ca putere, cu Icoana ”Portaisa” din Sfântul Munte Athos.

În anul 1997, s-a luat initiativa publicării unei cărți închinate Icoanei Făcătoare de Minuni de la Mânăstirea Rarău, îngrijită de tânărul monah Cleopa. ”În ziua de 26 iunie, ne-am rugat şi apoi am pozat Icoana, pentru a folosi fotografia la tipărirea cărții... Din Sfânta Icoană, prin gura Maicii Domnului, a început să izvorască mir, sub forma unor picături mici, pe o suprafață de doi centimetri patrați. Această minune este Cuvântul plin de Har şi de mireasma Duhului Sfânt, cu care Maica Domnului se roagă pentru noi şi ne binecuvântează.”

Mirul izvorăşte mai tare din icoană la praznicele Maicii Domnului, când vin creştini şi se roagă fierbinte sau când se tipăreşte o nouă carte. Vineri, 24 iulie 1998 a sosit la mânăstire un grup de credincioşi, însoțiți de preotul lor, şi au citit în fața Icoanei “Acatistul Rugului Aprins al Mai-

cii Domnului". La sfârşitul rugăciunii, din Sfânta Icoană a izvorît mir, iar biserica s-a umplut de mireasma Duhului Sfânt.

La intrarea în biserica Mânăstirii Rarău, îţi atrage atenţia un fragment alb de cruce sfărâmată, cu o inscripţie ştearsă de intemperii. Acesta este o parte din crucea ridicată de credincioşii din Câmpulungul Moldovenesc în Poiana Sihăstriei, pe locul de pe care a fost mutat, în anul 1798, vechiul Schit Rarău.

În timpul prigoanei comuniste, un activist a fost trimis să distrugă această cruce. După un timp de la distrugerea crucii, activistul şi un grup securişti s-au oprit la Mânăstirea Rarău, unde au aflat un singur călugăr, pe părintele orb Nicodim, pe care comunistul l-a tras de barbă, l-a bătut şi l-a batjocorit.

Părintele i-a spus că Dumnezeu îl va certa pentru faptele sale, iar individul i-a cerut să i-L arate pe Dumnezeu. Atunci, părintele i-a proroocit că Îl va vedea pe Dumnezeu până să ajungă acasă. La întoarcere, când au ajuns în Poiana Sihăstriei, lângă locul unde a distrus crucea, maşina s-a răsturnat şi a luat foc, ceilalţi s-au salvat, numai activistul a murit ars, prins sub o roată a maşinii.

Despre părintele Nicodim se povesteşte că în tinereţe a fost un creştin evlavios, care a făgăduit Maicii Domnului că după pensionare se va călugări la Mânăstirea Rarău. Dar odată pensionat legăturile lumeşti îi dădeau mereu alte ocupaţii şi griji, care îl împiedicasă-şi ţină făgăduinţa. Într-o zi însă Maica Domnului l-a orbit şi nu mai vedea decât drumul spre Mânăstire. Astfel a ajuns monahul Nicodim la Mânăstirea Rarău, să se îngrijească de mântuirea sufletului său.

Părintele Paisie Duhovnicul, care a stat numai timp de un an la Rarău, scrie: "Cel mai sporit dintre călugări era părintele Nicodim, un călugăr orb, tare iscusit în credinţă şi în sfaturi duhovniceşti. Veneau mulţi credincioşi la el şi se întorceau bucuroşi la casele lor."

Stareţul Filaret Gămălău

În septembrie 1996, am urcat la Mânăstirea Rarău pe versantul muntelui dinspre valea Bistriţei. Drumul de acces, pornind din satul Chiril, urcă frumos pe munte, oferind privelişti încântătoare, şi este şi mai uşor decât cel dinspre Câmpulung, de pe valea Moldovei.

Veneam de la Vatra Dornei şi ni se făcuse o foame aşa cum numai aerul de munte ţi-o poate face. La mânăstire, picaţi parcă anume la ora cinei, ne aştepta un borş de legume grozav şi o straşnică tocană de hribi cu mămăligă aburindă. Toate răspândeau o aromă ameţitoare. După ce ne-am ospătat pe cinste, cerând încă o porţie, am urcat la chilia vechiului nostru prieten, monahul Clement, un bătrânel adus de spate care, când îl pozam, rugându-l să stea mai drept, ne spunea: "Hai, mai repede, că obosesc..."

În calitate de grădinar al mânăstirii, părintele Clement se bucura de fiecare dată când îi aduceam seminţe din Canada şi, când avea, ne cinstea cu câte un păhărel de vin „de la mânăstire".

În mijlocul chiliei, trona mereu un stativ, ca pentru note muzicale, cu câte o carte groasă pe el, care, ne spunea părintele, îl obligă să stea în picioare şi să nu adoarmă, când citeşte din cărţile sfinte. Încântarea noastră însă era mare când părintele ne povestea din viaţa lui şi din ispitele diavolului, cu care trebuie să se lupte chiar şi atunci.

Dar când paşii m-au purtat din nou la mânăstirea Rarău, bunul nostru monah Clement era deja mutat dintre noi. Călugării povesteau că aflase data morţii sale, cu două săptămâni înainte, de la o bătrână pustnică, necunoscută de el până atunci, care a coborît din munte şi a venit să i-o vestească. Şi i-a mai spus că pe muntele Rarău mai vieţuiesc şi se roagă pentru noi vreo zece pustnici, din care doi sunt pustnici îngereşti, căci singura lor hrană este rugăciunea.

A doua zi, după Sfânta Liturghie a sărbătorii Zămislirii Sfântului Ioan Botezătorul, am coborît în Chiril şi am pornit-o, pe o ploaie subţirică de munte, spre satul Crucea, în căutarea Părintelui Filaret Gămălău, fost stareţ al Schitului Rarău, între anii de mare restrişte 1944-1948.

Oamenii din sat îl numesc "sfântul nostru" şi ne-au condus imediat la casa sfinţiei sale. Înalt, cu o frumoasă barbă albă, părintele ne-a primit cu o deosebită amabilitate, ne-a binecuvântat, ne-a

servit cu câte o cafea şi ne-a povestit din cele trăite în tinerețe. “Eu am făcut frontul de răsărit fără să trag un foc de puşcă! Eram radio-telegrafist la un comandament româno-german. În anul 1944 am fost hirotonit preot şi trimis stareț la schitul Rarău... Imediat după 23 august 1944, au venit la mine trei nemți fugari, pe care îi cunoscusem pe front şi pe care îi prinsese 23 august la Ploieşti. M-au rugat să-i primesc, pentru ca să nu cadă in mâna ruşilor. Cum să nu-i primesc? Unul s-a îmbrăcat ca tăietor de lemne şi a plecat. După vreo trei luni, mi-a scris din Viena. Altul, a plecat şi el şi n-a mai dat semn de viață. Al treilea, cu gradul de maior, a rămas.

L-am învățat româneşte şi l-am îmbrăcat călugăr şi a stat neamțul la mine, la schit, timp de patru ani. În anul 1948, în timp ce eu eram plecat cu treburi la Câmpulung, a venit la schit un preot-inspector, şi cum era vremea de vecernie, i-a spus neamțului să slujească. Neavând încotro, acesta i-a mărturisit povestea sa. Am fost arestați amândoi. Neamțul n-a mai dat semne de viață, iar eu am fost anchetat, dar eliberat după o lună, fiind pus sub supraveghere.”

Ruşii ocupaseră țara, dar oamenii tot mai sperau că “vor veni americanii” şi se temeau de ce vor face ruşii în retragere. Cu grija asta, părintele Filaret s-a sfătuit cu un doctor din Câmpulung, Gheorghe Vasilache, cum să apere populația. Şi cum pe ”Dosul Rarăului” avuseseră loc lupte crâncene, au strâns numeroase arme şi au organizat împreună ”Gărzile Decebal”, o unitate de partizani care număra peste 300 luptători din patru județe, cu locul de adunare la Schitul Rarău. Dar, ca mereu în istoria noastră, a apărut şi un trădător, un pictor de biserici. “Ce a urmat apoi?! Doamne! Ne-or arestat şi ne-or dus întâi la Piatra Neamț. Şi au început bătăile cumplite... Apoi la Suceava. Acolo, şeful anchetei era unul Popic, un evreu... Şi mai era unul Marici, un lipovean. Din cizmar îl făcuse securitatea locotenent major. Bătea grozav. Pe cei condamnați la moarte el îi executa, cu mâna lui. Îi ducea la cimitir şi acolo îi împuşca. Cu un glonț în ceafă. Model sovietic. A

Pr. Daniil s-a ferit de aparatul de fotografiat, dar tot a fost surprins de Erast Calinescu

urmat procesul la tribunalul Suceava. La proces au fost judecați 84. Dar noi eram atunci, în organizație,câteva sute. Au scăpat mulți. Eu am fost condamnat la moarte. Asta a fost la 1 septembrie 1950. Eram într-un subsol, toți cei 11 condamnați la moarte, toți în lanțuri. La care le tăia lanțurile seara, știam că noaptea îi duce să-i execute. La care le tăia dimineața, știam că li s-o comutat pedeapsa. În noaptea aia, îi executase pe doi. S-au spovedit la mine, prin pǎrete. Mi-au spus: «Părinte, ne ducem». Şi le-am zis rugăciunile care se zic, de dezlegare. Pe la miezul nopții, numai ce au venit doi civili şi i-au luat. I-am văzut prin vizetă. Nouă ne-au comutat pedeapsa în muncă silnică. La toți, pe viață, mie la 25 de ani. După o vreme, ne-au dus la Jilava, apoi la Aiud. Acolo am întâlnit mulți oameni de seamă ai țării. Eram în Zarca, cu "cei mai periculoşi". Apoi, pe cei mai tineri ne-au dus pe celular, ca să ne scoată la muncă, în fabrica închisorii. Viața, foarte grea. Foamete, bătăi. Băteau gardienii grozav. Până la moartea lui Stalin, în 1953. Apoi au mai slăbit-o. Prin 1956-1958 au început iar: era după revoluția din Ungaria. Atunci s-or sinucis mulți.

Mi-am pus şi eu în gând să termin cu viața asta. Mă pregăteam să sar cu capul în jos între scări în dimineața următoare. Dar în noaptea aceea am visat că s-a deschis uşa la celulă şi a apărut un om înalt, într-o cămaşă albă până la pământ, sclipitoare, cu părul lung şi castaniu şi cu stigmate la mâini şi la picioare. M-a întrebat: «Ce vrei să faci? Uiți că ai fost slujitor la altarul Meu?» Atunci, eu l-am recunoscut că e Mântuitorul nostru şi i-am zis: «Doamne, dacă mi-ai dat sarcină atât de grea, dă-mi şi puterea să o duc». Mi-a răspuns: «Vei avea!» Şi a dispărut.

Dimineața, când m-am trezit, mi se părea că sunt cel mai tare om din lume. Am simțit că am atâta stăpânire în mine... ceva grozav! În cei cinci ani de puşcărie care au urmat, cu toate persecuțiile grele pe care le-am suferit, aveam puterea să nu le mai bag în seamă. Aveam mereu în față Omul care mi-a intrat în celulă şi vorbele lui.

De curând, când a fost adunarea aceea la Aiud, a foştilor deținuți, eu n-am ştiut de adunare, că m-aş fi dus .Să mai văd odată celula ceea, 297.

În 1964, mi-au dat drumul din puşcărie. Am lucrat ca muncitor la o mină, la Leşul Ursului. Un părinte din comuna mea, Crucea, m-a îndemnat să cer o parohie. M-am dus la mitropolitul Iustin Moisescu, la Iaşi, care apoi a ajuns patriarh. Mi-a spus: «Nu te-am pus eu să faci politică. Du-te de aici!». Am cerut să recunoască faptul că nu am fost caterisit şi au recunoscut. M-am dus la Arad, la episcopul Teoctist Arăpaşu, devenit mai târziu patriarh. Fuseserăm colegi la seminar. Mi-a dat o parohie bună, în munții Zărandului, cu condiția să nu mai fac politică. Ultima mea parohie a fost în secuime. Am stat acolo 22 de ani şi şapte luni, până la pensie. Din 1994, stau aici la Crucea, în casa părintească.

Aş fi vrut să mă întorc la schitul meu, Schitul Rarăului, locul pe care l-am iubit cel mai mult, dar ştiam că acest vis nu se va împlini niciodată, căci în ochii comuniştilor voi fi totdeauna un om periculos şi că voi fi mereu, supravegheat.

Zic aşa: comunismul nu s-a isprăvit nici acum (1996 – n. mea, E.C.). Şi văd în urmă multe bucurii, dar şi multă suferință. Puşcăria mea şi a neamului meu. Ba poate în primul rind a neamului meu. Eu am avut norocul grozav că în celula mea de la Aiud să-mi intre, într-o noapte, Domnul. Acel vis m-a salvat de la pieire şi tot el mi-a dat tăria să-mi duc viața până azi şi să vă pot spune ce v-am spus acum" – ne-a istorisit părintele Filaret Gămălău.

Părintele Filaret a rămas tot "Sfântul satului" Crucea, unde viețuieşte şi acum, în anul Domnului 2008. Amin!

Bibliografie

- E.Călinescu, „Interviu cu părintele Filaret Gămălău", com.Crucea, jud. Suceava, 1996.
- *Icoana Făcătoare de Minuni şi Izvorâtoare de Mir de la Mânăstirea Rarău*, Ed.Panaghia,Vatra Dornei,1998.
- *Părintele Paisie Duhovnicul*, Ed.Trinitas, Iaşi, 1993.
- Preot Gheorghe Calciu, „Sandu Tudor, floarea de foc a ortodoxiei", Buletinul Parohiei Sfânta Cruce, S.U.A., nr.10,1995.
- Preot Filaret Gămălău, „Visul meu din celula 297 a Aiudului", rev. Memoria nr. 14,1995.

Mutilare

Dan Stanca

În cel mai recent roman al său (Cartea Românească, 2010), Dan Stanca Dan Stanca repune în discuție statutul omului contemporan dezrădăcinat, într-o lume desacralizată, lipsită de repere autentice. Mutilare nu este doar schimbarea la trup și la față a lui Horia, bărbatul mistuit de o pasiune supraomenească, ci este însuşi destinul unui popor. Un popor adînc mutilat atît în carne, cît şi în suflet. Şi care nu reuşeşte să se vindece.

Escadrila Albă. O istorie subiectivă

Daniel Focșa

România a fost singura țară din lume care, în anii celui de-al doilea război mondial, a dispus de o unitate de aviație sanitară, cu avioane destinate transportului răniților, pilotate de femei. Această misiune umanitară dusă ani de-a rândul în imediata apropiere a frontului le va aduce în timpul regimului comunist marginalizarea sau, în câteva cazuri, ani grei de temniță. Lucrarea istoricului Daniel Focşa, Escadrila Albă. O istorie subiectivă, Editura Vremea, Bucureşti, 2008, cu o frumoasă prefață semnată de Neagu Djuvara, rememorează destinele a trei dintre aceste aviatoare: Nadia Russo, Mariana Drăgescu şi Stela Huțan. Convorbirile purtate de autor cu ultimele două – azi singurele supraviețuitoare ale celebrei Escadrile Albe – au dus la apariția acestei lucrări. Cartea a beneficiat până în prezent de opt recenzii.

Reeducarea în România comunistă (1945 - 1952)

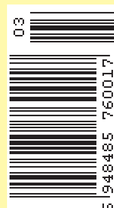
Mircea Stănescu

Sub semnătura istoricului Mircea Stănescu, a apărut la Editura Polirom primul volum dintr-o trilogie despre „reeducarea" deținuților politic din România comunistă. Căutările în arhive şi discuțiile cu foştii deținuți au dat naştere acestei lucrări al cărei scop este, conform autorului, „să redea istoria încercărilor regimului comunist din România de a restructura (reeduca) deținuții politici, adică de

a-i transforma din duşmani (reali sau presupuşi) în aderenți (reali) ai doctrinei şi practicii comuniste". Primul volum prezintă începuturile reeducării: un studiu de caz despre Makarenko şi naşterea pedagogiei sovietice, precedentul reeducativ de la închisoarea Aiud (1945-1948), reeducarea de la Suceava (1948-1949), Piteşti (1949-1951) şi Braşov (1950-1951).

În acest număr semnează: ● **Erast Călinescu** – inginer, publicist ● **Mihail Albișteanu** – profesor de istorie, doctorand ● **Sever Dumitrașcu** – prof. univ dr. la Facultatea de Istorie și Geografie a Universității din Oradea ● **Dan Dungaciu** – prof. univ. dr. în Socilogie, Universitatea București, publicist, ultima carte publicată: *Cine suntem noi?* (Cartier, 2009) ● **Paul Ghițiu** – scriitor, regizor și publicist, ultima carte publicată: *Reabilitarea politicii* (Dacia, 2000) ● **Paul S. Grigoriu** – muzician, publicist ● **Daniel Focșa** – istoric, publicist, autor al volumului *Escadrila albă. O istorie subiectivă* (Ed. Vremea, București, 2008) ● **Constantin Mihai** – doctor în Litere la Universitatea Michel de Montaigne, Bordeaux 3, lector universitar, ultima carte publicată: *Biserica și elitele intelectuale interbelice* (Institutul European, 2009) ● **Pr. Ion Alexandru Mizgan** – preot la biserica „Sf. Apostol Andrei" din Oradea, ultima carte publicată: *Demnitatea mărturisirii. Dan Puric în Țara Crișurilor* (Oradea, 2009) ● **Dragoș Moldoveanu** – masterand în Științe Politice la Universitatea București, publicist, traducător ● **Viorel Patrichi** – jurnalist, ultima carte publicată: *Ochii și urechile poporului. Convorbiri cu generalul Nicolae Pleșiță* (2001) ● **George Popescu Glogoveanu** – fost deținut politic, eseist, ultima carte publicată: *Pentru o istorie culturală. Societatea „Prietenii Științei"* (Craiova, Sitech, 2008) ● **Teodora Roșca** – iconar, doctor în Teologie, publicist ● **Iulian Rusanovschi** – președintele ASCOR Chișinău ● **Sorin Șipoș** – prof. univ. dr. în Istorie, prodecan la Facultatea de Istorie, Geografie și Relații internaționale, Universitatea din Oradea, autor a 12 cărți, între care și *Silviu Dragomir-istoric*, 2002 ● **Barbu Ștefănescu** – prof. univ. dr. în Istorie, prorector la Universitatea din Oradea, autor a nouă cărți, ultima fiind *Le monde rural de l' Ouest de la Transylvanie du Moyen Age a la Modernite* (Academie Roumaine, Centre d'Etudes Transylvanie, Cluj-Napoca, 2007) ● **Claudiu Târziu** – jurnalist.

Cei care doresc să-şi completeze colecţia publicaţiei ROST *pot trimite contravaloarea revistei (3 lei/exemplar), prin mandat poştal, pe numele:*
Târziu Claudiu Richard, OP 23, CP 27 Bucureşti.
Precizaţi pe mandatul poştal ce număr al revistei doriţi, în cîte exemplare şi adresa dvs.
Pentru informaţii sunaţi la tel.: 0740.103.621

Nr. 1 – martie 2003, dedicat lui Nicu Steindhardt
Nr. 2 – aprilie 2003, dedicat lui Mircea Eliade
Nr. 3 – mai 2003, dedicat lui Lucian Blaga
Nr. 4 – iunie 2003, dedicat lui Mihai Eminescu
Nr. 5 – iulie 2003, dedicat lui Nicolae Paulescu
Nr. 6 – august 2003, dedicat lui Sandu Tudor
Nr. 7 – septembrie 2003, dedicat lui Nae Ionescu
Nr. 8 – octombrie 2003, dedicat lui Valeriu Gafencu
Nr. 9 – noiembrie 2003, dedicat Părintelui Dumitru Stăniloae
Nr. 10-11 – decembrie 2003, dedicat lui Vasile Băncilă
Nr. 12 – februarie 2004, dedicat lui Nichifor Crainic
Nr. 13 – martie 2004, dedicat lui Mircea Vulcănescu
Nr. 14-15 – aprilie-mai 2004, dedicat lui Radu Gyr
Nr. 16 – iunie 2004, dedicat lui Vintilă Horia – **epuizat**
Nr. 17 – iulie 2004, dedicat lui Ştefan cel Mare – **epuizat**
Nr. 18 – august 2004, dedicat lui Ernest Bernea
Nr. 19 – septembrie 2004, dedicat lui Constantin Noica
Nr. 20 – octombrie 2004, dedicat Părintelui Arsenie Boca – **epuizat**
Nr. 21-22 – noiembrie-decembrie 2004, dedicat Părintelui Constantin Galeriu
Nr. 23 – ianuarie 2005, dedicat lui Vasile Lovinescu
Nr. 24 – februarie 2005, dedicat lui Octavian Goga
Nr. 25-26 – martie-aprilie 2005, dedicat Părintelui Constantin Voicescu
Nr. 27 – mai 2005, dedicat lui Nicolae Iorga – **epuizat**
Nr. 28 – iunie 2005, dedicat Părintelui Arsenie Papacioc – **epuizat**
Nr. 29 – iulie 2005, dedicat Părintelui Zosim Oancea - **epuizat**
Nr. 30 – august 2005, dedicat lui Vasile Voiculescu - **epuizat**
Nr. 31 – septembrie 2005, dedicat Părintelui Liviu Brânzaş
Nr. 32 – octombrie 2005, dedicat lui Aron Cotruş
Nr. 33 – noiembrie 2005, dedicat Părintelui Iustin Pârvu
Nr. 34 – decembrie 2005, dedicat lui Paul Goma
Nr. 35 – ianuarie 2006, dedicat lui Horia Bernea
Nr. 36 – februarie 2006, dedicat lui Ioan Alexandru
Nr. 37 – martie 2006, dedicat Părintelui Teofil Părăian
Nr. 38 – aprilie 2006, dedicat Părintelui Calciu
Nr. 39 – mai 2006, dedicat lui Pan M. Vizirescu
Nr. 40-41 – iunie-iulie 2006, dedicat lui Ion Gavrilă
Nr. 42-43 – august-septembrie 2006, dedicat Părintelui Adrian Făgeţeanu
Nr. 44 – octombrie 2006, dedicat lui Gabriel Constantinescu
Nr. 45 – noiembrie 2006, dedicat lui Simion Mehedinţi
Nr. 46 – decembrie 2006, dedicat Părintelui Rafail Noica
Nr. 47-48 – ianuarie-februarie 2007, dedicat Părintelui Benedict Ghiuş
Nr. 49 – martie 2007, dedicat luiIoan Ianolide
Nr. 50 – aprilie 2007, dedicat lui Marcel Petrişor
Nr. 51 – mai 2007, dedicat părintelui Nicodim Măndiţă
Nr. 52 – iunie 2007, dedicat Mitropolitului Bartolomeu
Nr. 53-54 – iulie-august 2007, dedicat Părintelui Trifa
Nr. 55 – septembrie 2007, dedicat lui Alexandru Mironescu
Nr. 56 – octombrie 2007, dedicat Părintelui Sofian Boghiu
Nr. 57 – noiembrie 2007, dedicat lui Teodor M. Popescu
Nr. 58 – decembrie 2007, dedicat lui Demostene Andronescu
Nr. 59-60 – ianuarie-februarie 2008, dedicat Părintelui Ioanichie Bălan
Nr. 61 – martie 2008, dedicat lui Dan Botta
Nr. 62 – aprilie 2008, dedicat Maicii Mihaela Iordache
Nr. 63 – mai 2008, dedicat Mitropolitului Nicolae Colan
Nr. 64 – iunie 2008, dedicat Aspaziei Oţel Petrescu
Nr. 65 – iulie 2008, dedicat Părintelui Mina Dobzeu
Nr. 66 – august 2008, dedicat Mariei Brâncoveanu
Nr. 67 – septembrie 2008, dedicat Părintelui Chesarie Gheorghescu
Nr. 68 – octombrie 2008, dedicat Părintelui Marcu de la Sihăstria
Nr. 69 – noiembrie 2008, dedicat lui George Racoveanu
Nr. 70 – decembrie 2008, dedicat lui Constantin Oprişan
Nr. 71-72 – ianuarie-februarie 2009, dedicat lui Gheorghe Stănescu
Nr. 73 – martie 2009, dedicat lui Grigorie Leu
Nr. 74 – aprilie 2009, dedicat Părintelui Cleopa
Nr. 75-76 – mai-iunie 2009, dedicat lui George Popescu Glogoveanu
Nr. 77 – iulie 2009, dedicat lui Petru C. Baciu
Nr. 78 – august 2009, dedicat părintelui Dimitrie Bejan
Nr. 79 – septembrie 2009, dedicat monahului Atanasie
Nr. 80 – octombrie-noiembrie 2009, dedicat părintelui Roman Braga
Nr. 81 – decembrie 2009, dedicat lui J. V. Iamandi
Nr. 82 – ianuarie-februarie 2010, dedicat părintelui Vasile Vasilachi